2023/2862

28.12.2023 г.

Споразумение за партньорство между Европейския съюз и неговите държави членки, от една страна, и членовете на Организацията на държавите от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн, от друга страна

ЧАСТ I — ОБЩИ РАЗПОРЕДБИ

ЧАСТ II — СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТИ

ДЯЛ I — ПРАВА НА ЧОВЕКА, ДЕМОКРАЦИЯ И УПРАВЛЕНИЕ В ОБЩЕСТВА, ОРИЕНТИРАНИ КЪМ ХОРАТА И ОСНОВАНИ НА ПРАВА

ДЯЛ II — МИР И СИГУРНОСТ

ДЯЛ III — ЧОВЕШКО И СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ДЯЛ IV — ПРИОБЩАВАЩ УСТОЙЧИВ ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ И РАЗВИТИЕ

ДЯЛ V — ЕКОЛОГИЧНА УСТОЙЧИВОСТ И ИЗМЕНЕНИЕ НА КЛИМАТА

ДЯЛ VI — МИГРАЦИЯ И МОБИЛНОСТ

ЧАСТ III — ГЛОБАЛНИ СЪЮЗИ И МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

ЧАСТ IV — СРЕДСТВА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО И ИЗПЪЛНЕНИЕ

ЧАСТ V — ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

ЧАСТ VI — ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

РЕГИОНАЛНИ ПРОТОКОЛИ

РЕГИОНАЛЕН ПРОТОКОЛ ЗА АФРИКА

ЧАСТ I — РАМКА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

ЧАСТ II — КЛЮЧОВИ ОБЛАСТИ НА СЪТРУДНИЧЕСТВО

ДЯЛ I — ПРИОБЩАВАЩ УСТОЙЧИВ ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ И РАЗВИТИЕ

ДЯЛ II — ЧОВЕШКО И СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ДЯЛ III — ОКОЛНА СРЕДА, УПРАВЛЕНИЕ НА ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ И ИЗМЕНЕНИЕ НА КЛИМАТА

ДЯЛ IV — МИР И СИГУРНОСТ

ДЯЛ V — ПРАВА НА ЧОВЕКА, ДЕМОКРАЦИЯ И УПРАВЛЕНИЕ

ДЯЛ VI — МИГРАЦИЯ И МОБИЛНОСТ

РЕГИОНАЛЕН ПРОТОКОЛ ЗА КАРИБИТЕ

ЧАСТ I — РАМКА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

ЧАСТ II — КЛЮЧОВИ ОБЛАСТИ НА СЪТРУДНИЧЕСТВО

ДЯЛ I — ПРИОБЩАВАЩ УСТОЙЧИВ ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ И РАЗВИТИЕ

ДЯЛ II — ЕКОЛОГИЧНА УСТОЙЧИВОСТ, ИЗМЕНЕНИЕ НА КЛИМАТА И УСТОЙЧИВО УПРАВЛЕНИЕ НА ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ

ДЯЛ III — ПРАВА НА ЧОВЕКА, УПРАВЛЕНИЕ, МИР И СИГУРНОСТ

ДЯЛ IV — ЧОВЕШКО РАЗВИТИЕ, СОЦИАЛНО СБЛИЖАВАНЕ И МОБИЛНОСТ

РЕГИОНАЛЕН ПРОТОКОЛ ЗА ТИХООКЕАНСКИЯ БАСЕЙН

ЧАСТ I — РАМКА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

ЧАСТ II — КЛЮЧОВИ ОБЛАСТИ НА СЪТРУДНИЧЕСТВО

ДЯЛ I — ЕКОЛОГИЧНА УСТОЙЧИВОСТ И ИЗМЕНЕНИЕ НА КЛИМАТА

ДЯЛ II — ПРИОБЩАВАЩО И УСТОЙЧИВО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

ДЯЛ III — ОКЕАНИ, МОРЕТА И РИБАРСТВО

ДЯЛ IV — СИГУРНОСТ, ПРАВА НА ЧОВЕКА, ДЕМОКРАЦИЯ И УПРАВЛЕНИЕ

ДЯЛ V — ЧОВЕШКО И СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ I: ПРОЦЕСИ НА ВРЪЩАНЕ И ОБРАТНО ПРИЕМАНЕ

ПРИЛОЖЕНИЕ II: ОПЕРАЦИИ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА

КРАЛСТВО БЕЛГИЯ,

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ,

ЧЕШКАТА РЕПУБЛИКА,

КРАЛСТВО ДАНИЯ,

ФЕДЕРАЛНА РЕПУБЛИКА ГЕРМАНИЯ,

РЕПУБЛИКА ЕСТОНИЯ,

ИРЛАНДИЯ,

РЕПУБЛИКА ГЪРЦИЯ,

КРАЛСТВО ИСПАНИЯ,

ФРЕНСКАТА РЕПУБЛИКА,

РЕПУБЛИКА ХЪРВАТИЯ,

ИТАЛИАНСКАТА РЕПУБЛИКА,

РЕПУБЛИКА КИПЪР,

РЕПУБЛИКА ЛАТВИЯ,

РЕПУБЛИКА ЛИТВА,

ВЕЛИКОТО ХЕРЦОГСТВО ЛЮКСЕМБУРГ,

УНГАРИЯ,

РЕПУБЛИКА МАЛТА,

КРАЛСТВО НИДЕРЛАНДИЯ,

РЕПУБЛИКА АВСТРИЯ,

РЕПУБЛИКА ПОЛША,

ПОРТУГАЛСКАТА РЕПУБЛИКА,

РУМЪНИЯ,

РЕПУБЛИКА СЛОВЕНИЯ,

СЛОВАШКАТА РЕПУБЛИКА,

РЕПУБЛИКА ФИНЛАНДИЯ,

КРАЛСТВО ШВЕЦИЯ,

договарящи страни по Договора за Европейския съюз и Договора за функционирането на Европейския съюз, наричани по-долу „държави—членки на Европейския съюз“,

и

ЕВРОПЕЙСКИЯТ СЪЮЗ,

наричани по-долу заедно „ЕС като страна“,

от една страна, и

РЕПУБЛИКА АНГОЛА,

АНТИГУА И БАРБУДА,

БАХАМСКИ СЪЮЗ,

БАРБАДОС,

БЕЛИЗ,

РЕПУБЛИКА БЕНИН,

РЕПУБЛИКА БОТСУАНА,

БУРКИНА ФАСО,

РЕПУБЛИКА БУРУНДИ,

РЕПУБЛИКА КАБО ВЕРДЕ,

РЕПУБЛИКА КАМЕРУН,

ЦЕНТРАЛНОАФРИКАНСКАТА РЕПУБЛИКА,

РЕПУБЛИКА ЧАД,

СЪЮЗЪТ НА КОМОРСКИТЕ ОСТРОВИ,

РЕПУБЛИКА КОНГО,

ОСТРОВИ КУК,

РЕПУБЛИКА КОТ Д'ИВОАР,

РЕПУБЛИКА КУБА,

ДЕМОКРАТИЧНА РЕПУБЛИКА КОНГО,

РЕПУБЛИКА ДЖИБУТИ,

ДОМИНИКАНСКА ОБЩНОСТ,

ДОМИНИКАНСКАТА РЕПУБЛИКА,

РЕПУБЛИКА ЕКВАТОРИАЛНА ГВИНЕЯ

ДЪРЖАВАТА ЕРИТРЕЯ,

КРАЛСТВО ЕСВАТИНИ,

ФЕДЕРАЛНА ДЕМОКРАТИЧНА РЕПУБЛИКА ЕТИОПИЯ,

РЕПУБЛИКА ФИДЖИ,

РЕПУБЛИКА ГАБОН,

РЕПУБЛИКА ГАМБИЯ,

РЕПУБЛИКА ГАНА

ГРЕНАДА,

РЕПУБЛИКА ГВИНЕЯ,

РЕПУБЛИКА ГВИНЕЯ-БИСАУ,

КООПЕРАТИВНА РЕПУБЛИКА ГВИАНА,

РЕПУБЛИКА ХАИТИ,

ЯМАЙКА,

РЕПУБЛИКА КЕНИЯ,

РЕПУБЛИКА КИРИБАТИ,

КРАЛСТВО ЛЕСОТО,

РЕПУБЛИКА ЛИБЕРИЯ,

РЕПУБЛИКА МАДАГАСКАР,

РЕПУБЛИКА МАЛАВИ,

РЕПУБЛИКА МАЛДИВИ,

РЕПУБЛИКА МАЛИ,

РЕПУБЛИКА МАРШАЛОВИ ОСТРОВИ,

ИСЛЯМСКА РЕПУБЛИКА МАВРИТАНИЯ,

РЕПУБЛИКА МАВРИЦИЙ,

ФЕДЕРАТИВНИ ЩАТИ МИКРОНЕЗИЯ,

РЕПУБЛИКА МОЗАМБИК,

РЕПУБЛИКА НАМИБИЯ,

РЕПУБЛИКА НАУРУ,

РЕПУБЛИКА НИГЕР,

ФЕДЕРАЛНА РЕПУБЛИКА НИГЕРИЯ,

НИУЕ,

РЕПУБЛИКА ПАЛАУ,

НЕЗАВИСИМАТА ДЪРЖАВА ПАПУА-НОВА ГВИНЕЯ,

РЕПУБЛИКА РУАНДА,

ФЕДЕРАЦИЯ СЕЙНТ КИТС И НЕВИС,

СЕЙНТ ЛУСИЯ,

СЕЙНТ ВИНСЪНТ И ГРЕНАДИНИ,

НЕЗАВИСИМАТА ДЪРЖАВА САМОА,

ДЕМОКРАТИЧНА РЕПУБЛИКА САО ТОМЕ И ПРИНСИПИ,

РЕПУБЛИКА СЕНЕГАЛ,

РЕПУБЛИКА СЕЙШЕЛИ,

РЕПУБЛИКА СИЕРА ЛЕОНЕ,

СОЛОМОНОВИ ОСТРОВИ,

ФЕДЕРАЛНА РЕПУБЛИКА СОМАЛИЯ,

РЕПУБЛИКА СУДАН,

РЕПУБЛИКА СУРИНАМ,

ОБЕДИНЕНА РЕПУБЛИКА ТАНЗАНИЯ,

ДЕМОКРАТИЧНА РЕПУБЛИКА ИЗТОЧЕН ТИМОР,

РЕПУБЛИКА ТОГО,

КРАЛСТВО ТОНГА,

РЕПУБЛИКА ТРИНИДАД И ТОБАГО,

ТУВАЛУ,

РЕПУБЛИКА УГАНДА,

РЕПУБЛИКА ВАНУАТУ,

РЕПУБЛИКА ЗАМБИЯ,

РЕПУБЛИКА ЗИМБАБВЕ,

членове на Организацията на държавите от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн (ОДАКТБ), наричани по-долу „членовете на ОДАКТБ“, от друга страна,

наричани по-долу заедно „страните“,

КАТО ВЗЕМАТ ПРЕДВИД преразгледаното Споразумение от Джорджтаун за създаване на Организацията на държавите от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн, от една страна, и Договора за Европейския съюз и Договора за функционирането на Европейския съюз, от друга страна;

КАТО ОТЧИТАТ здравите връзки помежду си и тесните политически, икономически и културни връзки, които ги обединяват;

КАТО ОТНОВО ПОТВЪРЖДАВАТ подкрепата си за основан на правила световен ред, в който ключов принцип е многостранното сътрудничество, а централна фигура — Обединените нации;

КАТО ПОТВЪРЖДАВАТ ангажимента си за устойчиво развитие в съответствие с Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие;

КАТО ПОДЧЕРТАВАТ значимостта на редовния диалог по въпроси от взаимен интерес на всички съответни нива;

КАТО ОТНОВО ПОТВЪРЖДАВАТ ангажимента си за консолидиране на своето партньорство чрез координиране на действията си в рамките на международни форуми въз основа на общи интереси, споделени ценности и взаимно уважение и отчитайки способността си да постигат резултати на световно равнище, когато действат съвместно;

КАТО ПОТВЪРЖДАВАТ своя ангажимент да спазват демократичните принципи и правата на човека, заложени във Всеобщата декларация за правата на човека и в други съответни международни инструменти в областта на правата на човека, както и върховенството на закона и доброто управление;

КАТО ПРИПОМНЯТ силната си воля да отстояват мира и сигурността и международните си задължения във връзка с неразпространението на оръжия за масово унищожение, както и решимостта си да предотвратяват и преследват по наказателен път най-тежките престъпления, предизвикващи безпокойството на международната общност;

КАТО ОТНОВО ПОТВЪРЖДАВАТ ангажимента си да насърчават многостранното сътрудничество в подкрепа на постигането на устойчиво развитие, вземайки под внимание различните роли на заинтересованите страни и гарантирайки, че всички те действат в съответствие с върховенството на закона;

КАТО ПОДЧЕРТАВАТ необходимостта от спешни действия за борба със световните предизвикателства в областта на околната среда, значимостта на Парижкото споразумение относно изменението на климата и неотложната нужда от изграждането на стабилни и устойчиви икономики и общества с ниски нива на въглеродни емисии, които устояват на изменението на климата, както и от постигането на напредък в изпълнението на общите цели относно околната среда, изменението на климата и енергията от възобновяеми източници;

КАТО ПРИЗНАВАТ значението на структурната икономическа трансформация за постигането на приобщаващ и устойчив икономически растеж и развитие;

КАТО ПРИПОМНЯТ своя ангажимент да спазват принципите и правилата, уреждащи световната търговия, и по-специално договорените в Световната търговска организация;

КАТО ПРИПОМНЯТ ангажимента си да спазват трудовите права, вземайки предвид принципите, установени в конвенциите на Международната организация по труда;

КАТО ПРИЗНАВАТ важната роля на науката, технологиите, научните изследвания и иновациите за ускоряване на прехода към основани на знанието общества, за който допринася използването на цифрови инструменти в стремежа за постигането на устойчиво развитие;

КАТО ПРИПОМНЯТ ангажимента си за насърчаване на човешкото и социалното развитие, за изкореняване на бедността и за борба с дискриминацията и неравенството, без да се пренебрегва никой;

КАТО ПРИЗНАВАТ, че променящата се демографска динамика, съчетана с икономическите, социалните и екологичните промени, предоставя възможности за устойчиво развитие, но и поставя предизвикателства пред него;

КАТО ОТНОВО ПОТВЪРЖДАВАТ, че равенството между половете и овластяването на жените и момичетата са от основно значение за постигането на приобщаващо и устойчиво развитие;

КАТО ПРИЗНАВАТ важната роля на младите хора за оформянето на бъдещето и постигането на устойчиво развитие;

КАТО ОТНОВО ПОТВЪРЖДАВАТ ангажимента си за насърчаване на партньорство, ориентирано към хората, и за засилване на междуличностните контакти, включително чрез сътрудничество и обмен в сферата на науката, технологиите, иновациите, образованието и културата;

КАТО ОТНОВО ПОТВЪРЖДАВАТ ангажимента си за засилване на сътрудничеството и диалога по въпросите на миграцията и мобилността;

КАТО ПРИЗНАВАТ все по-големите рискове, произтичащи от природни бедствия и икономически и други външни сътресения, включително пандемии;

КАТО ПОТВЪРЖДАВАТ желанието си да работят съвместно в подкрепа на регионалната и континенталната интеграция, особено с оглед на постигането на целите, посочени в Програма 2063 на Африканския съюз и в рамките за интеграция и сътрудничество на Карибите и Тихоокеанския басейн;

КАТО ПРИПОМНЯТ принципите за съгласуваност на политиките във връзка с развитието и ефективността на помощта, както и принципите на Програмата за действие от Адис Абеба;

КАТО ВЗЕМАТ ПРЕДВИД Споразумението за партньорство между членовете на Групата страни от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн, от една страна, и Европейската общност и нейните държави членки, от друга страна ([1]) с последните му изменения („Споразумението от Котону“),

СЕ СПОРАЗУМЯХА ЗА СЛЕДНОТО:

ЧАСТ I

ОБЩИ РАЗПОРЕДБИ

Член 1

Цели

1. Европейският съюз и неговите държави членки, наричани по-долу „ЕС като страна“, от една страна и членовете на Организацията на държавите от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн (ОДАКТБ) от друга страна, наричани по-долу заедно „страните“, се съгласяват да сключат настоящото споразумение за установяване на засилено политическо партньорство за постигането на взаимноизгодни резултати по общи и припокриващи се интереси и в съответствие с общите им ценности.

2. Настоящото споразумение допринася за постигане на целите за устойчиво развитие (ЦУР) на Организацията на обединените нации (ООН), като Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие, приета на срещата на върха на ООН по въпросите на устойчивото развитие на 25 септември 2015 г. („Програмата до 2030 г.) и Парижкото споразумение, прието съгласно Рамковата конвенцията на ООН по изменението на климата, приета в Париж на 12 декември 2015 г., („Парижкото споразумение) представляват общи рамки, насочващи партньорството съгласно настоящото споразумение.

3. Целите на настоящото споразумение са:

а) утвърждаване, защита и прилагане на правата на човека, демократичните принципи, върховенството на закона и доброто управление, като се отделя специално внимание на равенството между половете;

б) изграждане на мирни и устойчиви държави и общества, които се справят с настоящите и нововъзникващите заплахи за мира и сигурността;

в) насърчаване на човешкото и социалното развитие, по-специално с цел изкореняване на бедността и преодоляване на неравенствата, като се гарантира, че на всеки се осигуряват условия за достоен живот и никой не е пренебрегнат, и се отделя специално внимание на жените и момичетата;

г) мобилизиране на инвестиции, подпомагане на търговията и насърчаване на развитието на частния сектор с оглед на постигането на устойчив и приобщаващ растеж и създаването на достойни работни места за всички;

д) борба с изменението на климата, защита на околната среда и осигуряване на устойчиво управление на природните ресурси; и

е) въвеждане на всеобхватен и балансиран подход към миграцията, за да се извлекат ползите от една безопасна, организирана и законна миграция и мобилност и да се пресече незаконната миграция, като успоредно с това се отстранят първопричините за възникването ѝ, при пълно зачитане на международното право и съгласно съответната компетентност на страните.

4. Основните инструменти за постигане на целите на настоящото споразумение са диалог за партньорство и действия, съобразени със специфичните характеристики на страните.

5. Настоящото споразумение способства за приемането от страните на общи позиции в рамките на световни форуми, засилвайки партньорствата за насърчаване на многостранното сътрудничество и основания на правила световен ред с цел да се постигне напредък при глобалните действия.

([1]) ОВ ЕО L 317, 15.12.2000 г., стр. 3.

Член 2

Принципи

1. Страните работят за постигането на целите на настоящото споразумение в дух на споделена отговорност, солидарност, реципрочност, взаимно уважение и отчетност.

2. Страните отново потвърждават ангажимента си да развиват приятелски взаимоотношения между нациите, основани на зачитането на принципа на суверенното равенство между всички държави, и да се въздържат от отправянето на заплахи или използването на сила срещу териториалната цялост или политическата независимост на която и да било държава или по друг начин, който е несъвместим с Устава на Организацията на обединените нации („Устава на ООН“).

3. Страните се договарят да изпълняват всеки регионален протокол в съответствие с общите принципи, определени в общата част, като вземат под внимание специфичните характеристики на регионите. Те се договарят също така да адаптират действията към различните потребности на най-слабо развитите държави (НСРД), държавите без излаз на море, малките островни развиващи се държави (МОРД) и равнинните крайбрежни държави, като вземат предвид различните предизвикателства, пред които те са изправени.

4. Страните вземат решения и предприемат действия на най-подходящото вътрешно, регионално или многодържавно равнище.

5. Страните системно утвърждават перспектива за равенството между половете, и гарантират, че равенството между половете е интегрирано във всички политики.

6. Страните възприемат интегриран подход към своето сътрудничество, който съчетава политически, икономически, социални и културни елементи, както и елементи, свързани с околната среда.

7. Страните увеличават усилията си за по-задълбочена регионална интеграция и сътрудничество с цел по-добро управление на проблеми, свързани със сигурността, извличане на икономическите ползи от глобализацията и предприемане по целесъобразност на действия по отношение на транснационалните предизвикателства и възможности.

8. Страните насърчават подход с участието на множество заинтересовани страни, с който се дава възможност за активно ангажиране на широк кръг участници в диалог за партньорство и в процеси на сътрудничество, включително парламентите, местните органи, гражданското общество и частния сектор.

9. За по-ефективно и ефикасно постигане на целите на партньорството, съгласно настоящото споразумение сътрудничеството може да се осъществява в рамките на официалните и *ad hoc* регионални формати. Страните могат също така да се договорят за разпоредби и гъвкави процедури, които дават възможност на тези страни, които проявяват интерес, да задълбочат диалога и сътрудничеството по конкретни тематични и междурегионални въпроси.

Член 3

Диалог за партньорство

1. Страните провеждат редовен, балансиран, всеобхватен и същностен диалог за партньорство във всички области, обхванати от настоящото споразумение, който води до ангажименти и, където е целесъобразно, до действия от двете страни за ефективното изпълнение на настоящото споразумение.

2. Страните се договарят диалогът за партньорство да бъде насочен към обмен на информация, насърчаване на взаимното разбирателство и улесняване на определянето на договорени приоритети и съвместни програми на национално, регионално и международно равнище. Те си сътрудничат и координират действията си по въпроси от общ интерес и във връзка с нови предизвикателства на международно равнище.

3. Страните се договарят диалогът за партньорство да се води по гъвкав и адаптиран към конкретните нужди начин, редовно, в подходящ формат и на най-подходящото вътрешно, регионално или многодържавно ниво и да използва пълноценно всички възможни канали, в това число на регионално и международно равнище. Те се договарят да извършват мониторинг и оценка на ефективността на диалога за партньорство и да адаптират обхвата му по целесъобразност.

4. Страните се договарят парламентите и, когато е целесъобразно, представителите на организации на гражданското общество и частният сектор да бъдат надлежно уведомявани, да участват в консултации и да получават възможност да изразяват становища в контекста на диалога за партньорство. Регионалните и континенталните организации участват в диалога за партньорство по целесъобразност.

Член 4

Съгласуваност на политиките

1. Страните работят за съгласуваност на политиките на национално, регионално и международно равнище за постигането на целите на настоящото споразумение чрез целенасочен, стратегически и ориентиран към партньорство подход.

2. Страните поотделно и заедно насърчават полезните взаимодействия между политиките, за да се избегнат или сведат до минимум отрицателните последици, които техните политики могат да имат върху другите страни. Те поемат ангажимента да уведомяват и, когато е целесъобразно, да се консултират с другите страни относно инициативи и мерки, които могат да ги засегнат значително.

3. Страните отново потвърждават ангажимента си за съгласуваност на политиките за развитие като основен елемент от постигането на ЦУР.

Член 5

Участници

1. Страните признават, че правителствата играят централна роля за определянето и изпълнението на приоритетите и стратегиите за своите държави. Те признават основната роля на парламентите за изготвянето и приемането на законодателството, утвърждаването на бюджетите и търсенето на отговорност от правителствата. Те признават ролята и приноса на местните органи за засилване на демократичната отчетност и допълване на правителствените действия.

2. Страните признават важната роля на подрегионалните, регионалните, континенталните и междуконтиненталните организации за постигането на целите на настоящото споразумение, по-специално на целите на Регионалните протоколи.

3. Страните признават важната роля и принос на заинтересованите страни, във всички форми и национални характеристики, а именно гражданското общество, икономическите и социалните партньори, включително синдикални организации, и частния сектор, и се договарят да поощряват и укрепват тяхното ефективно участие с цел да се насърчават по-приобщаващи процеси на политиката, в които са ангажирани множество заинтересовани страни. За тези цели страните гарантират, че когато е целесъобразно, всички тези заинтересовани страни биват уведомявани и включвани в консултации относно стратегии и секторни политики, допринасят за мащабния процес на диалог, придобиват изграден капацитет в ключови области и участват в изпълнението на програми за сътрудничество в областите, които ги засягат. Това участие в програми за сътрудничество се основава на това доколко те работят за удовлетворяване на нуждите на населението, на специфичните им компетенции и разполагат с подотчетни и прозрачни структури на управление.

Член 6

Структура

1. Настоящото споразумение се състои от обща част (части от I до VI), три регионални протокола („Регионалните протоколи“) и приложения.

2. Общата част и приложенията са правнообвързващи за Страните.

3. Регионалните протоколи са правнообвързващи съответно за ЕС като страна и за членовете на ОДАКТБ от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн. Нищо в регионалните протоколи и в тяхното тълкуване и прилагане не може да засегне или да се отклони от разпоредбите на общата част и от решенията на Съвета на министрите ОДАКТБ—ЕС.

Член 7

Хоризонтални теми

1. Страните се договарят посочените по-долу хоризонтални теми систематично да се вземат под внимание при предприемането на действия във всички области на сътрудничеството: права на човека, демокрация, равенство между половете, мир и сигурност, опазване на околната среда, борба с изменението на климата, култура и младеж.

2. Страните си сътрудничат, за да подкрепят изграждането на капацитет за ефективно преодоляване на предизвикателствата и постигане на целите, определени в настоящото споразумение. Те работят за укрепване на институциите, поощряване на обмена на най-добри практики и улесняване на предаването и обмена на знания.

3. Страните укрепват издръжливостта на държавите, общностите и отделните лица, особено на уязвимото население, спрямо предизвикателства, свързани с околната среда и изменението на климата, икономически сътресения, конфликти и политически кризи, както и епидемии и пандемии.

ЧАСТ II

СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТИ

ДЯЛ I

Права на човека, демокрация и управление в общества, ориентирани към хората и основани на права

Член 8

Страните отново потвърждават решимостта си да утвърждават, защитават и прилагат правата на човека, основните свободи и демократичните принципи и да укрепват върховенството на закона и доброто управление в съответствие с Устава на ООН, Всеобщата декларация за правата на човека и международното право, по-специално международното право в областта на правата на човека и, когато е приложимо, международното хуманитарно право.

Страните насърчават политики, които са ориентирани към хората и основани на права, обхващат всички права на човека, осигуряват равен достъп до възможности за всички членове на обществото и са насочени към устойчиво развитие, ориентирани към човека. Страните признават, че зачитането на демокрацията, правата на човека, основните свободи, върховенството на закона и доброто управление е неразделна част от устойчивото развитие.

Член 9

Права на човека, демокрация и върховенство на закона

1. Страните, като признават, че правата на човека са всеобщи, неделими, взаимозависими и взаимосвързани, утвърждават, защитават и прилагат всички права на човека, били те граждански, политически, икономически, социални или културни. Те защитават и гарантират пълното и ефективно упражняване на всички основни свободи, като свободата на убеждение и изразяване, свободата на събрания и сдружения и свободата на мисълта, религията и убежденията.

2. Страните ще се ангажират да насърчават всеобщото зачитане и съблюдаване на правата на човека и основните свободи за всички, без дискриминация на каквото и да е основание, включително пол, етнически или социален произход, вероизповедание или убеждение, политически или други мнения, увреждане, възраст или друга характеристика. Те се ангажират да водят борба с всички форми на расизъм, расова дискриминация, ксенофобия и свързана с тях нетърпимост, както и с всички форми на насилие и дискриминация, включително всички прояви на проповядване на омраза. Те се ангажират да признават и утвърждават правата на коренното население, както е посочено в Декларацията на ООН за правата на коренното население (UNDRIP).

3. Страните провеждат диалог за партньорство на двустранно равнище относно смъртното наказание. Когато смъртното наказание е предвидено в националното законодателство и продължава да се изпълнява, страните следят за справедлив процес и спазването на международно договорени минимални стандарти.

4. Страните отново потвърждават, че всеобщо признатите демократични принципи, залегнали в основата на държавата, гарантират легитимността на нейната власт, правомерността на нейните действия, отразени в нейната конституционна, законова и регулаторна система, и съществуването на механизми за участие. Те запазват и укрепват прилагането на тези принципи, като осигуряват провеждането на приобщаващи, прозрачни и надеждни избори при надлежно зачитане на суверенитета и като допускат и предоставят подкрепа на основани на участие процеси на вземане на решения. Страните насърчават утвърждаването на най-добрите практики в сферата на изборите и сътрудничество помежду си, включително във връзка с мисии за наблюдение на избори в ЕС като страна и в членовете на ОДАКТБ, по целесъобразност.

5. Страните подкрепят активно утвърждаването на върховенството на закона на национално, регионално и международно равнище, признавайки неговото жизненоважно значение за защитата на правата на човека и ефективното функциониране на демократичните институции. Това включва осигуряването на независима, безпристрастна и добре функционираща съдебна система, равенство пред закона, право на справедлив и законосъобразен съдебен процес и достъп до ефективни механизми за правна защита.

6. Страните признават правото на развитие въз основа на неделимостта, взаимозависимостта, универсалността и неотменимостта на всички права на човека, по силата на което всяко човешко същество и всички народи могат да участват, да допринасят и да се възползват от икономическо, социално, културно и политическо развитие, в което всички права на човека и основни свободи могат да бъдат напълно осъществени. Те подкрепят мерки за засилване на правото на развитие и гарантират, *inter alia*, равни възможности за всички да имат достъп до и да се ползват от основни ресурси и услуги като образование, здравни услуги, храна, жилищно настаняване, заетост и справедливо разпределение на доходите.

7. Страните се договарят, че зачитането на правата на човека, принципите на демокрацията и върховенството на закона стоят в основата на техните вътрешни и международни политики и представляват основен елемент на настоящото споразумение.

Член 10

Равенство между половете

1. Страните отново потвърждават твърдия си ангажимент за постигането на равенство между половете, за пълноценното упражняване на всички права на човека от всички, както и за овластяването на всяко лице като двигател на устойчивото развитие. Те включват принципа на равенство между половете в своите национални конституции или друго подходящо законодателство.

2. Страните признават, че неравенството между половете лишава жените от техни основни права и възможности. Те приемат приложимо законодателство, правни рамки и стабилни политики, програми и механизми и ги укрепват, за да осигурят на жените и на момичетата равен достъп, равни възможности, равен контрол и пълноценно и равноправно участие във всички сфери на живота на равни начала с мъжете и момчетата.

3. Страните се съсредоточават по-специално върху подобряването на достъпа на жените и, когато е целесъобразно, на момичетата до всички необходими ресурси през целия живот с цел да оползотворят пълния си потенциал и да упражняват пълноценно своите права на човека и основни свободи, например във връзка с качествено образование, здраве, възможности за работа, достъп до икономически ресурси и контрол върху тях, вземане на политически решения, управленски структури и частни предприятия, като се обръща специално внимание на жените в уязвимо положение. Те насърчават пълноценното и ефективно участие на жените и техните равни възможности за заемане на ръководни длъжности на всички равнища на вземане на решения в политическия, икономическия и обществения живот.

4. Страните се ангажират да предотвратяват, да противодействат и да преследват всички форми на сексуално и основано на пола насилие и дискриминация в обществената и частната сфера, включително трафика и сексуалната експлоатация и насилие. Те предприемат всички необходими мерки за борба с дълбоко вкоренени предубеждения по отношение на пола и за прекратяване на всички вредни практики като детските, ранните и принудителните бракове и гениталното осакатяване и обрязване на жени.

Член 11

Приобщаващи и плуралистични общества

1. Страните се ангажират да осигурят равни възможности за всички членове на обществото във всички сфери на живота. Те предотвратяват, забраняват и изкореняват дискриминационни практики и приемат ефективни мерки за осигуряване на пълноценното и равно упражняване на всички права на човека.

2. Страните защитават и насърчават свободата на словото, свободата на мнението, свободата на събранията и независимостта и плурализма на медиите като стълбове на демокрацията, отбелязвайки, че това са не само права на човека, но и предпоставки за демокрация, развитие и диалог.

3. Страните насърчават приобщаващите и плуралистични общества, включително многопартийната демокрация. Те насърчават ключовата роля на ефективните, прозрачни и подотчетни национални и местни събрания и политически партии. Освен това те насърчават активното и реално участие на всички заинтересовани страни и граждани, включително на жени и младежи, в отзивчиви, приобщаващи, отворени за участие и представителни политически процеси и процеси на вземане на решения на всички равнища.

4. Страните запазват и доразвиват пространство, благоприятстващо развитието на активно, организирано и прозрачно гражданско общество, признавайки ролята му за насърчаване и мониторинг на демокрацията, правата на човека, основните свободи, социалната справедливост и приобщаването, както и ролята му на защитник на притежателите на права и на върховенството на закона, като така засилват прозрачността и отчетността във вътрешен план.

5. Страните, като признават, че интернет предлага платформа за обмен на знания и идеи, се стремят да използват пълноценно потенциала на цифровите решения за насърчаване на равния публичен достъп до информация на всички равнища и отворено за участие вземане на решения и за увеличаване на цифровите умения, като паралелно с това предприемат действия във връзка с рисковете от злоупотреби и насърчават положителните нагласи към многообразието и неговото зачитане.

Член 12

Добро управление

1. Страните отново потвърждават, че доброто управление се основава на прозрачни, отговорни, подотчетни и отворени за участие правителства, както и на подходящи механизми за надзор. Страните са съгласни, че доброто управление е от основно значение за зачитането на всички права на човека, на демократичните принципи и на върховенството на закона. Те се ангажират да осигурят универсален достъп до обществените услуги без дискриминация. Освен това те се ангажират с принципите за прозрачност и отчетност като неразделни елементи от доброто управление и изграждането на институции.

2. Страните се ангажират да извършват прозрачно и подотчетно управление на човешките, природните, икономическите и финансовите ресурси за целите на равноправното разпределение на ползите и устойчивото развитие.

3. Страните се ангажират да създадат среда, благоприятстваща прозрачността и отчетността в публичната администрация, включително като укрепват съблюдаването на почтеността и независимостта на управленските институции. Страните разработват и въвеждат системи за добро управление на публичните финанси, съвместими с основните принципи за ефективност, прозрачност и отчетност, с цел да се защитят публичните финанси и да се подобри предоставянето на публични услуги, като отстраняват административните пречки и регулаторните недостатъци.

4. Страните гарантират прозрачността и отчетността при публичното финансиране, в това число и на финансовото подпомагане, и при предоставянето на публични услуги. Те подобряват събирането на приходите и предприемат действия срещу избягването на данъци, отклонението от данъчно облагане и незаконните финансови потоци. Те се договарят да си сътрудничат в борбата с изпирането на пари и финансирането на тероризма и да участват своевременно в диалог за партньорство на двустранно и международно равнище по въпроси, свързани с изпирането на пари и финансирането на тероризма.

5. Страните се борят с корупцията на всички равнища и във всичките ѝ форми, като разработват и въвеждат или като поддържат ефективни и координирани политики за борба с корупцията, които отразяват принципите на върховенство на закона, добро управление на публичните дела и публичната собственост, почтеност, прозрачност и отчетност. Те приемат законодателни и други мерки за предотвратяване и съдебно преследване на подкупването, длъжностното присвояване, злоупотребите или друго отклоняване на ресурси от лица на публична длъжност за тяхна пряка или непряка полза и за събиране и връщане на активи, получени чрез корупция.

6. Страните признават и се ангажират да прилагат принципите на добро управление в областта на данъчното облагане, включително световните стандарти за прозрачност и обмен на информация и справедливо данъчно облагане и минималните стандарти срещу намаляването на данъчната основа и прехвърлянето на печалби. Те насърчават доброто управление в областта на данъчното облагане, подобряват международното сътрудничество в данъчната област и улесняват събирането на данъчните приходи. Те си сътрудничат за повишаване на капацитета за спазване на тези принципи и стандарти и за извличане на ползи от един динамичен финансов сектор, който се основава на правила. Те се договарят да участват своевременно в диалог за партньорство на двустранно и международно равнище по въпроси, свързани с данъчното облагане.

7. Страните се договарят, че доброто управление е в основата на техните вътрешни и международни политики и представлява основен елемент на настоящото споразумение. Те се договарят също така, че тежки случаи на корупция, включително даването на подкуп, което води до тази корупция, представляват нарушение на този елемент.

Член 13

Публична администрация

Страните, като признават значимостта на добре обезпечените, ефикасни и ефективни системи и процеси на държавната служба със силна база от човешки ресурси, се ангажират да насърчават сътрудничеството в тази област. Те се договарят също така да си сътрудничат с оглед на модернизирането на своите публични администрации и създаването на подотчетна, ефикасна, прозрачна и професионална държавна служба. В този смисъл усилията се насочват, *inter alia*, към повишаване на организационната ефикасност, увеличаване на ефективността на институциите при предоставянето на услуги, ускоряване на въвеждането на електронното управление и цифровите услуги, както и на цифровизацията на публичните регистри, и засилване на процесите на децентрализация съгласно съответните си икономически стратегии и стратегии за социално развитие.

Член 14

Статистика

1. Страните, като признават, че статистиката е от ключово значение за постигането на устойчиво развитие, доразвиват и укрепват статистическите си системи, включително събирането, обработването, контрола на качеството и разпространението на статистически данни, за да допринесат за дългосрочната цел за качествени, съпоставими в международен план, достъпни, своевременни и надеждни данни, разбити по критерии, тъй като тези данни са от ключово значение за вземането на информирани решения в подкрепа на съответните им приоритети за социално и икономическо развитие и за подпомагането и проследяването на напредъка.

2. Страните се ангажират да повишават статистическата грамотност и да насърчават използването на данни при вземането на решения чрез съвместна работа с ползвателите в управлението и извън него и чрез използване на нови технологии и източници на данни. Те си сътрудничат при използването на технологии за събиране и защита на данните и насърчават разпространението на съпоставими статистически данни на национално и регионално равнище.

3. Страните гарантират професионалната независимост на статистическите си служби.

Член 15

Лични данни

1. Страните признават общия си интерес да защитават правото на неприкосновеност на личния живот на всяко лице във връзка с обработването на лични данни, както и значението на запазването на строги режими за защита на данните и на осигуряването на ефективното им прилагане. Те гарантират, *inter alia*, че личните данни се обработват добросъвестно и по прозрачен начин, че се събират за ясно формулирани, конкретни и законни цели и че не се обработват по начин, който е несъвместим с тези цели.

За целите на настоящия член „обработване“ означава всяка операция или съвкупност от операции, извършвани с лични данни или набор от лични данни чрез автоматични или други средства като събиране, записване, организиране, структуриране, съхранение, адаптиране или промяна, извличане, справки, използване, разкриване чрез предаване, разпространяване или друг начин, по който данните стават достъпни, подреждане или комбиниране, ограничаване, изтриване или унищожаване.

2. Страните осигуряват високо равнище на защита на личните данни на всяко лице в съответствие с действащите многостранни стандарти и международни правни инструменти и практики. За тази цел те установяват подходящи правни и регулаторни режими и политики, както и подходящ административен капацитет за тяхното прилагане, включително независими надзорни органи.

ДЯЛ II

Мир и сигурност

Член 16

Страните признават, че мирът, стабилността и сигурността, включително сигурността на хората и тяхната устойчивост, са от жизненоважно значение за устойчивото развитие и просперитета. Без мир и сигурност не може да има устойчиво развитие, а без приобщаващо развитие не може да има траен мир и сигурност. Страните прилагат всеобхватен и интегриран подход по отношение на конфликтите и кризите, включително ситуациите на нестабилност, противопоставят се на разпространението на оръжия за масово унищожение и предприемат действия по отношение на всички тежки престъпления, пораждащи безпокойство сред международната общност. Страните предприемат действия във връзка с нови или нарастващи заплахи за сигурността, включително тероризма и неговото финансиране, насилническия екстремизъм, организираната престъпност, разпространението на оръжия за масово унищожение, пиратството и трафика на хора, наркотици, оръжия и други незаконни стоки, киберпрестъпността и заплахите за киберсигурността.

Член 17

Конфликти и кризи

1. Страните прилагат интегриран подход към конфликтите и кризите, включително полагат усилия за предотвратяване, посредничество, решаване и помиряване и предприемат действия за управление на кризи, опазване на мира и подкрепа за мира. Те подкрепят правосъдието в условия на преход чрез специфични за съответния контекст мерки, насочени към насърчаването на истината, справедливостта, обезщетяването и гаранциите за недопускане на повторно нарушение. Те допринасят за изграждането на институциите и държавата и за сигурността на хората, като обръщат специално внимание на ситуациите на нестабилност.

2. Страните си сътрудничат за предотвратяването и отстраняването на първопричините за възникването на конфликти и нестабилност, прилагайки цялостен подход. Те обръщат специално внимание на ефективното управление на природните ресурси, по-специално във връзка със суровините, за да се извлекат трайни ползи за обществото като цяло и да се гарантира, че незаконната експлоатация и търговия не спомагат за причиняването и поддържането на конфликт.

3. Страните признават значимостта на диалога и консултациите, провеждани в дух на взаимно уважение, като начини за уреждането на конфликти с участието на местните органи и общности и на организации на гражданското общество. В този контекст те работят в тясно сътрудничество с континенталните и регионалните организации.

4. Страните предприемат координирано всички подходящи действия за предотвратяване на нарастването на насилието, за ограничаване на териториалното му разпространение и за улесняване на мирното уреждане на спорове. Те отделят специално внимание на това да гарантират, че финансовите ресурси се използват в съответствие с принципите и целите на настоящото споразумение, както и на това да предотвратяват отклоняването на средства за враждебни действия. Страните също така предприемат мерки за предотвратяване на действията на наемници и за решаване на проблема с децата войници и се стремят да определят разумен таван за военните разходи.

5. В ситуации, последващи конфликт, страните предприемат всички подходящи действия за стабилизиране на положението по време на прехода с цел възстановяване на ненасилническа, стабилна и демократична обстановка. Това може да включва оказване на подкрепа за разоръжаването и демобилизацията, както и за връщането и трайната реинтеграция на бивши бойци в обществото. Страните гарантират създаването на необходимите връзки между спешните мерки, възстановяването и по-дългосрочните цели за развитие.

6. Страните насърчават ефективното участие на всички граждани, включително на жените и младите хора, в изграждането на мира, предотвратяването на конфликти, посредничеството при конфликти, разрешаването на конфликти и предприемането на хуманитарни действия, както и в действия за управление на кризи, опазване на мира и подкрепа за мира. Страните смятат, че е важно да се разгледа положението на жените и момичетата, които са жертва на основано на пола насилие по време на конфликти, и да се разгледа конкретният проблем, свързан с престъпления и насилие срещу уязвими лица и лица с увреждания.

Член 18

Неразпространение на оръжия за масово унищожение

1. Страните признават, че разпространението на оръжия за масово унищожение (ОМУ) и на средства за доставянето им както за държавни, така и за недържавни образувания, представлява една от най-сериозните заплахи за международната стабилност и сигурност. Поради това страните се споразумяват да си сътрудничат и да допринасят за борбата с разпространението на ОМУ и на средства за доставянето им при пълно спазване и прилагане на вътрешно равнище на съществуващите си задължения по силата на международни договори и споразумения за разоръжаване и неразпространение на оръжия и на други съответни международни задължения. Страните се договарят, че тази разпоредба представлява основен елемент от настоящото споразумение.

2. Освен това страните се споразумяват да си сътрудничат и да допринасят за борбата с разпространението на ОМУ и на средства за доставянето им, като: първо, предприемат стъпки за подписване, ратифициране или присъединяване, според случая, към всички подходящи международни инструменти, както и за цялостно прилагане и спазване на тези инструменти; второ, установяват и поддържат ефективна система за контрол на износа, чрез която се контролират износът и транзитът на стоки, свързани с ОМУ, която включва контрол на крайното използване на ОМУ при технологиите с възможна двойна употреба и в която са предвидени ефективни санкции при нарушение на контрола на износа; и трето, си сътрудничат на международни форуми и във връзка с режими за контрол на износа.

3. Страните се договарят да установят редовен диалог за партньорство който ще допълва и укрепва сътрудничеството им в борбата с разпространението на ОМУ и на средства за доставянето им.

4. Страните, като смятат, че химическите, биологичните, радиологичните и ядрените рискове могат да имат силно отрицателно въздействие върху обществата, и като признават, че тези рискове могат да произтичат от престъпни дейности, в това число незаконно разпространение, трафик, тероризъм, инциденти или природни опасности, като пандемии, си сътрудничат за засилване на институционалния капацитет с цел намаляване на тези рискове.

Член 19

Тежки престъпления, пораждащи безпокойство сред международната общност

1. Страните се договарят да действат съвместно за предотвратяване на геноцид, на престъпления срещу човечеството и на военни престъпления, като използват подходящи двустранни и многостранни рамки и в съответствие с принципа на отговорност за защита.

2. Страните, потвърждавайки отново, че най-тежките престъпления, пораждащи безпокойство сред международната общност като цяло, не трябва да остават ненаказани, гарантират тяхното справедливо и ефективно разследване и съдебно преследване чрез предприемане на мерки на национално, регионално и международно равнище, по целесъобразност.

3. Страните считат, че създаването и ефективното функциониране на Международния наказателен съд (МНС), представлява важна стъпка за световен мир и справедливост. Те потвърждават ангажимента си за пълноценно сътрудничество с националните, регионалните и международните механизми на наказателното правосъдие, включително МНС, в съответствие с принципа на взаимно допълване. Те се насърчават да ратифицират и прилагат Римския статут на МНС и свързаните с него инструменти и да направят МНС по-ефективен. Полагат се усилия за укрепване на механизмите на наказателното правосъдие на всички равнища.

Член 20

Тероризъм и насилнически екстремизъм

1. Страните, потвърждавайки, че категорично осъждат всички прояви на тероризъм и насилнически екстремизъм и радикализация, поемат ангажимент да се борят с такива прояви чрез международно сътрудничество в съответствие с Устава на ООН и международното право, приложимите конвенции и инструменти. Страните, признавайки, че борбата с тероризма във всички негови форми и проявления е споделен приоритет, работят съвместно на всички равнища за предотвратяване на тероризма, насилническия екстремизъм и радикализацията и за борба с тях. Страните, като признават важността на действията за борба с всички фактори, допринасящи за насилническия екстремизъм във всичките му форми, включително религиозната нетърпимост, езика на омразата, ксенофобията, расизма и други форми на нетолерантност, се ангажират да се противопоставят на насилническия екстремизъм и да насърчават религиозната толерантност и диалога между религиите.

2. Страните се договарят, че е от основно значение борбата с тероризма да се води при пълно съблюдаване на върховенството на закона и на международното право, включително международното право в областта на правата на човека, международното бежанско право и международното хуманитарно право, принципите на Устава на ООН, съответните резолюции и изявления на Съвета за сигурност на ООН и съответните международни инструменти, свързани с борбата с тероризма.

3. Страните си сътрудничат във връзка със защитата на критична инфраструктура, преодоляването на свързани с тероризма предизвикателства, засягащи границите, и повишаването на сигурността на гражданското въздухоплаване.

Член 21

Организирана престъпност

1. Страните, като признават отрицателните политически, икономически, културни и социални последици от дейностите на организираната престъпност, засилват сътрудничеството си за по-ефективно предотвратяване на тези дейности и по-ефективна борба с тях. Те работят съвместно чрез интегриран подход, за да отстранят първопричините и да предоставят алтернативи на престъпността. В тази връзка те анализират връзките между организираната престъпност, трафика на хора и контрабандата на мигранти, незаконния трафик на оръжия, опасни материали, наркотици и прекурсори за тях, екземпляри от дивата флора и фауна, дървен материал и културни ценности и други незаконни икономически и финансови дейности.

2. Страните се ангажират да увеличат усилията си за предотвратяване, борба с и изкореняване на трафика на хора и за подкрепа при изготвянето и прилагането на подходящи законодателни и институционални рамки и стратегии, като обърнат специално внимание на хората в уязвимо положение, включително жените, децата и непридружените непълнолетни лица, и на техните специфични потребности. Страните продължават да съблюдават стандартите на Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, приета в Ню Йорк на 15 ноември 2000 г., и Протокола към нея за предотвратяване, противодействие и наказване на трафика с хора, особено на жени и деца.

3. Страните увеличават усилията си за събиране и връщане на откраднати активи и за борба с всички форми на организираната престъпност. В тази връзка те укрепват правните и административните рамки за борба с изпирането на пари и незаконните финансови потоци, включително данъчните измами и измамите при обществените поръчки, и активната и пасивната корупция в частния и публичния сектор, които могат да навредят на мобилизирането на вътрешните ресурси.

4. Страните утвърждават сигурността на гражданите, като поставят специален акцент върху укрепването на институциите и върховенството на закона, защитата на правата на човека и насърчаването на реформите в сферите на правосъдието и сигурността. Те насърчават мултидисциплинарните програми, насочени към уязвимите групи и към оказването на подкрепа за жертвите на насилие, включително насилие, извършено чрез огнестрелно оръжие, както и посредничеството и други решения за предотвратяване и помирение, основани на общността.

Член 22

Морска сигурност

1. Страните се договарят да укрепят морската сигурност, по-специално като предприемат действия срещу различните форми на престъпност в морето и незаконния трафик, противопоставят се на пиратството и въоръжените грабежи в морето, защитават критични морски инфраструктури и поощряват зачитането на свободата на мореплаване и върховенството на закона по море в съответствие с Конвенцията на ООН по морско право, приета в Монтего Бей на 10 декември 1982 г. (UNCLOS).

2. Страните се договарят да увеличат усилията си за прилагане на морското право, за да се борят с морските заплахи в държавите, които са най-засегнати от извършваните в морето престъпления. Те се споразумяват да засилят разследването и съдебното преследване като начини за противодействие на извършваните в морето престъпления. Те се споразумяват също така да насърчават внедряването на модели за съдебно преследване на пиратството в националната юрисдикция като ответна реакция и възпиращ механизъм на наказателното правосъдие на регионално равнище срещу извършваните в морето престъпления като пиратството, въоръжените грабежи, замърсяването на морето и водата, контрабандата на мигранти, трафика на наркотици и оръжие и превоза на ядрени отпадъци. Страните се договарят да насърчават регионални инициативи в областта на морската сигурност, борбата с пиратството и защитата срещу замърсяването на морската среда.

Член 23

Малки оръжия и леки въоръжения и други конвенционални оръжия

1. Страните признават, че разпространението на незаконни малки оръжия и леки въоръжения представлява сериозна заплаха за международния мир и сигурност.

2. Страните се договарят да засилят борбата с незаконната търговия, прекаленото натрупване и неконтролираното разпространение на малки оръжия, леки въоръжения и други конвенционални оръжия и боеприпаси за тях, включително вследствие на недостатъчно обезопасени и неправилно управлявани резерви и запаси в съответствие с Програмата на ООН за действие за предотвратяване, борба и премахване на незаконната търговия с малки оръжия и леки въоръжения във всичките ѝ аспекти. Страните се договарят да насърчават основаното на разузнавателни сведения проследяване на мрежите за трафик с цел по-ефективно противодействие на риска, който мащабното изтичане на държавни запаси продължава да създава за регионалната стабилност. Те работят за увеличаване на националния капацитет на компетентните правоприлагащи органи и звена за събиране, изземване, проследяване и анализиране на незаконни огнестрелни оръжия и свързани с тях данни от наказателното правосъдие, за по-добро разбиране и мониторинг на потоците на незаконния трафик и за подпомагане на обмена на информация и международното сътрудничество.

3. Страните признават, че е важно да се установи контрол върху международната търговия с конвенционални оръжия, включително техния внос и износ, при спазване на действащите международни стандарти, в това число Договора за търговията с оръжие, приет в Ню Йорк на 2 април 2013 г., и съответните резолюции на ООН. Те се стремят да прилагат този контрол по отговорен начин като принос за мира, сигурността и стабилността в международен и регионален план и за намаляването на човешкото страдание, както и за предотвратяване на отклоняването на конвенционални оръжия към неоправомощени лица. Страните признават също значимостта на вътрешната нормативна уредба и контрола относно законното придобиване и притежаване на огнестрелни оръжия за намаляване на въоръженото насилие.

4. Страните си сътрудничат за разминирането и отстраняването на взривни военни остатъци, в това число на самоделни взривни устройства.

Член 24

Незаконни наркотици

1. Страните се стремят да осигурят всеобхватен, балансиран и интегриран подход, основан на факти, по отношение на предотвратяването на незаконната търговия с наркотици и нови психоактивни вещества и борбата с нея, както и по отношение на намаляването на търсенето на наркотици. За тази цел и за да допринесат за насърчаването на мирни и приобщаващи общества, те се борят с рисковите фактори, които засягат отделните лица, общностите и обществото и могат да включват липса на услуги, потребности от инфраструктура, свързано с наркотици насилие, изключване, маргинализация и социална дезинтеграция.

2. Страните се договарят, че политиките и действията относно наркотиците, включително тези, в които участват гражданското общество и научната и академичната общност, са насочени към укрепване на структурите за предотвратяване и ефективна борба с незаконните наркотици, което ще доведе до измеримо намаляване на доставките, трафика и търсенето на незаконни наркотици.

3. Страните се стремят към намаляване на неблагоприятните последици от използването на наркотици за отделните лица и обществото като цяло, както и към ефективно намаляване на отклоняването и незаконния трафик на описани и неописани прекурсори, включително т.нар. „дизайнерски“ прекурсори.

4. Страните работят в тясно сътрудничество помежду си и със съответни международни организации с цел предприемането на координирани усилия и действия срещу незаконната търговия с наркотици.

Член 25

Киберсигурност и киберпрестъпност

1. Страните признават важността на отворена, сигурна и надеждна, достъпна и мирна среда за информационните и комуникационните технологии (ИКТ), която се основава на норми, правила и принципи за отговорно поведение на държавите и на прилагането на действащото международно право. За тази цел страните се ангажират да укрепват сътрудничеството за насърчаване на киберсигурността, за предотвратяване и борба с киберпрестъпленията и електронните престъпления, свързани с високите технологии, и злоупотребата със социалните медии и за повишаване на мрежовата сигурност чрез обмен на най-добри практики, които повишават киберустойчивостта, включително що се отнася до защитата на критична инфраструктура.

2. Страните признават нуждата от предотвратяване на киберпрестъпността и борба с нея, в това число сексуалната експлоатация и малтретиране на деца онлайн, чрез сътрудничество и обмен на най-добри практики за борба с киберпрестъпленията въз основа на действащите международни норми и стандарти, в това число посочените в Конвенцията от Будапеща за престъпления в кибернетичното пространство, приета в Будапеща на 23 ноември 2001 г., и Конвенцията на Африканския съюз за киберсигурност и защита на личните данни, приета в Малабо на 27 юни 2014 г.

Член 26

Сътрудничество в областта на правоприлагането

1. Страните улесняват сътрудничеството между регионалните и международните правоприлагащи органи, агенции и служби с цел предотвратяване и неутрализиране на трансграничната престъпност и на общи за тях заплахи от тероризъм. Такова сътрудничество допринася за предотвратяването на престъпления и включва, *inter alia*, обмен на становища относно законодателните рамки, както и административна и техническа помощ, насочена към укрепването на институционалния и оперативния капацитет на правоприлагащите органи, и обмен на информация и мерки във връзка с разследвания.

2. Страните, признавайки значението на сигурните граници, се стремят да управляват текущите и бъдещите предизвикателства, засягащи границите, като следват подход на интегрирано управление на границите. Те насърчават законосъобразни междусекторни ответни мерки, насочени към предотвратяването, разкриването и, когато е целесъобразно, санкционирането на трансгранични престъпления и други опасности.

ДЯЛ III

Човешко и социално развитие

Член 27

Страните отново потвърждават решимостта си да работят съвместно за постигането на устойчиво развитие и изкореняването на бедността във всички нейни форми, да предприемат действия срещу неравенствата и да насърчават социалното сближаване. Те се договарят също да си сътрудничат, за да гарантират, че всяко лице разполага с необходимите средства, за да води достоен живот със задоволителен жизнен стандарт, включително чрез подходящи системи за социална закрила и социални услуги. Те отделят специално внимание на жените и момичетата, младите хора, децата, най-уязвимите лица и лицата в неравностойно положение в съответствие с принципите „да не се пренебрегва никой“ и „да се достигне първо до най-нуждаещите се“. Те се договарят също да работят заедно във връзка с предизвикателствата и възможностите, свързани с бързото нарастване на населението.

Глава 1

Достъп до социални услуги

Член 28

Образование

1. Страните подкрепят приобщаващото учене през целия живот и равноправното качествено образование на всички равнища. Те се стремят да гарантират, че всички момичета и момчета завършват безплатно, равноправно и качествено основно и средно образование и имат достъп до качествени условия за развитие в ранна детска възраст, грижи и предучилищно образование, като надлежно вземат под внимание неравенството между половете. Те работят за осигуряването на равен достъп за всички жени и мъже до качествено техническо, професионално и висше образование, включително университетско образование. Специално внимание се отделя на инвестирането в науката, технологиите, инженерството и математиката (НТИМ) и на стимулирането на цифровото и творческото образование за всички.

2. Страните увеличават усилията си, за да гарантират, че всеки човек разполага със знанията, уменията и способността да се възползва от по-добро качество на живот, да участва пълноценно в обществото, да допринася за социалното и икономическото благосъстояние на своята общност и да участва активно и на равни начала в демократичния и културния живот.

3. Страните насърчават безопасните училища и добре функциониращите образователни системи, обезпечени с достатъчно ресурси за планирането, управлението и постигането на ефективност на образованието и обучението, включително онлайн и чрез други неконвенционални средства. Те си сътрудничат за създаването и укрепването на системи за осигуряване на качество и за взаимното признаване на квалификациите. Те улесняват мобилността на студенти, персонал и преподаватели между държавите от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн и Европейския съюз.

Член 29

Здраве

1. Страните признават, че здравето заема централно място в живота на хората и е ключов показател за устойчивото развитие. Те отново потвърждават ангажимента си да защитават и поощряват най-високия достижим стандарт на физическо и психично здраве за всички.

2. Страните укрепват своите национални здравни системи чрез осигуряването на механизми и ресурси за устойчиво здравно финансиране, на оперативни инфраструктури, квалифицирани здравни работници, включително във връзка с наемането и задържането на работа, както и подходящи технологии, например цифрови инструменти, в подкрепа на развитието на мобилни възможности в здравната сфера.

3. Страните насърчават всеобщото здравно осигуряване, равноправния и всеобщ достъп до цялостни и качествени здравни услуги и достъпа до безопасни, ефективни и качествени основни лекарства и ваксини на достъпна цена.

4. Страните си сътрудничат за предотвратяването и борбата със заразните болести и други сериозни трансгранични заплахи за здравето, като антимикробната резистентност, и за намаляването на тежестта на незаразните болести чрез по-добра превенция и контрол. Те си сътрудничат за справяне със световните здравни кризи и предотвратяване на тяхното задълбочаване чрез, *inter alia*, подкрепа за системите за ранно предупреждение, насочени към бърз обмен на информация, подготвеност и предприемане на ранни действия при животоспасяваща хуманитарна помощ и разработване на съгласувани и многосекторни планове за увеличаване на капацитета на здравните системи. Те подкрепят научните изследвания и развойната дейност, както и разработването на ваксини, диагностика и лекарства.

5. Страните подпомагат всеобщия достъп до консумативи и здравни услуги във връзка със сексуалното и репродуктивното здраве, включително във връзка със семейното планиране, информирането и образованието, и включването на репродуктивното здраве в националните стратегии и програми.

Член 30

Продоволствена сигурност и по-добро хранене

1. Страните признават, че постигането на продоволствена сигурност и по-добро хранене е мащабно глобално предизвикателство в борбата с бедността и нарастващото неравенство и поради това се договарят да работят за отстраняване на структурните причини за тях, сред които са конфликтите, кризите, влошаването на състоянието на природните ресурси и изменението на климата.

2. Страните насърчават устойчивия поминък, сигурния достъп до земя, вода и други ресурси и приобщаващия и устойчив растеж на селскостопанското производство и производителност, както и ефективните вериги на стойността.

3. Страните насърчават действия за адаптиране към изменението на климата и променливостта му по цялата верига за създаване на стойност, свързана с производството на храни.

4. Страните се стремят да осигурят достъп до безопасна и питателна храна на разумни цени и в достатъчни количества за всички, да увеличат капацитета за разнообразяване на производството на храни и да изготвят политики за продоволствената сигурност и храненето, както и механизми за социална защита във връзка с продоволствената сигурност и по-доброто хранене, които засилват устойчивостта на най-уязвимите, особено в държавите, изправени пред повтарящи се кризисни ситуации.

5. Страните укрепват координираните, ускорени и междусекторни усилия за изкореняване на глада и всички форми на недохранване и за да гарантират избягването на глада при всички обстоятелства.

Член 31

Водоснабдяване, санитарни услуги и жилищно настаняване

1. Страните насърчават всеобщия достъп до безопасна питейна вода в достатъчни количества, включително чрез устойчиво и интегрирано управление на водните ресурси и системи и чрез по-ефикасно използване на водата и нейното рециклиране.

2. Страните се стремят да осигурят адекватен и равноправен достъп до санитарни услуги, включително управление на отпадъците и насърчаване на хигиената за всички, като обръщат специално внимание на потребностите на жените и момичетата и на хората в уязвимо положение.

3. Страните признават, че безопасното жилищно настаняване, съобразено с потребностите и на достъпна цена, оказва трансформиращо въздействие върху уязвимите и маргинализираните общности и се отразява съществено на здравето на хората и социално-икономическото развитие на общностите. Страните работят за осигуряването на достъп за всички до безопасно жилищно настаняване, съобразено с потребностите и на достъпна цена, като разработват политики, стратегии и кодекси за планиране и строителство, и работят за подобряване на състоянието на бедните квартали.

4. Страните насърчават достъпа до надеждна, устойчива и модерна енергия на достъпна цена за всички и до утвърдени енергийни системи, които подпомагат, *inter alia*, секторите на водоснабдяването, санитарните услуги и жилищното настаняване.

Глава 2

Неравенство и социално сближаване

Член 32

Социално сближаване и закрила

1. Страните се стремят да засилят социалното сближаване чрез постепенно постигане на по-голямо равенство и социално приобщаване и като гарантират, че човешкото и социалното развитие напредват паралелно с икономическото развитие, без никой да се пренебрегва. Специално внимание се отделя на лицата в неравностойно, уязвимо и маргинализирано положение, включително старите хора и сираците, в съответствие с принципите на солидарност и недискриминация. По-специално те насърчават:

а) икономически политики, ориентирани към по-приобщаващо общество, което позволява по-добро разпределение на доходите и създадената стойност;

б) равноправни и стабилни фискални политики и политики относно работната заплата, които позволяват по-добро преразпределение на благата, гарантират достатъчни равнища на социални разходи и водят до намаляване на неформалната икономика;

в) ефективни социални политики и равноправен достъп до социални услуги, социално подпомагане и сигурност, и правосъдие; и

г) политики за заетостта, които позволяват пълноценна и продуктивна заетост и достоен труд за всички, включително за младите хора и хората с увреждания, както и равно заплащане за равен труд.

2. Страните насърчават разработването и прилагането на политики и системи за социална закрила и сигурност с цел изкореняване на бедността и засилване на социалното сближаване. Те признават трансформиращата роля в обществата на политиките и системите за социална закрила, които стимулират равенството, насърчават социалното приобщаване и диалога със социалните партньори и укрепват приобщаващия и равноправен икономически растеж. Те се ангажират постепенно да изградят универсални национални системи за социална закрила, включително да установят минимални равнища на социална закрила.

3. Страните утвърждават правата на хората с увреждания, за да се гарантира пълното им приобщаване в обществото и равното им участие на пазара на труда, като се отчитат техните специфични потребности. Те предприемат конкретни мерки за подписване, ратифициране и цялостно прилагане на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, приета в Ню Йорк на 13 декември 2006 г.

Член 33

Достоен труд

1. Страните отново потвърждават ангажимента си за постигането на пълноценна и продуктивна заетост и достоен труд за всички жени и мъже, включително за младите хора и хората с увреждания. За тази цел те подкрепят Програмата за достоен труд, както е записана в Декларацията на Международната организация на труда (МОТ) от 2008 г. относно социалната справедливост за справедлива глобализация.

2. Страните отново потвърждават задълженията си като членове на МОТ и ангажиментите си по Декларацията на МОТ за основните принципи и права при работа и механизма за нейното прилагане. Те отново потвърждават своя ангажимент към социалния диалог и популяризирането и ефективното прилагане на международно признатите основни трудови стандарти, както са определени в съответните конвенции и протоколи на МОТ относно свободата на сдружаване и правото на колективно трудово договаряне, премахването на принудителния труд и прекратяването на съвременното робство и трафика на хора, премахването на детския труд (и приоритетно на най-лошите му форми), минималната възраст за полагане на труд, равното възнаграждение и недискриминацията по отношение на наемането на работа. Те полагат непрекъснати и трайни усилия за ратифицирането на тези конвенции и протоколи или за присъединяването към тях, според случая, ако все още не са го направили.

3. Страните насърчават създаването на сигурна и безопасна работна среда за всички работници. Те приемат и изпълняват мерки и политики относно здравословни и безопасни условия на труд както в официалната, така и в неформалната икономика, и работят за установяването и поддържането на ефективна система за инспекция на труда в съответствие с международните трудови стандарти, определени от МОТ.

Глава 3

Население и развитие

Член 34

Демография

1. Страните признават, че демографският растеж и демографските промени могат да окажат значително въздействие върху ползите от развитието и икономическия напредък и работят съвместно за постигането на интегриран подход, който свежда до минимум предизвикателствата и извлича максимални ползи от демографския дивидент. За тази цел те се стремят към определянето, подпомагането, поддържането и запазването на структурни реформи и трансформации в икономическите и социалните системи с цел създаване на възможности за достойно образование, трудова заетост и поминък за новото младо поколение.

2. Страните подкрепят приобщаващия диалог относно политиките и включват демографските тенденции и прогнози във всички политики, за да създадат възможности за пълноценно и активно участие на децата и младите хора в обществото и да поощрят това участие, както и за да удовлетворят потребностите на старите хора и да създадат условия, благоприятстващи активното им ангажиране.

3. Страните засилват приобщаващата и устойчива урбанизация посредством ефективно градоустройствено управление и планиране с цел да се сведе до минимум неблагоприятното въздействие върху околната среда и да се предприемат действия срещу другите отрицателни социални и икономически последици, причинени от бързото нарастване на населението в градските райони. Те работят за ефективното преодоляване на предизвикателствата и използване на възможностите, възникващи в резултат на бързата урбанизация, включително чрез национални градоустройствени политики, интегрирано градоустройствено планиране с участието на всички, предоставяне на общински услуги, в това число управление на отпадъците, и финансиране на градското развитие и инфраструктури, за да изградят устойчиви и приятни за живеене градове.

Член 35

Младеж

1. Страните се договарят да насърчават активното участие на младите хора в обществото, включително в разработването и изпълнението на политиките, които ги засягат, както и в свързаните с тях последващи действия. Това включва:

а) подпомагане за придобиването на знания, умения и способности за пълноценно участие в обществото, в това число умения, съответстващи на изискванията на пазара на труда, чрез образование, професионално и техническо обучение и достъп до цифрови технологии;

б) създаване на възможности за достоен труд, включително чрез подпомагане на предприемачеството сред младите хора; и

в) насърчаване на овластяването на младите хора и тяхното отговорно гражданско участие чрез създаване на пространства за активно участие на младите хора в политическия и културния живот и в изграждането и поддържането на мира, включително с цел борба с радикализацията и насилническия екстремизъм.

2. Страните се договарят, че създаването на безопасна, изпълнена с грижа среда за децата е важен елемент от отглеждането на здраво младо поколение, способно да достигне пълния си потенциал, включително във физическо, психологическо, социално и икономическо отношение. Те работят, за да гарантират, че правата и потребностите на момичетата и момчетата се признават и реализират от раждането и ранната детска възраст до юношеството и прехода им към зряла възраст. Те работят за по-добра закрила на децата и за по-активното им участие в решенията, които ги засягат.

Член 36

Равенство между половете и овластяване на жените и момичетата

1. Страните признават, че равенството между половете и икономическото овластяване на жените са от основно значение за постигането на равноправно устойчиво развитие и приобщаващ растеж. Те извършват реформи, включително чрез създаването на правни рамки и утвърждаването им, за да дадат на жените равни права на икономически и финансови ресурси и достъп до собственост и контрол върху земя и природни ресурси, наследство и други форми на собственост. Те предприемат действия за засилване на пълноценното и ефективно участие на жените в политическия живот.

Освен равния достъп до трудова заетост и условията за достоен труд, страните насърчават признаването на неплатените грижи и домашния труд, като предоставят обществени услуги, инфраструктура и политики за социална закрила и насърчават споделената отговорност в домакинството и семейството в по-широк план.

2. Страните се ангажират с цялостното и ефективно изпълнение на Пекинската декларация и платформа за действие и на Програмата за действие на Международната конференция за населението и развитието и резултатите от конференциите за техния преглед и в този контекст поемат ангажимент по отношение на сексуалното и репродуктивното здраве и права.

3. Страните признават, че осигуряването на менструална хигиена е важно за здравето на жените и момичетата, както и за тяхното достойнство, мобилност и благосъстояние, и поради това се договарят да насърчават адекватни и подходящи мерки за подкрепа.

Глава 4

Култура

Член 37

Култура и устойчиво развитие

1. Страните отново потвърждават, че културата е ключов елемент на устойчивото развитие и неразделна част от неговото социално, икономическо и екологично измерение. Те се ангажират да включват свързана с културата перспектива във всички свои политики и стратегии за развитие, като вземат под внимание културните особености и системите на познание на местните и коренните общности.

2. Страните засилват приноса на културните дейци към устойчивото развитие чрез тяхното участие в активен диалог, професионални мрежи и многостранни партньорства.

Член 38

Културно многообразие и взаимно разбирателство

1. Страните признават, че всички хора имат право да участват свободно в културния живот на общността в съответствие с Всеобщата декларация за правата на човека и се ангажират да защитават и съхраняват културните права и свободата на художествено изразяване.

2. Страните се договарят да популяризират виждане за човешкото и социалното развитие, което включва диалог между културите и признаване на културното многообразие като общо наследство на човечеството. Те се ангажират да засилват взаимното разбирателство и да обогатяват знанията за своите култури, надлежно вземайки под внимание многообразието, универсалните ценности и правата на човека, като насърчават културното измерение в образованието, културния обмен и съвместни инициативи, насочени към насърчаване на междукултурния диалог.

3. Страните признават ролята на културата за опазването на мира и националното сближаване. Те потвърждават, че зачитането на многообразието от култури, толерантността, диалогът и сътрудничеството в атмосфера на взаимно доверие и разбирателство са ключови за установяване и запазване на мира и сигурността и в процеса на помиряване, както и за възстановяване на колективната памет и социалните връзки между общностите. Те засилват ролята на културата за изграждането на устойчивост и постигането на трайно възстановяване и реконструкция след криза, особено в градското развитие.

Член 39

Културно наследство и творчески сектори

1. Страните насърчават признаването на наследството като обединяващ фактор, който може да отразява различни идентичности и различно наследство, но едновременно с това възпитава и споделени ценности. Те работят за запазване, закриляне, съхраняване и развиване на материалното и нематериалното културно наследство в съответствие с международните стандарти и конвенции като двигател за социалното сближаване, творчеството и иновациите.

2. Страните се договарят, че секторите на културата и творчеството, включително съвременното изкуство, са от основно значение за приобщаващия икономически растеж, диверсифицирането и създаването на възможности за работа. За тази цел те подкрепят културното предприемачество и дългосрочното развитие на секторите на културата и творчеството.

3. Страните предприемат мерки в съответствие с действащото международно право за предотвратяване и борба с незаконния внос, износ и прехвърляне на правото на собственост на културни ценности. Те насърчават съхраняването, изграждането на капацитет и сътрудничеството между специалистите по културно наследство, местните общности и културните институции и се стремят към изграждането на международно сътрудничество и траен диалог за поощряване на достъпа до културно наследство.

ДЯЛ IV

Приобщаващ устойчив икономически растеж и развитие

Член 40

1. Страните признават значението на укрепването на икономическите връзки помежду си, които са от взаимен интерес и взаимна полза, с цел постигането на структурна икономическа трансформация чрез приобщаващ устойчив икономически растеж и развитие в съответствие с ЦУР, като се взема под внимание съответното им ниво на развитие. Те прилагат интегрирани стратегии, включващи икономическото, социалното и екологичното измерение на устойчивото развитие. Те предприемат подходящи мерки за създаването на достойни работни места за всички и подпомагането на прехода към икономики с ниски нива на въглеродни емисии и ефективно използване на ресурсите. Те подкрепят социално-икономическото овластяване на маргинализираните групи, жените и младите хора.

2. Страните подкрепят развитието на частния сектор и привличат и задържат вътрешни и чуждестранни инвестиции, включително инвестиции от тяхната диаспора. Те засилват търговията и си сътрудничат в сферите на науката, технологиите, иновациите и научните изследвания с цел установяване на силни, конкурентоспособни и диверсифицирани икономики, задълбочаване на регионалната интеграция и насърчаване на интегрирането на икономиките на членовете на ОДАКТБ в регионалните и световните вериги за създаване на стойност. Те работят за повишаване на макроикономическата и финансовата стабилност, за да се увеличат инвестициите и да се укрепи устойчивият икономически растеж. Те се договарят да увеличат производствения и регулаторния капацитет, да засилят предприемачеството и да насърчават производството и индустриализацията, съсредоточавайки се върху иновациите и създаването на добавена стойност в производствения отрасъл и отрасъла на услугите. Страните си сътрудничат за засилване на капацитета с цел улесняване на структурната икономическа трансформация и за увеличаване на устойчивата търговия.

3. Страните насърчават публично-частния диалог, съсредоточавайки се върху въпроси, които подпомагат техните усилия за икономическа трансформация и устойчив икономически растеж, сътрудничат си с всички съответни заинтересовани страни и гарантират съблюдаването и защитата на правата на човека и основните трудови стандарти.

Глава 1

Инвестиции

Член 41

Мобилизиране на устойчиви и отговорни инвестиции

1. Страните се ангажират да мобилизират устойчиви и отговорни инвестиции с цел засилване на приобщаващия и устойчив икономически растеж и развитие. За тази цел те създават благоприятен инвестиционен климат, който привлича вътрешни и чуждестранни инвестиции, включително инвестиции от тяхната диаспора, и запазват правото си да регламентират чрез прозрачни, предвидими и ефикасни регулаторни и административни уредби и политики.

2. Страните се договарят да подкрепят необходимите икономически и институционални реформи и политики, които се основават на стратегията за цялостно развитие на дадена държава и са всеобхватни и съгласувани на национално, регионално и международно равнище, с цел да се създаде благоприятна среда за устойчиво развитие и да се улесни развитието на динамичен, жизнеспособен и конкурентен частен сектор.

3. Страните си сътрудничат за установяването на стабилни финансови системи, които да мобилизират инвестиции за устойчиви проекти. Те предприемат мерки за подпомагане на инвестициите, увеличавайки достъпа до финансиране чрез техническа помощ, безвъзмездни средства, гаранции и иновативни финансови инструменти за намаляване на риска, засилване на доверието на инвеститорите и мобилизиране на частни и публични източници на финансиране. По този начин те вземат под внимание и нуждата да коригират неефективността на пазара или неоптималните инвестиционни ситуации, осигурявайки едновременно с това допълняемост на инвестициите, които нямаше да бъдат направени без тези мерки за подпомагане. Те обръщат специално внимание на приоритетните сектори, посочени в член 44, параграф 6.

4. Страните се договарят да подобрят регулаторната среда, както и качеството, наличността и достъпността на финансовите и нефинансовите услуги, за да подкрепят развитието на микро-, малките и средните предприятия (ММСП) в контекста на мобилизирането на вътрешни инвестиции.

5. Страните разбират и признават значението на отговорното инвестиране от съответните заинтересовани страни като средство за постигането на дългосрочни трайни икономически и социални ползи и ползи, свързани с околната среда. В подкрепа на постигането на тази цел те насърчават практиките на корпоративната социална отговорност (КСО) и отговорното бизнес поведение (ОБП), включително международно признати указания за прилагане, стандарти и приложими инструменти, които дават насоки на инвеститорите, правителствата и други участници относно прилагането на КСО и ОБП като допълнение към националните закони и друго приложимо законодателство.

Член 42

Улесняване и защита на инвестициите

1. Страните се договарят да улесняват инвестициите чрез нормативни и поднормативни актове и чрез политики, насочени към намаляване на регулаторните и административните пречки, повишаване на прозрачността и избягване на вредната конкуренция за инвестиции. Те се договарят, че такива мерки ще се разработват по прозрачен начин и ще се оповестяват публично, за да насърчават публично-частния диалог и да предоставят възможност за участие на всички заинтересовани страни.

2. Страните си сътрудничат за насърчаване на ефективното използване на цифровите инструменти за улесняване на инвестициите.

3. Страните, в съответствие със своите стратегии, се договарят, че е важно да се предвидят правна сигурност и подходяща защита за вече направени инвестиции, чието третиране не трябва да бъде дискриминационно по характер и трябва да включва ефективни механизми за предотвратяване и уреждане на спорове. В тази връзка те отново потвърждават значимостта на сключването на международни споразумения за инвестиции, които напълно запазват суверенното им право да регулират инвестициите за законосъобразни цели на обществения ред.

4. Страните укрепват капацитета на съответните публични и частни институции за ефективно насърчаване и улесняване на инвестициите и за предотвратяване и решаване на свързани с инвестициите спорове.

Глава 2

Икономически растеж, диверсифициране и индустриализация

Член 43

Приобщаващ и устойчив растеж

1. Страните са съгласни, че икономическата трансформация, развитието на частния сектор и промишления напредък са важни за постигането на приобщаващ и устойчив растеж. Те насърчават пълноценната и продуктивна заетост и достойните условия на труд за всички чрез засилена конкурентоспособност, диверсифициране, цифровизация, иновации, достъп до финансиране, създаване на добавена стойност в производствения отрасъл и отрасъла на услугите, както и връзки между секторите и индустриите. Те обръщат особено внимание на местните ММСП и на формализацията на неформалните икономически дейности.

2. Страните насърчават прехода към икономика с ниски нива на въглеродни емисии и ефективно използване на ресурсите. Те подкрепят подходи за устойчиво потребление и производство, управлението на отпадъците и химикалите, което е съобразено с околната среда, и мерки за намаляване на всички форми на замърсяване. Страните се договарят, че добре управляваната урбанизация е ключов елемент за напредъка на устойчивото икономическо развитие. Поради това те си сътрудничат за ефективното преодоляване на предизвикателствата и използване на възможностите, възникващи в резултат на бързата урбанизация, и подкрепят градското развитие и инфраструктури, както и изграждането на ефективни връзки между селските и градските райони.

3. Страните се договарят да си сътрудничат в областта на заетостта и социалните въпроси, по-специално с цел подкрепа за икономическото и социалното приобщаване и овластяване на жените, младите хора и най-бедните и най-уязвимите. Освен това те се договарят да гарантират зачитането на трудовите и социалните стандарти, залегнали в конвенциите и протоколите на МОТ, и да гарантират достъпа до правосъдие чрез справедлив процес, включително подходящи и ефективни средства за правна защита.

Член 44

Икономическа трансформация и индустриализация

1. Страните укрепват сътрудничеството си в областта на икономическата трансформация, включително индустриализацията. Те насърчават прехода от суровинна зависимост към диверсифицирани икономики и насърчават обогатяването на природните ресурси, добавянето на стойност и интегрирането в регионалните и световните вериги за създаване на стойност. Те се договарят относно важната роля на сектора на услугите за икономическата трансформация и индустриализацията.

2. Страните си сътрудничат, за да подпомагат развитието на производствения капацитет, повишаването на производителността, диверсификацията и конкурентоспособността. Те полагат усилия за преодоляване на ограниченията във връзка с предлагането посредством, *inter alia*, насърчаване на технологичните иновации и тяхното усъвършенстване и разпространение, подобряване на бизнес и инвестиционната среда, укрепване на регулаторния капацитет, макроикономическа стабилност и създаване на ефикасни капиталови пазари и надеждни финансови системи за по-добър достъп до финансиране, особено за частния сектор. За тази цел те потвърждават значимостта на цифровизацията на икономиката за по-бързото развитие на производствения капацитет. Акцентът се поставя върху сектори и индустрии с голяма добавена стойност и голям потенциал за създаване на достойни работни места.

3. Страните се ангажират да повишат макроикономическата и финансовата стабилност, като водят стабилни и прозрачни фискални и парични политики, и да насърчават икономическите и структурните реформи, за да създадат благоприятна среда за повече инвестиции и да насърчат развитието на частния сектор. Страните също така признават значението на независимостта на централните банки при определянето на целите на политиката им и при осъществяването на паричните политики. Те се съгласяват да водят диалог и да обменят информация между своите органи, по целесъобразност, с цел по-добро разбиране на основните принципи, на които се градят съответните икономики на страните.

4. Страните увеличават усилията си в областите на техническото и професионалното образование и обучение, както и в научните изследвания и иновациите, и обвързват по-ефективно такива мерки с възможностите, предлагани от пазара на труда, и с изискваните от него умения. Те си сътрудничат за обогатяване на своя опит, включително във връзка с увеличаването на производствения капацитет чрез развиване на уменията и насърчаване на трансфера на технологии, като насърчават връзките между предприятия от членове на ОДАКТБ и на ЕС като страна с акцент върху ММСП.

5. Страните отново потвърждават значителната роля на инфраструктурата за справяне с ограниченията във връзка с предлагането и за установяване на конкурентоспособни регионални и подрегионални вериги за създаване на стойност чрез улесняване на ефикасното движение на стоки, услуги и капитали. Те си сътрудничат за изграждането на ефикасна и устойчива инфраструктура, в това число въздушен, сухоземен и морски транспорт, енергетика, вода и цифрова свързаност, като надлежно вземат под внимание различните потребности на икономиките на най-слабо развитите държави, на държавите без излаз на море и на островните държави. Съответно те си сътрудничат за мобилизирането на публични и частни ресурси, в това число чрез инвестиции в развитието на инфраструктурата.

6. Страните, поемайки ангажимента да се стремят към общ икономически растеж, се договарят да си сътрудничат, *inter alia*, в следните области, които се считат за приоритетни сектори: селското стопанство и селскостопанската промишленост, животновъдството и кожарството, синята икономика, рибарството, минната и добивната промишленост, културните и творческите индустрии, устойчивия туризъм, устойчивата енергетика, ИКТ и транспорта. Страните подчертават значителната роля на тези сектори за добавянето на стойност, създаването на достойни работни места и увеличаването на производствения капацитет, както и за общите усилия за икономическа трансформация. Те си сътрудничат съответно, за да набележат стимулите за растеж за всеки сектор, да мобилизират инвестиции и да разгледат ограниченията, които подкопават установяването на обратни и директни връзки.

7. Страните насърчават диалога, стимулират трансфера на умения и технологии, работят за подобряването на веригите на стойност и укрепват сътрудничеството за взаимно обогатяване на опита и разпространение на най-добри практики в селското стопанство. Те също така си сътрудничат за оказването на подкрепа за механизми и рамки за увеличаване на устойчивото и качествено селскостопанско производство.

Член 45

Развитие на частния сектор

1. Страните, признавайки значимостта на развитието на частния сектор за икономическата трансформация и създаването на работни места, се стремят да насърчават предприемачеството и да развиват и повишават конкурентоспособността на предприятията. Специален акцент се поставя върху ММСП, в това число стартиращите предприятия, чрез насърчаването на благоприятни за тях правни, административни и институционални рамки с цел успешното им интегриране в устойчиви вериги за доставки и за създаване на стойност. Също така се отделя внимание на неформалния сектор, на преобразуването на неформалните икономически дейности в официални и на поощряването на включването на свързани с устойчивостта цели в бизнес моделите. Страните се договарят да подкрепят развитието на предприемачеството сред жените и младите хора в контекста на тяхното икономическо овластяване и насърчаването на приобщаващото развитие. Те потвърждават значимостта на изграждането на регионален и национален капацитет за повишаване на конкурентоспособността в производството на технологии от среден и висок клас.

2. Страните насърчават диалога и сътрудничеството между публичния и частния сектор, включително чрез бизнес форуми с участие на частния сектор. Те укрепват сътрудничеството за взаимно обогатяване на опита и разпространение на най-добри практики, които насърчават предприемачеството, поощряват диалога и контактите между предприятията и стимулират трансфера на умения и технологии.

3. Страните се съгласяват с нуждата да изготвят стратегии и да разработят по-добри политики за финансово приобщаване и подходящо законодателство, и да подобрят достъпа до финансиране и до финансови и нефинансови услуги, включително чрез иновативни механизми за финансиране, като се отделя специално внимание на отпускането на достъпен във финансово отношение кредит на семейните земеделски стопани, дребните земеделски стопани и ММСП, както и на жените и младите хора, занимаващи се с предприемачество.

4. Страните признават, че както публичните, така и частните източници на финансиране играят ключова роля за подпомагане на развитието на частния сектор, по-специално чрез инструменти и механизми като публично-частните партньорства и смесеното финансиране, и за стимулиране на инвестициите в съответните сектори, включително развитието на инфраструктурата. Съответно те си сътрудничат за изготвянето на прозрачни и предвидими рамки и стратегии за използването на публично-частните партньорства, включително укрепването на институционалния капацитет за договаряне, изпълнение и мониторинг на проекти съгласно договореност за публично-частно партньорство.

Глава 3

Наука, технологии, иновации и научни изследвания

Член 46

Наука, технологии и иновации

1. Страните признават ролята на науката, технологиите и иновациите за разширяването на границите на знанието, за ускоряването на прехода и бързия напредък към устойчиво развитие посредством икономическа трансформация, добавяне на стойност и връзки между предприятията, за насърчаването на развитието на знанието и овластяването на хората, по-специално на жените и младите хора, и за оказването на подкрепа на лицата, вземащи решения, и създателите на политики по пътя към постигането на устойчиво развитие.

2. Страните работят за развитието на общества, основани на знанието. Те се договарят да инвестират в човешкия капитал, да насърчават приемането на последователни и всеобхватни рамки на политиките и нормативни уредби и да развиват свързаността на инфраструктурата и цифровите инструменти.

3. Страните засилват сътрудничеството си въз основа на взаимната полза, като използват действащите механизми и паралелно с това проучват нови начини за финансиране на науката, технологиите и иновациите, осигурявайки подходяща и ефективна защита на правата върху интелектуалната собственост. Те популяризират знанията на коренното и местното население и традиционните знания като инструмент за запълване на пропуските в знанието и технологиите в съответните сектори.

4. Страните насърчават инвестициите в създаването, разпространението и трансфера на нови технологии, обръщайки специално внимание на чистите и иновативни технологии, които защитават околната среда. Те насърчават използването на енергия от възобновяеми източници и си сътрудничат за развитието на производствения и регулаторния капацитет.

5. Страните предприемат действия във връзка с потенциалното въздействие на технологиите върху обществото, справят се с проблеми, свързани с киберсигурността, гарантират защитата на личните данни и проучват последиците от революционните технологии, в това число изкуствения интелект и роботиката.

6. Страните признават ролята на космическото пространство като предпоставка за извличане на социални и икономически ползи, включително в областите на околната среда, изменението на климата, управлението на океаните, транспорта, енергетиката, селското стопанство, минната промишленост и горското стопанство. Те си сътрудничат по въпроси от общ интерес в гражданските космически дейности, като космическите изследвания, приложенията и услугите на глобалната навигационна спътникова система, разработването на системи за повишаване на точността на спътниковите данни, използването на приложения и услуги за наблюдение на Земята и науката за Земята.

Член 47

Научноизследователска и развойна дейност

1. Страните се договарят, че научноизследователската и развойната дейност са изключително важни за създаването на икономически просперитет и възможности за достоен труд и могат да имат ключов принос за постигането на целите на настоящото споразумение.

2. Страните поощряват създаването и разпространението на нови знания, вземайки под внимание тяхното потенциално въздействие върху околната среда и обществото, включително вредите от тях. Те подкрепят повишаването на уменията, за да бъдат в крак с технологичния напредък и иновациите, както и мобилността и обучението на научните работници. Те насърчават партньорствата между индустрията, академичната общност и публичния сектор, както и дейности на частния сектор, насочени към събирането на знания и изпробването на нови идеи с цел създаването на нови продукти с реален търговски потенциал, като обръщат специално внимание на жените и младите хора в качеството им на новатори.

3. Страните насърчават инвестициите в научноизследователска и развойна дейност, особено в сегментите с висока добавена стойност на веригите за създаване на стойност, и полагат усилия за преодоляване на обществените предизвикателства, особено в областите на околната среда, изменението на климата, енергетиката, безопасността на храните, продоволствената сигурност и здравето.

Член 48

ИКТ и цифровата икономика

1. Страните си сътрудничат за намаляване на различията в сферата на цифровите технологии чрез насърчаване на съвместната работа за развиване на цифровото общество в полза за гражданите и предприятията чрез достъпност до цифровите технологии, в това число ИКТ, приспособени към местните обстоятелства. Страните подкрепят мерки, които дават възможност за лесен достъп до ИКТ посредством, наред с другото, използването на енергия от възобновяеми източници на достъпна цена и създаването и разполагането на безжични мрежи на ниска цена. Те също така работят за постигането на по-голяма съвместимост и хармонизиране на комуникационните системи и за тяхното адаптиране към новите технологии.

2. Страните се споразумяват относно централната роля на цифровата икономика като фактор, който засилва и ускорява промяната и който може да доведе до значително икономическо диверсифициране, създаване на работни места и скокообразен растеж. Те се договарят да постигнат напредък в цифровизацията с цел да се намалят разходите за трансакции и информационните асиметрии, като общата цел е да се повишат производителността и устойчивостта.

3. Страните насърчават и подкрепят цифровото предприемачество, особено сред жените и младите хора, както и цифровата трансформация на ММСП. Те поощряват развитието на електронната търговия с цел обновяване на веригите на доставки и разширяване на пазарите, и поощряват разпространението на електронното банкиране, включително за намаляване на разходите за парични преводи, и внедряването на решения за електронно управление.

4. Страните си сътрудничат за изготвянето и управлението на политики за неприкосновеност на личния живот и защита на данните, насърчаването на мерки за улесняване на потока на данни и подкрепянето на нормативната уредба, за да се поощряват производството, продажбата и доставянето на цифрови продукти и услуги.

Глава 4

Търговско сътрудничество

Член 49

Търговия и устойчиво развитие

1. Страните признават, че социално-икономическото развитие и опазването на околната среда са взаимозависими и взаимно се подсилват. Те отново потвърждават своя ангажимент, при надлежно отчитане на равнището си на развитие, да включват в по-голяма степен устойчивото развитие, състоящо се от икономическо развитие, социално развитие и опазване на околната среда, във всеки аспект на търговските си отношения, за да насърчават устойчивия растеж. За тази цел страните поощряват в търговските си отношения високо равнище на опазване на околната среда и на социална и трудова защита, по-специално във връзка с ангажиментите, посочени в член 54, дял V, глави 1 — 3 и дял III, глава 2 от настоящата част, за да се постигнат договорените световни ЦУР съгласно Програмата до 2030 г. В допълнение страните се договарят, че мерките за околната среда и социалните мерки не следва да бъдат използвани за протекционистични цели.

2. Страните се договарят, че е неуместно да насърчават търговията или инвестициите, занижавайки или предлагайки да се занижи равнището на вътрешна защита, предоставено по силата на законодателството за околната среда или на трудовото законодателство, или на практиката по неговото прилагане.

3. Страните признават своето право да определят целите и приоритетите на политиката за устойчиво развитие и да установяват собствени равнища на вътрешна защита в социалната и трудовата сфера и сферата на околната среда, включително изменението на климата, както смятат за целесъобразно, при условие че приетите закони и политики не са несъвместими с ангажиментите им по силата на международно признатите стандарти за защита и съответните споразумения.

4. Страните насърчават търговията с продукти, получени чрез устойчиво управление, съхранение и ефикасно използване на природните ресурси. Страните си сътрудничат също така за насърчаване на търговията и инвестициите в стоки и услуги от особено значение за смекчаването на последиците от изменението на климата, включително в продукти, произведени с ниски емисии на въглероден диоксид, и повторно произведени продукти, енергия от възобновяеми източници и енергийноефективни продукти и услуги, в съответствие с международните си ангажименти.

5. Страните си сътрудничат за насърчаване на съгласуваността и взаимното допълване между политиките в областта на търговията, трудовия пазар и околната среда и засилват диалога и обмена на информация и най-добри практики относно свързани с търговията аспекти на устойчивото развитие, включително с участието на съответните заинтересовани страни. В този контекст те се договарят да си сътрудничат за насърчаване на практиките на корпоративната социална отговорност и отговорното бизнес поведение, включително международно признати насоки, стандарти и приложими инструменти, като включват тези практики в търговските и стопанските дейности. Освен това сътрудничеството е насочено към преодоляване на предизвикателствата и използване на възможностите в резултат на свързаните с търговията аспекти на доброволни частни и публични схеми за гарантиране на устойчивостта във връзка, *inter alia*, с труда, околната среда, запазването на биологичното разнообразие, устойчивото използване и управление на горските ресурси, устойчивите риболовни практики и търговията с продукти от устойчив риболов.

6. Страните се договарят да поддържат или да създадат, според случая, системи за подпомагане и мониторинг на ефективното прилагане на международно признатите социални и трудови стандарти и стандарти в областта на околната среда и на съответните споразумения в контекста на своите търговски отношения, включително чрез укрепване на институционалния капацитет за приемане и прилагане на съответното законодателство.

Член 50

Търговски споразумения

1. Страните признават, че в контекста на търговските си отношения е важно да използват като основа постиженията на Споразумението от Котону. Те подчертават значението на търговията в цялостните им отношения и поемат ангажимента да насърчават засилването и диверсифицирането на търговските потоци, които са от взаимна полза, по-специално с оглед на интегрирането на икономиките на членовете на ОДАКТБ в регионалните и световните вериги за създаване на стойност.

2. Страните се договарят търговското сътрудничество да се осъществява в съответствие с основаната на правила многостранна търговска система с цел засилване на свободната, справедлива и отворена търговия за постигане на устойчив растеж и развитие, особено в членовете на ОДАКТБ. За тази цел сътрудничеството се осъществява в съответствие със задълженията, поети от страните в рамките на Световната търговска организация (СТО), включително разпоредбите за специално и диференцирано третиране.

3. Страните признават важността на сключването на търговски споразумения за осигуряването на по-големи търговски възможности и за насърчаването на ефективното им интегриране в световната икономика. Страните признават правото на всяка от тях да сключва регионални или многостранни споразумения за намаляване или премахване на нетарифните мерки, засягащи търговията със стоки и услуги. В допълнение страните се стремят да ограничат евентуални отрицателни последици от своите търговски споразумения с трети страни върху конкурентната позиция, която всяка от тях има на вътрешния пазар на другата страна.

4. Страните, като имат предвид, че е необходимо да използват за основа действащите преференциални търговски споразумения и споразуменията за икономическо партньорство (СИП) като инструменти за търговско сътрудничество помежду си, признават, че засилват сътрудничеството си основно, за да подпомогнат конкретното прилагане на тези действащи инструменти.

5. В допълнение страните се договарят, че рамката за СИП е приобщаваща и взема под внимание различната ситуация в членовете на ОДАКТБ и регионите в различните етапи от процеса на СИП и равнището на развитие на членовете на ОДАКТБ. Сключилите СИП отново потвърждават своя ангажимент да предприемат всички необходими мерки за осигуряване на цялостното им изпълнение, което следва да благоприятства техния икономически растеж и развитие, допринасяйки едновременно за задълбочаването на процесите на регионална интеграция в Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн (АКТБ). Страните признават, че е важно да се разшири обхватът на СИП и да се насърчи присъединяването на нови държави членки. Страните се договарят да поддържат или да установяват на съответните равнища договорености между АКТБ и ЕС за мониторинг на изпълнението на СИП и за оценяване на тяхното въздействие върху развитието на икономиките на членовете на ОДАКТБ в целия регион на АКТБ и върху техните процеси на регионална интеграция.

6. Страните по съответните СИП се договарят, че съдържащите се в тези споразумения препратки към разпоредбите относно подходящи мерки от Споразумението от Котону се разбират като препратки към съответната разпоредба от настоящото споразумение.

7. В допълнение страните се договарят, че сътрудничеството им допринася за засилване на усилията и процесите за регионална интеграция в Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн и за още по-голямо насърчаване на регионалната търговия в рамките на АКТБ.

8. Страните подчертават важността на своето активно участие в СТО, както и в други съответни международни организации, като стават членове на тези организации и следят отблизо техния дневен ред и дейности. Те се договарят да си сътрудничат тясно при идентифицирането и постигането на своите общи интереси в международното икономическо и търговско сътрудничество, и по-специално в СТО. В този контекст особено внимание се отделя на подобряването на достъпа до Европейския съюз и други пазари за стоки и услуги, произхождащи от членовете на ОДАКТБ.

9. Страните се договарят, че гъвкавостта на правилата на СТО е важна за отчитането на различното равнище на развитие на държавите и регионите от АКТБ, както и за отчитането на трудностите при изпълнението на техните задължения. Поради това те се договарят да си сътрудничат за изграждане на необходимия и подходящ капацитет за ефективно изпълнение на ангажиментите си в контекста на СТО. Страните признават също така иновативния подход към специалното и диференцираното третиране, характерно за Споразумението на СТО за улесняване на търговията (СУТ), което дава възможност на НСРД и на развиващите се държави да изпълняват изцяло ангажиментите си, зависещи от предоставянето на необходимата подкрепа за търговията в съответствие с техните уведомления за изпълнение по силата на СУТ.

10. Страните признават, че е важно да се засили диалогът за обсъждане на търговски и свързани с търговията въпроси от общ интерес. Те се договарят да насърчават участието на гражданското общество и частния сектор в този диалог.

Член 51

Търговия с услуги

1. Страните се договарят, че търговията с услуги е мощен двигател за растежа и развитието на техните икономики, и отново потвърждават правата и задълженията на всяка от тях съгласно Общото споразумение по търговията с услуги (ГАТС) на СТО.

2. Страните се ангажират да си сътрудничат в и да засилят търговията с услуги, особено чрез форми на предоставяне, представляващи интерес за техния износ, включително движението на физически лица със стопанска цел, и в сектори, които смятат за приоритетни, в това число ИКТ, туризма, транспорта, услугите, свързани с околната среда, финансовите услуги, услугите в областта на спорта и други приоритетни сектори, по целесъобразност.

3. Страните, като вземат под внимание член 39, параграф 2, си сътрудничат за укрепване на капацитета за предоставяне на услуги, свързани с културните и творческите индустрии.

4. Страните си сътрудничат за преодоляване на пречките пред търговията с услуги с цел улесняване на достъпа до пазарите и засилване на търговията. В допълнение те се договарят да засилят сътрудничеството си, за да подпомогнат разработването на вътрешни регулаторни рамки и капацитет, да подобрят способността на доставчиците на услуги да изпълняват разпоредбите и стандартите на ЕС като страна и на членовете на ОДАКТБ на континентално, регионално, национално и поднационално равнище и да поощряват сключването на споразумения за взаимно признаване, когато това е целесъобразно, в посочените в параграф 2 сектори на услугите, които са от взаимен интерес.

5. Страните признават значението на икономически ефективните и ефикасни морски транспортни услуги като основен вид транспорт, улесняващ търговията. Страните повишават конкурентоспособността на морските транспортни услуги чрез засилване на свързаността с цел подобряване на безопасното движение на стоки и хора в сектора на морския транспорт. За тази цел те си сътрудничат в подходящите форуми за либерализирането на морския транспорт като основен вид транспорт, улесняващ търговията. Те осигуряват достъп до международните пазари за морски транспорт и до пристанищата и услугите на пристанищата на недискриминационна и търговска основа. Страните си сътрудничат във връзка с усилията за развиване и насърчаване на икономически ефективни и ефикасни морски транспортни услуги в членовете на ОДАКТБ с оглед на увеличаването на участието на оператори от членовете на ОДАКТБ в международните корабни услуги.

Член 52

Области, свързани с търговията

1. Страните признават нарастващото значение на нетарифните мерки в търговията с премахването на тарифните бариери. Поради това те признават нуждата от сътрудничество с оглед на мониторинга и премахването на излишните пречки пред търговията, което ще увеличи и улесни търговията между ЕС като страна и членовете на ОДАКТБ, както и между членовете на ОДАКТБ. В тази връзка страните се договарят да поддържат или да установят, според случая, договорености във връзка с нетарифните мерки, които могат да имат отрицателно въздействие върху износа към пазара на другата страна.

2. Страните се договарят да засилят сътрудничеството си в областта на стандартизацията и сертифицирането на стоки с цел предотвратяване, идентифициране и премахване на ненужните технически пречки пред търговията в рамките на обхвата на Споразумението на СТО за техническите пречки пред търговията („Споразумението за ТПТ“) и полагат усилия да го доразвият чрез увеличаване и засилване на прозрачността. В допълнение страните се договарят да си сътрудничат за изграждането и укрепването на техническия капацитет и институционалната инфраструктура по въпроси, свързани с техническите пречки пред търговията.

3. Страните отново потвърждават правото на всяка от тях да приема и прилага санитарни и фитосанитарни (СФС) мерки за защита на живота или здравето на човека, животните или растенията на своята територия, като едновременно с това гарантират, че такива СФС мерки, приети от всяка от страните, не създават ненужни пречки пред търговията съгласно Споразумението на СТО за санитарните и фитосанитарните мерки („Споразумението за СФС“). За тази цел страните се договарят да засилят сътрудничеството си за ефективното прилагане на принципите и правилата на Споразумението за СФС, като едновременно с това вземат под внимание съответното си равнище на развитие. В този контекст страните си сътрудничат за решаването на санитарни и фитосанитарни въпроси, включително управлението на антимикробната резистентност, и въпроси, свързани с хуманното отношение към животните, за да увеличат капацитета си и да подобрят достъпа до пазарите на другата страна, като едновременно с това запазят подходящото равнище на защита на хората, животните и растенията.

4. Страните признават, че системата за интелектуална собственост е насочена към насърчаване на икономическия, социалния и културния напредък чрез стимулиране на творческия труд и технологичните иновации, особено между ЕС като страна и регионите на АКТБ, като едновременно с това допринася за по-устойчива и приобщаваща икономика. В този контекст страните отново потвърждават значението на защитата и прилагането на правата върху интелектуалната собственост, както се посочва в член 7 от Споразумението на СТО за свързаните с търговията аспекти на правата върху интелектуалната собственост („Споразумението ТРИПС“), които следва да допринесат за насърчаване на технологичните иновации и за трансфера и разпространението на технологии, което е от взаимна полза за производителите и за потребителите на технологично знание, и по начин, допринасящ за социалното и икономическото благосъстояние и установяването на баланс между правата и задълженията. Страните признават необходимостта от защита на правата върху интелектуалната собственост, включително авторските права и свързани с тях права, търговските марки, географските указания, промишления дизайн, топографията на интегралните схеми, правната закрила на сортовете растения и патентите. Тази защита обхваща също така защитата срещу нелоялна конкуренция и защитата на неоповестена информация. Страните подчертават значението, в този контекст, на присъединяването към Споразумението ТРИПС, към Конвенцията за биологичното разнообразие, приета в Рио де Жанейро на 5 юни 1992 г., и към конвенциите, посочени в част I от Споразумението ТРИПС, в съответствие със своето равнище на развитие. В допълнение страните подчертават значението на сътрудничеството и техническата помощ в сферата на интелектуалната собственост за мерките, процедурите и средствата за правна защита, необходими, за да се гарантира прилагането на права върху интелектуалната собственост с оглед на постигането на ефективно равнище на защита, особено в членовете на ОДАКТБ.

5. Страните отново потвърждават, че въвеждането и прилагането на ефективни и стабилни политики и правила относно конкуренцията са от първостепенна важност за подобряването и осигуряването на среда, благоприятстваща инвестициите, на устойчив процес на индустриализация и на прозрачност на достъпа до пазарите. Поради това те поемат ангажимента да прилагат национални или регионални правила и политики за ефективно справяне с антиконкурентните стопански практики, в това число свързани с икономически дейности субсидии, отпуснати от някоя от страните, които имат потенциала да нарушат правилното функциониране на пазарите и да се отразят отрицателно на търговските интереси на другите страни. Страните поемат ангажимента да осигурят равни условия за публичните и частните участници на пазара. Те се договарят също така да засилят сътрудничеството си в тази област с оглед на формулирането и подпомагането на ефективни политики на конкуренция с подходящи национални и регионални органи, които постепенно осигуряват ефективното прилагане на правилата на конкуренция. В този контекст страните се договарят да си сътрудничат за развиване на подходящия капацитет с оглед на създаването на съответна правна рамка за защита на конкуренцията и нейното прилагане от страна на подходящи агенции в сферата на конкуренцията, по-специално на територията на членовете на ОДАКТБ.

6. Страните се договарят да засилят сътрудничеството си, за да осигурят по-доброто функциониране на международните стокови пазари и да увеличат прозрачността на пазара.

7. Страните признават значимостта на прозрачните обществени поръчки за насърчаване на икономическото развитие и индустриализацията. Страните се договарят относно значимостта на сътрудничеството за подобряване на взаимното разбиране на техните съответни системи за възлагане на обществени поръчки. Страните се ангажират да спазват принципите на прозрачност, конкурентоспособност и предвидимост на системите за възлагане на обществени поръчки и си сътрудничат за това.

Член 53

Улесняване на търговията

Страните признават значимостта на намаляването на търговските разходи за постигането на приобщаващ и устойчив растеж на икономиките им. Поради това те си сътрудничат за опростяване на процедурите за внос, износ и транзитно преминаване и други митнически процедури, включително цифровизация на митническите процедури и процедурите за освобождаване от митница, както и за увеличаване на прозрачността на митническата и търговската нормативна уредба и улесняване на законната търговия, като се основават на съответните си ангажименти по силата на СУТ. В съответствие с разпоредбите на СУТ членовете на ОДАКТБ се нуждаят от подходяща и предвидима техническа помощ, за да изградят капацитет за пълното прилагане на настоящото споразумение. В допълнение страните се ангажират да предоставят тази помощ въз основа на свързаните с прилагането нужди на членовете на ОДАКТБ, за които те са уведомили съгласно СУТ.

ДЯЛ V

Екологична устойчивост и изменение на климата

Член 54

1. Страните се споразумяват, че увреждането на околната среда, неустойчивото използване на природните ресурси и изменението на климата представляват сериозна заплаха за постигането на устойчиво развитие и излагат на опасност живота, качеството на живот и поминъка на сегашните и бъдещите поколения. В тази връзка страните отново потвърждават необходимостта от високо равнище на защита на околната среда и ефективно опазване и устойчиво управление на природните ресурси, включително биологичното разнообразие. Те също така отново потвърждават нуждата да се постигне съгласие по амбициозни действия за управление и намаляване на отрицателните последици от изменението на климата и да ориентират икономиките си към устойчив растеж с ниски нива на въглеродни емисии, като едновременно с това допринасят за създаването на достойни работни места за всички.

2. Страните включват темите за екологичната устойчивост, борбата с изменението на климата и екологосъобразния растеж във всички политики, планове и инвестиции. Те полагат усилия за създаването на ефективни обединения на международно равнище относно съответните въпроси с цел напредък при глобалните действия и конструктивна работа с местните органи, гражданското общество и частния сектор. Страните ефективно изпълняват многостранните споразумения за околната среда, по които са страни.

3. Страните се стремят към постигане и укрепване на издръжливостта, особено на уязвимото население, с оглед на предизвикателствата, свързани с околната среда и изменението на климата, и на природни и причинени от човека бедствия.

4. При насърчаването на устойчивостта на околната среда и борбата с изменението на климата и природните бедствия страните вземат под внимание: i) уязвимостта на МОРД, на НСРД, на развиващите се държави без излаз на море (РДБИМ)и на крайбрежното население, включително усилията им за адаптиране, особено по отношение на заплахата вследствие на изменението на климата и изчерпването на природните ресурси; ii) факта, че държавите са изложени и уязвими на все по-тежки суши, наводнения, ерозия на бреговата линия, недостиг на вода, увреждане на земите и горите, загуба на биологично разнообразие, обезлесяване и проблеми, свързани с опустиняването; iii) необходимостта от свеждане до минимум, предотвратяване и справяне със загубите и вредите, свързани с отрицателното въздействие на изменението на климата, включително бавни процеси като повишаването на морското равнище; iv) връзките между стратегиите за изменението на климата и намаляването на риска от бедствия, издръжливостта и продоволствената сигурност; v) ключовата роля на природните екосистеми за гарантиране на продоволствената сигурност и храненето и за борбата с изменението на климата; vi) връзката на увреждането на околната среда и изменението на климата с разселването и миграцията; и vii) отрицателното въздействие на изменението на климата и увреждането на околната среда върху мира и сигурността.

Глава 1

Екологична устойчивост

Член 55

Околна среда и природни ресурси

1. Страните работят за съхраняването, опазването, подобряването и възстановяването на околната среда. За тази цел те насърчават мерки на национално, регионално и световно равнище, включително в областите от голямо значение за биологичното разнообразие и защитата на природните екосистеми, качеството на въздуха, качеството на водата, недостига на вода и сушите, управлението на отпадъците, промишленото замърсяване и промишлените опасности, както и управлението на химикалите.

2. Страните подкрепят опазването и устойчивото управление и използване на природните ресурси, включително земята, водата, горите, биологичното разнообразие и екосистемите. Те насърчават действия за прекратяване на трафика на защитени видове на флората и фауната и за справяне с търсенето и предлагането на незаконни продукти на дивата природа. Те насърчават устойчивото управление на правото на владение на земя, рибарството и горите.

3. Страните насърчават правните инструменти, интегрираните стратегии в областта на околната среда и развитието и доброто управление за интегриране на въпросите за биологичното разнообразие във всички съответни сектори, за да се спре загубата на биологично разнообразие и да се запази предоставянето на екосистемни услуги. Страните насърчават основани на екосистемите подходи и природосъобразни решения за постигане на целите, свързани с околната среда. Те признават значимостта на екосистемите и биологичното разнообразие за справяне с изменението на климата и за опазване и възстановяване на всички екосистеми, включително водните и сухоземните екосистеми. Също така те определят и администрират защитени зони и подобряват управлението им.

4. Страните признават, че природните екосистеми, по-специално горите, осигуряват местообитания за животни и растения и играят важна роля за смекчаване на изменението на климата и адаптиране към него, за опазване на биологичното разнообразие и за предотвратяване и борба с опустиняването и увреждането на земята. Страните признават също така, че горите, влажните зони и саваните осигуряват защита на водата и почвата и защита от природни опасности и предоставят други услуги в областта на околната среда. Като отчитат всичко това, страните насърчават опазването и възстановяването на всички екосистеми, включително горите.

5. Страните продължават да се борят с опустиняването, с увреждането на земята и със сушата и се стремят да възстановят и облагородяват земите и почвите с влошено качество, за да се постигне устойчиво управление на земите и да се създаде околна среда, в която качеството на земята не се влошава. Те намаляват загубата на биологично разнообразие, създават възможности за трудова заетост и спомагат за по-голямото предоставяне на услуги и функции, свързани с екосистемите, включително чрез подобряване на подготвеността и устойчивостта на суши, както и чрез още по-голямо намаляване на рисковете от пясъчни и прашни бури и на въздействието от тях.

6. Страните насърчават справедливия и равен достъп и разпределение на ползите, произтичащи от използването на генетични ресурси, и целесъобразния достъп до такива ресурси съгласно международните договорености.

7. Страните подкрепят насърчаването на подходи на кръговата икономика и на практики за устойчиво потребление и производство и полагат усилия за използване на инвестиционните възможности, предоставяни от най-добрите налични чисти технологии.

Глава 2

Океани, морета и морски ресурси

Член 56

Управление на океаните

1. Страните признават все по-големия натиск от страна на човека и кумулативното му въздействие върху моретата и океаните, както и естеството на моретата и океаните като взаимосвързани общи блага, чието опазване, защита и управление са споделена отговорност, изискваща колективни и координирани действия на заинтересованите страни. Страните отново потвърждават всеобщия и единен характер на UNCLOS като основа за национални, регионални и глобални действия и сътрудничество в секторите на моретата и мореплаването.

2. Страните засилват управлението на океаните и предприемат ефективни действия за справяне с нарастващия натиск върху моретата и океаните, който застрашава устойчивостта на морските екосистеми и техния принос за смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него.

3. Страните насърчават и подобряват опазването и възстановяването на морските екосистеми и съхраняването и устойчивото управление на морските ресурси, включително в зони извън съответните им юрисдикции, с оглед на постигането на здрави и производителни океани. Те насърчават устойчивото управление на рибарството на национално, регионално и световно равнище, като си сътрудничат със съответните регионални организации за управление на рибарството и се борят с незаконния, недекларирания и нерегулирания риболов. Страните насърчават опазването на застрашените морски видове и действия за контролиране на замърсяването и морските отпадъци, както и предприемат действия за справяне с последиците от изменението на климата, включително увеличаването на киселинността на океанските води.

4. Страните насърчават устойчивото развитие на синя икономика с цел да се обезпечи приносът на океаните към продоволствената сигурност и храненето, да се подобри поминъкът, да се създадат възможности за работа и да се осигурят социална справедливост и културно развитие за настоящите и бъдещите поколения.

5. Страните подкрепят изпълнението на политики и стратегии за син растеж с цел насърчаване на интегрирано управление на океаните, което възстановява, опазва и поддържа разнообразието, производителността, устойчивостта, основните функции и присъщата стойност на морските екосистеми.

6. Страните насърчават диалога и сътрудничеството по всички аспекти на управлението на океаните, включително по въпроси, свързани с изменението на климата, повишаването на морското равнище и възможните последици от него, дълбоководния добив на полезни изкопаеми, рибарството, замърсяването на морската среда и научноизследователската и развойна дейност.

Глава 3

Изменение на климата

Член 57

Ангажименти в областта на климата

1. Страните признават, че неблагоприятните въздействия от изменението на климата и променливостта на климата застрашават живота и поминъка на хората. Те потвърждават ангажимента си да предприемат неотложни действия за предотвратяване на изменението на климата, да се справят с последиците от него и спешно да си сътрудничат по координиран начин на международно, регионално, междурегионално и национално равнище за засилване на световните действия срещу изменението на климата.

2. Страните ефективно прилагат Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата, приета в Ню Йорк на 9 май 1992 г. и Парижкото споразумение.

3. Страните са ангажирани с постигането на общата цел за ограничаване на повишаването на средната температура в световен мащаб до под 2 °C над равнищата от прединдустриалния период и с продължаването на усилията за ограничаване на повишаването на температурата до 1,5 °C над равнищата от прединдустриалния период, като увеличат способността си за адаптиране, намалят уязвимостта си, укрепят издръжливостта си и приведат всички свои инвестиции и финансови потоци в съответствие с Парижкото споразумение.

Член 58

Действия в областта на климата

1. Страните се договарят да предприемат действия в областта на климата, за да се справят с адаптирането и смекчаването на последиците, както и да намерят средства за изпълнение, като тези действия ще бъдат съсредоточени върху най-уязвимите държави, включително МОРД, равнинните крайбрежни държави, НСРД и РДБИМ.

2. Страните се договарят да отбележат напредък във връзка със своите национално определени приноси (НОП) и да проследят този напредък, както и да се стремят да изготвят и предоставят информация за дългосрочни стратегии за развитие при ниски емисии на парникови газове до средата на века, за да се постигне договорената в Парижкото споразумение цел относно температурата, като едновременно с това вземат под внимание своите общи, но диференцирани отговорности и съответния капацитет в светлината на различните национални обстоятелства. Те се ангажират да засилят връзките между НОП, програмата до 2030 г. и своите национални стратегии.

3. Страните се договарят да участват в планиране на адаптирането, изпълнение и мониторинг на изпълнението на национални планове за адаптиране (НПА) и други стратегии. Те се ангажират да създадат и да укрепват ефективни структури за управление за тази цел. Те признават нуждата от по-голямо интегриране на НПА и на други стратегии за адаптиране в националните стратегии и процеси, за да постигнат развитие, издържащо на изменението на климата.

Член 59

Изменение на климата и сигурност

Страните предприемат действия във връзка със заплахата, която изменението на климата и увреждането на околната среда представляват, особено в ситуации на нестабилност и за най-уязвимите държави. Страните разработват стратегии за издръжливост, вземайки под внимание заплахата за сигурността.

Глава 4

Природни бедствия

Член 60

Намаляване и управление на риска от природни бедствия

1. Страните признават отрицателните последици за устойчивото развитие от природните бедствия, в това число вълните цунами, земетресенията и изригването на вулкани, както и нарасналата честота и сила на свързани с климата феномени като циклони и урагани, наводнения и суши.

2. Страните насърчават съгласувани политики и стратегии на всички равнища за идентифициране на уязвимите места и други рискови фактори. Те си сътрудничат за постигане на по-голяма устойчивост на краткосрочните и дългосрочните последици от бедствията и обръщат специално внимание на координацията, взаимното допълване и полезните взаимодействия между стратегиите за намаляване на риска от бедствия и за адаптиране към изменението на климата. Страните предприемат действия за ранно предупреждение и предотвратяване и подобряват намаляването на риска и подготвеността, като засилват комуникацията и управлението на риска на местно равнище и ефективно включват намаляването на риска от бедствия в стратегиите за развитие.

3. Страните системно включват в действията си всеобхватна оценка на риска, управление на риска и издръжливост, като гарантират, че отделните лица, общностите, институциите и държавите могат по-добре да се подготвят, да устояват, да се адаптират и бързо да се възстановяват от сътресения и вторични такива, включително когато последиците превъзхождат и най-големите усилия за адаптиране, без да се излагат на опасност дългосрочните перспективи за развитие.

4. Страните предприемат действия във връзка с рисковете от бедствия, възприемайки подход, обхващащ множество опасности, вземайки под внимание разбирането за риска от бедствия и укрепването на управлението му и изграждайки институционален капацитет за ефективно изпълнение на инвестиции, съобразени с риска. Те осигуряват приобщаващи и равноправни резултати, за да се изгради издръжливостта на най-уязвимите.

5. Страните разработват стратегии за засилване на устойчивостта на градската и селската среда с цел по-добро управление на риска от бедствия, като обръщат специално внимание на неформалните селища.

Член 61

Реагиране и възстановяване при бедствия

1. Страните се договарят, че ранните и координирани действия в отговор на природни бедствия са жизненоважни за възстановяването след бедствия. Страните се договарят относно важността на координираните оценки на нуждите, на засилената подготвеност при бедствия и на капацитета за местни, ранни и ефективни ответни действия, които удовлетворяват нуждите на засегнатото от кризата население, включително чрез ефективни комуникационни стратегии.

2. Страните се договарят, че при действията в отговор на бедствия и усилията за възстановяване в краткосрочен план се дава приоритет на спешната помощ и възстановяване, включително на подкрепата за ранно възстановяване. Те се договарят, че следкризисното подпомагане цели да обвърже краткосрочното възстановяване с по-дългосрочно развитие чрез процес на устойчиво възстановяване и изграждане отново, но по-добре, включително чрез полагане на усилия за възстановяване и рехабилитация на социално-икономическата и културната тъкан. Това предполага засилена координация между заинтересованите страни в областта на хуманитарната помощ и развитието от избухването на кризата за постигането на трайна издръжливост на засегнатото население.

ДЯЛ VI

Миграция и мобилност

Член 62

Страните отново потвърждават ангажимента си за засилване на сътрудничеството по въпросите на миграцията и мобилността, водени от принципите на солидарност, партньорство и споделена отговорност. Те възприемат всеобхватен, последователен, прагматичен и балансиран подход при пълно спазване на международното право, включително международното право в областта на правата на човека и, когато е приложимо, международното право за бежанците и международното хуманитарно право, както и принципа на суверенитет, вземайки под внимание своите съответни правомощия. Те признават, че миграцията и мобилността могат да окажат положително въздействие върху устойчивото развитие, когато се управляват добре, и осъзнават нуждата от предприемане на действия срещу отрицателното въздействие, което незаконната миграция може да има върху държавите на произход, транзитно преминаване и крайна дестинация. Страните се договарят да работят за повишаване на капацитета с цел да се постигне ефикасно и ефективно управление на миграцията във всички нейни аспекти. Те отново потвърждават ангажимента си да гарантират зачитането на достойнството и защитата на правата на човека по отношение на всички бежанци и мигранти. Страните предприемат действия във връзка с всички аспекти на миграцията и мобилността, посочени в настоящия дял, в контекста на редовния им диалог за партньорство.

Глава 1

Законна миграция и мобилност

Член 63

Законна миграция и мобилност

1. Страните се стремят да извлекат ползите от безопасната, организираната и законната миграция и мобилност при пълно спазване на международното право и в съответствие със своите правомощия. В тази връзка те работят за създаването и използването на законни пътища за миграция, включително трудова миграция и други схеми за мобилност, като вземат под внимание националните приоритети и нуждите на пазара на труда.

2. Страните работят за прилагането на прозрачни и ефективни изисквания за прием и пребиваване с цел работа, научни изследвания, образование, обучение и доброволческа дейност, така че да се улеснят кръговата миграция и мобилността. Страните повишават прозрачността на информацията във връзка с действащите правила за миграция.

3. Страните разглеждат кръговата миграция като средство за насърчаване на растежа и развитието в държавите на произход и крайна дестинация. За тази цел те проучват схеми за кръгова миграция, прилагат и усъвършенстват, според случая, правните рамки за улесняване на процедурите за повторно влизане на граждани на държава—членка на Европейския съюз или на член на ОДАКТБ, които законно пребивават на териториите съответно на членовете на ОДАКТБ или на държавите—членки на Европейския съюз, и разглеждат аспекти на тяхната реинтеграция в държавите на произход, за да гарантират, че придобитият от тях опит или квалификации могат да бъдат от полза за местния пазар на труда и местната общност.

4. Страните водят диалог относно процедурите за законна миграция, включително събирането на семейството и, когато е целесъобразно, преносимостта на пенсионните права. Страните продължават открития обмен относно свързаните с визите въпроси и улесняването на мобилността и междуличностните контакти, включително в области като туризма, културата, спорта, образованието, научните изследвания и бизнеса, с цел насърчаване на взаимното разбирателство и популяризирането на споделените ценности.

5. Страните насърчават сътрудничеството между съответните агенции и институции, местните органи, гражданското общество и социалните партньори с оглед на поощряването на съвместни научноизследователски проекти, установяването на недостиг на умения, набелязването на възможности за инвестиции и работни места и оценяването на политиките и стратегиите за трудова миграция.

6. Страните си сътрудничат за повишаване на прозрачността и съпоставимостта на всички квалификации с цел улесняване на тяхното признаване за достъп до по-нататъшно обучение и на приемането им на пазара на труда.

7. Страните си сътрудничат за подобряване и модернизиране на системите от регистри за гражданското състояние с оглед на повишаването на сигурността на личните карти и паспортите и по-бързото им издаване.

Член 64

Интеграция и недискриминация

1. Страните полагат усилия за приемането на ефективни политики за интеграция на законно пребиваващите на тяхната територия лица, насочени към предоставянето на права и налагането на задължения, съпоставими с тези на техните граждани, и за насърчаването на социалното сближаване. В тази връзка страните подкрепят разработването и изпълнението на стратегии за интеграция на граждани на държава—членка на Европейския съюз или на член на ОДАКТБ, които законно пребивават на териториите съответно на членовете на ОДАКТБ или на държавите—членки на Европейския съюз, на пазарите на труда и в приемащите общества, като тези стратегии подпомагат и укрепват сътрудничеството и координацията на различните участници, работещи в областта на интеграцията на национално, регионално и местно равнище, включително местното управление и гражданското общество.

2. Страните се договарят да гарантират справедливото третиране на гражданите на държава—членка на Европейския съюз или на член на ОДАКТБ, които законно пребивават на териториите съответно на членовете на ОДАКТБ или на държавите—членки на Европейския съюз, укрепването на недискриминацията в икономическия, социалния и културния живот и разработването на мерки срещу расизма и ксенофобията.

3. Страните се договарят, че третирането на граждани на държава—членка на Европейския съюз или на член на ОДАКТБ, които законно пребивават на териториите съответно на членовете на ОДАКТБ или на държавите—членки на Европейския съюз, няма да съдържа каквато и да било дискриминация, основана на националност, по отношение на условията на труд, заплащането и уволнението в сравнение със собствените граждани съответно на всяка държава — членка на Европейския съюз, и всеки член на ОДАКТБ. За тази цел страните си сътрудничат, за да гарантират, че правилата относно миграцията и механизмите за наемане на работа се ръководят от справедливи и етични принципи, гарантиращи, че всички граждани на държава—членка на Европейския съюз или на член на ОДАКТБ, които законно пребивават на териториите съответно на членовете на ОДАКТБ или на държавите—членки на Европейския съюз, се третират справедливо и с достойнство в приемащите държави и са защитени от експлоатация.

Глава 2

Миграция и развитие

Член 65

Миграция и развитие

Страните се договарят, че добре управляваната миграция може да бъде източник на просперитет, иновации и устойчиво развитие и в допълнение се договарят да си сътрудничат и да подкрепят държавите на произход, *inter alia*, чрез увеличаване на възможностите за растеж и трудова заетост и насърчаване на инвестициите, развитието на частния сектор, търговията и иновациите, образованието и професионалното обучение, здравето, социалната закрила и сигурността, особено за младите хора и жените. Страните си сътрудничат за създаването на условия, които биха намалили отрицателното въздействие на загубата на умения върху развитието на държавите на произход.

Член 66

Диаспора и развитие

Страните признават значимата роля на диаспорите и приноса под различни форми, които членовете на диаспорите имат за развитието на своите държави на произход, включително чрез финанси, инвестиции, трансфер на знания, експертни становища и технологии, културни връзки, мрежи и механизми, както и в процесите на национално помирение.

Член 67

Парични преводи

1. Страните се стремят да насърчават по-евтини, по-сигурни, по-бързи и законосъобразни парични преводи, така че да се улесняват продуктивните вътрешни инвестиции, в това число чрез използването на нови технологии и иновативни инструменти.

2. Страните си сътрудничат, за да намалят разходите по трансакциите с парични преводи до по-малко от 3 % и да премахнат коридорите за парични преводи с разходи над 5 % в съответствие с международно договорените цели, и да подобрят регулаторните рамки за засилено участие на нетрадиционни участници.

Член 68

Миграция юг—юг

1. Страните признават значението на миграцията юг—юг както по отношение на предизвикателствата, така и по отношение на възможностите, включително потенциалните ползи от една добре управлявана миграция юг—юг за устойчивото развитие на държавите на произход, транзитно преминаване и крайна дестинация. За тази цел страните подкрепят политики и действия за насърчаване на икономическото и социалното развитие на държавите на произход, транзитно преминаване и крайна дестинация.

2. Страните обменят опит и най-добри практики относно намаляването на социалното и икономическото въздействие на миграционните потоци юг—юг върху държавите на произход, транзитно преминаване и крайна дестинация и засилват сътрудничеството на национално и регионално равнище.

Член 69

Природни бедствия, изменение на климата и увреждане на околната среда

1. Страните вземат под внимание връзката между миграцията, включително разселването, и природните бедствия, изменението на климата и увреждането на околната среда.

2. Страните предприемат действия за удовлетворяване на нуждите на разселените лица, като приемат стратегии за смекчаване, адаптиране и издръжливост на природни бедствия, на отрицателното въздействие на изменението на климата и на увреждането на околната среда на всички равнища, в това число междурегионалното равнище.

Глава 3

Незаконна миграция

Член 70

Първопричини за незаконната миграция

1. Страните потвърждават общия политически ангажимент за справяне с първопричините за незаконната миграция и принудителното разселване и за изготвяне на подходящи ответни действия.

2. Страните отново потвърждават решимостта си да пресекат потоците на незаконна миграция при пълно зачитане на международното право и правата на човека. В тази връзка те признават отрицателните последици от незаконната миграция за държавите на произход, транзитно преминаване и крайна дестинация, включително свързаните с нея предизвикателства от хуманитарен характер и по отношение на сигурността. Страните признават увеличения риск човешките права на мигрантите да бъдат нарушени и те да станат жертви на трафик или злоупотреба, и се договарят да въведат мерки за защита на тези мигранти от всички форми на експлоатация и злоупотреба.

Член 71

Контрабанда на мигранти

1. Страните увеличават общите си усилия за предотвратяване на трансграничното престъпление контрабанда на мигранти и съвместно полагат по-големи усилия за прекратяване на безнаказаността на престъпните организации чрез ефективно разследване и съдебно преследване.

2. Страните гарантират, че са създадени подходящи законови и институционални рамки в съответствие с Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, по-специално Протокола към нея срещу незаконния трафик на мигранти по суша, море и въздух. Също така те се ангажират да подобрят обмена на информация и да насърчат оперативното, полицейско и съдебно сътрудничество.

Член 72

Трафик на хора

Страните се борят с трафика на хора в съответствие с Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност и Протокола към нея за предотвратяване, противодействие и наказване на трафика с хора, особено жени и деца. Страните също така засилват предотвратяването, включително чрез действия срещу безнаказаността на всички извършители, и гарантират достъп на всички жертви до предоставените им права, като вземат под внимание по-специално уязвимостта на жените и децата.

Член 73

Интегрирано управление на границите

Страните насърчават и подкрепят интегрираното управление на границите, включително граничния контрол, събирането и обмена на информация и разузнавателни данни, предотвратяването на производството и използването на подправени документи, както и оперативното, полицейско и съдебно сътрудничество при разследванията и съдебните преследвания.

Глава 4

Връщане, обратно приемане и реинтеграция

Член 74

Връщане и обратно приемане

1. Страните отново потвърждават правото си да връщат незаконно пребиваващи мигранти и отново потвърждават правното задължение на всяка държава — членка на Европейския съюз, и всеки член на ОДАКТБ да приемат обратно своите граждани, които се намират незаконно на териториите съответно на членовете на ОДАКТБ или на държавите— членки на Европейския съюз, без да поставят условия и без да изискват допълнителни формалности, различни от проверката, предвидена в параграф 3. За тази цел страните си сътрудничат във връзка с връщането и обратното приемане и гарантират, че правата и достойнството на лицата са напълно защитени и се зачитат, включително във всяко производство, образувано за връщането на незаконно пребиваващи мигранти в техните страни на произход.

2. Всяка държава — членка на Европейския съюз, приема връщането и обратното приемане на свои граждани, които се намират незаконно на територията на член на ОДАКТБ, по искане на тази държава, без да изисква допълнителни формалности, различни от проверката, предвидена в параграф 3, за лицата, които не притежават валиден документ за пътуване.

Всеки член на ОДАКТБ приема връщането и обратното приемане на свои граждани, които се намират незаконно на територията на държава — членка на Европейския съюз, по искане на тази държава членка, без да изисква допълнителни формалности, различни от проверката, предвидена в параграф 3, за лицата, които не притежават валиден документ за пътуване.

По отношение на държавите — членки на Европейския съюз, задълженията, съдържащи се в настоящия параграф, се прилагат само по отношение на лица, които притежават гражданство на държава — членка на Европейския Съюз. По отношение на членовете на ОДАКТБ задълженията, съдържащи се в настоящия параграф, се прилагат само по отношение на тези лица, които се считат за техни граждани по смисъла на тяхната съответна правна система.

3. Държавите — членки на Европейския съюз, и членовете на ОДАКТБ отговарят бързо на исканията за обратно приемане, отправени от другата страна. Те извършват процеси на проверка, използвайки най-подходящите и най-ефикасни процедури за установяване на самоличността, с оглед да се установи гражданството на засегнатото лице, и да издадат подходящите документи за пътуване за целите на връщането, както е посочено в приложение I. Нищо в това приложение не възпрепятства връщането на дадено лице съгласно официални и неофициални спогодби между държавата, към която е отправено искането за обратно приемане, и държавата отправяща искането.

4. Без да се засягат процедурите, предвидени в член 101, параграф 5, ако дадена страна смята, че друга страна не е спазила срока, посочен в приложение I, в съответствие с приложение 9, глава 5, стандарт 5.26 от Конвенцията за международно гражданско въздухоплаване, тя уведомява съответно другата страна. Ако тази друга страна продължава да не спазва тези задължения, уведомяващата страна може да предприеме пропорционални мерки след изтичането на 30 дни от уведомлението.

5. Страните се договарят да наблюдават изпълнението на тези ангажименти в контекста на редовния диалог за партньорство.

Член 75

Реинтеграция

Страните проучват начини за сътрудничество, за да насърчат доброволното връщане и улеснят трайната реинтеграция на върнатите лица, включително чрез програми за трайна реинтеграция, когато това е целесъобразно. Специално внимание се отделя на потребностите на връщани лица, намиращи се в уязвимо положение, като деца, по-възрастни хора, хора с увреждания и жертви на трафик.

Глава 5

Закрила и убежище

Член 76

Бежанци и други разселени лица

1. Страните се ангажират да засилват защитата и да укрепват достойнството на бежанците и други разселени лица в съответствие с международното право и международното право в областта на правата на човека, включително принципа на забрана за връщане, и когато е приложимо, международното бежанско право и международното хуманитарно право.

2. Страните оказват подкрепа за интеграцията на бежанците и други разселени лица в приемащите държави, по целесъобразност, и повишават капацитета на първите държави на убежище, на държавите на транзитно преминаване и на държавите на крайна дестинация. Страните си сътрудничат, за да осигурят на бежанците и разселените лица в държавите на транзитно преминаване и приемащите държави сигурност в бежанските лагери и достъп до правосъдие, правна помощ, защита на свидетели и медицинска и социално-психологическа помощ.

3. Страните отделят специално внимание на лицата, намиращи се в уязвимо положение, в това число жените, децата и непридружените непълнолетни лица, и на специфичните им потребности, като вземат под внимание принципа на висшите интереси на детето.

ЧАСТ III

ГЛОБАЛНИ СЪЮЗИ И МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Член 77

Страните отново потвърждават значимостта на сътрудничеството на международно равнище с оглед на поддържането и защитата на общите им интереси и запазването и укрепването на многостранното сътрудничество. Те се ангажират да обединят своите сили за по-мирен, сътрудничещ си и справедлив свят, който се основава твърдо на общите ценности за мир, демокрация, права на човека, върховенство на закона, равенство между половете, устойчиво развитие, опазване на околната среда и борба с изменението на климата. Те се договарят за значимостта на изграждането и засилването на глобални съюзи за постигането на ефективна многостранна система, която дава резултати в борбата с глобалните предизвикателства за постигането на по-безопасен и по-добър свят за всички.

Член 78

Многостранно сътрудничество и глобално управление

1. Страните са ангажирани с основания на правила световен ред, в който ключов принцип е многостранното сътрудничество, а централна фигура — ООН. Те насърчават международния диалог и търсят многостранни решения за постигане на напредък при глобалните действия.

2. Страните предприемат необходимите стъпки за ратифициране на съответните международни договори и конвенции или за присъединяване към тях, според случая, както и за тяхното прилагане и въвеждането им във вътрешното право.

3. Страните полагат усилия за укрепване на глобалното управление и за подпомагане на необходимите реформи и модернизирането на многостранните институции, за да могат те да станат по-представителни, отзивчиви, ефективни, ефикасни, приобщаващи, прозрачни, демократични и подотчетни.

4. Страните задълбочават многостранния си подход към сътрудничеството, като търсят по-ефективна съвместна работа с гражданското общество, частния сектор и социалните партньори при разработването на действия в отговор на глобалните предизвикателства.

Член 79

Сътрудничество в международни организации и форуми

1. Страните се стремят да приемат съвместни резолюции, декларации и изявления, да координират своите позиции и, когато е целесъобразно, своето гласуване, както и да предприемат съвместни действия въз основа на общи интереси, взаимно уважение и равенство, за да имат по-силно присъствие и по-силен глас в международните и регионалните организации и форуми.

2. Страните установяват подходящи оперативни условия за ефективно сътрудничество и координация на международно равнище, включително чрез свикването на министерски заседания на равнище членове на ОДАКТБ - ЕС като страна. Те полагат усилия за редовно набелязване както на политическо, така и на оперативно равнище, на обща позиция по набор от стратегически теми и обединяват усилията си по въпроси от взаимен и глобален интерес за постигане на напредък при глобалните действия.

3. Страните могат активно да се стремят към тясно сътрудничество и установяване на стратегически партньорства с трети държави и групи, които споделят техните ценности и интереси, с оглед на постигането на възможно най-много съвместни решения на общите предизвикателства винаги, когато е възможно.

Член 80

Области на международно действие

1. Страните се договарят да си сътрудничат и да предприемат съвместни действия по въпроси, свързани със стратегическите приоритети, набелязани в част II, както и в други бъдещи безпокойство области, които смятат за необходими.

2. Страните засилват сътрудничеството и диалога за гарантиране на световния мир и сигурност. Те възприемат приобщаващ и интегриран подход за предотвратяването и преодоляването на конфликти и кризи, който е интегриран в обхватни, задълбочени и трайни регионални и международни партньорства. Те работят на национално, регионално и международно равнище за по-голяма ефективност на многостранния ангажимент за траен мир и сигурност чрез засилени партньорства с ООН и регионални и подрегионални участници. Те предприемат действия във връзка с тежките престъпления, пораждащи безпокойство сред международната общност, и заплахите за международната сигурност като организираната престъпност, тероризма и насилническия екстремизъм, и си сътрудничат за поощряване и засилване на международния контрол на оръжията, неразпространението на оръжия и архитектурата за разоръжаване, както и за повишаване на киберсигурността и борбата с киберпрестъпленията.

3. Страните се ангажират на международни форуми да съблюдават международните норми и договорености за утвърждаване и защита на правата на човека за всички, за постигане на равенство между половете и за утвърждаване на демокрацията и върховенството на закона. Те си сътрудничат с органите и механизмите на ООН за правата на човека и изцяло подкрепят работата на Съвета по правата на човека на ООН. Те установяват междурегионални съюзи, които служат на общите ценности и интереси, по целесъобразност.

4. Страните си сътрудничат, за да постигнат напредък по изпълнението на ЦУР и на други международно договорени пътни карти за насърчаване на човешкото и социалното развитие. Те си сътрудничат тясно на международно равнище за:

а) премахване на крайната бедност и глада;

б) справяне с продоволствената несигурност и предприемане на действия във връзка с нея;

в) насърчаване на всеобщия достъп до качествени социални услуги на достъпна цена като образование, здраве, вода, санитарни услуги и жилищно настаняване;

г) овластяване на жените и младите хора; и

д) защита на най-уязвимите членове на обществото и улесняване на тяхното приобщаване и принос към икономическия, социалния и политическия живот, без никой да се пренебрегва.

Те си сътрудничат за укрепване на последователността и съгласуваността на международната финансова и парична система с цел обезпечаване на по-голям достъп до финансиране за развитие в подкрепа на устойчивото развитие.

5. Страните работят заедно на международно равнище за постигането на приобщаващ и устойчив икономически растеж и развитие чрез мерки, насочени към структурната икономическа трансформация, създаването на достойни работни места за всички и интеграцията на членовете на ОДАКТБ в световната икономика, включително чрез регионална и континентална интеграция. Страните съхраняват и укрепват основаната на правила многостранна търговска система, в чийто център е СТО във всички нейни функции, за да гарантират, че тя може да се справи ефективно с предизвикателствата пред световната търговия и да използва потенциала на търговията за развитие.

6. Страните засилват сътрудничеството си за насърчаване на твърди и решителни колективни действия във връзка с устойчивостта на околната среда и изменението на климата, като повишават амбициите в световен план и играят водеща роля за постигане на дългосрочните цели на Парижкото споразумение. Те съблюдават международните норми и договорености, които осигуряват глобални обществени блага и защитават бъдещите поколения, в това число усилията за засилване на международното управление на океаните.

7. Страните работят с партньори по целия свят, за да възприемат всеобхватен и цялостен подход към всички аспекти, свързани с миграцията и мобилността, въз основа на принципите на солидарност, споделена отговорност и партньорство.

ЧАСТ IV

СРЕДСТВА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО И ИЗПЪЛНЕНИЕ

Член 81

Ефективни и диверсифицирани средства за сътрудничество

1. Страните се договарят да мобилизират както финансови, така и нефинансови ресурси за постигане на целите, посочени в настоящото споразумение, въз основа на взаимни интереси, в дух на истинско партньорство и в съответствие с принципа да не се пренебрегва никой. Те подчертават значимостта на финансирането за развитие като ключов елемент за изпълнението на Програмата до 2030 г. и на Парижкото споразумение.

2. Страните се договарят, че средствата за сътрудничество са диверсифицирани и обхващат набор от политики и инструменти от всички налични източници и участници. Те също така се договарят, че средствата за сътрудничество се изготвят така, че да отразяват целите, стратегиите и приоритетите на различните държави и региони, установени на национално, регионално, континентално и междурегионално равнище, и се прилагат въз основа на тях.

3. Страните отново потвърждават ангажимента си към принципите за ефективност на развитието, а именно поемане на отговорност за приоритетите за развитие от партньорските държави, приобщаващи партньорства, акцент върху резултатите, прозрачност и взаимна отчетност.

Член 82

Международно сътрудничество за развитие

1. ЕС като страна отново потвърждава политическия ангажимент за засилване на ресурсите за сътрудничество за развитие с оглед на постигането на устойчиво развитие, по-специално чрез изкореняване на бедността и борба с увреждането на околната среда и изменението на климата. ЕС като страна се ангажира да предостави подходящите финансови ресурси в съответствие със своите вътрешни правила и процедури.

2. Страните се договарят, че при разпределението на ресурсите ще се даде приоритет на най-нуждаещите се държави, в които въздействието от тези ресурси ще бъде най-голямо, по-специално НСРД, държавите с ниски доходи, държавите, намиращи се в криза и конфликт или в несигурно и уязвимо положение като претърпели криза и/или конфликт, включително МОРД, и РДБИМ. Надлежно внимание се отделя също така на специфичните предизвикателства, пред които са изправени държавите със средни доходи, по-специално по отношение на неравенството, социалното изключване и достъпа им до ресурси.

3. ЕС като страна мобилизира ресурси в подкрепа на програми в държавите от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн и допринася за регионалното, междурегионалното и междуконтиненталното сътрудничество и инициативи, насочени към укрепване на сътрудничеството между страните по въпроси от взаимен и общ интерес.

4. Страните се договарят, че сътрудничеството може да приема различни форми, като например програми в подкрепа на секторните политики, административни и технически мерки за сътрудничество, изграждане на капацитет, тристранни договорености, и да се осъществява чрез различни видове финансиране и процедури, включително бюджетно подпомагане, бюджетни гаранции и операции за смесено финансиране.

5. ЕС като страна и по-напредналите членове на ОДАКТБ поемат ангажимента да създават нови форми на сътрудничество, в това число иновативни финансови инструменти и съфинансиране.

6. Страните си сътрудничат и насърчават използването на финансови ресурси за поощряване на мобилизирането на вътрешни ресурси, за предоставяне на хуманитарна и спешна помощ, за справяне с непредвидени обстоятелства, нови потребности или възникващи предизвикателства, за улесняване на търговията и за популяризиране на международни инициативи или приоритети.

7. Страните се договарят, че всяко решение за предоставяне на бюджетна подкрепа:

а) се основава на ясен набор от критерии за допустимост и внимателна оценка на рисковете и ползите;

б) се основава на ангажираността на държавите, взаимната отчетност и общата ангажираност с универсални ценности и принципи;

в) съдържа засилен диалог относно политиките, подобрено управление и допълващи усилия за повече приходи и по-разумни разходи; и

г) е различно, така че да може да отговори по-добре на политическия, икономическия и социалния контекст в държавата бенефициер.

8. Страните се договарят да насърчават предвидимостта и сигурността на потоците от ресурси и да увеличат усилията за допълнително подобряване на начина, по който управляват и осъществяват сътрудничеството за развитие, по-специално чрез по-голяма координация и съгласуваност и като вземат под внимание съответните си сравнителни конкурентни предимства, включително опита в осъществяването на преходи.

9. Страните се договарят, че програмирането се основава на своевременен, непрекъснат и приобщаващ диалог между ЕС като страна и членовете на ОДАКТБ, включително националните и местните органи, регионални, континентални и международни организации, в който участват парламентите, гражданското общество, частният сектор и други заинтересовани страни, за да се засили демократичната ангажираност към процеса и да се насърчи подкрепата за националните и регионалните стратегии. Те се договарят, че когато е целесъобразно, програмирането се синхронизира със стратегическите цикли на бенефициерите и се ангажират да използват техните институции, системи и процедури. Те се договарят също така, че програмирането осигурява специфична, адаптирана, многогодишна рамка за сътрудничество, включително диверсифицирани средства за сътрудничество.

10. Страните се договарят, че сътрудничеството с трети държави и други участници, в това число сътрудничеството юг—юг и тристранното сътрудничество, се насърчава в случаите на ясна добавена стойност и доказани сравнителни конкурентни предимства.

11. Страните могат да вземат решение за извършването на преглед на управлението и въздействието на финансовите ресурси във взаимно приемлив период с оглед на повишаването на ефективността на програмирането и разпределянето на помощта.

12. Страните засилват диалога и сътрудничеството във връзка с правилното използване на финансовите ресурси, включително чрез сътрудничество с Европейската служба за борба с измамите, когато е целесъобразно.

Член 83

Вътрешни публични ресурси

1. Членовете на ОДАКТБ, които са страни по настоящото споразумение, отново потвърждават ангажимента си да засилят мобилизирането на вътрешни ресурси. Те насърчават условия, които увеличават вътрешните частни потоци и стимулират търговията като двигател на развитието.

2. Членовете на ОДАКТБ, които са страни по настоящото споразумение, полагат усилия за подобряване на събираемостта на приходите чрез модернизирани данъчни системи, усъвършенствана данъчна политика, по-ефикасно събиране на данъците и засилена и реформирана данъчна администрация. Те работят за повишаване на справедливостта, прозрачността, ефикасността и ефективността на своите данъчни системи, включително чрез разширяване на данъчната основа и продължаване на усилията за интегриране на неформалния сектор в официалната икономика в съответствие с обстоятелствата в страната. Те укрепват фискалната легитимност чрез повишаване на ефикасността и ефективността на публичните си разходи.

3. Страните се договарят да увеличат усилията си за борба с незаконните финансови потоци с оглед на преустановяването им, да си сътрудничат за възстановяването на изгубени активи и капитали и да укрепват добрите практики във връзка с връщането на активи с цел насърчаване на устойчивото развитие. Те насърчават мерки за борба с корупцията, измамите и изпирането на пари и предприемат мерки за справяне с избягването на данъци, отклонението от данъчно облагане и други вредни данъчни практики чрез по-активно международно сътрудничество, по-добро вътрешно регулиране, както и чрез засилен капацитет и обмен на информация.

4. Страните засилват и си сътрудничат за укрепване на доброто финансово и данъчно управление, прозрачност и отчетност. Те се ангажират да увеличат международното данъчно сътрудничество по приобщаващ, справедлив и прозрачен начин и в тази връзка се договарят да си сътрудничат в рамките на международните форуми по въпросите на данъчното облагане.

Член 84

Вътрешни и международни частни ресурси

1. Страните признават, че частните капиталови потоци са жизненоважно допълнение към националните усилия за развитие. Те изготвят политики и, когато е целесъобразно, укрепват регулаторните рамки и инструменти за по-добро привеждане на стимулите за частния сектор в съответствие с публичните цели. Те си сътрудничат за мобилизирането на устойчиви и отговорни инвестиции, поощряването на частния сектор да участва като партньор в процеса на развитие и инвестирането в области, които са от ключово значение за устойчивото развитие.

2. Страните полагат усилия за смесено използване на безвъзмездни средства, заеми и гаранции като лостове за привличането на частно финансиране и преодоляването на случаи на неефективност на пазара, като паралелно с това ограничават нарушенията на пазара.

3. Страните признават, че паричните преводи са ключов частен източник на финансиране за устойчивото развитие. Те въвеждат съответното законодателство и нормативни рамки, за да създадат конкурентоспособен и прозрачен пазар за по-евтини, по-бързи и по-сигурни парични преводи по законни и официални канали както в държавите източници, така и в държавите получатели, и да установят иновативни решения за трансфери на достъпна цена. Те поощряват разработването на иновативни финансови продукти и създават стимули за засилване на приноса на своята диаспора към развитието. Те насърчават диалога между всички съответни публични и частни заинтересовани страни за улесняване на потоците от парични преводи с оглед на засилването на тяхното въздействие върху развитието.

Член 85

Дълг и устойчивост на обслужването на дълга

1. Страните се ангажират да направят дълга устойчив в дългосрочен план чрез координирани политики, насочени към финансиране, смекчаване, преструктуриране или управление на дълга, според случая. Те се договарят да съдействат на държавите за изграждането на капацитет за управление на дълга и за изготвянето на средносрочни и дългосрочни стратегии за дълга.

2. Страните подчертават значимостта на съвместната работа на длъжниците и кредиторите за предотвратяването и уреждането на кризи с дълга. Те се договарят относно необходимостта от засилване на диалога, обмена на информация и прозрачността, за да могат оценките и анализите на устойчивостта на дълга да се основават на всеобхватни, обективни и надеждни данни.

3. Страните, вземайки предвид връзките между дълга и икономическия растеж, се ангажират да участват в диалог и сътрудничество в контекста на международните обсъждания относно общия проблем с дълга, без да се засягат специалните диалози, осъществявани на съответните форуми.

4. Страните се договарят да допринасят, когато е целесъобразно, към международно одобрени инициативи за опрощаване на дълга, за да се намалят разходите за обслужване на дълга на членовете на ОДАКТБ.

ЧАСТ V

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Член 86

Съвместни институции

1. Страните създават следните съвместни институции на равнището на членовете на ОДАКТБ и ЕС като страна: Съвет на министрите ОДАКТБ-ЕС, Комитет на високопоставените служители на равнище посланици ОДАКТБ-ЕС (КВСРП на ОДАКТБ-ЕС) и Съвместна парламентарна асамблея на ОДАКТБ-ЕС. Страните също създават като съвместни институции за всеки от регионалните протоколи съвет на министрите, съвместен комитет и парламентарна асамблея.

2. Страните полагат усилия за осигуряването на координация и взаимно допълване между съвместните институции на настоящото споразумение и съвместните институции на други рамки или споразумения, по които са страни, включително СИП, без да се засягат съответните разпоредби в тях.

Член 87

Среща на върха на държавните или правителствените ръководители

Страните могат да заседават на равнище държавни или правителствени ръководители, ако се договорят съвместно за това, в подходящ формат и въз основа на взаимно договорен график и дневен ред.

Член 88

Съвет на министрите ОДАКТБ—ЕС

1. Съветът на министрите ОДАКТБ—ЕС включва, от една страна, представител на всеки член на ОДАКТБ на министерско равнище и, от друга страна, представители на Европейския съюз и на неговите държави членки на министерско равнище. Той се председателства съвместно от председателя, посочен от членовете на ОДАКТБ, от една страна, и от председателя, посочен от ЕС като страна, от друга страна.

2. Съветът на министрите ОДАКТБ-ЕС заседава по принцип на всеки три години и когато се смята за необходимо по инициатива на съпредседателите, във формат и състав, подходящи за темите, които ще бъдат обсъждани. В заседанията могат да участват наблюдатели, когато е целесъобразно.

3. Съветът на министрите ОДАКТБ-ЕС може да създава комитети и работни групи, които да обсъждат конкретни въпроси по-ефективно и ефикасно, като например въпроси относно търговията и финансирането на развитието. Той може също така да делегира правомощия на КВСРП на ОДАКТБ-ЕС.

4. Съветът на министрите ОДАКТБ-ЕС изпълнява следните функции:

а) предоставя стратегически политически насоки;

б) упражнява надзор върху ефективното и последователното изпълнение на настоящото споразумение;

в) приема насоки относно политиката и взема решения за осъществяване на специфични аспекти, необходими за прилагането на разпоредбите на настоящото споразумение; и

г) приема съвместни позиции и постига договорености за съвместни действия за международно сътрудничество, както и улеснява координацията в международни организации и форуми.

5. Съветът на министрите ОДАКТБ-ЕС приема решения, които са обвързващи за всички страни, освен ако е посочено друго, или отправя препоръки относно която и да било от функциите му, изброени в параграф 4, по общо съгласие на страните. Неговите обсъждания са валидни единствено ако присъстват представителите на Европейския съюз, на най-малко половината от държавите—членки на Европейския съюз и на най-малко две трети от членовете, представляващи правителствата на членовете на ОДАКТБ. Всеки член на Съвета на министрите ОДАКТБ-ЕС, който не може да присъства, може да бъде представляван. Представителят упражнява всички права на този член. Съветът на министрите ОДАКТБ-ЕС представя на Съвместната парламентарна асамблея доклад относно изпълнението на настоящото споразумение. Той разглежда и взема предвид резолюциите и препоръките, приети от Съвместната парламентарна асамблея.

6. Съветът на министрите ОДАКТБ-ЕС може да приема решения или да отправя препоръки чрез писмена процедура. Използването на писмена процедура може да бъде предложено от всяка от страните и може да бъде започнато след съгласие на съвместните председатели. Посочените в параграф 5 правила се прилагат mutatis mutandis към писмената процедура.

7. Съветът на министрите ОДАКТБ-ЕС приема своя процедурен правилник на първото си заседание, но не по-късно от шест месеца след влизането в сила на настоящото споразумение.

Член 89

Комитет на равнище посланици и високопоставени служители на ОДАКТБ-ЕС

1. Комитетът на равнище посланици и високопоставени служители на ОДАКТБ-ЕС (КВСРП на ОДАКТБ-ЕС) включва, от една страна, представител на всеки член на ОДАКТБ на равнище посланици или високопоставени служители и генералния секретар на ОДАКТБ като член по право и, от друга страна, представители на Европейския съюз и на неговите държави членки на равнище посланици или високопоставени служители. КВСРП на ОДАКТБ-ЕС заседава веднъж годишно и на специални сесии по искане на съвместните председатели, и по-специално, за да подготви сесиите на Съвета на министрите ОДАКТБ-ЕС. Той се председателства съвместно от същите страни, които изпълняват длъжността на съвместни председатели на Съвета на министрите ОДАКТБ-ЕС. Той взема своите решения и отправя препоръки по общо съгласие на страните. В заседанията могат да участват наблюдатели, когато е целесъобразно.

2. КВСРП на ОДАКТБ-ЕС подготвя сесиите на Съвета на министрите ОДАКТБ-ЕС, подпомага го при изпълнението на задачите му и изпълнява всеки мандат, възложен му от Съвета на министрите ОДАКТБ-ЕС.

3. КВСРП на ОДАКТБ-ЕС приема своя процедурен правилник на първото си заседание, но не по-късно от шест месеца след влизането в сила на настоящото споразумение.

Член 90

Съвместна парламентарна асамблея на ОДАКТБ-ЕС

1. Всеки член на трите регионални парламентарни асамблеи членува в Съвместната парламентарна асамблея ОДАКТБ—ЕС. Съвместната парламентарна асамблея на ОДАКТБ—ЕС заседава веднъж годишно, както е посочено в нейния процедурен правилник съгласно параграф 3. Тя се председателства съвместно от член на Европейския парламент и член на парламента на член на ОДАКТБ, посочени съгласно техните съответни процедури.

2. Съвместната парламентарна асамблея на ОДАКТБ—ЕС като консултативен орган изпълнява следните функции:

а) приема резолюции и отправя препоръки с оглед на постигането на целите на настоящото споразумение; и

б) поощрява демократичните процеси, насърчава сътрудничеството между парламентите и улеснява по-доброто разбиране между населението на членовете на ОДАКТБ и населението на Европейския съюз.

3. Съвместната парламентарна асамблея на ОДАКТБ-ЕС приема своя процедурен правилник на първото си заседание, но не по-късно от шест месеца след влизането в сила на настоящото споразумение.

Член 91

Регионални срещи на върха

Страните по всеки регионален протокол могат да решат да заседават на равнище държавни или правителствени ръководители на интервали, договорени от съответните страни въз основа на взаимно договорен график и дневен ред.

Член 92

Регионални съвети на министрите

1. С настоящото страните създават съвет на министрите за всеки от трите регионални протокола:

а) Съветът на министрите Африка-ЕС включва, от една страна, представител на всяка държава от Африка — страна по настоящото споразумение, на министерско равнище и, от друга страна, представители на Европейския съюз и на неговите държави членки на министерско равнище;

б) Съветът на министрите Кариби-ЕС включва, от една страна, представител на всяка държава от Карибите — страна по настоящото споразумение, на министерско равнище и, от друга страна, представители на Европейския съюз и на неговите държави членки на министерско равнище; и

в) Съветът на министрите Тихоокеански басейн-ЕС включва, от една страна, представител на всяка държава от Тихоокеанския басейн — страна по настоящото споразумение, на министерско равнище и, от друга страна, представители на Европейския съюз и на неговите държави членки на министерско равнище.

Всеки регионален съвет на министрите се председателства съвместно от председателя, посочен съответно от държавите от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн — страни по настоящото споразумение, от една страна, и от председателя, посочен от ЕС като страна от друга страна, в съответствие с техните собствени процедури.

Всеки регионален съвет на министрите заседава на интервали, договорени от съответните страни, в състав, подходящ за въпросите, които се обсъждат, и по инициатива на съвместните председатели и взема решения по общо съгласие.

2. Всеки регионален съвет на министрите изпълнява следните функции:

а) определя приоритетите и, когато е целесъобразно, установява планове за действие във връзка с целите на съответния регионален протокол;

б) приема решения и отправя препоръки за осъществяване на специфични аспекти на съответния регионален протокол, включително решения за неговото преразглеждане или изменение, в съответствие с член 99, параграф 5; решенията са обвързващи за всички страни по съответния регионален протокол, освен ако е посочено друго; и

в) провежда диалог и обменя становища по всички въпроси от общ интерес.

3. Всеки регионален съвет на министрите приема решения или отправя препоръки по общо съгласие. Неговите обсъждания са валидни единствено ако присъстват представителите на Европейския съюз, на най-малко половината от държавите—членки на Европейския съюз и на най-малко две трети от членовете, представляващи съответния регион — Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн. Всеки член на регионален съвет на министрите, който не може да присъства, може да бъде представляван. Представителят упражнява всички права на този член.

4. Всеки регионален съвет на министрите

а) може да приема решения или да отправя препоръки чрез писмена процедура; посочените в член 88 правила се прилагат *mutatis mutandis* към писмената процедура на Регионалния съвет на министрите;

б) може да създава подкомитети и работни групи, които да обсъждат конкретни въпроси по-ефективно и ефикасно, и да делегира правомощия на съответния регионален съвместен комитет;

в) представя на Съвета на министрите ОДАКТБ-ЕС доклад относно изпълнението на съответния ѝ протокол; и

г) приема своя процедурен правилник на първото си заседание, но не по-късно от шест месеца след влизането в сила на настоящото споразумение.

Член 93

Регионални съвместни комитети

1. Всеки регионален съвместен комитет включва, от една страна, представител на всеки член на ОДАКТБ от Африка, за протокола Африка—ЕС, представител на всеки член на ОДАКТБ от Карибите, за протокола Кариби—ЕС, и представител на всеки член на ОДАКТБ от Тихоокеанския басейн, за протокола Тихоокеански басейн—ЕС на равнище посланици или високопоставени служители и, от друга страна, представители на Европейския съюз и неговите държави членки на равнище посланици или високопоставени служители.

2. Всеки регионален съвместен комитет се председателства съвместно от същите страни, които изпълняват длъжността на съвместни председатели на съответния регионален съвет на министрите. Когато е целесъобразно, той може да вземе решение да покани наблюдатели по предложение на която и да било от страните след съгласие на съвместните председатели.

3. Всеки регионален съвместен комитет подготвя сесиите на съответния регионален съвет на министрите, подпомага го при изпълнението на задачите му и изпълнява всеки мандат, възложен му от съответния регионален съвет на министрите.

4. Всеки регионален съвместен комитет приема своя процедурен правилник на първото си заседание, но не по-късно от шест месеца след влизането в сила на настоящото споразумение.

Член 94

Регионални парламентарни асамблеи

1. С настоящото страните създават регионална парламентарна асамблея за всеки от трите регионални протокола, която се председателства съвместно от член на Европейския парламент, от една страна, и от член на парламента на съответните страни по споразумението от Африка, Карибите или Тихоокеанския басейн, посочен като председател, от друга страна, посочени в съответствие с техните собствени процедури.

а) парламентарната асамблея Африка-ЕС включва равен брой членове на, от една страна, членове на Европейския парламент и, от друга страна, от членове на парламента на всяка държава от Африка — страна по споразумението,;

б) парламентарната асамблея Кариби-ЕС включва равен брой членове на, от една страна, от членове на Европейския парламент и, от друга страна, от членове на парламента на всяка държава от Карибите — страна по споразумението;

в) парламентарната асамблея Тихоокеански басейн-ЕС включва равен брой членове на, от една страна, от членове на Европейския парламент и, от друга страна, от членове на парламента на всяка държава от Тихоокеанския басейн — страна по споразумението.

2. В качеството си на консултативен орган всяка регионална парламентарна асамблея заседава по-специално преди заседанията на съответния регионален съвет на министрите. В тази връзка всяка регионална парламентарна асамблея своевременно получава дневния ред на съответния регионален съвет на министрите, въз основа на който може да отправя препоръки към този съвет на министрите и получава уведомление за решенията и препоръките на съответния регионален съвет на министрите.

3. Всяка регионална парламентарна асамблея:

а) може да приема резолюции и да обсъжда всички въпроси, свързани със съответния регионален протокол;

б) може да насърчава демократичните процеси чрез диалог и консултация и да улеснява по-доброто разбиране между населението на Европейския съюз и на държавите от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн;

в) поддържа връзка със Съвместната парламентарна асамблея на ОДАКТБ—ЕС по въпроси, отнасящи се до настоящото споразумение, за да се осигурят координация и съгласуваност; и

г) приема своя процедурен правилник на първото си заседание, но не по-късно от шест месеца след влизането в сила на настоящото споразумение.

Член 95

Взаимодействие със заинтересованите страни

1. Страните се договарят, че взаимодействието със заинтересованите страни, по-специално местните органи, гражданското общество и представителите на частния сектор, е неразделна част от добре информираното вземане на решения и от задълбочаването на целите на това партньорство.

2. Заинтересованите страни се уведомяват своевременно и получават възможност да дадат приноса си за обширния процес на диалог, по-специално с оглед на заседанията на съответния съвет на министрите.

3. За насърчаването на това взаимодействие се създават по целесъобразност открити и прозрачни механизми за структурни консултации със заинтересованите страни.

4. Резултатите от консултациите със заинтересованите страни се съобщават на съответния съвет на министрите, съвместен комитет или парламентарна асамблея, според случая.

ЧАСТ VI

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Член 96

Териториално приложение

Настоящото споразумение се прилага, от една страна, на териториите, на които се прилагат Договорът за Европейския съюз и Договорът за функционирането на Европейския съюз, и съгласно условията, предвидени в тези договори, и от друга страна — на територията на членовете на ОДАКТБ.

Член 97

Други споразумения или договорености

Договор, конвенция, споразумение или договореност от какъвто и да било вид между една или повече държави — членки на Европейския съюз, и един или повече членове на ОДАКТБ не може да попречи на прилагането на настоящото споразумение.

Член 98

Съгласие за обвързване, влизане в сила временно прилагане

1. Страните изразяват съгласието си за обвързване с настоящото споразумение в съответствие със своите вътрешни правила и процедури.

2. Настоящото споразумение влиза в сила на първия ден от втория месец от датата, на която Европейския съюз и неговите държави членки и най-малко две трети от членовете на ОДАКТБ са приключили вътрешните си процедури за тази цел и са депозирали своите инструменти, с които изразяват съгласието си да бъдат обвързани, при Генералния секретариат на Съвета на Европейския съюз (наричан по-нататък „депозитаря“), който изпраща заверено копие на секретариата на ОДАКТБ.

3. Член на ОДАКТБ, който не е завършил процедурите, предвидени в параграф 2, до датата на влизането в сила на настоящото споразумение в съответствие с параграф 2, може да направи това само в срок от 12 месеца, считано от тази дата. За такива членове на ОДАКТБ настоящото споразумение започва да се прилага на първия ден от втория месец след депозирането на техните инструменти, с които изразяват съгласието си да бъдат обвързани, при депозитаря, който изпраща заверено копие на секретариата на ОДАКТБ. Тези членове на ОДАКТБ признават действителността на всяка мярка, приета в изпълнение на настоящото споразумение след датата на влизането му в сила в съответствие с параграф 2.

4. Без да се засягат параграфи 2 и 3, Европейският съюз и членовете на ОДАКТБ могат временно да прилагат настоящото споразумение изцяло или отчасти до влизането му в сила и в съответствие с вътрешните си процедури. Временното прилагане започва на първия ден от втория месец след датата на подписване на настоящото споразумение. Преди започване на временното прилагане Европейският съюз уведомява членовете на ОДАКТБ относно частите от настоящото споразумение, които се прилагат временно.

Член 99

Срок на действие и преразглеждане

1. Настоящото споразумение се сключва за първоначален период от 20 години. Три години преди края на този първоначален период страните започват диалог с цел да прегледат разпоредбите, които впоследствие ще уреждат техните отношения. Срокът на действие на настоящото споразумение се продължава мълчаливо само за един период от пет години, освен ако страните се споразумеят за решение за прекратяване на настоящото споразумение или удължаване на неговия срок на действие преди изтичането на първоначалния срок от 20 години.

2. Страните могат да представят предложения за изменения на настоящото споразумение на Съвета на министрите ОДАКТБ—ЕС не по-късно от шест месеца преди съответното заседание на Съвета на министрите ОДАКТБ—ЕС. Всяко изменение се одобрява от Съвета на министрите ОДАКТБ—ЕС и спрямо него се прилагат процедурите, предвидени в член 98 за влизане в сила и временно прилагане на настоящото споразумение.

3. В срок от шест месеца след изтичането на срока на действие на Програмата до 2030 г. страните започват преговори за преглед и преразглеждане на стратегическите приоритети на настоящото споразумение, включително на Регионалния протокол за Африка, Регионалния протокол за Карибите и Регионалния протокол за Тихоокеанския басейн, както и за приемане на всички други необходими изменения. Измененото споразумение влиза в сила в съответствие с процедурите, предвидени за влизането в сила и временното прилагане на настоящото споразумение.

4. Страните могат да представят предложения за изменения на приложенията към настоящото споразумение на Съвета на министрите ОДАКТБ—ЕС не по-късно от шест месеца преди съответното заседание на Съвета на министрите ОДАКТБ—ЕС. Всяко изменение се одобрява от Съвета на министрите ОДАКТБ—ЕС.

5. Страните по съответния регионален протокол могат да представят предложения за изменение на техния протокол на съответния регионален съвет на министрите и на Съвета на министрите ОДАКТБ-ЕС не по-късно от 120 дни преди съответното заседание на съответния регионален съвет на министрите. Измененията се приемат от съответния регионален съвет на министрите и се съобщават незабавно на Съвета на министрите ОДАКТБ-ЕС, който може да даде съгласието си в срок от 120 дни от датата на уведомяване, включително чрез писмена процедура или делегиране на правомощия на КВСРП на ОДАКТБ-ЕС. Съветът на министрите ОДАКТБ-ЕС може да откаже да даде съгласието си за изменение, за което счита, че не е в съответствие с настоящото споразумение, и уведомява съответния регионален съвет на министрите за причините за отказа. Липсата на отказ да се даде съгласие в рамките на 120 дни от датата на уведомяването се счита за съгласие. Измененият регионален протокол влиза в сила на първия ден от втория месец след датата на съгласие.

6. Съветът на министрите ОДАКТБ—ЕС може да приема всички необходими преходни мерки, ако страните предвиждат ново споразумение и докато то влезе в сила или започне да се прилага временно.

Член 100

Прекратяване

Настоящото споразумение може да бъде прекратено от ЕС като страна по отношение на всеки член на ОДАКТБ и от всеки член на ОДАКТБ по отношение на ЕС като страна. Прекратяването влиза в сила шест месеца, след като депозитарят получи писмено уведомление за това, като той изпраща заверено копие на секретариата на ОДАКТБ.

Член 101

Уреждане на спорове и изпълнение на задълженията

1. Страните предприемат всякакви общи или специални мерки, които се изискват за изпълнението на техните задължения по силата на настоящото споразумение. Те разглеждат различията и споровете помежду си относно прилагането на настоящото споразумение и разглеждат въпросите за тълкуване, свързани с настоящото споразумение, в съответствие с настоящия член.

2. Без да се засягат процедурите, посочени в параграфи 3—9 от настоящия член и в член 74, параграф 4, всеки въпрос, свързан с тълкуването на настоящото споразумение, може да бъде разрешен чрез консултации в рамките на Съвета на министрите ОДАКТБ-ЕС или, по съгласие на страните, чрез специален подкомитет или друг подходящ механизъм, който докладва на Съвета на министрите ОДАКТБ-ЕС. Страните представят съответната информация, необходима за задълбочено разглеждане на въпроса, с оглед на своевременното му разрешаване по взаимно съгласие.

3. За целите на параграфи 4—9 терминът „страна“ се отнася до Европейския съюз и неговите държави членки, от една страна, и до всеки член на ОДАКТБ, от друга страна.

4. Страните разглеждат различията помежду си в рамките на диалога за партньорство с оглед да се предотврати възникването на ситуации, в които една от страните може да сметне за необходимо да прибегне до консултациите, предвидени в параграфи 5 и 6 от настоящия член.

5. Ако някоя от страните счита, че другата страна не е изпълнила някое от задълженията си по настоящото споразумение, тя уведомява другата страна, като представя цялата необходима информация за задълбочено проучване на ситуацията с оглед на постигането на взаимноприемливо решение в срок от 90 дни от датата на уведомяването. Ако това се окаже недостатъчно, страните провеждат структурирани и систематични консултации. Ако страните не могат да постигнат взаимноприемливо решение в срок от 120 дни от започването на консултациите, уведомяващата страна може да предприеме мерки, които са пропорционални на неизпълнението на конкретното задължение.

6. Независимо от параграф 5, ако някоя от страните счита, че другата страна нарушава някой от съществените елементи, посочени в членове 9 и 18, освен в случай на особена спешност или в тежки случаи на корупция, както е посочено в член 12, параграф 7, тя уведомява другата страна, като представя цялата необходима информация за задълбочено проучване на ситуацията, за да се потърси взаимноприемливо решение в срок от 60 дни от датата на уведомяването. Ако това се окаже недостатъчно, страните провеждат структурирани и систематични консултации. Като се запазва двустранният характер на консултациите, по съгласие на заинтересованите страни по време на структурираните и систематични консултации участва специален съвместен комитет. Специалният съвместен комитет, състоящ се от равен брой представители на ЕС като страна и членовете на ОДАКТБ и при спазване на принципите на истинско партньорство и взаимна отчетност, предоставя съвети относно изпълнението на задълженията и съдейства по целесъобразност, така че съответната страна да предприеме необходимите действия за спазване на задълженията произтичащи от настоящото споразумение. Съответната страна продължава да носи цялата отговорност за спазване на задълженията си по настоящото споразумение. Ако страните не могат да постигнат взаимноприемливо решение в срок от 90 дни от започването на консултациите, уведомяващата страна може да предприеме подходящи мерки.

7. Ако някоя от страните счита, че нарушаването на някой от съществените елементи представлява случай от особена спешност, тя може да предприеме подходящи мерки с незабавно действие, без предварителни консултации. Случаите от особена спешност се отнасят до изключителни случаи на особено тежко и явно нарушение на един от основните елементи по смисъла на член 9 и член 18.

8. „Подходящите мерки“, посочени в параграфи 6 и 7, се предприемат при пълно спазване на международното право и са пропорционални на неизпълнението на задълженията по настоящото споразумение. Предимство се отдава на мерките, които в най-малка степен засягат функционирането на настоящото споразумение. Подходящите мерки могат да включват частично или пълно спиране на действието на настоящото споразумение. След предприемането на подходящите мерки, по искане на една от страните могат да бъдат свикани консултации, за да се проучи задълбочено ситуацията и да се намерят решения, позволяващи оттеглянето на подходящите мерки.

9. Страните се договарят, че консултациите се провеждат на равнището и във формата, които се считат за най-благоприятни за постигането на взаимноприемливо решение. Те се споразумяват, че, при запазване на двустранният характер на консултациите, в процеса на консултации могат да участват съответните регионални и международни участници след съгласие на заинтересованите страни.

Член 102

Присъединяване

1. Всяка нова държава—членка на Европейския съюз става страна по настоящото споразумение от датата на присъединяването си към Европейския съюз посредством разпоредба, уреждаща това, в акта за присъединяване. Ако актът за присъединяване към Европейския съюз не предвижда автоматично присъединяване на новата държава членка към настоящото споразумение, въпросната държава членка се присъединява към настоящото споразумение чрез депозирането на акт за присъединяване при депозитаря, който изпраща заверено копие на секретариата на ОДАКТБ.

2. Всяко искане за присъединяване към настоящото споразумение, отправено от независима държава, която е член на ОДАКТБ, или от всяка друга независима държава, чиито структурни характеристики и икономическо и социално положение са сравними с тези на членовете на ОДАКТБ, се представя на Съвета на министрите ОДАКТБ-ЕС. Ако искането е одобрено от Съвета на министрите ОДАКТБ-ЕС, въпросната държава се присъединява към настоящото споразумение чрез депозирането на акт за присъединяване при депозитаря, който изпраща заверено копие на секретариата на ОДАКТБ.

3. Страните преглеждат действието върху настоящото споразумение на присъединяването към него на нови държави.

4. Съветът на министрите ОДАКТБ—ЕС може да приеме всички временни мерки или мерки за изменение, които счита за необходими.

Член 103

Статут на наблюдател

За постигане на целите на настоящото споразумение, на трети участници, включително регионални и континентални организации, може да бъде предоставен статут на наблюдател в институциите, създадени с част V от общата част от настоящото споразумение, с решение на съответната съвместна институция.

Член 104

Автентични текстове

Настоящото споразумение е съставено в два еднообразни екземпляра на английски, български, гръцки, датски, естонски, ирландски, испански, италиански, латвийски, литовски, малтийски, немски, нидерландски, полски, португалски, румънски, словашки, словенски, унгарски, фински, френски, хърватски, чешки и шведски език, като всички текстове са еднакво автентични.

РЕГИОНАЛНИ ПРОТОКОЛИ

РЕГИОНАЛЕН ПРОТОКОЛ ЗА АФРИКА

ЧАСТ I

РАМКА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

Глава 1

Естество и обхват

Член 1

Истинско партньорство

1. За целите на настоящия протокол „страни“ означава съответните страни, обвързани от настоящия протокол съгласно член 6 от общата част на настоящото споразумение.

2. Отношенията между страните се уреждат от разпоредбите на общата част на настоящото споразумение и стратегическите приоритети съгласно настоящия протокол, които се допълват и взаимно се подсилват в съответствие с член 6 от общата част на настоящото споразумение.

3. Страните прилагат настоящия протокол в дух на споделена ангажираност, реципрочност и взаимна отчетност, и прозрачност, с допълващи се отговорности на национално, регионално и международно равнище.

Член 2

Стратегически приоритети

1. Страните предприемат специални мерки в следните ключови области на ангажираност, определени в част II от настоящия протокол:

а) приобщаващ и устойчив икономически растеж и развитие;

б) човешко и социално развитие;

в) околна среда, управление на природните ресурси и изменение на климата;

г) мир и сигурност;

д) права на човека, демокрация и управление;

е) миграция и мобилност.

2. Страните могат да се споразумеят за други области на ангажираност и сътрудничество по взаимно съгласие.

Член 3

Регионална и континентална интеграция и сътрудничество

1. Страните насърчават взаимовръзките и стратегическите връзки между Африка и Европейския съюз.

2. Страните подкрепят регионалната и континенталната интеграция в Африка като ефективни начини за постигане на мир и просперитет и за изпълнение на приоритетите на настоящия протокол, като вземат предвид целите на Програмата до 2063 г. на Африканския съюз (АС) („Програмата до 2063 г.“) и други съответни регионални рамки.

3. Страните подкрепят регионалната икономическа интеграция в Африка, *inter alia*, чрез създаване на по-големи пазари, засилена взаимосвързаност и свободно движение на хора, стоки, услуги, капитал, работна ръка и технологии в контекста на прилагането на Договора за създаване на Африканската икономическа общност, приет в Абуджа на 3 юни 1991 г., както и на Споразумението за установяване на Африканската континентална зона за свободна търговия, прието в Кигали на 21 март 2018 г.

4. Страните подкрепят АС и регионалните организации в насърчаването на мира, сигурността, демокрацията и управлението в контекста на регионални и континентални механизми като Африканската архитектура за мир и сигурност (APSA) и Африканската архитектура на управление (AGA).

5. Страните се договарят да осигурят съгласуваност и взаимно допълване между настоящия протокол и партньорството между двата континента, както е определено в последователните срещи на високо равнище между АС и ЕС и свързаните заключителни документи. В своя стремеж за постигане на континенталните приоритети, определени в Програмата до 2063 г., страните признават ролята на АС и на регионалните икономически общности (РИО) по континентални и трансрегионални въпроси. В този контекст те могат да участват в диалог и сътрудничество по трансрегионални и континентални въпроси с африканските държави, които не са страни по настоящото Споразумение.

6. Страните се договарят да започнат и да укрепват сътрудничеството с РИО, като признават тяхната роля като градивни елементи в рамките на африканската програма за интеграция. Те също така се споразумяват да си сътрудничат с други заинтересовани регионални и континентални участници, които желаят и са в състояние да работят за постигането на общи цели.

7. Страните насърчават регионалното сътрудничество с отвъдморските страни и територии (ОСТ), асоциирани към ЕС, и най-отдалечените региони на ЕС в области от общ интерес.

Глава 2

Участници и процеси

Член 4

Институционални разпоредби

1. Съвместните институции, установени по силата на настоящия протокол, чиито състав и функция са определени в общата част на настоящото споразумение, са следните:

а) Съветът на министрите Африка—ЕС;

б) Съвместният комитет Африка—ЕС;

в) Парламентарната асамблея Африка—ЕС.

2. При сътрудничеството си и прилагането на настоящия протокол страните вземат предвид стратегическите и политическите насоки на срещите на високо равнище между АС и ЕС.

Член 5

Консултация със заинтересованите страни

Страните създават механизми за отворени и прозрачни консултации с всички съответни заинтересовани страни, включително местните органи, представителите на гражданското общество и частния сектор, за да ги информират редовно и да получават техния принос за политическите процеси и прилагането на настоящия протокол в съответствие с член 5, параграф 3 от общата част на настоящото споразумение.

Член 6

Изпълнение и наблюдение

1. За всяка област на ангажираност страните насърчават ефективни договорености за сътрудничество и провеждат съответните дейности на най-подходящото вътрешно, регионално, многодържавно или континентално равнище. За тази цел те признават ролята на регионалните и континенталните организации в прилагането на настоящия протокол и се стремят да засилят участието на съответните заинтересовани страни.

2. Страните наблюдават прилагането на настоящия протокол, включително чрез подход с участието на множество заинтересовани страни. Те могат редовно да го подлагат на преглед и, когато е целесъобразно, могат да преразглеждат и разширяват неговия обхват в съществуващи и нови области на ангажираност в съответствие с процедурата, посочена в член 99, параграф 5 от общата част на настоящото споразумение.

ЧАСТ II

КЛЮЧОВИ ОБЛАСТИ НА СЪТРУДНИЧЕСТВО

ДЯЛ I

Приобщаващ устойчив икономически растеж и развитие

Член 7

Страните насърчават приобщаващ и устойчив икономически растеж и развитие от взаимен интерес и полза, като стимулират структурната икономическа трансформация и диверсификацията, създават качествени работни места с достойни условия на труд, и работят за напредък в регионалната икономическа интеграция. Те инвестират в човешкия капитал и умения, насърчават стабилна макроикономическа рамка и създават бизнес среда, която благоприятства по-големите инвестиционни потоци и развитието на частния сектор. Те предприемат мерки и си сътрудничат за укрепване на капацитета с цел смекчаване на изменението на климата и свеждане до минимум на други рискове за околната среда, подкрепа за промяна на модела в производството и потреблението и насърчаване на издръжливи на изменението на климата инфраструктури, енергия от възобновяеми източници и чисти технологии, добро управление на отпадъците и химикалите и интегрирано управление на водите, с оглед на отделянето на икономическия растеж от влошаването на състоянието на околната среда и осигуряване на възможност за постепенен преход към кръгова икономика. Те използват ключови сектори с висок растеж и висок потенциал за създаване на достойни работни места, което да доведе до интегрирането в регионални и световни вериги с висока стойност. Те се стремят да гарантират, че всички хора се възползват от достъпни възможности за стопанска дейност, като обръщат специално внимание на жените и младите хора, и че основните трудови стандарти се отстояват и прилагат, включително чрез ефективен социален диалог.

Глава 1

Икономическа трансформация

Член 8

Икономическо управление

1. Страните подобряват макроикономическата стабилност и насърчават структурните реформи и подходящи икономически, фискални и парични политики, които създават така необходимото пространство за увеличаване на инвестициите, създаване на работни места, развитие на частния сектор и укрепване на издръжливостта спрямо икономически сътресения. Те улесняват процеса на икономическа реформа, като подобряват споделеното разбиране и обмена на информация за основополагащите елементи на техните икономики и формулирането и изпълнението на икономическите политики.

2. Страните се договарят да подкрепят принципите на добро икономическо управление, да приемат мерки за подобряване на управлението на публичните финанси, да работят за устойчивост на публичния дълг, да укрепват националните и регионалните статистически системи, както и регионалните механизми за многостранно наблюдение и да насърчават прозрачното изпълнение на бюджета с публичен достъп до документи, ефективни системи за контрол и конкурентна, прозрачна и отчетна система за обществени поръчки.

Член 9

Човешки капитал и умения

1. Страните укрепват човешкия капитал, като инвестират в областите на образованието, повишаването на уменията и изграждането на капацитет с цел да се отговори на нуждите на пазара на труда и да се повиши производителността на труда, като обръщат особено внимание на принципите на равенство между половете и недискриминация. Те гарантират, че националните образователни системи и учебни програми са насочени към бъдещите изисквания за заетост и отговарят на нуждите по отношение на националния капацитет.

2. Страните насърчават основани на търсенето системи за техническо и професионално образование и обучение, включително в партньорство с частния сектор, които са адаптирани към нуждите и възможностите на местните и регионалните пазари на труда, по-специално в селските и отдалечените райони.

3. Страните си сътрудничат за разработването и прилагането на политики, които подобряват цифровите умения и грамотност и ги интегрират в образователната система.

Член 10

Бизнес среда и инвестиционен климат

1. Страните подобряват националните и регионалните нормативни рамки и опростяват правилата и процесите в областта на стопанската дейност, намаляват и рационализират административните формалности, укрепват сътрудничеството и изграждат капацитет за прилагане на ефективни политики в областта на конкуренцията. Те приемат открити, прозрачни и ясни нормативни рамки за бизнеса и инвестициите със защита за правата на собственост, поземлените права и правата върху интелектуалната собственост. Те гарантират ефективни, прозрачни и предвидими данъчни системи и подобряват ролята на митническите органи при улесняването на търговията, като същевременно прилагат действащите правила за борба с измамите и други нарушения. Те насърчават политики, които повишават значението, ефикасността и ефективността на институциите на пазара на труда, като постигат точния баланс между гъвкавост и защита на работниците.

2. Страните подкрепят реформите във финансовия сектор чрез мерки, които насърчават подобряването на достъпа до финансиране и финансови услуги, особено за микро-, малките и средните предприятия (ММСП), развитието и взаимосвързаността на финансовите пазари, както и интеграцията на капиталовите пазари, за да се гарантира ефективното разпределение на спестяванията за продуктивни инвестиции и частния сектор. Те целят да насърчават конкуренцията между доставчиците на финансови услуги, да развиват жизнеспособни банкови и небанкови финансови сектори и да укрепват мобилните и цифровите финансови услуги с оглед увеличаването на достъпа до финансиране, особено за ММСП. Те също така целят да засилят сътрудничеството помежду си при прилагането на международните стандарти и да гарантират отворени пазари, защита на потребителите и други ползватели и по-голям достъп до мобилни услуги.

3. Страните се стремят да предоставят на предприятията и инвеститорите подходяща и лесно достъпна информация за възможностите за стопанска дейност и за начините за създаване на нови предприятия в Африка и ЕС. Те подкрепят структуриран публично-частен диалог, свързването в мрежа на икономическите оператори и развиването на бизнес партньорства, за да се гарантира, че гледните точки на частния сектор се вземат предвид в усилията за намаляване на инвестиционните рискове и за преодоляване на пречките пред устойчивите инвестиции, като същевременно се отдава приоритет на програмите за реформи в инвестиционния климат.

4. Страните подкрепят изграждането на капацитет на публичните органи с цел подобряване на политиката и регулаторни реформи в бизнес средата и инвестиционния климат, включително чрез обучение и трансфер на експертен опит и знания.

5. Страните се договарят, че въпросите, свързани с бизнес средата и инвестиционния климат, се отразяват по подходящ начин в техния диалог.

Член 11

Инфраструктура

1. Страните подкрепят устойчивото и адаптивно развитие на ключови инфраструктури като енергетиката, транспорта, информационните и комуникационните технологии (ИКТ) и цифровата свързаност, за да улеснят трансформацията на своите икономики, като вземат предвид Програмата за развитие на инфраструктурата в Африка.

2. Страните си сътрудничат при набелязването, насърчаването и съвместното финансиране на проекти, които се очаква да улеснят трансформацията на техните икономики. Те си сътрудничат за изграждането и поддържането на добре насочена инфраструктура, включително промишлени паркове и производствени и експортно ориентирани зони, с цел да се подкрепят конкурентоспособни промишлени производства и сектори, свързани със световните пазари.

3. Страните подобряват управлението на инфраструктурния сектор. Те мобилизират инвестиции, засилват мобилизирането на вътрешни ресурси, насърчават публично-частните партньорства и привличат уменията и иновациите от частния сектор при предоставянето на инфраструктура и свързаните с нея услуги.

4. Страните се договарят да улесняват устойчивото и адаптивно развитие и поддръжка на инфраструктурата чрез засилена финансова, технологична и техническа подкрепа, като обръщат специално внимание на най-слабо развитите държави, развиващите се държави без излаз на море и малките островни развиващи се държави (МОРД).

Член 12

Интелектуална собственост

1. Страните засилват сътрудничеството в областта на правата върху интелектуалната собственост, включително при формулирането на нормативната рамка за тяхното насърчаване, защита и прилагане, като вземат предвид заложените цели на политиката.

2. Страните си сътрудничат за укрепване на капацитета за насърчаване, защита и прилагане на правата върху интелектуалната собственост на национално, регионално и континентално равнище.

3. Страните гарантират, че в тяхното законодателство са предвидени процедури за прилагане, за да се даде възможност на носителите на права да предприемат ефективни действия срещу всяко нарушение на правата върху интелектуалната собственост.

4. Страните изграждат капацитет за спомагане на регистрирането и защитата на географските указания (ГУ) както за африканските, така и за европейските селскостопански и хранителни продукти. Те предприемат действия в подкрепа на изпълнението на Континенталната стратегия на АС за географските указания в Африка, както и в подкрепа на местните общности да се възползват в пълна степен от ГУ, за да се придвижат нагоре по регионалните и световните вериги за създаване на стойност.

Член 13

Инвестиции

1. Страните се ангажират да работят съвместно за отключването на устойчиви и отговорни инвестиции от местни и чуждестранни, публични и частни източници. Те обръщат особено внимание на секторите, които са от съществено значение за икономическото развитие, имат голям потенциал за устойчиво създаване на работни места, особено в секторите с добавена стойност, и насърчават екологичната устойчивост.

2. Страните се договарят да улесняват инвестициите чрез законови и подзаконови актове и политики, които се разработват по прозрачен начин, като насърчават публично-частния диалог и предоставят възможност за участие на всички заинтересовани страни.

3. Страните активизират усилията за подобряване на инвестиционния климат и бизнес средата. Те подкрепят мерки, които допълват недостатъчното познаване на местните инвестиционни условия от страна на чуждестранните инвеститори. Те насърчават бизнес контактите и информационните мрежи и улесняват съвместните инвестиции и съвместните предприятия.

4. Страните насърчават ефективното и по-стратегическо използване на публичните инвестиции за мобилизиране на инвестиции от частния сектор чрез смесено финансиране, гаранции и други иновативни финансови инструменти с цел привличане на допълнителни ресурси от капиталовите пазари, намаляване на риска на инвестициите и улесняване на достъпа до финансиране. Страните вземат предвид други инициативи, които допринасят за финансирането и насърчаването на инвестициите от частния сектор в Африка, за да се осигури съгласуваност.

5. Страните насърчават корпоративната социална отговорност (КСО) и отговорното бизнес поведение (ОБП) по цялата верига за създаване на стойност, като предоставят подкрепящи рамки на политиката, които насърчават предприятията да възприемат съответните практики и подкрепят спазването, прилагането, проследяването и разпространението на съответните международни стандарти, като например Ръководните принципи на ООН за бизнеса и правата на човека, Насоките на ОИСР за многонационалните предприятия и Тристранната декларация на МОТ относно принципите за многонационалните предприятия и социалната политика. Те признават приноса на други доброволни инициативи, включително отрасловото саморегулиране, за устойчивостта и КСО.

Член 14

Индустриализация

1. Страните насърчават приобщаващата и устойчива индустриализация в Африка чрез иновации и технологично развитие, с акцент върху секторите с висока добавена стойност и с трудоемко производство.

2. Страните насърчават преобразуването на африканските икономики и техния преход от суровинна зависимост към диверсифицирани икономики чрез обработка и преработка на суровини на местно равнище, производство с добавена стойност и интегриране в регионалните и световните вериги за създаване на стойност, включително като се вземе предвид Стратегията за ускорено промишлено развитие в Африка.

3. Страните работят за премахване на пречките, които възпрепятстват промишленото развитие. Те разглеждат ограниченията във връзка с предлагането, насърчават повишената производителност, поощряват използването на авангардни ИКТ и изкуствен интелект и подкрепят цифровата трансформация, като вземат предвид социалните технологии и технологиите за мобилност, анализ и технологиите в облак (SMAC). Те насърчават съобразени с климата екологосъобразни практики и използването на чиста и икономически достъпна енергия.

4. Страните се стремят да създават промишлени връзки чрез увеличаване на добавената стойност, *inter alia*, за селското стопанство и богатите на ресурси държави. Те насърчават връзките между по-малките и по-големите промишлени отрасли в Африка. Те развиват сектора на услугите, за да гарантират, че той ефективно допринася за индустриализацията.

5. Страните улесняват развитието на ММСП в Африка, включително като развиват връзки в рамките на Африка, както и полезни взаимодействия с предприятията на ЕС. Те подкрепят политиките за развитие на предприемачеството сред младите хора и жените в контекста на тяхното икономическо овластяване и насърчаването на приобщаващото развитие.

Член 15

Развитие на частния сектор

1. Страните насърчават и укрепват ролята на частния сектор като ефективен двигател на устойчивото развитие въз основа на КСО и ОБП. Те осигуряват благоприятна среда за отключване на потенциала за предприемачество, водено от възможностите, и за по-добро оползотворяване на предприемаческата база на Африка, съчетавайки комбинация от инструменти като финансиране, услуги и обучение, бизнес култура и нормативни рамки, иновации и прилагане на съвременни технологии. Те обръщат особено внимание на неформалния сектор и на формализацията на неформалните икономически дейности.

2. Страните установяват подходяща рамка за стопанска дейност и подкрепят ММСП и стартиращите предприятия да се възползват от възможностите за растеж, включително като насърчават инициативи за тяхната интернационализация. Те подсилват услугите в подкрепа на ММСП, като се съсредоточават върху съпътстващите мерки, достъпа до пазара, изграждането на капацитет и модернизирането на предприятията. Те насърчават и подкрепят иновациите и предприемачеството, особено сред младите хора и жените.

3. Страните подкрепят структурирания диалог между частните сектори на Африка и ЕС и сътрудничеството между ММСП от Африка и ЕС, за да спомогнат за създаването на подобрена бизнес среда, която дава възможност за растеж във всички икономически сектори.

4. Страните насърчават ангажираността и действията на частния сектор за развитието на екологосъобразна стопанска дейност и кръговата икономика, включително чрез развитие на социалното предприемачество и улесняване на достъпа до устойчиво финансиране.

5. Страните насърчават и улесняват по-широкото използване на съответните им валути при международни сделки.

Член 16

Търговско сътрудничество

1. Страните, като признават значението на търговията като основен фактор, допринасящ за икономическия растеж и развитие, подпомагат търговските възможности във взаимна полза. Те си сътрудничат за изграждането на търговски капацитет и въвеждането на рамковите условия и политики, които да улеснят увеличаването на търговските потоци между тях.

2. Страните се договарят, че търговското сътрудничество се осъществява в пълно съответствие с разпоредбите на СТО, включително специалното и диференцирано третиране.

3. Страните се договарят, че търговското сътрудничество се основава предимно на съществуващите преференциални търговски режими и на споразуменията за икономическо партньорство (СИП).

4. Страните по СИП подкрепят тяхното изпълнение, включително възможността за разширяване на техния обхват и за присъединяване на нови членове, когато е целесъобразно.

5. Страните си сътрудничат, за да подкрепят, в рамките на своите възможности, прилагането на Африканската континентална зона за свободна търговия.

6. Страните се договарят, че изпълнението на СИП, споразумението за установяването на Африканската континентална зона за свободна търговия и другите приложими търговски договорености се допълват и подкрепят взаимно и допринасят за задълбочаването на процеса на регионална и континентална интеграция в рамките на програмата на АС за търговия и структурно преобразуване.

7. Страните се договарят да поддържат или да установяват на съответните равнища съвместни договорености за наблюдение на изпълнението на СИП и обсъждане на други приложими търговски договорености, и да оценят тяхното въздействие върху развитието на африканските икономики и върху техните процеси на регионална и континентална интеграция.

8. Страните подкрепят процесите на регионална икономическа интеграция, включително чрез улесняване на търговията и регулаторно хармонизиране, и насърчават търговията в рамките на Африка и интегрирането на африканските държави в регионалните и световните вериги за създаване на стойност. Те също така се споразумяват да улесняват и стимулират създаването и консолидирането на регионални пазари за стоки и услуги.

9. Страните подкрепят инициативи, които намаляват и премахват ненужните технически пречки пред търговията в рамките на Споразумението на СТО за техническите пречки пред търговията („Споразумението за ТПТ“). Те си сътрудничат за укрепване на санитарните и фитосанитарните разпоредби и практики съгласно Споразумението на СТО за санитарните и фитосанитарните мерки („Споразумението за СФС“). По-специално страните си сътрудничат за разработването на международни стандарти в подкрепа на съответните рамки на политиката на страните. Те си сътрудничат за повишаване на прозрачността при разработването на регулаторни мерки и прилагането на стандарти, технически правила и процедури за оценяване на съответствието (изпитване, сертифициране, калибриране). Те разглеждат, наред с другото, въпроси, свързани с метрологията и акредитирането на лаборатории и други органи за оценка на съответствието, съчетани с подходяща инфраструктура за надзор на пазара.

10. Страните си сътрудничат в областта на улесняването на търговията въз основа на съответните си ангажименти съгласно Споразумението на СТО за улесняване на търговията (СУТ). Те приемат мерки, включително техническа помощ, за изпълнение на Споразумението за ТПТ, Споразумението за СФС и СУТ и подпомагат спазването на международните стандарти чрез подходящо изграждане на капацитет.

11. Страните стимулират развитието на пазара чрез инфраструктурни връзки и отдават приоритет на премахването на ненужните пречки и ограничения, пред които е изправен износът между Африка и Европейския съюз.

12. Страните, в съответствие със своето равнище на развитие и приоритети, се ангажират да подобрят достъпа на стоки до пазарите на Африка и ЕС, за да увеличат максимално ползите от съществуващите търговски споразумения.

Глава 2

Ключови сектори

Член 17

Селско стопанство

1. Страните си сътрудничат за увеличаване на устойчивото и качествено селскостопанско производство, производителност и преработка с оглед на повишаването на продоволствената и хранителната сигурност, подобряването на поминъка, създаването на достойни работни места, подобряването на веригите за създаване на стойност и увеличаването на доходите. Те укрепват устойчиви на изменението на климата практики, насърчават устойчивото управление и използване на природните ресурси и екосистемните услуги, премахват стимулите, които създават неустойчиви модели на производство, и използват най-устойчивите, енергийно ефективни и нисковъглеродни технологии. Те гарантират прехода към устойчиви продоволствени системи, като обръщат внимание на всички измерения на устойчивостта, и укрепват издръжливостта на своите системи на хранително-вкусовата промишленост спрямо климатичните и екологичните рискове и външните сътресения.

2. Страните си сътрудничат за стимулиране на публичните и частните инвестиции, по-добро свързване на предприятията от Африка и ЕС в хранително-вкусовия сектор, обмен на най-добри практики и обединяване на експертния опит на ЕС и на Африка в областта на развитието на селското стопанство. Те подкрепят изпълнението на Цялостната програма за развитие на селското стопанство в Африка (CAADP).

3. Страните подпомагат инвестициите, като въвеждат благоприятни за инвеститорите правила и разпоредби, за да насърчават отговорни частни инвестиции и за да позволят тези инвестиции да нарастват в хранително-вкусовия сектор. Те подкрепят развитието на устойчиви вериги за създаване на стойност в хранително-вкусовата промишленост, *inter alia*, чрез подобряване на инфраструктурата в селските райони, подобряване на професионалното обучение и образование, научни изследвания и технологии в областта на селското стопанство и улеснен достъп до финансиране и пазари.

4. Страните си сътрудничат за подобряване на възможностите за производителите, преработвателите и износителите на селскостопански стоки за достъп до националните, регионалните и международните пазари. Те насърчават изграждането на капацитет в областта на СФС, схемите за справедлива търговия за хранително-вкусовата промишленост и достъпа до услуги, селскостопански консултации и подходящи технологии, със специален акцент върху капацитета на младите земеделски стопани, жените, дребните земеделски стопани и семейните стопанства. Те изграждат капацитета на семейните земеделски организации и ММСП в техниките на производство и преработка чрез политики, които разкриват възможности, особено за младите хора и жените.

5. Страните си сътрудничат в областта на управлението на селскостопанския сектор, по-специално чрез мерки за подкрепа на системите за информация и ранно предупреждение с цел предотвратяване на кризи, чрез приобщаващо разработване на политики и чрез изграждане на капацитета на професионалните организации на национално, регионално и континентално равнище. Те улесняват достъпа до земеделска земя и наследствени права, включително за семейните земеделски стопани, младите хора и жените.

Член 18

Животновъдство и кожарство

1. Страните си сътрудничат за подобряване на устойчивото животновъдство, пасищното животновъдство и трансграничната смяна на пасищата, за развитие на вериги за създаване на стойност в животновъдството, включително чрез повишаване на капацитета на професионалните организации, и за подпомагане на преработката, опазването, търговията и разработването на животински продукти като кожа, мляко и месо, като вземат предвид екологичната устойчивост, издръжливостта по отношение на климата, социално-икономическото развитие и приобщаващия растеж. Те си сътрудничат също така за модернизиране на инфраструктурата за преработка и търговия със селскостопански животни и животински продукти с оглед на улесняването на достъпа до пазари и укрепването на междурегионалните пазари в Африка.

2. Страните си сътрудничат за развитието и модернизирането на животновъдния сектор в съответствие с целите на CAADP, като вземат предвид Стратегията за развитие на животновъдството за Африка.

3. Страните си сътрудничат за подобряване на здравето на животните и на ветеринарните услуги и за осигуряване на устойчиво управление на селскостопанските и пасищните ресурси. Те насърчават създаването на подходящи национални и регионални нормативни рамки и укрепването на капацитета за ветеринарни изследвания. Те си сътрудничат за справяне с рисковете, произтичащи от трансграничните болести по животните, чрез укрепване на механизмите за мониторинг и на трансграничното епидемиологично сътрудничество.

Член 19

Синя икономика и рибарство

1. Страните подкрепят синята икономика, като съчетават устойчивия икономически растеж с подобряване на поминъка, социална справедливост, опазване на морските и вътрешните екосистеми и на тяхното биологично разнообразие и издръжливост спрямо изменението на климата и като укрепват продоволствената сигурност и прозрачни, надеждни и сигурни продоволствени системи.

2. Страните се договарят да насърчават устойчивите и отговорни инвестиции в синята икономика и да подкрепят целева намеса за стимулиране на по-големи инвестиции от частния сектор. Те насърчават интегрираното управление на речните басейни и морското пространствено планиране, за да се съчетаят множеството нужди от ползване и опазването на околната среда. Те насърчават допълнително разработването и трансфера на технологии и споделянето на знания, иновации, най-добри практики и поуки по отношение на устойчивата синя икономика.

3. Страните насърчават устойчивия морски риболов и риболова във вътрешни водоеми с цел създаване на работни места, генериране на доходи, борба с бедността и повишаване на продоволствената сигурност и подобряване на храненето. Те улесняват съвместните предприятия, насърчават добавянето на стойност и разглеждат подходящи мерки във връзка със загубите след улова, както и насърчават подобрен достъп до пазарите. Те увеличават социалните и икономическите ползи от дребномащабния риболов, включително непромишления риболов, чрез изграждане на устойчиви вериги за създаване на стойност в областта на рибарството и укрепване на инвестициите и местния капацитет, като същевременно се обръща внимание на участието на уязвими и маргинализирани лица.

4. Страните гарантират опазването и устойчивото управление и използване на морските рибни ресурси и рибните ресурси във вътрешните водоеми с цел да се поддържат рибните запаси на устойчиви равнища, да се предотврати прекомерният риболов, да се подкрепя изпълнението на съобразени с климата политики и да се сведе до минимум отрицателното въздействие на риболова върху природната среда. Те насърчават регионалното сътрудничество и най-добрите практики в управлението на рибарството, включително поощряването на събирането и докладването на данни и статистически данни за рибарството.

5. Страните си сътрудничат за развитието на устойчиви морски аквакултури и аквакултури във вътрешните водоеми чрез ефективно пространствено планиране, екосистемен подход, по-добър достъп до финансиране и по-добри условия на равнопоставеност за инвеститорите, като гарантират, че те отговарят на опасенията на местните общности.

6. Страните насърчават устойчивото развитие на крайбрежния и морския туризъм, който генерира приходи и създава работни места, като надлежно отчитат екологичните и социалните измерения.

7. Страните проучват потенциала на иновативните, новите и нововъзникващите устойчиви морски дейности, включително енергията на приливите и отливите. Те създават необходимите нормативни уредби и рамки на политиката за бъдещо развитие, като подкрепят научните изследвания и намаляват техническите пречки, за да улеснят достъпа на инвеститорите, като същевременно избягват рисковете за морската среда.

8. Страните подкрепят изпълнението на стратегии и планове за действие за синята икономика. Те улесняват участието на частния сектор и други заинтересовани страни в развитието и изпълнението на устойчива синя икономика. Те обръщат дължимото внимание на развитието на МОРД, като признават тяхната зависимост от океаните.

Член 20

Добивна промишленост и преработване

1. Страните насърчават сектора на добивната промишленост с цел постигане на приобщаващ и устойчив растеж и развитие и преобразуване на африканските икономики. Страните насърчават инвестициите в добивната промишленост и преработването, като вземат предвид принципа на суверенитет на държавите върху природните ресурси. Те насърчават по-голямата интеграция между африканските вериги за създаване на стойност и тези на ЕС.

2. Страните насърчават справедлив, отговорен и ненарушен достъп до добивни ресурси при пълно зачитане на суверенитета на държавите върху техните природни ресурси и насърчават устойчивата търговия между операторите от Африка и ЕС и зачитането на правата на засегнатите общности. Те подкрепят разработването, хармонизирането и прилагането на съгласувани политики и стабилни регулаторни и правни рамки за проучването, експлоатацията, обработката, лицензирането, договарянето, данъчното облагане, преработката и износа на добивни ресурси. Те поощряват участието на местните ММСП в сектора на добивната промишленост, като улесняват трансфера на умения и технологии, така че да допринесат за тяхната конкурентоспособност с цел те да станат пълноправни участници във веригите за създаване на стойност.

3. Страните насърчават доброто управление в добивния сектор за целите на социално-икономическото развитие. Те укрепват вътрешното законодателство, за да гарантират спазването на международно признатите принципи и насоки, като вземат предвид по целесъобразност регионалните стратегии. Те се борят с данъчните измами и отклонението от данъчно облагане и гарантират, че всички оператори плащат данъците, таксите и лицензионните възнаграждения, дължими на приемащите държави. Те използват национални, регионални и международни правни средства, за да се борят с незаконната експлоатация и търговия с минерални ресурси.

4. Страните подкрепят национални, регионални и международни инициативи за повишаване на прозрачността и отчетността при използването и управлението на добивните ресурси, включително чрез насърчаване на Процеса от Кимбърли и Инициативата за прозрачност на добивната промишленост, както и на други съответни инициативи за отговорно и устойчиво извличане и набавяне на полезни изкопаеми, като например Насоките на ОИСР по надлежната проверка за отговорни вериги за доставки на полезни изкопаеми от засегнати от конфликти и високорискови зони.

5. Страните подкрепят разработването на подходящо законодателство и механизми, като вземат предвид нуждите на миньорите, занимаващи се с непромишлен и дребномащабен добив, местните общности и гражданското общество, като насърчават тяхната ангажираност, за да се гарантира приобщаваща и устойчива експлоатация на добивните ресурси. Те насърчават екологичната устойчивост, съобразените с климата практики, достойните условия на труд, здравето и безопасността на местните общности и зачитането на правата на човека в съответствие с международните задължения и ангажименти. Те си сътрудничат за изграждане на производствения капацитет на местните предприемачи в добивните вериги за създаване на стойност и на миньорите, занимаващи се с непромишлен и дребномащабен добив, и насърчават социалните партньорства между минните дружества, местните общности и други заинтересовани страни. Те насърчават национални и регионални дейности по картографиране и проучване с цел подобряване на качеството на геоложката информация и системите за управление на геоданни в Африка.

Член 21

Производство

1. Страните си сътрудничат за насърчаване на устойчивото производство в Африка, като разработват адаптирани стратегии, насочени към намаляване на зависимостта от нископроизводително първично производство и създаване на добавена стойност на местно и регионално равнище.

2. Страните разработват политики за привличане на повече местни и чуждестранни преки инвестиции в производствения сектор. Те си сътрудничат в подкрепа на капацитета на ММСП. Те насърчават иновациите и авангардните производствени клъстери, мрежи и партньорства.

3. Страните се стремят да увеличат дела на трудоемкото производството. Те си сътрудничат за възприемането на нови и нововъзникващи технологии с цел преобразуване на веригите на доставки и модернизиране на производството.

4. Страните подкрепят усилията за увеличаване на търговията с промишлени стоки чрез създаване на връзки с пазарите и улесняване на търговията, включително за подобряване на стандартите за качество и инфраструктурата. Те укрепват регионалната интеграция с цел да се отключи производственият потенциал на Африка и да се подобри нейната конкурентоспособност на световните пазари.

Член 22

Услуги

1. Страните предприемат мерки в подкрепа на развитието на динамичен и стабилен сектор на услугите, който да проправи пътя за увеличаване на търговията с услуги, износа и инвестициите и за засилване на регионалната интеграция и междурегионалното сътрудничество.

2. Страните разработват специфични за сектора политики и мерки за преодоляване на регулаторните пречки, за подобряване на институционалните и нормативните рамки и за укрепване на капацитета за предоставяне на услуги. Те подкрепят прилагането на Общото споразумение по търговията с услуги на СТО (ГАТС), задълбочават регионалното сътрудничество, намаляват разпокъсаността на пазарите на услуги в Африка, укрепват генерирането и анализа на данни за търговията с услуги и подпомагат наблюдението на интегрирането на услугите и въздействието на реформите за намаляване на търговските разходи.

3. Страните си сътрудничат за засилване на търговията с услуги, включително движението на физически лица между Африка и ЕС с цел извършване на стопанска дейност, със специален акцент върху ключови сектори за техния икономически растеж и развитие, като например ИКТ, здравеопазването, финансовите услуги, дистрибуцията, туризма, строителството и свързаните инженерни услуги, в съответствие с действащите международни споразумения.

4. Страните си сътрудничат за укрепване на капацитета за предоставяне на услуги, свързани с културните и творческите индустрии.

Член 23

Транспорт

1. Страните си сътрудничат за постигането на модерни, безопасни, сигурни и устойчиви транспортни системи, като подобряват взаимосвързаността в рамките на Африка и между Африка и ЕС.

2. Страните подобряват цялостното управление на транспортния сектор, като разработват и прилагат ефикасни разпоредби, които позволяват лоялна конкуренция в рамките на видовете транспорт и между тях. Те целят да намалят въздействието върху околната среда на видовете транспорт чрез насърчаване на използването на чиста енергия благодарение на подобрени стандарти за горивата и енергийно ефективни технологии.

3. Страните подкрепят инвестициите, за да се подпомогне по-нататъшното развитие на транспортните инфраструктури и мрежи (по-конкретно за автомобилен, въздушен, воден, железопътен транспорт), като обръщат особено внимание на инфраструктурите с липсващи връзки и тяхната поддръжка, вземайки предвид Програмата за развитие на инфраструктурата в Африка. Те подобряват достъпа до основни инфраструктури за селските и отдалечените общности с цел да се подобри тяхното социално-икономическо развитие. Те работят за укрепване на устойчивата пристанищна инфраструктура и съоръжения и проучват възможността за създаване на зелени пристанища.

4. Страните си сътрудничат в сектора на въздухоплаването, включително като подкрепят създаването и укрепването на Единния африкански пазар за въздушен транспорт. Те подкрепят инвестициите, разширяват и задълбочават регулаторното сътрудничество и подобряват безопасността и сигурността, както и наблюдението на въздушното пространство, включително способността си да реагират на свързани с него заплахи и рискове.

Член 24

Устойчива енергия

1. Страните се стремят да ускорят достъпа до устойчива и икономически достъпна енергия, да развиват издръжливи на сътресения енергийни инфраструктури, особено в селските райони, и да насърчават развитието на енергията от възобновяеми източници и ефективното използване на енергията. Те насърчават използването на най-ефективните енергийни и нисковъглеродни технологии във всички сектори, особено в селското стопанство, производството, добивната промишленост и туризма.

2. Страните насърчават енергийната сигурност и установяват и укрепват ефективни енергийни междусистемни връзки в рамките на Африка и между Африка и ЕС, за да се гарантират надеждни и икономически достъпни енергийни доставки. Те разглеждат регулаторните, икономическите, обществените и други предизвикателства, свързани с развитието на стратегически коридори за устойчива енергия.

3. Страните улесняват открити, прозрачни, конкурентни и функциониращи енергийни пазари, като приемат правни и регулаторни рамки, които стимулират инвестициите в устойчива енергия, съхранение на енергия и енергийна ефективност. Те постепенно премахват вредните за околната среда субсидии за изкопаеми горива. Те се ангажират да засилят партньорството между частните сектори в Африка и ЕС и участието на своите публични и частни сектори, за да се стимулират инвестициите в устойчиво производство на енергия, енергийна ефективност и достъп до енергия. Те мобилизират инвестиции в диверсифициран и чист енергиен микс за електричество, благоприятстващ възобновяемите енергийни източници. Те подкрепят изпълнението на съответните национални и регионални инициативи в областта на енергетиката в Африка, включително като допринасят за целите на Африканската инициатива за възобновяема енергия.

4. Страните насърчават енергийната ефективност и енергоспестяването на всички етапи от енергийната верига — от производството до потреблението. Те се споразумяват да работят за увеличаване на капацитета за устойчиво производство и съхранение на енергия и за подобряване на преносната и разпределителната инфраструктура чрез насърчаването на решения, които са безопасни, устойчиви, ресурсно ефективни и съобразени с климата и които допринасят по-ефективно за изкореняването на бедността.

5. Страните подкрепят разработването и внедряването на чисти, разнообразни, икономически ефективни и устойчиви енергийни технологии с акцент върху възобновяемите енергийни технологии и енергийните технологии с ниски емисии, както и върху мерки за енергийна ефективност и енергоспестяване, като укрепват капацитета и насърчават партньорствата, връзките и съвместните предприятия между икономически оператори в Африка и ЕС. Те насърчават съвместните мрежи за научни изследвания и иновации в областта на енергията от възобновяеми източници и енергийната ефективност.

6. Страните подкрепят секторните реформи и разработването на подходящи регулаторни рамки и рамки на политиката за осигуряване на регионална взаимосвързаност и сътрудничество в областта на енергията. Те укрепват регионалните енергийни резерви като средство за интегрирани трансгранични енергийни пазари и търговия.

Член 25

ИКТ и цифровата икономика

1. Страните увеличават достъпа до отворени, икономически достъпни и сигурни ИКТ, включително чрез подкрепа за частните и публичните инвестиции. Те се стремят да създадат необходимите регулаторни институции за лицензиране на доставчиците на услуги, насърчават конкурентното поведение и гарантират справедливото третиране на потребителите и защитата на данните и на потребителите.

2. Страните подобряват достъпа до цифрови технологии и услуги и установяват икономически достъпна цифрова свързаност, включително чрез благоприятна рамка на политиката и нормативна рамка. Те подобряват бизнес средата и улесняват достъпа до финансиране и услуги в подкрепа на бизнеса с цел да се насърчава цифровизираното предприемачество и да се интегрира цифровизацията във всички аспекти, така че да се подобрят ефикасността и ефективността на интервенциите във всички икономически сектори за постигането на приобщаващ икономически растеж и трансформация.

3. Страните си сътрудничат за създаването на благоприятна среда, по-специално чрез създаването и адаптирането на подходящи правни и институционални рамки, за да се отключи потенциалът на цифровата икономика, включително електронната търговия, за създаването на работни места и икономическото развитие, със специален акцент върху жените и младите хора.

4. Страните подкрепят прехода към икономики, основани на знанието.

Член 26

Туризъм

1. Страните си сътрудничат за създаването на благоприятна среда за балансирано и устойчиво развитие на туризма, което насърчава икономическото развитие, създава заетост и насърчава интегрирането на екологични, културни и социални съображения, включително чрез справяне с предизвикателствата, специфични за туристическия сектор.

2. Страните подкрепят инвестициите в насърчаването и разработването на туристически продукти, като вземат надлежно предвид конкурентната позиция на ММСП. Те укрепват връзките между туризма и други съответни икономически сектори, като селското стопанство, горското стопанство, транспорта, синята икономика, културните индустрии и културното наследство, с цел да се оптимизират социално-икономическите ползи от туризма.

3. Страните засилват опазването и популяризирането на културното наследство и природните ресурси, като обръщат особено внимание на опазването на околната среда и на дивата флора и фауна. Те зачитат целостта и интересите на местните общности и увеличават в максимална степен тяхното участие в процеса на развитие на туризма, по-специално на селския и общностния туризъм и екотуризма.

4. Страните разработват инициативи, които насърчават устойчивия туризъм и подобряват стандартите за обслужване. Те насърчават обучението и споделянето на опит и обменят информация и статистически данни от взаимен интерес в туристическия сектор.

Глава 3

Наука, технологично развитие, научни изследвания и иновации

Член 27

Наука и технологично развитие

Страните укрепват сътрудничеството в областта на науката и технологията за взаимна полза с цел насърчаване на социалното и икономическото развитие, справяне с глобалните обществени предизвикателства и подобряване на регионалната конкурентоспособност.

Член 28

Научни изследвания и иновации

1. Страните се договарят да мобилизират ресурси за насърчаване на научноизследователските и иновационните дейности, насочени към подпомагане на приобщаващия икономически растеж и развитие и прехода към общества и икономики, основани на знанието.

2. Страните насърчават развитието на научноизследователски инфраструктури и съоръжения. Те поощряват фундаменталните и приложните научни изследвания, включително в областта на инженерството и изкуствения интелект, и насърчават отворените данни в стремеж към взаимно изгодни научни постижения. Те насърчават научните изследвания, осъществявани в африканските университети, институти и научноизследователски центрове, като обръщат специално внимание на изграждането на капацитет и на трансфера на технологии и ноу-хау. Те засилват участието в глобални научни изследвания, разработване и трансфер на технологии, иновации и производство на знания.

3. Страните насърчават и подкрепят иновативни схеми за мобилност и обучение за студенти, представители на академичната общност и изследователи и изграждат капацитет на висшите училища за ефективно свързване в мрежа в областта на научните изследвания и иновациите. Те насърчават диалога, обмена на знания и сътрудничеството между академичната общност, изследователите и новаторите и частния сектор с оглед повишаване на производителността и конкурентоспособността и укрепване на предприемаческите екосистеми.

Член 29

Космически и геопространствени технологии

1. Страните използват потенциалните ползи от космическите науки, технологии, иновации и приложения по въпроси от общ интерес в областта на гражданските космически дейности, като космически изследвания, приложения и услуги на глобалната навигационна спътникова система, разработване на системи за повишаване на точността на спътниковите данни, наблюдение на Земята и науката за Земята, особено по отношение на използването на ранно предупреждение и наблюдение. Те си сътрудничат за развитието на отговорен и устойчив космически пазар и промишленост, които насърчават съответните им нужди и отговарят на тях.

2. Страните си сътрудничат за провеждане на дейности, при които се използват космически технологии и приложения с цел устойчиво развитие и подобряване на благосъстоянието на хората и които са насочени към социално-икономическите възможности и предизвикателства пред Африка, като вземат предвид Африканската космическата политика и стратегия. Те подобряват достъпа до извлечени в космоса данни, информация, услуги и продукти.

ДЯЛ II

Човешко и социално развитие

Член 30

Страните работят за изкореняване на бедността във всичките ѝ форми до 2030 г., за борба с неравенството, постигане на равенство между половете и създаване на условия, позволяващи на всеки да се радва на достоен живот, да участва в демократичния живот и да допринася активно за устойчивия икономически растеж. Те насърчават социалната закрила с оглед на изкореняването на бедността и борбата с неравенствата, както и като средство за създаване на самоукрепващ се цикъл за постигане на приобщаващо, равноправно и устойчиво развитие. Те инвестират в човешкия капитал като неразделна част от човешкото и социалното развитие и като начин за повишаване на пригодността за заетост на младите хора с цел да се повишат производителността и предприемачеството.

Глава 1

Човешко развитие

Член 31

Образование

1. Страните се стремят да постигнат всеобщ, приобщаващ и равноправен достъп до качествено образование на всички равнища — от предучилищното до висшето образование, включително по-добър дял на учащите, които се записват и не отпадат. Те подобряват качеството на формалното образование и неформалното учене, сътрудничат при разработването на учебните програми и подобряват инфраструктурата и оборудването в образователните центрове. Те обръщат особено внимание на специфичните нужди на жените и момичетата, както и на най-уязвимите и маргинализирани групи, включително на хората с увреждания, както и на тези в извънредни ситуации и ситуации на нестабилност.

2. Страните насърчават разширеното разпространение и прилагане на науката, технологиите, инженерството и математиката (НТИМ) и изкуствата за всички. Те насърчават използването на достъпни цифрови технологии на достъпна цена и развиването на цифрови умения и грамотност за всички.

3. Страните се стремят да стимулират записването и качеството във висшето образование, техническото и професионалното обучение, ученето в процеса на работа и ученето за възрастни, да натрупат критична маса от квалифицирани работници в областта на иновациите и високо образовани хора, както и да отговорят ефективно на специфичните икономически нужди.

4. Страните работят заедно, за да насърчават признаването и прозрачността на квалификациите, както и по-доброто осигуряване на качество и релевантност. Те увеличават подкрепата за специални инициативи за улесняване на мобилността на студенти, персонал, преподаватели и изследователи между Африка и ЕС. Те поощряват партньорствата между институциите и насърчават развитието и трансфера на знания.

Член 32

Здраве

1. Страните се стремят да постигнат всеобщо здравно осигуряване и равноправен достъп до качествени основни здравни услуги, включително чрез укрепване на националните здравни системи и функциониращи модерни здравни заведения.

2. Страните си сътрудничат за премахване на предотвратимата смъртност и заболеваемост при майките, децата и новородените. Те целят да осигурят всеобщ достъп до услуги в областта на сексуалното и репродуктивното здраве. Страните си сътрудничат за справяне с нарастващия брой и тежест на незаразните болести.

3. Страните си сътрудничат за справяне със заразните и векторно преносимите болести, включително пренебрегваните тропически болести. Те си сътрудничат за справяне с пандемии като ХИВ/СПИН, туберкулоза и малария и за значително намаляване на смъртните случаи, дължащи се на тези болести. Те подкрепят достъпа до безопасни и финансово достъпни основни лекарства, ваксини и диагностика, включително всеобщ достъп до антиретровирусно лечение за хора с ХИВ/СПИН.

4. Страните укрепват капацитета за готовност и реакция при извънредни ситуации за откриване, предотвратяване и реагиране на огнища на болести и други заплахи за здравето, като антимикробната резистентност, използвайки подхода „едно здраве“. Те се договарят да увеличат подкрепата за националните и регионалните системи за здравна профилактика, надзор и наблюдение.

5. Страните си сътрудничат за насърчаване на местните знания и регулиране на традиционната медицина в дейностите в областта на общественото здраве.

Член 33

Водоснабдяване, санитарни услуги и жилищно настаняване

1. Страните се стремят да гарантират, че всеки има достъп до модерни и приятни места за живеене с качествени основни услуги.

2. Страните насърчават достъпа до достойно жилищно настаняване на достъпни цени за всички в устойчиви населени места, като вземат предвид ефективното териториално планиране и земевладение, както и системите за използване и управление при прилагането на жилищните политики. Те работят за намаляване на дела на хората, живеещи в бедни квартали, и си сътрудничат за обновяване на бедните квартали и неформалните селища.

3. Страните насърчават всеобщия достъп до достатъчно количество безопасна, физически и икономически достъпна вода за лично и домашно ползване, включително чрез устойчиво и интегрирано управление на водните ресурси и системи, и по-ефективно използване и рециклиране на водата.

4. Страните насърчават физическия, икономически достъпен и приемлив достъп до санитарни услуги за всички във всички сфери на живота, като този достъп е безопасен, хигиеничен, защитен и социално и културно приемлив и осигурява неприкосновен и достоен личен живот.

5. Страните увеличават достъпа до устойчиви енергийни услуги за всички и подпомагат ефективността при потреблението на енергия от домакинствата.

Член 34

Продоволствена сигурност и по-добро хранене

1. Страните подобряват достъпа до безопасна и питателна храна с оглед на постигането на целта за нулево равнище на глад и за изкореняване на глада и други видове хранителни кризи. Те подкрепят създаването на подходящи системи за доставки и съхранение на храни.

2. Страните се борят с всички форми на недохранване, включително чрез подобряване на производството и разпространението на храни и подобряване на санитарните услуги и екологичните условия. Те подкрепят устойчивото селскостопанско производство и производителност, включително на равнището на дребномащабния риболов, за да се разгърне пълният им потенциал като ключови източници за продоволствената и хранителната сигурност, посредством, *inter alia*, подобрен достъп до финансиране за дребните производители и развита инфраструктура за напояване, съхранение и транспорт, така че да се улесни достъпът до пазара и да се гарантират безопасността и качеството на хранителните продукти.

3. Страните изграждат издръжливост на най-уязвимите групи от населението по отношение на сътресения, свързани с храните, чрез засилени мрежи за социална сигурност. Те засилват координацията между действията за развитие и хуманитарните действия с цел по-добро предвиждане, предотвратяване и подготовка за ситуации на глад и други видове хранителни кризи и гарантират навременни действия за предоставяне на храна на местно равнище.

Глава 2

Неравенство и социално сближаване

Член 35

Неравенство и социална закрила

1. Страните насърчават разработването и прилагането на политики и системи за социална закрила и сигурност с цел изкореняване на бедността, борба с неравенствата и засилване на социалното сближаване.

2. Страните подкрепят трансформиращата роля на политиките и системите за социална закрила, които стимулират равенството, насърчават социалното приобщаване и диалога със социалните партньори и укрепват приобщаващия, равнопоставен и устойчив икономически растеж. Те целят постепенното изграждане на универсални системи за социална закрила на национално равнище, включително чрез приемането на минимални равнища на социална закрила, като се обръща специално внимание на лицата в уязвимо положение.

3. Страните си сътрудничат в подкрепа на постигането и поддържането на ръст на доходите на 40-те процента от населението с най-ниски доходи, който да е над средния на национално равнище.

4. Страните се стремят да гарантират, че всички лица, заети в официалната икономика, получават социално осигуряване. Те също така се стремят да увеличат броя на хората, заети в неформалния сектор и икономиката в селските райони, които имат достъп до социална сигурност, с цел постепенно постигане на универсалност.

5. Страните разработват инициативи в подкрепа на прехода от неформалната към официалната икономика, включително достъп до кредитиране и микрофинансиране и засилени мерки за социална закрила.

6. Страните насърчават и улесняват диалога между организациите на работодателите и на работниците в официалната и неформалната икономика и с организациите на гражданското общество, включително чрез изграждане на капацитет.

Член 36

Достоен труд

1. Страните подкрепят разработването и прилагането на макроикономически, трудови и социални политики, насочени към постигането на пълна и продуктивна заетост и достоен труд за всички, особено за младите хора и жените, както и за уязвимите лица и групи.

2. Страните развиват и поддържат приобщаващи и добре функциониращи пазари на труда и приемат мерки за справяне с неформалната икономика и за предотвратяване на нелоялните трудови практики.

3. Страните подкрепят мерки, които гарантират равни възможности за заетост и равно заплащане за труд с еднаква стойност, както и гарантират подходящ платен родителски отпуск както в публичния, така и в частния сектор. Те приемат мерки за предотвратяване на всички форми на дискриминация на работното място и за защита срещу тях, гарантират зачитането на основните права на работното място и подобряват здравословните и безопасни условия на труд за работниците.

4. Страните работят за премахване на детския труд, като отдават приоритет на най-тежките му форми.

Член 37

Хора с увреждания

1. Страните насърчават, защитават и гарантират пълното и равноправно упражняване на всички права на човека от страна на всички хора с увреждания с оглед на ефективното прилагане на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания.

2. Страните предприемат мерки, за да гарантират пълното приобщаване в обществото на хората с увреждания и тяхното участие във всички сфери на обществения и личния живот, включително в демократичните и политическите въпроси и в процесите на вземане на решения. Те предотвратяват, противодействат и премахват всички вредни практики и всички форми на експлоатация, насилие и злоупотреба или дискриминация срещу хората с увреждания и защитават роднините, лицата, полагащи грижи, и посредниците от дискриминация въз основа на тяхната връзка с хората с увреждания.

3. Страните насърчават равния и безпрепятствен достъп на хората с увреждания до социални услуги, транспорт и друга физическа инфраструктура, както и до развлекателни и културни дейности, и подкрепят алтернативни методи на комуникация, когато е целесъобразно, за да се даде възможност за пълното приобщаване на тези хора в обществото.

4. Страните насърчават равния достъп до пазарите на труда, като забраняват всякаква дискриминация на основание увреждане по отношение на всички форми и условия на заетост. Те подкрепят заетостта на хората с увреждания в публичния и частния сектор чрез целенасочени политики и мерки за стимулиране, включително за самостоятелна заетост и предприемачество.

Член 38

Култура, спорт и междуличностни контакти

1. Страните подпомагат културата като двигател за устойчиво и икономическо развитие. Те създават благоприятна среда за културни иновации, многообразие и развитие, както и за създаването, защитата, продукцията и разпространението на културни произведения. Те насърчават използването на нови информационни и комуникационни технологии за насърчаване на своята култура.

2. Страните подобряват опазването и насърчаването на материалното и нематериалното културно наследство, както и многообразието от форми на културно изразяване с оглед да се засили взаимното разбирателство и да се насърчи балансиран културен обмен.

3. Страните се стремят да насърчават мобилността на професионалистите в областта на културата и разпространението на произведения на изкуството и да провеждат съвместни инициативи в различни културни и творчески сектори. Те насърчават междукултурния обмен и диалога между младежките организации и гражданското общество от Африка и ЕС.

4. Страните подкрепят развитието на творческите индустрии. Те работят за въвеждането на мерки за подкрепа с цел да се стимулира художественото творчество и да се улесни обменът на форми на художествено изразяване.

5. Страните насърчават спорта като двигател за устойчиво развитие, социално приобщаване, недискриминация и утвърждаване на правата на човека. Те се стремят да създават подходящи съоръжения и да насърчават участието на хората в спортни и други дейности по физическо възпитание. Те също така подкрепят спорта като средство за междукултурен диалог и сътрудничество между народите, предотвратяване на конфликти и насилие и помирение след конфликти.

Глава 3

Население и развитие

Член 39

Демография

1. Страните признават необходимостта да се управляват възможностите и предизвикателствата на демографските промени, за да се отговори по-добре на стремежите и надеждите на бъдещите поколения в Африка и ЕС.

2. Страните гарантират систематичното събиране, анализ, съхранение и разпространение на статистически и други данни за цялото население в съответствие с етичните стандарти и стандартите за поверителност и неприкосновеност на личния живот и вземат предвид данните и тенденциите в своите планове за развитие.

3. Страните овластяват младежта и жените и инвестират в тях, като признават решаващата им роля в демографските процеси. Те утвърждават човешките права на жените и младите хора и им предоставят образованието и уменията, от които се нуждаят. Те мобилизират инвестиции и отключват икономически възможности, така че да се използва потенциалът на многобройното младежко население.

Член 40

Равенство между половете и овластяване на жените

1. Страните укрепват сътрудничеството, насочено към подобряване и разширяване на равното участие и равните възможности за всички, във всички сектори на политическия, икономическия, социалния и културния живот. Те гарантират, че аспектът на равенството между половете се включва последователно във всички политики и програми.

2. Страните си сътрудничат за насърчаване на човешкото и социалното развитие на жените и момичетата. Те се стремят да премахнат всички пречки в областта на здравето и образованието, за да премахнат неравенството между половете. Те работят за всеобщ и равен достъп до формално образование и професионално обучение, за да се достигне пълният потенциал на жените и момичетата и да се спомогне за реализирането на техните стремежи. Те гарантират, че учебните материали и методите на преподаване са съобразени с равенството между половете, и насърчават жените и момичетата да изучават дисциплини в областта на НТИМ.

3. Страните улесняват равния достъп на жените до икономически възможности, заетост, кредитиране и финансови услуги, както и до управление и използване на земя и други производствени активи. Те подкрепят жените предприемачи, отстраняват разликата в заплащането на жените и мъжете и премахват дискриминационните разпоредби и практики. Те предприемат ефективни мерки за идентифициране на и предприемане на действия срещу прояви на сексизъм и за справяне с първопричините за дискриминацията въз основа на пола, като например отрицателните социални норми и свързаните с пола стереотипи, включително в средствата за масово осведомяване.

4. Страните засилват гласа на жените и момичетата и тяхното участие в политическия живот чрез мерки за постигане на равенство между половете в изборния, политическия и управленския процес и на висши правителствени длъжности, включително в конституционните органи и държавните предприятия, и насърчават активната им роля в усилията за изграждане на мир и за помирение.

5. Страните приемат и прилагат законодателство, което защитава жените и момичетата от всякакви форми на насилие, включително сексуално и основано на пола насилие, сексуална експлоатация и злоупотреба, и трафик.

6. Страните се ангажират да изпълняват изцяло и ефективно Пекинската декларация и платформата за действие и Програмата за действие на Международната конференция за населението и развитието, както и на резултатите от конференциите за техния преглед. Освен това те подчертават необходимостта от всеобщ достъп до качествена и изчерпателна информация и образование на достъпна цена в областта на сексуалното и репродуктивното здраве, като вземат предвид международните технически насоки на ЮНЕСКО относно сексуалното образование, както и необходимостта от предоставяне на съответните здравни услуги. Те насърчават и окуражават ратифицирането и ефективното прилагане на Протокола за правата на жените в Африка, приет в Банджул на 26 юни 1981 г. („Протоколът от Мапуто“), към Африканската харта за правата на човека и народите и подкрепят ефективното изпълнение на плана за действие от Мапуто за периода 2016—2030 г., по целесъобразност.

Член 41

Младеж

1. Страните подкрепят младежкото предприемачество и се ангажират да осигурят достойни условия на труд за младите хора, включително като им оказват подкрепа при придобиването на подходящи за пазара на труда умения чрез образование, професионално и техническо обучение и подобрен достъп до цифрови технологии, и улесняват достъпа до земя и кредити. Те създават съобразени с младежите услуги по заетостта, които да свързват младите хора с възможностите за заетост.

2. Страните си сътрудничат с цел овластяване на младите хора и работят за създаването на пространство за активното им включване в процесите на вземане на решения и участие в демократичния и политическия живот, както и в усилията за изграждане на мир и за помирение. Те насърчават политики и програми за маргинализираните младежи, включително програми за застъпничество за младежта, за да им предложат възможност и мотивация да се интегрират отново в обществото.

3. Страните подкрепят инициативи, насочени към осигуряването на достъп до качествени основни услуги за всички деца, предотвратяване на набирането и използването на деца в конфликтни ситуации и прекратяване на всички форми на насилие и вредни практики срещу деца, включително на детски, ранни и принудителни бракове, детски труд, малтретиране на деца и телесни наказания, със специален акцент върху децата в уязвимо положение.

Член 42

Устойчива урбанизация и развитие на селските райони

1. Страните насърчават потенциала на градовете като центрове за устойчив и приобщаващ растеж и иновации.

2. Страните насърчават устойчивото планиране на земеползването и равнопоставеното управление на пазарите на земя, като обръщат особено внимание на прозрачното и регулирано придобиване на земя и права на собственост. Те също така насърчават устойчивата градска мобилност и интелигентните и безопасни градове, които се възползват от възможностите, предлагани от цифровизацията и технологиите. Те интегрират решения за устойчиво производство на енергия и енергийна ефективност, насърчават продуктивното използване на енергия, подобряват управлението на отпадъците и предприемат стъпки срещу всички форми на замърсяване. Те подобряват решенията за градска мобилност и гарантират, че предоставянето на услуги и инфраструктури е проектирано така, че да бъде благоприятно за климата и околната среда, и че ресурсите се използват ефективно. Те изграждат способността на градовете да устояват на сътресения и използват възможностите за развитие на устойчива на климатичните изменения икономика с ниски нива на емисии.

3. Страните насърчават балансирано териториално развитие на икономиките и общностите в селските райони, със специален акцент върху заетостта и генерирането на доходи. Те ускоряват диверсификацията на селските райони чрез добавяне на стойност към местните продукти и оползотворяване на природните и културните ресурси. Те насърчават приобщаващи, балансирани и интегрирани териториални и градоустройствени политики, многостепенна държавна координация, като ангажират активно местните органи и общности и изграждат по-силни връзки между селските и градските райони.

ДЯЛ III

Околна среда, управление на природните ресурси и изменение на климата

Член 43

Страните предприемат амбициозни действия за смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него, за опазване и подобряване на качеството на околната среда и за устойчиво управление на природните ресурси с цел да се спре и да се обърне посоката на изменението на климата и влошаването на състоянието на околната среда, както и за постигане на устойчиво развитие. Те приемат специални мерки за намаляване и предотвратяване на загубата на биологично разнообразие, поддържане и възстановяване на екосистемите, защита и борба с незаконната търговия с екземпляри от дивата флора и фауна, насърчаване на устойчивото управление на водите, земята и други природни ресурси, укрепване на управлението на океаните, борба с всички форми на замърсяване, насърчаване на доброто управление на отпадъците и изграждане на издръжливост спрямо природни бедствия. Те работят заедно, за да предотвратят възможността последиците от изменението на климата и влошаването на състоянието на околната среда да продължат да действат като умножаващ заплахите фактор със сериозни последици за мира и сигурността. Те ускоряват прехода към по-екологосъобразни пътища за развитие в ключови икономически сектори, насърчават кръговата икономика и ефективното използване на ресурсите и подкрепят чистата и устойчива енергия и нисковъглеродните технологии, като гарантират, че икономическият растеж върви ръка за ръка с прехода към ниски емисии и екологичната устойчивост. Те се стремят към изграждането на ефективни съюзи на международно равнище с цел напредък при глобалните действия. Те изграждат капацитет за изпълнение на многостранните споразумения в областта на околната среда, по които са страни, и включват екологичната устойчивост, целите във връзка с изменението на климата и стремежа към екологично устойчив растеж в националните и местните политики, планове и инвестиции. Те насърчават конструктивната ангажираност на местните органи, гражданското общество и частния сектор и зачитането на правата на всички, включително на коренното население, както е посочено в Декларацията на ООН за правата на коренното население (UNDRIP), и местните общности.

Глава 1

Екологична устойчивост и управление на природните ресурси

Член 44

Биологично разнообразие и екосистеми

1. Страните си сътрудничат, за да гарантират опазването, защитата и възстановяването на биологичното разнообразие и екосистемите, така че значимите икономически, социални и културни услуги, които те предоставят, да продължат да подкрепят благосъстоянието на хората и икономическия растеж. Те разработват и прилагат национални стратегии и планове за действие в областта на биологичното разнообразие в съответствие с Конвенцията за биологичното разнообразие и протоколите към нея.

2. Страните приемат законодателство и интегрирани стратегии за включването на съображенията, свързани с биологичното разнообразие, във всички съответни сектори. Те подкрепят иновативни варианти, като природосъобразните решения или агроекологията, както и оценка на екосистемните услуги, за максимално интегриране на биологичното разнообразие.

3. Страните възприемат приобщаващ подход за справяне с основните причини за загубата на местообитания, като например промените в земеползването, разширяването на селското стопанство за препитание и развитието на селското стопанство с търговска цел, градските райони и енергийната инфраструктура. Те предприемат мерки за контрол на експлоатацията на горите, разчистването на земята за отглеждане на култури, пожарите, пашата на животни и инвазивните видове. Те защитават, опазват и насърчават устойчивото използване и рехабилитация на горите, гористите местности, пасищата, влажните зони и други райони с растителна покривка. Те поддържат и подобряват видовото и генетичното разнообразие на растенията и животните, независимо дали са сухоземни, сладководни или морски.

4. Страните активизират усилията си за определяне на защитени зони за опазване на биологичното разнообразие, както и за тяхното ефективно администриране и подобряване на управлението им.

5. Страните засилват участието на местните общности и коренното население, както е посочено в Декларацията на ООН за правата на коренното население (UNDRIP), в опазването на екосистемите, включително чрез насърчаване на екологосъобразен и устойчив туризъм и създаване на работни места и други икономически възможности.

Член 45

Кръгова икономика

1. Страните предотвратяват или свеждат до минимум генерирането на отпадъци при източника. Те подобряват възможността за повторна употреба и за рециклиране на продуктите и ефективното използване на ресурсите, за да адаптират производството и потреблението към постигането на кръгова икономика, включително чрез подходящи услуги за събиране и сортиране на отпадъците и екологосъобразни инициативи и съоръжения за рециклиране. Те се ангажират да приемат политики относно кръговата икономика, за да опазват околната среда и човешкото здраве, да направят продуктите по-ефективни по отношение на енергията и ресурсите, да разширят избора за потребителите и да подобрят управлението на отпадъците.

2. Страните въвеждат необходимите вътрешни нормативни рамки и механизми за правоприлагане за екологосъобразното управление на химикалите и отпадъците и за прилагането на съответните многостранни споразумения. Те предприемат необходимите мерки за борба с изхвърлянето и незаконната търговия с опасни отпадъци, включително радиоактивни материали, химически и органични отпадъци, в съответствие с разпоредбите на Базелската конвенция за контрол на трансграничното движение на опасни отпадъци и тяхното обезвреждане, приета в Базел на 22 март 1989 г., и като вземат предвид разпоредбите на Конвенцията от Бамако за забрана на вноса в Африка и контрола на трансграничното движение и управление на опасни отпадъци в Африка, приета в Бамако на 30 януари 1991 г. Те предотвратяват или свеждат до минимум опасните вещества в циклите на материалите и управляват химикалите в продуктите през целия им жизнен цикъл. Те подкрепят информираното вземане на решения относно подходящи мерки за опазване на околната среда и човешкото здраве, включително срещу замърсяването, произтичащо от неправилно управлявани отпадъци, и за отстраняване на свързаните с това вреди за околната среда.

3. Страните предприемат ефективни стъпки срещу всички форми на замърсяване. Те предприемат мерки, насочени към откриване, предотвратяване и докладване на замърсяването. Те увеличават усилията за предотвратяване на замърсяването с пластмаси и за отстраняване на пластмасите и пластмасовите микрочастици от околната среда. Те проучват възможностите за засилено сътрудничество в борбата със замърсяването на въздуха. Те повишават осведомеността относно рисковете за общественото здраве и околната среда от замърсяването и многобройните ползи от подобреното качество на въздуха, включително чрез кампании за осведомяване на обществеността.

Член 46

Управление на океаните

1. Страните укрепват управлението на океаните в съответствие с Конвенцията на ООН по морско право (UNCLOS), за да гарантират безопасни, сигурни, чисти и устойчиво управлявани океани, като намаляват натиска върху океаните и моретата, насърчават устойчивото развитие на синята икономика и повишават знания за океаните.

2. Страните гарантират опазването и устойчивото управление и използване на живите морски ресурси на двустранно, регионално и многостранно равнище, по-специално в контекста на споразуменията за партньорство в областта на устойчивото рибарство и регионалните организации за управление на рибарството.

3. Страните поддържат или приемат инициативи за борба с незаконния, недекларирани и нерегулиран (ННН) риболов, включително, когато е целесъобразно, прилагането на политики и мерки за изключване от търговските потоци на продукти от незаконния, недекларирани и нерегулиран риболов. Те насърчават и ефективно въвеждат и прилагат мерки за наблюдение, контрол и надзор, като схеми за наблюдение, системи за наблюдение на корабите, лицензи и разрешителни за риболов, записване и докладване на улова, контрол на трансбордирането, инспекции и държавен пристанищен контрол и свързани с тях мерки, за да гарантират спазването, включително санкции съгласно вътрешните разпоредби, с цел опазване на рибните запаси и предотвратяване на прекомерния улов.

4. Страните се договарят да предприемат необходимите стъпки, за да забранят определени форми на субсидии за рибарството, които допринасят за свръхкапацитет и прекомерен риболов, да премахнат субсидиите, които допринасят за ННН риболов, и да се въздържат от въвеждането на нови такива субсидии, като признават, че подходящото и ефективно специално и диференцирано третиране на африканските развиващи се и най-слабо развити държави следва да бъде неразделна част от преговорите за субсидии за рибарство в рамките на СТО.

5. Страните намаляват натиска върху океаните чрез защита, опазване и възстановяване на крайбрежните и морските екосистеми, оползотворяване на морския и крайбрежния природен капитал и борба с морското замърсяване, включително нефтените разливи, унищожаването на морското дъно, шумовото замърсяване и морските отпадъци, в това число пластмасите и пластмасовите микрочастици от наземни и морски източници. Те подкрепят и полагат усилия за регулиране на намаляването на емисиите на парникови газове от кораби, както и активно подкрепят спешното прилагане на Първоначалната стратегия на Международната морска организация за намаляване на емисиите на парникови газове от кораби. Те разширяват дейностите по почистване на океаните и крайбрежните зони, като обръщат особено внимание на зоните на натрупване на отпадъци в океанските спирали.

6. Страните предприемат действия, свързани с океаните, които допринасят за смекчаване на последиците от изменението на климата и за адаптация към него.

7. Страните разработват мерки, свързани с опазването и устойчивото използване на морското биологично разнообразие, въз основа на най-добрата налична научна информация.

8. Страните признават общите опасения, изразени във връзка с въздействието на дълбоководния добив на полезни изкопаеми върху морската среда и нейното биологично разнообразие. Те използват най-добрите налични научни данни, прилагат принципа на предпазливост и екосистемния подход, насърчават научните изследвания и обменят най-добри практики в области от взаимен интерес, свързани с минералните ресурси от морското дъно, за да осигурят добро екологично управление на дейностите за защита и опазване на морската среда и нейното биологично разнообразие.

Член 47

Управление на земята и влошаване на качеството на земите

1. Страните си сътрудничат за предотвратяване на влошаването на качеството на земите и за разработване на дългосрочни интегрирани стратегии за опазване и устойчиво управление на земята.

2. Страните насърчават интегрираните подходи и приемат мерки за опазване и подобряване на почвите. Те се борят с ерозията и деградацията на почвите, както и с влошаването на техните физични, химични и биологични свойства. Те предприемат мерки за преодоляване на замърсяването, причинено конкретно от селскостопанските дейности, включително аквакултурата и животновъдството. Те гарантират устойчиви и равни поземлени права и владение, както и устойчиво управление на земята, водите и горските ресурси, и създават устойчиви икономически възможности за хората, живеещи в селските райони. Те гарантират, че неселскостопанските форми на земеползване, включително, но не само, благоустройството, минното дело и обезвреждането на отпадъци, не водят до ерозия, замърсяване или друга форма на влошаване на качеството на земите.

3. Страните предприемат мерки за ефективно планиране и инфраструктура във връзка със земеползването, които засилват издръжливостта в държави, изложени на риск от бедствия, като същевременно подобряват способностите за реагиране при бедствия. Те планират и прилагат мерки за смекчаване на последиците и рехабилитация въз основа на най-добрите практики, най-добрите научни познания и местните знания и опит в районите, засегнати от влошаване на качеството на земите.

Член 48

Гори

1. Страните насърчават устойчивото управление на горите и използване на горските ресурси. Те спират обезлесяването и деградацията на горите и водят борба с незаконната сеч и свързаната с нея търговия.

2. Страните подкрепят инициативи за възстановяване на горския ландшафт с цел обръщане на тенденцията на обезлесяване, създават горски резервати, възстановяват увредените горски ландшафти, провеждат програми за залесяване, когато е необходимо, и ограничават горската паша до сезони и интензитет, които ще позволят възстановяването на горите.

3. Страните насърчават устойчивите вериги за създаване на стойност на продуктите на селското и горското стопанство, като дават приоритет на създаването на работни места и други икономически възможности в областта на опазването на екосистемите.

4. Страните подкрепят прилагането на Плана за действие на ЕС за прилагане на законодателството в областта на горите, управлението и търговията (FLEGT), включително чрез сключване и прилагане на споразумения за доброволно партньорство. Те укрепват съгласуваността и положителното взаимодействие на национално равнище между плана за действие FLEGT и Варшавската рамка за намаляване на емисиите от обезлесяване и деградация (REDD+).

5. Страните засилват участието на местните органи и общности в опазването на горите. Те повишават обществената осведоменост относно обезлесяването на всички равнища и насърчават потреблението на ресурсно и енергийно ефективни продукти от устойчиво управлявани гори. Те насърчават и подкрепят използването на алтернативно и устойчиво гориво за готвене за местното население.

Член 49

Дива флора и фауна

1. Страните подкрепят опазването *in situ* на ключови за запазването на биологичното разнообразие ландшафти в Африка, по-специално трансгранични защитени зони, които са местообитания за ключови видове от дивата флора и фауна, и дават възможност за адекватна свързаност, което позволява миграция на дивите животни и адаптиране на видовете към изменението на климата. Те също така укрепват агенциите, отговарящи за защитените зони, и насърчават участието на селските общности в устойчивото управление на дивата флора и фауна и гористите местности.

2. Страните се борят с трафика на екземпляри от дивата флора и фауна, като подкрепят формулирането и прилагането на политики и закони за обявяването му за тежко престъпление, засилват мерките за борба с бракониерството и укрепват наблюдението на правоприлагането, както и насърчават международната координация в контекста на Международния консорциум за борба с престъпленията срещу дивата флора и фауна (ICCWC), включително Конвенцията по международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES), приета на 3 март 1973 г., и други съответни международни рамки. Те повишават обществената осведоменост, като образоват и оказват влияние върху потребителите, унищожават запасите и насърчават високопоставената дипломация и застъпничеството.

3. Страните подкрепят усилията за насърчаване на устойчивото потребление на месо от тропически дивеч, като същевременно разработват достъпни алтернативни източници на протеини и развиват устойчив поминък.

Член 50

Управление на водите

1. Страните управляват своите водни ресурси по устойчив начин с оглед на поддържането на високи равнища от количествена и качествена гледна точка. Те насърчават интегрираното управление на водните ресурси и прилагат политики за планиране, опазване, управление, използване и развитие на подпочвените и повърхностните води и за събиране и използване на дъждовни води. Те опазват и възстановяват водните източници и екосистеми, предотвратяват замърсяването на водите, събират и пречистват отпадъчните води и дават възможност за екологосъобразно градско развитие. Те оптимизират приноса на водния сектор с цел смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него.

2. Страните насърчават сътрудничеството за трансгранично управление на водните ресурси с цел да се постигне устойчивост на сладководните ресурси, да се предотвратят влошаването на състоянието на почвите и опустиняването, да се изгради издръжливост спрямо бедствията, свързани с водите, например наводнения, суши и замърсяване, включително посредством системи за събиране и съхранение на вода, и да се предотвратят рисковете от конфликти.

3. Страните подкрепят устойчивото администриране и доброто управление на водите на всички равнища. Те засилват диалога и насърчават партньорствата между публичните органи, частния сектор и гражданското общество.

4. Страните насърчават устойчивата експлоатация и управление на сладководния риболов с оглед на поддържането на рибни запаси в добро състояние и свеждането до минимум на отрицателните въздействия върху природната среда. Те се борят с ННН риболов, който е в нарушение на вътрешното законодателство. Те укрепват капацитета, насърчават регионалното сътрудничество и приемат мерки за подобряване на администрирането и управлението на сладководния риболов на национално и регионално равнище. Те включват смекчаването на последиците от изменението на климата и адаптирането към него в сладководния риболов и сладководните аквакултури, насърчават възстановяването и опазването на водните екосистеми и тяхното биологично разнообразие и се борят с всички форми на замърсяване, засягащи езерата и реките.

Глава 2

Изменение на климата и природни бедствия

Член 51

Действия в областта на климата

1. Страните се стремят към постигане на целите на Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата и се ръководят от заложените в нея принципи. Те въвеждат всеобхватни и приобщаващи вътрешни политики и програми в областта на климата с цел да се ускори изпълнението на Парижкото споразумение.

2. Страните формулират, съобщават и поддържат последователни и амбициозни национално определени приноси (НОП), разработват и прилагат по целесъобразност амбициозни национални планове за адаптиране, разработват дългосрочни визии за постигане на ниски емисии и устойчиво на изменението на климата развитие и инвестират в капацитет за смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него. Те разработват системи за мониторинг, докладване и проверка, както и системи за оценка с цел проследяване на напредъка по отношение на действията в областта на климата.

3. Страните разработват дългосрочни стратегии за намаляване на емисиите от транспортния сектор (автомобилен, въздушен и морски). Те насърчават интелигентната градска мобилност и подпомагат прилагането на подходи на политиката и положителни стимули за намаляване на емисиите от неустойчиво управление на земята, обезлесяване и деградация на горите. Те се ангажират с насърчаването на енергията от възобновяеми източници и енергийната ефективност и поощряват държавите да участват в енергийния преход. Те премахват постепенно неефективните субсидии за изкопаеми горива, които насърчават разточителното потребление, и свеждат до минимум възможните неблагоприятни въздействия върху развитието си по начин, който защитава бедните и уязвимите общности. Те укрепват международното сътрудничество за опазване и увеличаване, по целесъобразност, на поглътителите и резервоарите на парникови газове.

4. Страните насърчават амбициозното поетапно намаляване на флуоровъглеводородите съгласно Монреалския протокол за веществата, които нарушават озоновия слой, приет в Монреал на 16 септември 1987 г., като си сътрудничат в подкрепа на ратифицирането на изменението от Кигали на този протокол и работят за гарантиране на бързото му прилагане, за да се постигне амбициозно, глобално постепенно намаляване на производството и потреблението на флуоровъглеводороди.

5. Страните признават заплахата, която изменението на климата и влошаването на състоянието на околната среда представляват за мира и сигурността, особено в ситуации на нестабилност и в най-уязвимите държави, и предприемат действия във връзка с това. Те предприемат мерки и работят заедно за укрепване на мерките за адаптиране и издръжливост, за да гарантират предотвратяването на конфликти чрез системи за ранно предупреждение, като вземат предвид предизвикателствата пред сигурността, свързани с неблагоприятните последици от изменението на климата и рисковите фактори за околната среда, и укрепват връзката между ранното предупреждение и ранните действия във всички области на политиката, включително чрез оценки на риска и въздействието.

6. Страните се стремят да предотвратяват, свеждат до минимум и преодоляват загубите и щетите, свързани с неблагоприятните последици от изменението на климата, включително екстремните метеорологични явления и постепенно настъпващи събития, в своите усилия във вътрешен и международен план и в този контекст признават важната роля на устойчивото развитие за намаляване на риска от загуби и щети.

7. Страните предприемат действия за привеждане на финансовите потоци в съответствие с посоката към постигане на ниски емисии на парникови газове и устойчиво на изменението на климата развитие.

8. Страните целят да подсилят знанията и капацитета по отношение на вариантите и инструментите на политиката и най-добрите практики, за да подобрят ресурсната ефективност през целия жизнен цикъл на природните ресурси и продукти. Те работят заедно за укрепване на научния, техническия, човешкия и институционалния капацитет за действия в областта на климата, както и управлението и мониторинга на околната среда на всички съответни равнища, като обръщат специално внимание на най-уязвимите държави. Те насърчават използването на космически технологии и информационни системи.

9. Страните засилват координацията между всички равнища на управление, за да насърчават и дават възможност на местните органи да поемат и изпълняват амбициозни ангажименти в областта на климата и енергетиката. Те насърчават полезните взаимодействия между публичната администрация, организациите на гражданското общество и частните предприятия и насърчават участието на частния сектор за постигане на икономика с ниски емисии на парникови газове и устойчива на изменението на климата, включително чрез съвместни научни изследвания. Те насърчават съществуващите инициативи като Световния конвент на кметовете за климата и енергетиката и подкрепят изпълнението на техните планове за действие.

Член 52

Суша и опустиняване

1. Страните се борят с опустиняването чрез подобряване на управлението на земите, борба с влошаването на качеството на земите и чрез устойчиво управление на земята и водите. Те ускоряват напредъка по изпълнението на националните планове за действие и целите във връзка с неутралността по отношение на деградацията на почвите съгласно Конвенцията на ООН за борба с опустиняването, приета в Париж на 17 юни 1994 г., както и други международни и регионални инициативи в тази област, включително инициативата за Великата зелена стена.

2. Страните си сътрудничат за подготовка и реагиране на извънредни ситуации, причинени от суша, и работят за повишаване на издръжливостта спрямо влошаването на състоянието на околната среда, опустиняването, свързаните с това заплахи за здравето и спрямо хуманитарни кризи, като разглеждат факторите, които причиняват уязвимост.

Член 53

Издръжливост спрямо природни бедствия

1. Страните си сътрудничат за изграждане на издръжливостта на хората, обществата и инфраструктурата спрямо природни бедствия, като вземат предвид въздействието на изменението на климата. Те насърчават обмена на информация и добри практики относно изпълнението и мониторинга на Рамковата програма от Сендай за периода 2015—2030 г. за намаляване на риска от бедствия чрез национални и местни интегрирани стратегии.

2. Страните насърчават управлението на риска от бедствия, включително цялостната оценка на рисковете, изпълнението на планове за намаляване на риска на всички равнища, укрепването на връзката между намаляване на риска от бедствия и адаптиране към изменението на климата, събирането и използването на статистически данни за бедствията и данни за загубите. Те насърчават развитието на култура на предотвратяване на рисковете и финансова защита, включително чрез подходящи и иновативни инструменти, като например механизми за прехвърляне на риска.

3. Страните се подготвят и реагират на извънредни ситуации, причинени от екстремни метеорологични явления и природни бедствия, като наводнения и покачване на морското равнище, ерозия на бреговете и затлачване. Те си сътрудничат за оценка и смекчаване на въздействието на екстремните метеорологични явления и природните бедствия.

4. Страните укрепват капацитета за реагиране на регионално равнище при бедствия и извънредни ситуации, включително механизмите за гражданска защита, и капацитета на местните общности и институции, като се съсредоточават върху най-уязвимите и маргинализираните домакинства и групи.

5. Страните подкрепят използването на космически технологии и информационни системи за подобряване на предотвратяването, готовността, реагирането и мерките за възстановяване.

ДЯЛ IV

Мир и сигурност

Член 54

Страните насърчават сътрудничеството и координацията на регионално, междурегионално, континентално и световно равнище за утвърждаване и поддържане на мира и сигурността в Африка и Европа. Те подкрепят съвместните усилия и механизми за гарантиране на мира, предотвратяване и борба с тероризма и насилническия екстремизъм, справяне с всички форми на организирана престъпност и заплахи за сигурността, както и повишаване на морската сигурност, като вземат предвид сложността на всички тези предизвикателства и необходимостта от преодоляване на първопричините за тях. Те си сътрудничат, за да гарантират устойчиво финансиране за всички дейности в областта на мира и сигурността.

Член 55

Регионално и многостранно сътрудничество

1. Страните засилват диалога и институционалното сътрудничество за справяне с предизвикателствата, свързани с мира и сигурността. Те засилват подкрепата си за по-ефективно привеждане в действие на APSA, както е предвидено в Програмата до 2063 г. на АС. Те насърчават полезните взаимодействия между APSA и AGA в съответствие с програмата за реформи на АС.

2. Страните подкрепят усилията на АС и РИО, както и регионалните механизми и други регионални договорености за сътрудничество в областта на сигурността за постигането на мирни, приобщаващи и устойчиви общества. Те укрепват сътрудничеството между АС, ЕС и ООН, както и многостранното сътрудничество с други съответни международни организации и трети държави, по целесъобразност.

3. Страните насърчават местната ангажираност, приобщаването, издръжливостта и устойчивостта по отношение на всички действия, като си взаимодействат с националните и местните органи, общностите и гражданското общество.

Член 56

Конфликти и кризи

1. Страните работят за мирното разрешаване на всички междудържавни и вътрешнодържавни конфликти в Африка. Те прилагат интегриран подход към конфликти и кризи, който е в съответствие с международното право в областта на правата на човека и международното хуманитарно право, като задълбочават стратегическото си сътрудничество и засилват съвместните действия на всички етапи от цикъла на конфликта — от предотвратяването и ранното предупреждение до трайното изграждане на мира, чрез посредничество, управление на кризи, стабилизиране, както и реформа в сектора на сигурността.

2. Страните подкрепят инициативи и механизми за предотвратяване на конфликти и на застрашаването на мира и сигурността. Те предприемат координирани действия за преодоляване на първопричините за конфликтите и кризите, разглеждат рисковете, свързани с възникването и ескалирането на конфликти, придружени с насилие, и засилват подкрепата за дипломатическите инициативи, посредническите усилия и многостранния диалог за разрешаване на спорове и конфликти с мирни средства. За тази цел те подкрепят пълното привеждане в действие на континенталната система за ранно предупреждение.

3. Страните си сътрудничат в областта на управлението на кризи и мирното разрешаване на конфликти, включително чрез сътрудничество между ръководени от африканските държави мироопазващи операции, операции на ЕС за управление на кризи и мироопазващи операции на ООН, когато тези операции се разгръщат в една и съща зона.

4. Страните си сътрудничат във връзка със стабилизирането след края на конфликти, консолидират и подкрепят прилагането на процесите на разрешаване на кризи, подпомагат конституционните и изборните процеси и насърчават правосъдието в условията на преход, процесите на помирение и мерките за реинтеграция на жертвите на въоръжени конфликти и войни. Те подкрепят възстановяването и реконструкцията на районите, опустошени от войната.

5. Страните насърчават Програмата за жените, мира и сигурността (WPS) и Програмата за младежта, мира и сигурността (YPS) и укрепват активната роля на жените и младите хора в мира и сигурността, от ранното предупреждение, посредничеството, разрешаването на конфликти, изграждането и опазването на мира, в съответствие с приложимите резолюции на Съвета за сигурност на ООН, по-специално резолюции 1325 (2000) и 2250 (2015) на СС на ООН, както и политиките и решенията на АС и ЕС.

Член 57

Тероризъм, насилнически екстремизъм и радикализация

1. Страните предотвратяват и се борят с тероризма във всичките му форми, като се справят с факторите, които могат да създадат среда, която благоприятства насилническия екстремизъм и радикализацията, включително чрез насърчаване на религиозната толерантност и междурелигиозния диалог, и като отговарят на предизвикателствата, породени от връзките между тероризма и транснационалната организирана престъпност, при пълно зачитане на върховенството на закона и международното право, включително правото в областта на правата на човека, бежанското право и международното хуманитарно право.

2. Страните засилват сътрудничеството, за да се даде възможност на отделните лица и общности да предотвратяват и да повишават издръжливостта спрямо терористични актове, насилнически екстремизъм и радикализация. Те се стремят да си сътрудничат с всички съответни заинтересовани страни, включително младите хора, религиозните водачи и гражданското общество, да насърчават взаимното разбирателство, многообразието и диалога между религиите, да определят адаптирани интервенции и да противодействат на извършваните онлайн и офлайн набиране, радикализация и подбуждане към терористични актове. Те си сътрудничат за засилване на подкрепата за жертвите на тероризма.

3. Страните си сътрудничат за изпълнението на всички съответни резолюции на Съвета за сигурност на ООН, включително резолюции 2396 (2017) и 2462 (2019) на СС на ООН, и на Общото събрание на ООН и на международните конвенции и инструменти, включително Глобалната стратегия на ООН за борба с тероризма и Плана за действие на ООН за предотвратяване на насилническия екстремизъм.

4. Страните активизират усилията си за обмен на информация и експертен опит относно терористичните групи и техните мрежи за подкрепа при пълно зачитане на върховенството на закона и международното право в областта на правата на човека. Те подкрепят инициативи за сътрудничество в областта на правоприлагането и укрепват капацитета за борба с тероризма по начин, който зачита правата на човека, включително чрез обучение и професионализация на силите за сигурност. Те си сътрудничат за пресичане на финансирането на тероризма чрез идентифициране, разкриване, конфискация и замразяване или изземване на финансови средства и всякакви други активи, използвани или предназначени за извършването на терористичен акт.

5. Страните предотвратяват придобиването на оръжия за масово унищожение от извършителите на терористични актове и насилнически екстремизъм и радикализирани лица.

Член 58

Организирана престъпност

1. Страните се борят с всички форми на организирана престъпност, по-специално трафика на хора, малки оръжия и леки въоръжения, незаконни наркотици, опасни материали, културни ценности и екземпляри от дивата флора и фауна, както и с престъпленията против околната среда, чрез засилено управление на граничния контрол, събиране и споделяне на информация и данни, както и обмен на експертен опит и техническа помощ. Те приемат законодателни и други мерки в съответствие с Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност и допълващите я протоколи.

2. Страните се борят по подходящ начин с трафика на хора в съответствие със стандартите на Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност и Протокола към нея за предотвратяване, противодействие и наказване на трафика с хора, особено жени и деца. Те предотвратяват трафика на хора, като укрепват правоприлагането и съдебното сътрудничество, за да противодействат на безнаказаността на всички извършители, участващи във веригата на трафика, и като възпират търсенето, което стои зад всички форми на експлоатация. Те гарантират подходяща защита на жертвите, като вземат предвид спецификата на престъплението, свързана с пола, като непропорционален брой жени и момичета са обект на експлоатация и основно с цел сексуална експлоатация.

3. Страните приемат законодателни и други мерки за предотвратяване и борба с контрабандата на мигранти чрез укрепване на правоприлагането и съдебното сътрудничество за разследване и наказателно преследване на контрабандата на мигранти и свързаните с това престъпления в съответствие с Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност и допълващите я протоколи, включително Протокола срещу незаконния трафик на мигранти по суша, море и въздух.

4. Страните засилват сътрудничеството с цел предотвратяване и борба с използването на техните финансови институции и определени нефинансови дружества и професии за финансиране на тероризма и изпиране на приходите от престъпна дейност, включително корупция. Те обменят информация и прилагат подходящи мерки за борба с изпирането на пари и финансирането на тероризма, за да се гарантира пълното и ефективно изпълнение на препоръките на Специалната група за финансови действия. Те подкрепят създаването на национално законодателство и органи за възстановяване на активи, както и конфискацията на активи от престъпна дейност и тяхното мобилизиране за обществено полезни цели, с което се разширява наказателната отговорност на извършителите на престъпления и техните помагачи и се гарантира прекъсването на незаконните финансови потоци, като престъпниците се лишават от печалби.

5. Страните приемат законодателство и разработват инициативи за борба с престъпността, включително с престъпността и насилието в градовете. Те насърчават контрола върху огнестрелните оръжия с оглед на предотвратяването и намаляването на отрицателното въздействие на въоръженото насилие върху обществото и хората и създаване на безопасна среда за устойчиво развитие. Те се борят с всички форми на насилие и подкрепят жертвите на насилие.

Член 59

Малки оръжия и леки въоръжения

1. Страните насърчават ефективното прилагане на Договора за търговията с оръжие и Протокола на ООН срещу незаконното производство и трафик с огнестрелни оръжия, техни части и компоненти, и боеприпаси. Те подкрепят плана за действие за изпълнение на Стратегията на Африканския съюз за контрол на незаконното разпространение, обращение и трафик на малки оръжия и леки въоръжения и Програмата за действие на ООН за предотвратяване, борба и премахване на незаконната търговия с малки оръжия и леки въоръжения във всичките ѝ аспекти.

2. Страните си сътрудничат в борбата с незаконното разпространение и трафик на малки оръжия и леки въоръжения, които поддържат въоръжените конфликти и тероризма и подхранват въоръжените престъпления, като кражбата на добитък и бракониерството, включително чрез по-добро управление на запасите, унищожаване на излишните оръжия и боеприпаси, маркиране, водене на регистри и проследяване, както и контрол върху износа и вноса.

Член 60

Киберсигурност и киберпрестъпност

1. Страните се стремят да разработят и прилагат законодателство и мерки за поддържане на отворена, свободна, сигурна, стабилна, достъпна и мирна среда на информационни и комуникационни технологии. Те работят, за да насърчат разработването и прилагането, в рамките на ООН, на международно приети норми за отговорно поведение в киберпространството при пълно спазване на международните задължения в областта на правата на човека.

2. Страните си сътрудничат за предотвратяване и борба с киберпрестъпността и разпространението на незаконно съдържание онлайн. Те обменят информация относно образованието и обучението на специализирани следователи в областта на киберпрестъпността, на разследването на киберпрестъпления и на цифровата криминалистика, като същевременно гарантират високо равнище на защита на данните. Те насърчават култура на киберсигурност и си сътрудничат за предотвратяване на киберпрестъпността и борба с нея, като се основават на съществуващите международни норми и стандарти, включително тези от Конвенцията от Будапеща за престъпления в кибернетичното пространство и Конвенцията на АС за кибернетична сигурност и защита на личните данни.

Член 61

Незаконни наркотици

1. Страните укрепват балансирания, интегриран и основан на доказателства подход на своите политики в областта на наркотиците. Те се стремят да предотвратяват и да противодействат на отглеждането, производството и трафика на незаконни наркотици и забранени психоактивни вещества, включително като приемат по-ефективни мерки за превенция на свързани с наркотици престъпления и за правоприлагане, в съответствие с приложимите международни задължения в областта на правата на човека.

2. Страните активизират и увеличават усилията си по отношение на търсенето, участват в програми за превенция и образование и предприемат необходимите мерки за справяне със здравните и социалните последици от наркотиците. Те насърчават диалога със съответните заинтересовани страни, включително гражданското общество, научната общност и академичните среди, с цел ефективно справяне с употребата на незаконни наркотици.

Член 62

Морска сигурност

1. Страните предприемат инициативи на национално, регионално и континентално равнище, които допринасят за напредъка на морската сигурност, по-специално в Червено море, Африканския рог, Индийския океан и Гвинейския залив. Те насърчават сътрудничеството между АС, ЕС и ООН, както и с регионалните и подрегионалните организации, и насърчават взаимното допълване на усилията.

2. Страните си сътрудничат в борбата с транснационалните организирани престъпления по море от всякакъв вид, включително трафика на хора, малки оръжия и леки въоръжения, незаконни наркотици, екземпляри на дивата флора и фауна и контрабандата на мигранти. Те възпират, предотвратяват и потушават пиратските действия и въоръжените грабежи по море, включително кражбите на нефт и газ, с оглед да се гарантират сигурни и отворени търговски пътища.

3. Страните увеличават многостранните усилия за ефективен отговор на престъпленията, извършени в открито море. Те разработват мерки за укрепване на капацитета за правоприлагане и на ангажираността на крайбрежните държави и регионалните организации, както и насърчават регионалната координация и обмена на информация с цел да се преодолеят морските заплахи и да се противодейства на различните форми на престъпления, извършени по море.

4. Страните разработват и засилват междурегионални механизми за обмен на информация и насърчават морското наблюдение, морската ситуационна осведоменост и сътрудничеството между бреговата охрана и военноморските сили на крайбрежните държави.

5. Страните насърчават и зачитат свободата на откритото море, свободата на корабоплаването и други принципи, права и задължения, установени в международното право, като същевременно насърчават всеобщото прилагане на UNCLOS, както и на други приложими международни правни инструменти.

Член 63

Сътрудничество в областта на правоприлагането

1. Страните засилват диалога и сътрудничеството в областта на правоприлагането, включително чрез стратегическо сътрудничество между органи на АС като AFRIPOL и органи на ЕС като Европол, за да се улеснят предотвратяването, разкриването, разследването и наказателното преследване на дейностите на транснационални организирани престъпни и терористични мрежи в региона на Африка и в ЕС.

2. Страните си сътрудничат в областта на търсенето и спасяването, както и в други извънредни ситуации, и насърчават държавите да сключват двустранни споразумения в този контекст.

3. Страните засилват сътрудничеството в областта на интегрираното управление на границите и подобряват събирането и обмена на информация и данни.

4. Страните се договарят да работят за повишаване на капацитета на полицията, включително чрез целеви програми за обучение на полицейски служители на стратегическо, оперативно и тактическо равнище, адаптирани към африканския контекст.

ДЯЛ V

Права на човека, демокрация и управление

Член 64

Страните насърчават устойчиви и приобщаващи общества, основани на отговорни, ефективни и прозрачни институции и процеси на вземане на решения на всички равнища, в които правата на човека, основните свободи, върховенството на закона и демократичните принципи се зачитат, насърчават и изпълняват. Те работят за ускоряване на напредъка към равенство между половете. Те гарантират отворено и благоприятно пространство, в което хората и гражданското общество да изразяват своите стремежи и тревоги, да споделят своите мнения и да дават своя принос по всички политически, икономически, социални и културни въпроси, като допринасят за повишаване на доверието в публичните институции.

Член 65

Права на човека

1. Страните приемат и прилагат законодателство, което допринася за защитата, утвърждаването и упражняването на правата на човека, независимо дали са граждански, политически, икономически, социални или културни. Те подкрепят ратифицирането, вътрешното прилагане и изпълнението на Африканската харта за правата на човека и народите, както и на инструментите на AGA.

2. Страните прилагат изцяло принципа на недискриминация на каквото и да е основание, включително пол, етнически или социален произход, религия или убеждения, политически или други мнения, увреждане, възраст или друг статус, като отдават приоритет на приемането на всеобхватно законодателство за равенство и борба с дискриминацията. Те предприемат стъпки, за да могат жените и момичетата да упражняват изцяло своите човешки права и да се постигне тяхното овластяване, включително чрез насърчаване на подписването, ратифицирането, където все още е необходимо, и прилагането на протокола от Мапуто. Те полагат всички усилия за утвърждаване и защита на правата на детето, включително чрез насърчаване на подписването, ратифицирането, където все още е необходимо, и прилагането на Африканската харта за правата и благосъстоянието на детето. Те приемат мерки за насърчаване на пълноценното упражняване на човешките права от лицата, принадлежащи към малцинства, лицата с увреждания и албинизъм, както и от коренното население, както е посочено в Декларацията на ООН за правата на коренното население (UNDRIP).

3. Страните се борят ефективно срещу безнаказаността, като гарантират върховенството на закона и независимо, безпристрастно и ефективно функциониране на съдебната система. Те гарантират правата на жертвите и оцелелите лица на адекватно, ефективно и бързо обезщетение.

4. Страните подкрепят африканската система за правата на човека, по-специално Африканската комисия по правата на човека и народите и Африканския съд по правата на човека и народите, в ориентирането на африканските държави в спазването на задълженията им, произтичащи от международното право в областта на правата на човека. Те спазват и запазват целостта и независимостта на тези органи и гарантират, че всички африкански държави спазват решенията на Африканския съд по правата на човека и народите.

5. Страните укрепват капацитета на гражданското общество и закрилят защитниците на правата на човека, действащи на национално, регионално и континентално равнище. Те си сътрудничат за повишаване на осведомеността относно правата на човека, включително чрез сътрудничество с националните институции по правата на човека, образователните системи и медиите.

Член 66

Равенство между половете

1. Страните гарантират равенство пред закона и равен достъп до правосъдие, защита и полза от закона за всички. Те предприемат мерки за гарантиране, подобряване и разширяване на равното участие и равните възможности във всички сектори на политическия, икономическия, социалния и културния живот. Те гарантират, че аспектът на равенството между половете се включва последователно във всички политики и програми.

2. Страните си сътрудничат за предотвратяване и премахване на всички форми на сексуално и основано на пола насилие, дискриминация и тормоз, както и домашното насилие, и се борят с трафика на хора. Те предприемат всички необходими мерки, за да се мобилизират съгласувани усилия за прекратяване на детските, ранните и принудителните бракове и за предотвратяване на гениталното осакатяване и обрязването на жени, както и други вредни практики, които дискриминират жените и момичетата. Те предоставят подкрепа на жертвите и оцелелите от всички форми на насилие. Страните се ангажират с пълното, ефективно и недискриминационно прилагане на Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените, приета в Ню Йорк на 18 декември 1979 г., както и на факултативния протокол към нея.

3. Страните гарантират, че социалните права на жените и момичетата се зачитат и утвърждават, по-специално чрез отстраняване на всички пречки в областта на качественото образование и здравеопазването и чрез премахване на неравнопоставеността между половете. Те укрепват икономическите права на жените и момичетата.

4. Страните гарантират, че действащото законодателство признава правото на жените и момичетата да участват пълноценно във всички области на обществения живот и създават условия и възможности за жените да заемат равни длъжности, включително в политическото ръководство и вземането на решения. Те укрепват ролята на жените и насърчават тяхното участие на всички равнища в областта на мира и сигурността, както и предотвратяването и разрешаването на конфликти, насилие и екстремизъм.

Член 67

Демокрация

1. Страните поддържат и укрепват универсалните ценности и принципи на демокрацията. Те защитават разделението на властите, насърчават политическия плурализъм и укрепват прозрачността, участието и доверието в демократичните процеси, както и доверието между политическите лидери и населението, включително чрез подкрепа за ратифицирането и прилагането на Африканската харта за демокрация, избори и управление.

2. Страните гарантират целостта на изборните процеси, като гарантират приобщаващи, прозрачни и честни избори, зачитащи на изборните цикли и конституционните разпоредби, като зачитат надлежно суверенитета. Те утвърждават международните и регионалните стандарти и най-добри практики в управлението на изборите, както и укрепват независимите и безпристрастни избирателни комисии, като гарантират еднакви условия на конкуренция между всички политически партии и кандидати. Те засилват сътрудничеството в областта на наблюдението на избори, включително последващите действия във връзка с препоръките от наблюдение на избори, по целесъобразност, и укрепват сътрудничеството с АС и РИО. Те укрепват националните механизми за своевременно разрешаване на спорове, свързани с изборите.

3. Страните засилват капацитета на избраните парламенти да изпълняват своите законодателни, бюджетни и надзорни функции, като зачитат прерогативите на всички техни членове.

4. Страните приемат вътрешни законови и подзаконови актове, които признават различните равнища на управление, разполагащи с мандат да упражнява своята компетентност в съответствие с делегираните правомощия. Те укрепват местната администрация и децентрализират правомощията на демократично избраните местни органи, както е предвидено в националното законодателство.

5. Страните насърчават приобщаващи и плуралистични общества. Те премахват всички ограничения на свободата на сдружаване, свободата на изразяване и свободата на мирни събрания. Те запазват и разширяват пространството, което благоприятства участието на гражданското общество в застъпничество и оформянето на политиките, както и за гарантиране на свободни и независими медии, така че да се изисква от правителствата да се придържат към най-високи равнища на прозрачност и отчетност при управлението на обществените дела. Страните насърчават конструктивните отношения между държавите и гражданите и повишават осведомеността за демократичните принципи и правата на човека, включително чрез образователните системи и медиите.

Член 68

Върховенство на закона и правосъдие

1. Страните си сътрудничат в затвърждаването на върховенството на закона и укрепването на институциите на всички равнища в правораздаването. Те поддържат независимостта на съдебната власт и се стремят да гарантират независимото, безпристрастно и ефективно функциониране на съдебната система и да подобрят ефективния и равноправен достъп на гражданите до правосъдие и правна помощ.

2. Страните предотвратяват, осъждат и изкореняват всички форми на изтезание и други форми на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне и наказание от страна на държавни и недържавни участници във всякакъв контекст, включително във връзка с тероризъм, управление на кризи и миграция, като подкрепят ратифицирането и ефективното прилагане на Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унизително отношение или наказание, приета в Ню Йорк на 10 декември 1984 г., и факултативния протокол към нея.

3. Страните гарантират, че нарушенията и посегателствата върху международното право в областта на правата на човека и нарушенията на международното хуманитарно право, в това число военните престъпления, престъпленията против човечеството и геноцида, както и набирането на деца войници и основаното на пола и идентичността насилие, подлежат на надлежно разследване и наказателно преследване. Те укрепват националното законодателство и националните съдебни системи, включително чрез ефективно междудържавно сътрудничество и правна взаимопомощ за държавите, които желаят да провеждат национално наказателно преследване на най-тежките международни престъпления.

4. Страните улесняват реформите в областта на правосъдието, като осигуряват модернизирани, прозрачни и ефективни съдебни системи и процедури, предоставят подходящо обучение и подобряват достъпа до законодателство, съдебна практика и друга правна информация, модернизират системите за лишаване от свобода и увеличават максимално тяхната рехабилитационна роля и противодействат на нарушенията на правата на човека от страна на силите за сигурност.

Член 69

Добро управление

1. Страните подкрепят усилията за затвърждаване на доброто управление чрез насърчаване на демократичната култура и практики, изграждане и укрепване на отговорни, прозрачни и отзивчиви управленски институции на всички равнища и налагане на политически плурализъм, прозрачност и толерантност. Те подкрепят пълното прилагане на инструментите на AGA и насърчават ефективната координация и хармонизиране на управленските политики между африканските държави.

2. Страните подобряват способността на правителствата на всички равнища да предоставят качествени обществени услуги, да гарантират ефективна, прозрачна, отговорна и приобщаваща публична администрация, да насърчават безпристрастността и ефективността на правоприлагащите органи и да насърчават участието на гражданите и достъпа до публична информация.

3. Страните подкрепят използването на цифрови технологии и ускоряват внедряването на лесни за ползване и опростени решения за електронно управление като средство за подобряване на достъпа до и наличието на публична информация и услуги, както и за подобряване на прозрачността и отчетността, като същевременно предотвратяват злоупотребите и утвърждават и защитават правата на човека и основните свободи.

Член 70

Публична администрация, статистика и лични данни

1. Страните изграждат капацитет за разработване и прилагане на политики, развиват професионална и ефикасна публична администрация, подобряват законодателните и управленските механизми и укрепват способността на правителствата да предоставят качествени обществени услуги.

2. Страните гарантират безпристрастност, справедливост, справедлив процес и непрекъснатост на предоставянето на обществени услуги, и осигуряват помощни институции, които са отчетни, приобщаващи и прозрачни по отношение на предоставянето на ефективни и ефикасни обществени услуги, включително като утвърждават Африканската харта за ценностите и принципите на публичната служба и администрация.

3. Страните подкрепят изготвянето, съхранението, управлението и разпространението на статистически данни и информация на национално, регионално и континентално равнище, включително чрез популяризиране на Африканската харта за статистиката като рамка на политиката за развитието на статистиката в Африка. Те разработват стабилни, сигурни и приобщаващи системи за идентификация, за да гарантират предоставянето на законна самоличност за всеки гражданин, включително чрез укрепване на системата за гражданска регистрация и жизненоважна статистика.

4. Страните осигуряват високо равнище на защита на правото на неприкосновеност на личния живот на всяко лице по отношение на обработването на неговите лични данни в съответствие с действащите многостранни стандарти и международни правни инструменти и практики. Те се стремят да поддържат силни режими за защита на данните и да гарантират ефективното им прилагане чрез независими надзорни органи.

Член 71

Корупция

1. Страните въвеждат и укрепват законодателството, институциите и другите мерки за предотвратяване и борба с корупцията във всичките ѝ форми, измамите, финансовите корпоративни престъпления и свързаните престъпления в публичния и частния сектор, включително като прилагат и утвърждават съответните международни стандарти и инструменти, по-специално Конвенцията на ООН срещу корупцията, приета в Ню Йорк на 31 октомври 2003 г. Те приемат законодателни и други мерки, които са необходими за предотвратяване на корупцията и за гарантиране на ефективното прилагане на законодателството в областта на корупцията, провеждането на безпристрастни разследвания и наказателно преследване и прилагането на ефективни, пропорционални и възпиращи санкции за корупция и престъпления, свързани с корупция. Те приемат законодателни и други мерки, за да се осигури ефективна защита от потенциални ответни действия с цел отмъщение, включително в контекст, свързан с работата, и от сплашване на лица, сигнализиращи за нередности, които докладват за корупция и свързани престъпления, както и на свидетели, които дават показания за такива престъпления, включително защитата на тяхната самоличност.

2. Страните приемат законодателни мерки, за да позволят замразяването и конфискацията на облаги и средства на престъплението или на друго имущество, чиято стойност съответства на стойността на тези облаги и средства на престъплението, придобити от корупционни действия и свързани престъпления. Те си сътрудничат за възстановяване на такива облаги и средства на престъплението и за връщането им на предишните законни собственици в държавата на произход в съответствие с Конвенцията на ООН срещу корупцията. Те приемат законодателни и други мерки за борба с изпирането на облаги, придобити от корупция.

3. Страните гарантират прозрачност и отчетност при управлението на публичните ресурси, включително възстановените и върнатите активи. Те насърчават действия, които подкрепят ценностите на култура на прозрачност, почтеност и законност и промяна в отношението на хората към корупционните практики. Те укрепват капацитета и експертния опит на публичната администрация в борбата с корупцията. Те насърчават създаването на специализирани органи в областта на борбата с корупцията.

4. Страните си сътрудничат при разследването на корупционни действия и свързани с тях престъпления, включително когато са извършени при международни търговски сделки.

Член 72

Финансово управление

1. Страните насърчават доброто управление на публичните финанси, включително ефективно и прозрачно мобилизиране на националните приходи, управление на бюджета и използване на публичните приходи в съответствие с принципите на Данъчната инициатива от Адис Абеба. Те насърчават устойчиво управление на публичния дълг, устойчиви системи за възлагане на обществени поръчки и подкрепа за националните надзорни органи.

2. Страните подобряват управлението на природните ресурси и на приходите от тях, като дават възможност на общностите и обществата да процъфтяват от тяхното използване, включително чрез спазване на Инициативата за прозрачност на добивната промишленост и Кимбърлийския процес.

3. Страните се борят с данъчните измами, отклонението от данъчно облагане, избягването на данъци и незаконните финансови потоци и укрепват възстановяването на активи. Те работят за гарантиране на ефикасността, ефективността, сигурността, прозрачността и справедливостта на данъчните системи.

4. Страните предприемат конкретни мерки, включително като въвеждат законодателство, и укрепват съответните институции и механизми за прилагане на принципите на доброто управление в областта на данъчното облагане.

ДЯЛ VI

Миграция и мобилност

Член 73

Страните възприемат цялостен и балансиран подход за справяне с миграцията. Те потвърждават отново ангажимента си за защита на човешките права на всички бежанци и мигранти и разглеждат миграцията в дух на солидарност, истинско партньорство, споделена отговорност и в съответствие със своята компетентност, както и при пълно зачитане на международното право, включително международното право в областта на правата на човека. Те признават, че африканските и европейските интереси по въпросите на миграцията се преплитат и че при добро управление миграцията и мобилността могат да бъдат източник на благоденствие, иновации и устойчиво развитие. Те участват в диалог и си сътрудничат по всички аспекти, свързани със законната и незаконната миграция, включително като предприемат конкретни мерки по отношение на законната миграция, пресичат незаконната миграция и преодоляват първопричините за нея, предотвратяват и водят борба с контрабандата на мигранти, предприемат мерки във връзка с трафика на хора, спасяването на човешки живот и осигуряването на закрила, засилват участието на диаспорите и инвестициите за устойчиво развитие, увеличават максимално въздействието на паричните преводи, засилват сътрудничеството в областта на връщането, обратното приемане и устойчивата реинтеграция на завърналите се лица, както и като обръщат специално внимание на лицата в уязвимо положение, като жените, децата и непридружените непълнолетни лица, както и техните специфични нужди. Страните се договарят да си сътрудничат при прилагането на подход за интегрирано управление на границите с цел да се улесни законното движение на хора през границите и да се пресече незаконната миграция. Те задълбочават сътрудничеството и диалога въз основа на съществуващите инициативи, по-специално последващите действия във връзка със съвместния план за действие от Валета, процесите от Рабат и Хартум, както и междуконтиненталния диалог между АС и ЕС в областта на миграцията и мобилността. Страните насърчават тристранното сътрудничество между държавите на юг от Сахара, средиземноморските и европейските държави по въпроси, свързани с миграцията. Страните насърчават диалога при разглеждането на всички въпроси, свързани с миграцията, и си сътрудничат за насърчаване на подходящи и релевантни стратегии за реагиране.

Член 74

Законна миграция и мобилност

1. Страните се стремят да увеличат трансфера и обмена на знания и да подобрят схемите за мобилност, които улесняват академичния обмен за студенти, изследователи, академични специалисти и институции.

2. Страните се стремят да улесняват посещенията за стопански и инвестиционни цели.

3. Страните се стремят, в рамките на своята компетентност, да разработят пътища за ефективно управление на трудовата миграция и мобилност, включително подходящи мерки за социална закрила и борба с всички форми на експлоатация.

4. Страните си сътрудничат за повишаване на прозрачността и съпоставимостта на квалификациите с цел улесняване на тяхното признаване и на приемането им на пазара на труда.

5. Страните провеждат диалог, когато е целесъобразно, относно процедури, уреждащи преносимостта на пенсионните права за законно пребиваващите мигранти.

6. Страните си сътрудничат за кампании за повишаване на осведомеността във връзка със законната миграция, които са от значение за мигрантите при вземането на решения, и да ги информират за възможностите за безопасна и законна миграция. Те също така предоставят информация относно възможностите за промяна на статуса в съответните си правни системи.

7. Страните работят за прилагането на прозрачни и ефективни изисквания за прием и пребиваване с цел търсене на работа, образование, обучение и доброволческа дейност, така че да се улеснят кръговата миграция и мобилността.

8. Страните улесняват достъпа на мигрантите до процедури за събиране на семейството, като вземат предвид висшия интерес на детето.

9. Страните си сътрудничат за подобряване и модернизиране на системите за гражданска регистрация и за издаване на биометрични документи за пътуване въз основа на спецификациите на Международната организация за гражданско въздухоплаване, включително като полагат усилия за борба с измамите със самоличност и подправянето на документи.

Член 75

Мобилност в рамките на Африка

1. Страните признават значението на мобилността в рамките на Африка и нейните потенциални значителни ползи по отношение на регионалната интеграция и устойчивото развитие на приемащите държави и държавите на произход.

2. Страните се ангажират да продължат да подкрепят сътрудничеството в рамките на Африка за управление на миграцията, като вземат предвид Рамката на АС за политиката в областта на миграцията за Африка.

Член 76

Диаспора, парични преводи и устойчиво развитие

1. Страните насърчават и подкрепят участието на диаспорите в устойчивото развитие на техните държави на произход. Те си сътрудничат за насърчаване и улесняване на инвестициите от диаспорите, както и на създаването на предприятия като средство за стимулиране на местното развитие и предприемачество в държавите на произход, и за трансфер на знания, опит и технологии.

2. Страните се стремят да намалят значително разходите за парични преводи до по-малко от 3 %, особено за държавите с ниски и средни доходи, и да премахнат коридорите за парични преводи с разходи над 5 % в съответствие с международно договорените цели, да си сътрудничат за увеличаване на местата за достъп до услуги за парични преводи, особено в селските райони, да насърчават финансовото приобщаване, включително чрез иновативни финансови инструменти и нови технологии, и да подобряват нормативните уредби за засилено участие на нетрадиционни участници.

3. Страните подкрепят работата на институциите, които подпомагат изпълнението на стратегии и инструменти за използване на паричните преводи и инвестициите от диаспорите за устойчиво развитие.

Член 77

Незаконна миграция, контрабанда на мигранти и трафик на хора

1. Страните си сътрудничат за преодоляване на първопричините за незаконната миграция и принудителното разселване и за разработване на адекватни ответни мерки. Те си сътрудничат, за да подкрепят държавите на произход с подходящи стратегии, включително с цел да се насърчават икономическият растеж и устойчивото развитие.

2. Страните се ангажират да пресекат незаконната миграция чрез засилено сътрудничеството за интегрирано управление на границите, подобрено събиране и обмен на информация и насърчаване на полицейското и съдебното сътрудничество, с особено внимание към държавите на произход и на транзитно преминаване на миграционни потоци. Те си сътрудничат за развитието и поддържането, когато е целесъобразно, на комуникационни мрежи в подкрепа на морското наблюдение и спасяването на човешки живот в морето.

3. Страните въвеждат и прилагат законодателство, укрепват институциите и увеличават съвместните усилия за борба с трафика на хора, включително за защита и подпомагане на жертвите на трафик, и за предотвратяване и борба с контрабандата на мигранти в съответствие с Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност и допълващите я протоколи, по-специално Протокола срещу незаконния трафик на мигранти по суша, море и въздух и Протокола за предотвратяване, противодействие и наказване на трафика с хора, особено жени и деца.

4. Страните си сътрудничат за наблюдение на незаконните миграционни маршрути, активизират националните, регионалните и междурегионалните действия и увеличават съвместните усилия за разбиване на престъпните мрежи за контрабанда на мигранти и трафик на хора. Те си сътрудничат за обмен на съответната информация и сведения за престъпления относно маршрутите за трафик и контрабанда и престъпните мрежи, включително по отношение на начина на действие и финансовите операции, за да подобрят събирането на данни и да укрепят стратегиите за анализ и разпространение. Те гарантират ефективното прилагане на съответното законодателство и мерки срещу лицата, които експлоатират незаконни мигранти. Те активизират усилията си за разследване и наказателно преследване на извършителите.

5. Страните подкрепят кампаниите за повишаване на осведомеността относно рисковете, свързани с незаконната миграция, като използват всички налични средства на регионално, национално и местно равнище съгласно съответните стратегии и програми.

Член 78

Връщане, обратно приемане и реинтеграция

1. Страните отново потвърждават правото си да връщат незаконно пребиваващи мигранти и отново потвърждават правното задължение на всяка държава — членка на Европейския съюз, и всеки член на ОДАКТБ да приемат обратно своите граждани, които се намират незаконно на териториите съответно на членовете на ОДАКТБ или на държавите— членки на Европейския съюз, без да поставят условия и без да изискват допълнителни формалности, различни от проверката, предвидена в параграф 3. За тази цел страните си сътрудничат във връзка с връщането и обратното приемане и гарантират, че правата и достойнството на лицата са напълно защитени и се зачитат, включително във всяко производство, образувано за връщането на незаконно пребиваващи мигранти в техните страни на произход.

2. Всяка държава — членка на Европейския съюз, приема връщането и обратното приемане на всеки свой гражданин, който се намира незаконно на територията на член на ОДАКТБ, по искане на тази държава, без да изисква допълнителни формалности, различни от проверката, предвидена в параграф 3, за онези лица, които не притежават валиден документ за пътуване.

Всеки член на ОДАКТБ приема връщането и обратното приемане на всеки свой гражданин, който се намира незаконно на територията на държава — членка на Европейския съюз, по искане на тази държава членка, без да изисква допълнителни формалности, различни от проверката, предвидена в параграф 3, за онези лица, които не притежават валиден документ за пътуване.

По отношение на държавите — членки на Европейския съюз, задълженията, съдържащи се в настоящия параграф, се прилагат само по отношение на тези лица, които притежават гражданство на държава — членка на Европейския съюз. По отношение на членовете на ОДАКТБ задълженията, съдържащи се в настоящия параграф, се прилагат само по отношение на тези лица, които се считат за техни граждани по смисъла на тяхната съответна правна система.

3. Държавите — членки на Европейския съюз, и членовете на ОДАКТБ отговарят бързо на исканията за обратно приемане, отправени от другата страна. Те извършват процеси на проверка, използвайки най-подходящите и най-ефикасни процедури за установяване на самоличността, с оглед да се установи гражданството на засегнатото лице, и да издадат подходящите документи за пътуване за целите на връщането, както е посочено в приложение I. Нищо в това приложение не възпрепятства връщането на дадено лице съгласно официални и неофициални спогодби между държавата, към която е отправено искането за обратно приемане, и държавата отправяща искането.

4. Без да се засягат процедурите, предвидени в член 101, параграф 5 от общата част на настоящото споразумение, ако дадена страна смята, че друга страна не е спазила срока, посочен в приложение I, в съответствие с приложение 9, глава 5, стандарт 5.26 от Конвенцията за международно гражданско въздухоплаване, тя уведомява съответно другата страна. Ако тази друга страна продължава да не спазва тези задължения, уведомяващата страна може да предприеме пропорционални мерки след изтичането на 30 дни от уведомлението.

5. Страните се договарят да наблюдават изпълнението на тези ангажименти в контекста на редовния диалог за партньорство.

Член 79

Закрила и убежище

1. Страните се ангажират да осигурят високо равнище на закрила и помощ за принудително разселените лица, включително бежанците, лицата, търсещи убежище, и вътрешно разселените лица, при пълно спазване на международното право, международното право в областта на правата на човека и, когато е приложимо, международното бежанско право и международното хуманитарно право, включително основния принцип на забрана за връщане.

2. Страните признават, че бежанските лагери следва да бъдат изключение и, доколкото е възможно, временна мярка в отговор на извънредна ситуация, както и че следва да се отдава предпочитание на устойчивата интеграция на бежанците. Те укрепват сътрудничеството за улесняване на устойчивата интеграция на бежанците в приемащите общности и техните държави на убежище. Те подкрепят прилагането на Всеобхватната рамка на ООН за реагиране на въпроса с бежанците.

3. Страните гарантират, че бежанците и лицата, търсещи убежище, могат да упражняват своите човешки права чрез безопасен достъп до основни услуги в съответствие с международните задължения.

4. Страните винаги защитават висшия интерес на детето и предоставят пълен достъп до образователната система в безопасна учебна среда за всички деца бежанци. При преодоляването на уязвимостта на децата те прилагат подход, съобразен с аспектите на пола, и гарантират, че децата не се квалифицират като престъпници и не са обект на наказателни мерки поради техния статус на бежанци или статуса на бежанци на техните родители.

РЕГИОНАЛЕН ПРОТОКОЛ ЗА КАРИБИТЕ

ЧАСТ I

РАМКА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

Глава 1

Естество и обхват

Член 1

Истинско партньорство

1. За целите на настоящия протокол „страни“ означава съответните страни, обвързани от настоящия протокол съгласно член 6 от общата част на настоящото споразумение.

2. Отношенията между страните се уреждат от разпоредбите на общата част на настоящото споразумение, и настоящия протокол, които се допълват и взаимно се подсилват в съответствие с член 6 от общата част на настоящото споразумение.

3. Страните се договарят, че настоящият протокол се прилага с допълнителни отговорности на национално, регионално и международно равнище, въз основа на принципите на взаимно уважение и отчетност, равенство и споделена ангажираност, както и чрез ангажиране на всички съответни заинтересовани страни. Те прилагат настоящия протокол по начин, който надгражда и развива дълбоките политически, икономически и културни връзки между страните по настоящото споразумение.

4. Страните подкрепят процесите на регионална интеграция и сътрудничество, активизират усилията си в подкрепа на многостранното сътрудничество и основания на правила световен ред и разработват и прилагат многостранни и съгласувани политики и мерки в стремеж към постигане на всички измерения на устойчивото развитие, като вземат предвид съответните си рамки на политиката и съответните международни споразумения.

Член 2

Стратегически приоритети

1. Страните потвърждават отново широкия и всеобхватен характер на карибското регионално партньорство и се споразумяват, че стратегическите приоритети на настоящия протокол са, *inter alia*:

а) укрепване на тяхното политическо партньорство, което се основава на редовен и ефективен диалог и насърчаване на общите интереси;

б) задълбочаване на икономическите отношения, насърчаване на трансформацията и диверсификацията и подкрепа за приобщаващ и устойчив икономически растеж и развитие чрез търговия, инвестиции, развитие на частния сектор и устойчива индустриализация;

в) подобряване на екологичната устойчивост и издръжливостта спрямо изменението на климата, стремеж към устойчиво управление на природните ресурси и укрепване на управлението на бедствия;

г) изграждане на приобщаващи, мирни и сигурни общества със специален акцент върху утвърждаването на правата на човека, равенството между половете, правосъдието и управлението, включително финансовото управление, и сигурността на гражданите;

д) инвестиране в човешкото и социалното развитие, справяне с бедността и нарастващите неравенства, използване на възможностите, предоставяни от миграцията, използване на знанията, предприемаческите умения и инвестициите на диаспората и гарантиране, че никой не е пренебрегнат.

2. Страните отделят специално внимание на Хаити като единствената най-слабо развита държава в Карибския басейн с оглед да се преодолеят структурните ѝ слабости, като същевременно се подкрепя консолидирането на нейните институции, да се подобри управлението и да се намалят бедността и социалните неравенства.

Член 3

Многостранно сътрудничество и изграждане на съюзи

1. Страните потвърждават отново твърдия си ангажимент към многостранното сътрудничество. Те засилват сътрудничеството си и, когато е целесъобразно, определят общи позиции в рамките на Организацията на обединените нации (ООН) и други международни и регионални организации и форуми.

2. Страните засилват диалога и консултациите за изграждане на стратегически съюзи по глобални въпроси от общ интерес, включително изменението на климата, управлението на океаните, устойчивото развитие, човешкото и социалното развитие, правата на човека и въпросите, свързани с мира и сигурността и предотвратяването и разрешаването на конфликти. Те си сътрудничат в съответните глобални рамки на политиката за преодоляване на уязвимостта на малките островни развиващи се държави (МОРД).

3. Страните се задължават да подпишат, ратифицират или да се присъединят, според случая, към ключовите релевантни и приложими международни договори и конвенции и да ги прилагат.

Член 4

Регионална интеграция и сътрудничество

1. Страните насърчават регионалната интеграция и сътрудничество в Карибския регион като важно средство за постигане на мир и просперитет, изграждане на устойчиви и издръжливи икономики и общества и повишаване на конкурентоспособността на международните пазари. Те подкрепят създаването и укрепването на допълващи се вътрешни политики и капацитет, като по този начин допринасят за укрепване на регионалната стабилност, сближаване и просперитет в Карибите.

2. Страните се договарят да постигнат напредък в всеобщото признаване на Карибите като зона на мир. Те също така насърчават устойчивото развитие на Карибско море с оглед на ролята му на фактор за регионалната интеграция и сътрудничество в региона.

3. Страните засилват сътрудничеството си с регионалните организации за интеграция и държавите и териториите, които споделят едни и същи ценности и които желаят и са в състояние да отстояват общи цели, като допринасят за икономическото, социалното и политическото развитие на Карибския регион като цяло. Те подкрепят, когато е целесъобразно, разработването на регионални подходи към въпроси от общ интерес, включително с държавите от Карибите и Латинска Америка в по-широк план.

Глава 2

Участници и процеси

Член 5

Институционални разпоредби

1. Институциите, създадени по силата на настоящия по протокол, чиито състав и функции са определени в общата част на настоящото споразумение, са следните:

а) Съветът на министрите Кариби—ЕС;

б) Съвместният комитет Кариби—ЕС;

в) Парламентарната асамблея Кариби—ЕС.

2. Страните могат да решат да се срещнат на равнище държавни или правителствени ръководители, за да осигурят стратегическо политическо ръководство и надзор на партньорството Кариби—ЕС.

Член 6

Отвъдморски страни и територии и най-отдалечени региони в Карибския регион

1. Страните укрепват тесните исторически икономически, културни и човешки връзки между карибските членове на ОДАКТБ и отвъдморските страни и територии(ОСТ), асоциирани с ЕС, и най-отдалечените региони на Европейския съюз (НОР). Страните улесняват участието на ОСТ и НОР в процесите на регионална интеграция и сътрудничество, както и в регионалните организации, когато е целесъобразно, особено в областта на: търговията, инвестициите и икономическото сътрудничество; развитието на частния сектор; енергетиката; свързаността и цифровизацията; човешкото и социалното развитие; и изменението на климата, екологичната устойчивост, устойчивото управление на природните ресурси и туризма.

2. Страните се договарят ОСТ в Карибския регион да получат ролята на наблюдатели в съвместните институции, създадени по силата на настоящия Протокол.

Член 7

Консултация със заинтересованите страни

Страните създават и развиват механизми за консултации и диалог с всички съответни заинтересовани страни, включително местните органи, представителите на гражданското общество и частния сектор, с цел да ги информират, да им предоставят насоки, да се консултират и да осигурят техния принос за политическите процеси и изпълнението на настоящия протокол. Провеждат се консултации и диалог, за да се осигури принос за заседанията на Съвета на министрите Кариби—ЕС.

Член 8

Изпълнение и наблюдение

1. Страните изпълняват ангажиментите си на най-подходящото равнище съгласно своите съответни рамки на политиката. Те разработват и прилагат мерки, за да увеличат максимално въздействието от прилагането на настоящия протокол и да засилят участието на всички заинтересовани страни.

2. Страните наблюдават и преразглеждат настоящия протокол, за да гарантират, че изпълнението се придържа изцяло към принципа на истинско партньорство и съответства на неговите стратегически приоритети. Те могат редовно да го подлагат на преглед и по взаимно съгласие да разширяват неговия обхват, по-специално в нови области на ангажираност в съответствие с процедурата, посочена в член 99 от общата част на настоящото споразумение.

ЧАСТ II

КЛЮЧОВИ ОБЛАСТИ НА СЪТРУДНИЧЕСТВО

ДЯЛ I

Приобщаващ устойчив икономически растеж и развитие

Член 9

Страните насърчават устойчивия и приобщаващ икономически растеж и развитие чрез икономическа трансформация и диверсификация, засилена икономическа издръжливост, напреднала регионална интеграция и сътрудничество, засилени икономически и търговски отношения и подобрен преход към пълна заетост и достоен труд за всички. Те си сътрудничат за улесняване на по-големи търговски и инвестиционни потоци чрез подобряване на макроикономическата и финансовата стабилност и бизнес средата, за насърчаване на цифровата трансформация, за постигане на напредък в развитието на частния сектор и индустриализацията и за насърчаване на издръжливи на изменението на климата икономики с ниски емисии, като се гарантира, че всички хора се възползват от отворени възможности за стопанска дейност. Те спазват и защитават правата на човека и основните трудови стандарти, включително чрез социален диалог, насърчават екологичната устойчивост и насърчават споделеното благоденствие. Те се договарят да съсредоточат усилията си върху ключови и нововъзникващи икономически сектори с мултиплициращ ефект върху устойчивия растеж, добавянето на стойност, създаването на работни места и премахването на бедността.

глава 1

Обща икономическа рамка

Член 10

Фактори за икономическото развитие

1. Страните подобряват макроикономическата и финансовата стабилност, укрепват управлението на публичните финанси и работят за постигането на устойчивост на държавния дълг. Те подкрепят регионалната икономическа интеграция и сътрудничество в Карибите, за да се даде възможност на държавите да се възползват от по-задълбочена интеграция в регионалните и световните вериги за създаване на стойност. Те хармонизират и опростяват разпоредбите и процесите в областта на стопанската дейност, приемат стабилни политики в областта на конкуренцията, включително прозрачност по отношение на публичните субсидии, и осигуряват ефективни и предвидими данъчни системи, включително на вътрешнорегионално равнище.

2. Страните създават благоприятна правна среда, укрепват ефективността на публичните администрации и съдебните системи, подобряват бизнес климата чрез реформа на нормативните изисквания, подобряват достъпа до финансиране и гарантират защитата на правата върху земята и собствеността и правата върху интелектуалната собственост.

3. Страните насърчават политики, които повишават значението, ефикасността и ефективността на пазарите на труда и подкрепят мобилността на работната сила, включително вътрешнорегионалното измерение на тази мобилност. Те насърчават качественото образование и развитието на умения и разработват подходящо техническо и професионално образование и обучение. Те гарантират, че напредъкът в областта на човешкия капитал е адаптиран към нуждите и възможностите на пазарите на труда и се засилва чрез участието на частния сектор.

4. Страните подкрепят развитието на ключови инфраструктури като енергетиката, транспорта, водоснабдяването и санитарните услуги, както и цифровата свързаност. Те си сътрудничат за използване на възможностите, произтичащи от технологичния напредък и цифровата икономика, включително в областта на изкуствения интелект.

5. Страните си сътрудничат за подобряване на достъпа до финансиране, особено за микро-, малките и средните предприятия (ММСП), включително чрез регулирани банкови и небанкови услуги. Те разработват и укрепват цифрови финансови услуги, включително чрез засилено сътрудничество за прилагането на договорените международни стандарти и осигуряването на ефективни и надеждни пазари, защита на потребителите и увеличен достъп до финансови услуги, основаващи се на мобилни устройства.

6. Страните предприемат ефективни стъпки срещу всички форми на замърсяване в резултат на икономически дейности, включително чрез ясно определяне и възлагане на отговорности на промишлеността и стопанските субекти по цялата верига на доставки, въз основа на принципите на разширена отговорност на производителя и на принципа „замърсителят плаща“. Те подкрепят инициативи за екологосъобразен растеж, повишаването на ефективността при използването на ресурсите и въвеждането на чисти и екологосъобразни технологии и промишлени процеси.

7. Страните развиват кръговата икономика чрез насърчаване на устойчивото потребление и производство на ресурси, включително чрез засилен научен и технологичен капацитет, стандарти, обмен на най-добри практики и рационализиране на неефективните субсидии за изкопаеми горива.

8. Страните насърчават регистрацията и закрилата на географските указания и предприемат действия в подкрепа на по-широкото използване на технологии и иновации за създаване на по-голяма стойност в регионалните и световните вериги за създаване на стойност.

Член 11

Инвестиции

1. Страните се ангажират да насърчават публичните и частните инвестиции, особено в секторите с добавена стойност, които имат голям потенциал за създаване на устойчиви работни места и висок икономически растеж.

2. Страните хармонизират и рационализират правилата, процедурите и изискванията, свързани с инвестициите. За тази цел те отдават приоритет на специфичните нужди на ММСП. Те подкрепят разработването на регионални инвестиционни политики, стратегии и инструменти.

3. Страните насърчават и улесняват инвестициите в Карибите, включително чрез засилване на мерките за улесняване на бизнеса. Те също така подкрепят инвестициите чрез повишаване на прозрачността, информацията и осведомеността на инвеститорите относно възможностите за стопанска дейност и инвестиционните условия и процедури. Те улесняват укрепването на техническия анализ и уменията по отношение на икономическите тенденции и управлението на риска в областта на инвестициите.

4. Страните използват по стратегически начин публичните финанси за укрепване на инвестиционните механизми и инструменти и за привличане на допълнителни публични и частни инвестиции, включително чрез смесено финансиране, гаранции и други иновативни финансови инструменти, като вземат предвид устойчивостта на дълга.

Член 12

Развитие на частния сектор и индустриализация

1. Страните подкрепят развитието на частния сектор и устойчивата индустриализация и разработват политики за насърчаване на предприемачеството, диверсификацията и производителността. Те също така подкрепят конкурентоспособността на предприятията чрез, *inter alia*, засилен капацитет за постигане на съответствие, за да се прилагат съответните международни стандарти, засилени иновационни мерки и подобрен достъп до иновативно финансиране. Те насърчават институционалния капацитет за принос към изготвянето на търговската и икономическата политика.

2. Страните отдават приоритет на развитието на предприемачеството сред жените и младите хора, по-специално чрез разработване на целева подкрепа за стопанска дейност и обучение и достъп до икономически достъпни и надеждни технологии и финансиране.

3. Страните подкрепят растежа и конкурентоспособността на ММСП, насърчават развитието на регионалната стопанска дейност и улесняват контактите между стопанските субекти в Карибите и в ЕС.

4. Страните обръщат специално внимание на неформалния сектор и на превръщането на неформалните икономически дейности в официални, включително чрез целенасочена подкрепа за развитието на стопанска дейност.

5. Страните насърчават и улесняват създаването и укрепването на регионални търговски и професионални организации от частния сектор чрез, *inter alia*, засилен технически, изследователски и институционален капацитет и капацитет за застъпничество в областта на политиките.

6. Страните подкрепят цифровизацията и насърчават инициативите в областта на научните изследвания, развойната дейност и иновациите в ключови икономически сектори, включително чрез укрепване на връзките между промишлеността, научните изследвания и академичните институции, за да се подобри обемът на продукти с висока стойност, да се повиши конкурентоспособността и да се развият нови пазари.

7. Страните насърчават увеличаването на публично-частните партньорства като средство за мобилизиране на вътрешен и чуждестранен капитал.

8. Страните подкрепят повишената ефективност при използването на ресурсите и въвеждането на по-чисти и по-екологосъобразни технологии и промишлени процеси.

9. Страните насърчават промишленото развитие с оглед на постигането на устойчив икономически растеж. Те приемат целеви политики, разработени, за да улеснят промишления растеж и възможностите, по-специално чрез създаването на връзки и дейности с добавена стойност. Те разработват и прилагат устойчиви национални и регионални промишлени политики за повишаване на конкурентоспособността на частния сектор, особено в средно- и високотехнологичното производство и износ. Те насърчават и улесняват разработването на подходящи технологии, за да се постигне напредък в диверсификацията на техните икономики в производството на промишлени продукти с висока стойност.

10. Страните насърчават по-широкото използване на съответните си валути при международни сделки.

Член 13

Търговско сътрудничество

1. Страните подкрепят процесите на регионална интеграция и сътрудничество в Карибите, включително чрез засилено улесняване на търговията и хармонизиране на нормативната уредба, за да се даде възможност на държавите и икономическите оператори да се възползват от търговията със своите съседи и да се насърчи интеграцията им в ключови регионални и световни вериги за създаване на стойност. Те предприемат конкретни стъпки в подкрепа на развитието на Единния пазар и икономика на КАРИКОМ (CSME), както и на Икономическия съюз на Организацията на източнокарибските държави (OECS).

2. Страните подкрепят прилагането на Споразумението за икономическо партньорство между държавите от КАРИФОРУМ от една страна и Европейската общност и нейните държави — членки от друга страна („СИП КАРИФОРУМ —ЕС“), за да се засили неговата ефективност като средство за насърчаване на устойчивото развитие и за да се гарантира неговото търговско значение. За тази цел те си сътрудничат за укрепване на механизмите, процедурите и институциите за увеличаване на националния и регионалния производствен и регулаторен капацитет. Те си сътрудничат и за създаването на подходящи политики за подкрепа, насочени към улесняване на по-големи търговски потоци, включително чрез укрепване на производството и предприемачеството, качествена инфраструктура, подобрени рамки за цифрова подкрепа, увеличаване на инвестициите в секторите с добавена стойност и развитие на ефективна електронна търговия.

3. Страните насърчават търговията в рамките на по-широкия Карибски регион, включително ОСТ, асоциирани към ЕС, и други територии, като средство за насърчаване на приобщаващото и устойчиво развитие.

4. Страните подкрепят прилагането на Споразумението на СТО за улесняване на търговията и улесняват търговията, като, *inter alia*, приемат мерки за подкрепа, насочени към намаляване както на търговските разходи, така и на финансовата и регулаторната тежест за ММСП.

5. Страните се стремят към иновативно, специално и диференцирано третиране в нови многостранни или двустранни търговски споразумения, когато е приложимо, например като гарантират, че гъвкавостта на търговските ангажименти отразява доказани потребности от капацитет за изпълнение.

Глава 2

Приоритетни икономически сектори

Член 14

Услуги

1. Страните засилват регулаторния и производствения капацитет на ключови подсектори на услугите, като, *inter alia*, разработват секторни политики, законодателни рамки и капацитет за национално и регионално регулиране, за да се даде възможност на доставчиците на услуги да се възползват от пазарните възможности, предлагани по СИП КАРИФОРУМ—ЕС, CSME, OECS и други вътрешнокарибски регионални договорености. Те обръщат особено внимание на професионалните, конгресните, развлекателните, културните и творческите индустрии и тези, свързани с обработката на данни, както и на спортните, образователните, финансовите, комуникационните, аудио-визуалните, транспортните, екологичните и туристическите услуги.

2. Страните разработват стратегии и подходящи политики за подобряване на достъпа до търговско финансиране и финансови услуги. Те също така увеличават капацитета за събиране, съхраняване, разпространение и анализ на данни и статистически данни за търговията с услуги.

3. Страните си сътрудничат, за да насърчават и укрепват ролята на услугите в търговската конкурентоспособност и да задълбочат веригите за създаване на стойност, като, *inter alia*, насърчават иновациите в производството, свързано с услугите, и засилват ролята на услугите като входни суровини в производството на стоки.

4. Страните подкрепят засилването на капацитета на регионалните професионални организации да допринасят за договарянето и ефективното насърчаване на споразумения за взаимно признаване.

Член 15

Синя икономика

1. Страните насърчават развитието на устойчиви и иновативни сини икономики. В своите действия те се стремят да балансират икономическия растеж и създаването на достойни работни места с повишена продоволствена и хранителна сигурност, подобряване на поминъка, социална справедливост и укрепване на океанските екосистеми, намалявайки същевременно рисковете за околната среда и отрицателните екологични въздействия. Те подкрепят прилагането на предпазни и научнообосновани подходи към опазването и защитата на морските екосистеми и биологичното разнообразие, както и към устойчивото използване на природните ресурси. Те насърчават вътрешните и чуждестранните инвестиции и разработват необходимата регулаторна рамка и инфраструктура за насърчаване на дейностите на синята икономика. Те също така насърчават двустранното и многостранното сътрудничество в подкрепа на развитието на устойчиви и иновативни сини икономики.

2. Страните подобряват устойчивото развитие на рибарството, като насърчават устойчивите вериги за създаване на стойност в областта на рибарството и изграждат местен капацитет за преработване на рибни продукти и спазване на регулаторните изисквания на международните пазари, вземайки предвид нуждите на непромишления риболов и осигурявайки безопасни, здравословни и достойни условия на труд за рибарите и работниците.

3. Страните си сътрудничат за развитието на устойчиви аквакултури, включително морски култури, чрез ефективно пространствено планиране, възприемане на екосистемен подход и по-добри условия на равнопоставеност за инвеститорите, като гарантират , че се предприемат действия в отговор на опасенията на местните общности.

4. Страните се възползват от възможностите в областта на морските биотехнологии, *inter alia*, чрез подпомагане на научните изследвания, насърчаване на сътрудничеството между академичните среди, икономическите оператори и създателите на политики, насърчаване на трансфера на технологии и намаляване на техническите пречки с цел улесняване на достъпа на инвеститорите, като същевременно се избягват рисковете за морската среда.

Член 16

Селско стопанство

1. Страните си сътрудничат за увеличаване и разнообразяване на устойчивото селскостопанско производство и производителност с оглед подобряване на продоволствената сигурност и изхранването, подобряване на поминъка, създаване на достойни работни места и увеличаване на доходите чрез достъп до регионалните и международните пазари. Те укрепват практики, които способстват издръжливост на изменението на климата, особено в малките стопанства, насърчават устойчивото управление и ефективното използване на природните ресурси и екосистемните услуги и премахват стимулите, които създават неустойчиви модели на производство.

2. Страните укрепват националните и регионалните научни изследвания, обучение, наука и иновации в областта на интелигентното селско стопанство.

3. Страните насърчават инвестициите в сектора на хранително-вкусовата промишленост, развиват го и въвеждат правила и разпоредби в подкрепа на по-големите инвестиции в сектора. Те си сътрудничат за подобряване на възможностите за производителите, преработвателите и износителите за достъп до пазари и за придобиване на по-голяма стойност в местните, регионалните и световните вериги за създаване на стойност, включително чрез насърчаване на по-широкото използване на технологии и иновации, укрепване на капацитета за спазване на нетарифните бариери, по-специално техническите пречки пред търговията и санитарните и фитосанитарните стандарти, и насърчаване на справедлива търговия и биологично производство за създаване на добавена стойност в хранително-вкусовата промишленост.

4. Страните осигуряват равни поземлени и наследствени права за жените, подобряват достъпа им до финансиране и пазари и подкрепят услуги и консултации в областта на селското стопанство. Те също така подкрепят предприемачеството сред младите хора, включително чрез предоставянето на целенасочени консултантски услуги, технологии и финансиране.

Член 17

Добивна промишленост

1. Страните насърчават справедливия и недискриминационен достъп до устойчивия добив на минерали и суровини и търговия с тях, като напълно зачитат суверенитета на държавите върху техните природни ресурси и защитават правата на засегнатите общности. Те насърчават равноправното споделяне на ресурсите и се борят с незаконната експлоатация на минерални ресурси чрез национални, регионални и международни правни средства.

2. Страните насърчават прозрачността, отчетността и отговорното управление на добивната промишленост в съответствие с Инициативата за прозрачност на добивната промишленост и други съответни регионални и международни ангажименти.

3. Страните засилват корпоративната социална отговорност и отговорното бизнес поведение по цялата верига за създаване на стойност, включително чрез разработването и прилагането на съответното законодателство, ако е целесъобразно, при отчитане на съответните международни стандарти.

Член 18

Устойчива енергетика

1. Страните си сътрудничат за укрепване на енергийната сигурност, сигурен достъп до устойчива енергия за всички, включително за най-уязвимите потребители и ключови икономически сектори, и изграждане на устойчивост на енергийната инфраструктура с цел подобряване на достъпността, устойчивостта и финансовата достъпност на чистата енергия.

2. Страните улесняват отворените, прозрачни и функциониращи енергийни пазари, които стимулират приобщаващи и устойчиви инвестиции, особено в производството на енергия от възобновяеми източници и комбинираното производство, преноса и разпределението, както и в енергийната ефективност. Те си сътрудничат за подобряване на предприемачеството в сектора.

3. Страните си сътрудничат за увеличаване на публичните и частните инвестиции в енергията от възобновяеми източници и енергийната ефективност, като обръщат внимание на разработването и изпълнението на съответни национални и регионални инициативи в областта на енергетиката и на помощни системи за качествена инфраструктура.

4. Страните насърчават енергийната ефективност и енергоспестяването на всички етапи от енергийната верига — от производството до потреблението.

5. Страните си сътрудничат за установяването и укрепването на ефективни енергийни междусистемни връзки и насърчаването на енергийния преход в Карибския регион чрез разработване и използване на чисти, разнообразни, икономически ефективни и устойчиви енергийни технологии, включително технологии за възобновяема енергия и нискоемисионни енергийни технологии, както и за насърчаването на трансфера на технологии и развитието на човешкия и техническия капацитет и научните изследвания и иновациите.

Член 19

Свързаност

1. Страните укрепват устойчивата, всеобхватна и основана на правила вътрешнорегионална свързаност. Те си сътрудничат за устойчиво и адаптивно подобряване на транспортните връзки, информационните и комуникационните технологии (ИКТ) и цифровата инфраструктура. Те търсят икономически възможности, *inter alia*, чрез укрепване на техническия и човешкия капацитет на ключовите участници.

2. Страните си сътрудничат за развитието на качествен и устойчив транспорт и свързаните с него инфраструктурни системи, като по този начин улесняват и подобряват движението на хора, включително на хора с намалена подвижност, и на стоки. Те имат за цел да осигурят по-добър достъп до съоръжения за селски, градски, въздушен, морски, вътрешноводен, железопътен и автомобилен транспорт, включително чрез развитие и насърчаване на вътрешнорегионалното сътрудничество в целия Карибски регион.

3. Страните увеличават инвестициите и подобряват цялостното управление на транспортния сектор, включително като премахват ограниченията по отношение на капацитета и разработват и прилагат ефикасни разпоредби, позволяващи лоялна конкуренция в рамките на видовете транспорт и между тях.

4. Страните разширяват достъпа за всички до отворени и сигурни (ИКТ) на достъпна цена, включително подкрепяйки целеви инвестиции. Те разработват необходимите законодателни рамки и регулаторни институции за лицензиране на доставчиците на услуги, насърчават конкурентното поведение, гарантират справедливото третиране на потребителите и подкрепят защитата на данните и потребителите.

5. Страните подобряват достъпа за всички до отворена, сигурна и надеждна широколентова свързаност на достъпна цена и изграждат цифрова инфраструктура, включително чрез по-усъвършенствани подводни кабели и други съвременни технологии за пренос. Те разработват рамки на политиката и регулаторни рамки, за да улеснят ефективното лицензиране на доставчиците на услуги, насърчават конкурентното поведение и справедливото третиране и защита на потребителите и гарантират поверителността на съобщенията и правата на лицата по отношение на обработката на лични данни.

6. Страните насърчават изграждането на регионална цифрова икономика за създаване на достойни работни места и икономическо развитие чрез въвеждането на благоприятна регулаторна уредба за насърчаване на цифровото предприемачество, мобилизиране на инвестициите и улесняване на стимулирането на цифровизацията от страна на частния сектор. Те си сътрудничат за премахване на ненужните пречки, за развиване на платформи за електронни удостоверителни услуги и електронни подписи с цел увеличаване на търговията, за поощряване на разработването на нови продукти, за насърчаване на разработването и използването на съответните международни стандарти и отворените данни и за повишаване на защитата на потребителите и личните данни.

Член 20

Туризъм

1. Страните си сътрудничат за насърчаване на балансираното и устойчиво развитие на туризма, за да стимулират приобщаващото икономическо развитие. Те гарантират интегрирането на екологичните, културните и социалните съображения, както и устойчивото използване и опазване на биологичното разнообразие и други природни ресурси в планирането и развитието на политиката в областта на туризма.

2. Страните подпомагат инвестициите за насърчаване и развитие на туристически продукти и услуги и по този начин създават достойни работни места чрез изграждане на иновативни партньорства с ключови икономически оператори, инвестиране в развитието на човешкия капитал и маркетинг и улесняване на контактите между предприятията с цел повишаване на конкурентоспособността и подобряване на стандартите за услуги. В тази връзка те се споразумяват да обърнат специално внимание на ММСП.

3. Страните укрепват връзките между туристическия сектор и други относими икономически сектори, по-специално селското стопанство, производството, синята икономика и транспорта. Те мобилизират инвестиции в устойчива енергия, основна инфраструктура и услуги, цифрови технологии, статистика и човешко развитие с цел повишаване на конкурентоспособността и устойчивостта на туристическия сектор.

4. Страните предприемат стъпки за генерирането на максимални социално-икономически ползи от туризма. Те засилват опазването и популяризирането на културното наследство и природните ресурси и насърчават всички иновативни форми на туризъм, като същевременно зачитат целостта и интересите на коренното население, както е посочено в Декларацията на ООН за правата на коренното население (UNDRIP), и на местните общности, и увеличават максимално участието на тези заинтересовани страни в развитието на туризма.

Член 21

Научни изследвания, иновации и технологии

1. Страните си сътрудничат в областта на науката, научните изследвания, иновациите и технологичното развитие с цел подпомагане на икономическата диверсификация, насърчаване на социалното и икономическото развитие, подобряване на регионалната конкурентоспособност и улесняване на появата на приобщаваща цифрова икономика. Те развиват взаимосвързаността и оперативната съвместимост на научноизследователските мрежи, инфраструктурата и услугите за изчисления и научни данни и насърчават това развитие в своя регионален контекст.

2. Страните насърчават развитието на научноизследователския капацитет, инфраструктурата и съоръженията, публикациите и научните данни. Те насърчават и подкрепят новаторски схеми за обучение и мобилност на учени и изследователи. Те подобряват способността на висшите училища да си сътрудничат ефективно в областта на научните изследвания и научните и технологичните иновации, включително чрез достъп до схеми за академичен обмен. Те улесняват сътрудничеството между публичните администрации, академичните институции и предприятията. Те насърчават отворените данни и иновации с цел да се отбележи още по-голям икономически напредък и да бъдат постигнати взаимно изгодни научни постижения.

3. Страните подкрепят развитието на основани на знанието икономики и приобщаващи цифрови общества. Те насърчават запазването и използването на традиционните знания, биологичното разнообразие и устойчивото управление на други природни ресурси, както и трансфера на технологии и експертен опит.

4. Страните си сътрудничат по въпроси от общ интерес в областта на гражданските космически дейности, като космическите изследвания, приложенията и услугите на глобални навигационни спътникови системи, разработването на системи за повишаване на точността на спътниковите данни, наблюдението на Земята и науката за Земята, по-специално по отношение на използването на механизми за ранно предупреждение и наблюдение.

Член 22

Културни и творчески индустрии

1. Страните насърчават културните и творческите индустрии като двигатели на устойчивото социално и икономическо развитие и достойните работни места. Те приемат мерки, *inter alia*, в подкрепа на творческото развитие и цифровизацията на художествените представления и продукции. Те обменят най-добри практики за насърчаване на културното развитие и предприемачество.

2. Страните насърчават устойчивото развитие чрез засилен културен обмен, насърчаване на съвместните продукции, съвместни културни и творчески инициативи и повишена мобилност на професионалистите в областта на културата и творчеството и на свързаните с тях специалисти в областта на образованието. Те подкрепят разпространението на произведения на изкуството при пълно спазване на установените международни конвенции.

3. Страните подкрепят междукултурния диалог между младите хора, организациите на гражданското общество и отделни лица от ЕС и Карибския регион.

Член 23

Производство

1. Страните си сътрудничат за насърчаване на устойчивото производство с цел да се повиши добавянето на стойност, особено при износа на високотехнологични продукти, да се улесни по-голямата диверсификация и максимално да се увеличи потенциалът му за обратни връзки с ключови икономически сектори като селското стопанство, синята икономика, добивната промишленост и услугите.

2. Страните разработват политики за привличане на местни и чуждестранни преки инвестиции в производствения сектор. Те насърчават улесняването на стопанската дейност с цел постигане на напредък в сътрудничеството между партньори, задълбочаване на търговските партньорства и създаване на промишлени центрове, екосистеми и мрежи.

3. Страните си сътрудничат за разработването на мерки за повишаване на конкурентоспособността на производствения сектор чрез подобряване на производствения капацитет и преодоляване на ограничения като недостига на квалифицирана работна ръка, дефицити, свързани с логистиката и инфраструктурата, и ограничения достъп до финансиране и анализ на пазара. Те подкрепят научните изследвания и иновациите, насърчават разработването и прилагането на главни базови технологии и укрепват връзките между промишлеността и научноизследователските и академичните институции.

4. Страните подкрепят засилването на търговията с промишлени стоки, *inter alia*, чрез подобряване на връзките с пазарите за износ, увеличаване на капацитета за регулиране на търговията, улесняване на търговията и повишаване на капацитета за постигане на съответствие с цел прилагане на съответните международни трудови и екологични стандарти.

Член 24

Международни бизнес и финансови услуги

Страните работят за развитието на основан на правила международен сектор на бизнеса и финансовите услуги в Карибите, *inter alia*, чрез подкрепа за целенасочено сътрудничество за укрепване на регулаторните рамки в Карибите с цел спазване на международно договорените стандарти, разработване на подходящи секторни политики, по-добро развитие на уменията и по-активно използване на технологиите и цифровизацията. Страните полагат максимални усилия, за да гарантират, че договорените на международно равнище стандарти за регулиране и надзор в международния сектор на финансовите и бизнес услугите се прилагат и изпълняват на тяхната територия.

ДЯЛ II

Екологична устойчивост, изменение на климата и устойчиво управление на природните ресурси

Член 25

Страните признават екзистенциалната заплаха за засегнатите държави и въздействието върху поминъка, породени от дългосрочното естество на предизвикателствата, свързани с климата и екологичната устойчивост. Те предприемат амбициозни действия за смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него, за опазване и подобряване на качеството на околната среда и за устойчиво използване и управление на природните ресурси с цел да се изгради издръжливост спрямо изменението на климата и да се преобърне тенденцията на влошаване на състоянието на околната среда. Те приемат конкретни мерки за справяне със загубата на биологично разнообразие, за поддържане и възстановяване на екосистемите, за насърчаване на управлението на океаните, за постигане на обрат в процеса на обезлесяване и за предотвратяване и реагиране на природни бедствия и антропогенни опасности, включително чрез финансиране на борбата с изменението на климата, насърчаване на трансфера на технологии и изграждане на капацитет, по целесъобразност. Те инвестират в екологосъобразен растеж, насърчават кръговата икономика и подкрепят прехода към устойчиво на изменението на климата развитие с ниски въглеродни емисии, като гарантират, че икономическият растеж изцяло допълва екологичната устойчивост. Те също така си сътрудничат на равнището на по-широкия Карибски регион и се стремят към сътрудничество юг-юг и тристранно сътрудничество.

Член 26

Действия в областта на климата

1. Страните разработват всеобхватни и приобщаващи вътрешни политики и програми в областта на климата и изпълняват конкретни действия за ускоряване на цялостното прилагане на Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата и Парижкото споразумение по нея и за поддържане на многостранните действия във връзка с изменението на климата.

2. Страните насърчават интегрирането на политиките относно изменението на климата и на мерките за смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него в националните и регионалните стратегии и планове и в диалога относно политиките. Те си сътрудничат за насърчаване на действия за адаптиране, включително предотвратяване, свеждане до минимум и справяне със загубите и щетите, свързани с неблагоприятните последици от изменението на климата. Те разработват системи за мониторинг, докладване, проверка и оценка с цел проследяване на напредъка на действията в областта на климата.

3. Страните си сътрудничат за изготвяне, съобщаване и постепенно актуализиране на амбициозни национално определени приноси (НОП), прилагат националните и регионалните мерки за смекчаване на последиците, за да постигнат целите, заложени в тези приноси, и разработват дългосрочни стратегии за постигане на устойчиво на изменението на климата развитие с ниски въглеродни емисии.

4. Страните разработват и прилагат национални планове за адаптиране и национални и регионални стратегии. Те включват мерки за адаптация във всички ключови уязвими сектори, включително инфраструктури, и разработват ефективна система за управление с цел осъществяване на действия за адаптация и улесняване на обмена на знания и добри практики относно изменението на климата на национално и регионално равнище.

5. Страните предприемат действия за намаляване на емисиите на парникови газове, включително от дейности в областта на въздухоплаването и корабоплаването, в съответствие със своите международни ангажименти и задължения, включително по силата на Парижкото споразумение.

6. Страните, отчитайки заплахите, които изменението на климата създава за мира, сигурността и благосъстоянието на хората и общностите, си сътрудничат за укрепване на капацитета за адаптиране и смекчаване на последиците от изменението на климата и насърчават мерки за изграждане на издръжливост за справяне с уязвимостта.

7. Страните насърчават поетапното прекратяване на производството и потреблението на флуоровъглеводороди съгласно Монреалския протокол за веществата, които нарушават озоновия слой, приет в Монреал на 16 септември 1987 г., като си сътрудничат в подкрепа на ратифицирането на изменението от Кигали към него и осигуряват бързото му прилагане.

8. Страните рационализират и постепенно премахват неефективните субсидии за изкопаеми горива, които насърчават разточителното потребление, и свеждат до минимум възможните неблагоприятни въздействия по начин, който защитава бедните и уязвимите общности. Те насърчават преминаването към възобновяеми и по-чисти енергийни източници в съответствие с действията в НОП.

9. Страните си сътрудничат за развитието на нисковъглеродни икономики и устойчивост спрямо изменението на климата чрез засилване на екологосъобразния растеж в ключови и нововъзникващи икономически сектори, включително чрез приемане на екоиновации, насърчаване на трансфера на технологии, разработване на стандарти и обмен на най-добри практики.

10. Страните разработват иновативни инструменти за финансиране и привеждат финансовите потоци в съответствие с подхода за постигане на нисковъглеродно и устойчиво на изменението на климата развитие с акцент върху приобщаващото финансиране на борбата с изменението на климата, което се стреми да защитава най-бедните и най-уязвимите от неблагоприятните последици от изменението на климата. Те насърчават използването на инструменти на икономическата политика, които подкрепят действията за борба с изменението на климата, като ценообразуване на въглеродните емисии, пазарни инструменти и данъци върху въглеродните емисии, по целесъобразност.

11. Страните насърчават засилената координация между всички равнища на управление за изпълнението на амбициозни ангажименти в областта на климата и енергетиката. Те насърчават и оправомощават местните органи и подкрепят инициативи като Световния конвент на кметовете за климата и енергетиката и ускоряването на прехода към възобновяема енергия в МОРД.

12. Страните работят заедно за укрепване на своя научен и технически човешки и институционален капацитет за действия в областта на климата и управление и мониторинг на околната среда, включително чрез използването на космически технологии и информационни системи, както и за предоставяне на всеобхватни услуги в областта на климата, по-специално за уязвимите заинтересовани страни.

Член 27

Биологично разнообразие, екосистеми и природни ресурси

1. Страните подкрепят опазването, устойчивото използване и възстановяването на екосистемите, включително с оглед на подобряването на поминъка на коренното население, както е посочено в Декларацията на Организацията на обединените нации за правата на коренното население и местните общности (UNDRIP), заедно с подобряване на предоставянето на екосистемни услуги и осигуряването на възможност за устойчиво развитие на техните държави. Те опазват, възстановяват и подобряват биологичното разнообразие и предприемат мерки за ускоряване на прилагането на Конвенцията за биологичното разнообразие и Протокола от Нагоя за достъпа до генетични ресурси и справедливата и равноправна подялба на ползите, произтичащи от тяхното използване към Конвенцията за биологичното разнообразие, приет в Нагоя на 29 октомври 2010 г. Те си сътрудничат в многостранните преговори за опазване на природните ресурси, екосистемите и биологичното разнообразие. Те признават, че в Карибско море има уязвими екосистеми и уникално биологично разнообразие и поради това си сътрудничат, за да допринесат за тяхната защита. Страните предприемат мерки за избягване или намаляване на въздействието на инвазивни чужди видове върху местните видове и екосистеми и върху поминъка на хората.

2. Страните насърчават устойчиви системи за интегрирано управление на водите, защитават и опазват водните източници и екосистеми, събират и пречистват отпадъчните води, предприемат действия във връзка с влошаването на качеството на почвите и замърсяването на водните и подземните водни ресурси и преодоляват несигурността по отношение на наличието на вода чрез системи за събиране и съхранение.

3. Страните си сътрудничат за устойчиво управление и опазване на почвите с оглед запазване на тяхната ключова роля, *inter alia*, в селското стопанство, жилищното настаняване и инфраструктурата, както и за смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към неговите въздействия и за използване на почвите като естествени резервоари на дъждовна вода.

4. Страните защитават дивата флора и фауна и се борят с трафика на екземпляри от дивата флора и фауна, като подкрепят приемането и прилагането на политики и закони за обявяването му за тежко престъпление. Те засилват мерките за борба с бракониерството, укрепват наблюдението на правоприлагането и насърчават международната координация, включително в контекста на Международния консорциум за борба с престъпленията срещу дивата флора и фауна (ICCWC), Конвенцията по международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES), приета във Вашингтон на 3 март 1973 г., и други съответни международни рамки. Те предприемат стъпки, за да повишат обществената осведоменост, образоват и оказват влияние върху потребителите, унищожават запасите от продукти от дивата флора и фауна, предмет на незаконен трафик, засилват ролята на местните общности и насърчават широко отразяваната дипломация и застъпничеството относно необходимостта от опазване на дивата флора и фауна.

5. Страните работят за създаването и актуализирането на необходимите регулаторни рамки и механизми за прилагане с цел подобряване на управлението на всички отпадъци и опасни вещества. Те си сътрудничат за предотвратяване или свеждане до минимум на генерирането на отпадъци при източника и за подобряване на възможността за повторна употреба, рециклиране и ефективно използване на ресурсите, включително чрез ефикасни системи за събиране, както и ефективно рециклиране с цел адаптиране на производството и потреблението за постигането на кръгова икономика. Те предприемат мерки, за да предотвратят или сведат до минимум опасните вещества в циклите на материалите и управляват химикалите в продуктите през целия им жизнен цикъл. Те си сътрудничат за подобряване на правилното управление на опасните вещества и ядрените замърсители и за прекратяване на незаконното трансгранично движение на такива вещества и замърсители през Карибско море.

6. Страните предприемат ефективни стъпки срещу всички форми на замърсяване и повишават осведомеността относно рисковете за общественото здраве и околната среда от замърсяването на въздуха и многобройните ползи от подобреното качество на въздуха, включително чрез кампании за осведомяване на обществеността.

7. Страните работят за разработването на рамки за защита на уязвимите екосистеми и биологичното разнообразие, включително чрез подкрепа на мерки за борба с престъпленията срещу околната среда. Те си сътрудничат в областта на научните изследвания, опазването и устойчивото използване на биологичното разнообразие, включително чрез създаване на центрове за знания и научноизследователски партньорства. Те насърчават използването на международно признати системи за управление на околната среда като средство за свеждане до минимум на отрицателното въздействие върху околната среда. Те засилват участието на коренното население, както е посочено в Декларацията на ООН за правата на коренното население (UNDRIP) и местните общности, в опазването на екосистемите, давайки приоритет на създаването на работни места и други икономически възможности.

Член 28

Гори

1. Страните насърчават устойчивото управление и използване на горските ресурси. Те си сътрудничат за постигане на обрат в процеса на обезлесяване, за подпомагане на повторното залесяване, за спиране на деградацията на горите и за възстановяване на функциите на горите за предоставяне на екосистемни услуги.

2. Страните насърчават устойчивите вериги за създаване на стойност на горските продукти, като дават приоритет на създаването на работни места и използват икономическите възможности за опазването на екосистемите. Те се борят с незаконната сеч и свързаната с нея търговия и насърчават отговорните миннодобивни работи.

3. Страните подкрепят прилагането на механизми за устойчивост, като Плана за действие на ЕС за прилагане на законодателството в областта на горите, управлението и търговията (FLEGT), включително чрез сключване и/или прилагане на споразумения за доброволно партньорство. Те укрепват съгласуваността и положителното взаимодействие на национално равнище между механизмите за устойчивост и Варшавската рамка за намаляване на емисиите от обезлесяване и деградация на горите (REDD+).

4. Страните засилват участието на местните органи и общности в устойчивото управление на горите. Те повишат обществената осведоменост относно обезлесяването на всички равнища и насърчават производството и потреблението на ресурсно- и енергийно ефективни продукти от устойчиво управлявани гори.

Член 29

Управление на океаните

1. Страните укрепват управлението на океаните в съответствие с Конвенцията на ООН по морско право (UNCLOS), за да гарантират безопасни, сигурни, чисти и устойчиво управлявани океани, да намалят натиска върху океаните и моретата и да насърчават устойчивото развитие на синята икономика. Те си сътрудничат за укрепване на националния и регионалния капацитет за отговорно и подотчетно управление на океанските и крайбрежните ресурси, за разработване на мерки за устойчиво използване, управление и опазване на морското биологично разнообразие в зоните в рамките на националната юрисдикция и извън нея, за насърчаване на знанията и научните изследвания и за улесняване на трансфера на технологии в областта на управлението на океаните. Те предприемат действия, свързани с океаните, които допринасят за смекчаване на последиците от изменението на климата и за адаптация към него.

2. Страните си сътрудничат, за да гарантират опазването и устойчивото управление и използване на живите морски ресурси на двустранно, регионално и многостранно равнище, както и в рамките на регионалните организации за управление на рибарството.

3. Страните насърчават устойчивото развитие и управление на рибните ресурси чрез, *inter alia*, приемане на необходимите регулаторни рамки, повишен капацитет за управление, осигуряване на съответствие и правоприлагане, подобрен достъп до финансиране, насърчаване на най-добри практики и трансфер на технологии. Те поддържат или приемат инициативи за борба с незаконния, недекларирания и нерегулиран (ННН) риболов, включително, когато е целесъобразно, прилагането на системи за проследяване и мерки за изключване от търговските потоци на продуктите от ННН риболов. Те насърчават и прилагат ефективно мерки за наблюдение, контрол и надзор и свързани с тях мерки за изпълнение, насочени към гарантиране на спазването, с цел опазване на рибните запаси и предотвратяване на прекомерния улов в съответствие с UNCLOS.

4. Страните се договарят да предприемат необходимите стъпки за забрана на определени форми на субсидии за рибарството, които допринасят за свръхкапацитета и прекомерния улов, за премахване на субсидиите, които допринасят за ННН риболов, и за въздържане от въвеждането на нови такива субсидии, като признават, че подходящото и ефективно специално и диференцирано третиране на развиващите се и най-слабо развитите страни следва да бъде неразделна част от преговорите на СТО за субсидиите в областта на рибарството и всяко възможно последващо споразумение.

5. Страните си сътрудничат за опазване и възстановяване на крайбрежните и морските екосистеми и тяхното биологично разнообразие, както и за насърчаване на оползотворяването на морския и крайбрежния природен капитал. Те разработват мерки за предотвратяване и смекчаване на въздействието на увеличаването на киселинността на океанските води върху екосистемите за морско биологично разнообразие, включително кораловите рифове, върху устойчивостта на рибарството и върху поминъка на крайбрежните общности, които зависят от морските ресурси.

6. Страните се борят със замърсяването на морската среда, включително шумовото замърсяване, и намаляват морските отпадъци, особено пластмасите и пластмасовите микрочастици. Те насочват действията си към първопричините за морските отпадъци, включително чрез политики и мерки за предотвратяване и управление на отпадъците. Те разширяват дейностите по почистване на океаните и крайбрежните зони, като обръщат особено внимание на зоните на натрупване на отпадъци в океанските спирали.

7. Страните подкрепят регулирането на намаляването на емисиите на парникови газове, свързани с морската промишленост, и активно подкрепят спешното прилагане на първоначалната стратегия на Международната морска организация за намаляване на емисиите на парникови газове от кораби.

8. Страните разработват мерки за опазване на конкретни зони и инструменти за управление с цел защита и възстановяване на крайбрежните и морските зони и ресурси, включително морските защитени зони, в съответствие с националното и международното право и въз основа на най-добрата налична научна информация и познанията на местните общности.

9. Страните насърчават диалога и сътрудничеството по всички аспекти на управлението на океаните, включително по въпроси, свързани с покачването на морското равнище и възможните последици от него.

10. Страните признават общите опасения, изразени във връзка с въздействието на дълбоководния добив на полезни изкопаеми върху морската среда и нейното биологично разнообразие. Те използват най-добрите налични научни данни, прилагат принципа на предпазливост и екосистемния подход, насърчават научните изследвания и обменят най-добри практики в области от взаимен интерес, свързани с минералните ресурси от морското дъно, за да осигурят добро екологично управление на дейностите за защита и опазване на морската среда и нейното биологично разнообразие.

Член 30

Устойчивост на природни бедствия и цялостно управление на бедствията

1. Страните си сътрудничат за изграждане на устойчивост на хората, обществата и инфраструктурата спрямо природни бедствия и за увеличаване на капацитета за наблюдение, ранно предупреждение и оценка на риска с цел подобряване на мерките за превенция, смекчаване на последиците от изменението на климата, подготвеност, реагиране и възстановяване в съответствие с Рамковата програма от Сендай за намаляване на риска от бедствия за периода 2015—2030 г. („Рамковата програма от Сендай“).

2. Страните укрепват устойчивостта чрез инвестиции в предотвратяване на риска от бедствия и готовност за реагиране при бедствия, интегриране на усилията за намаляване на риска в действията по възстановяване и насърчаване на застраховането срещу финансов риск и решения на достъпна цена за прехвърляне на риска. Те насърчават събирането и използването на статистически данни за бедствията и загубите, извършването на всеобхватна оценка на риска и изпълнението на планове за намаляване на риска на всички равнища.

3. Страните приемат мерки за укрепване на връзката между намаляването на риска от бедствия и адаптирането към изменението на климата и насърчават обмена на информация и най-добри практики относно изпълнението и мониторинга на Рамковата програма от Сендай. Те отдават приоритет на устойчивостта по отношение на климата и природните бедствия, като я поставят в центъра на всички усилия за реконструкция и възстановяване, включително чрез прилагане на подхода „да изграждаме отново, но по-добре“.

4. Страните си сътрудничат за справяне с последиците от природни бедствия и антропогенни опасности чрез навременно и ефикасно предоставяне на хуманитарна помощ и подкрепа.

5. Страните укрепват приобщаващото управление на риска на всички равнища. Те също така увеличават капацитета за наблюдение, ранно предупреждение и оценка на риска и подобряват вътрешните и регионалните мерки за превенция, смекчаване на последиците от изменението на климата, подготвеност, реагиране и възстановяване, включително механизми за гражданска защита с цел укрепване на капацитета за намаляване на риска от бедствия на национално и регионално равнище и центрове за високи постижения в областта на иновациите във връзка с климата. Те насърчават включването на засегнатите общности, гражданското общество и местните власти в изработването и прилагането на ответни мерки на политиките, като обръщат внимание на най-уязвимите и маргинализирани домакинства и групи.

6. Страните повишават екологичната устойчивост чрез, *inter alia*, подкрепа за използването на ИКТ и космически технологии за ускоряване на процесите на превенция, готовност и реагиране и възстановяване при бедствия. Те насърчават възможности за увеличаване на научните изследвания и разпространение на най-добри практики в областта на управлението на риска от бедствия.

ДЯЛ III

Права на човека, управление, мир и сигурност

Член 31

Страните насърчават диалога и сътрудничеството с цел укрепване на сигурността във всичките ѝ измерения и изграждане на мирни и устойчиви общества. Те насърчават и напълно защитават правата на човека, човешкото достойнство, основните свободи и демократичните принципи, изграждат отговорни и прозрачни институции, укрепват системите за управление и правосъдие и гарантират достатъчно и подходящо пространство, което позволява на отделни лица и групи да изразяват своите стремежи и да допринасят за формирането на политиките. За тази цел страните обръщат специално внимание на утвърждаването на правата на младите хора, жените и момичетата, коренното население, както е посочено в Декларацията на ООН за правата на коренното население (UNDRIP), възрастните хора и хората с увреждания. Те активизират усилията си за насърчаване на сигурността на гражданите и предотвратяване и борба с организираната престъпност, по-специално по отношение на незаконните наркотици, морската сигурност, киберсигурността, изпирането на пари, управлението на границите, корупцията, всички форми на трафик и незаконната търговия с малки оръжия и леки въоръжения и боеприпаси за тях.

Глава 1

Права на човека, правосъдие и управление

Член 32

Права на човека

1. Страните допринасят за защитата, насърчаването и упражняването на правата на човека в съответствие с международното право. Те насърчават и допринасят за всеобщото ратифициране и прилагане на международните инструменти в областта на правата на човека, прилагат инструментите, към които са се присъединили, и обмислят възможността да се присъединят към онези, по които все още не са страни. Те прилагат изцяло принципа на недискриминация, посочен в част 9 от общата част на настоящото споразумение, като дават приоритет на приемането и прилагането на всеобхватни закони за равенство и борба с дискриминацията.

2. Страните си сътрудничат за укрепване на правната защита, за да се гарантира търсенето на отговорност за нарушения и злоупотреби с правата на човека и да се насърчи достъпът до правосъдие, както и да се осигурят подходящи и ефективни средства за правна защита на жертвите и оцелелите от такива нарушения и злоупотреби.

3. Страните полагат повече усилия за постигане на равенство между половете и пълноценно упражняване на всички права на човека от страна на жените и момичетата и тяхното овластяване.

4. Страните насърчават и защитават правата на детето, водят борба с детския труд и малтретирането на деца и се борят с всички форми на експлоатация на деца.

5. Страните утвърждават правата на хората с увреждания и предприемат по-строги мерки за пълното им приобщаване в обществото.

6. Страните продължават да разработват и подкрепят механизми за наблюдение на правата на човека, включително техните задължения за докладване. Те признават и зачитат независимостта на националните институции за правата на човека и насърчават създаването на безопасна и благоприятна среда, в която защитниците на правата на човека могат да работят свободно и да имат достъп до регионални и международни механизми, според случая. Те насърчават участието на националните институции по правата на човека и защитниците на правата на човека в консултативни структури и процеси. Те гарантират пълното и ефективно участие на коренното население по всички въпроси, които го засягат, както е посочено в Декларацията на ООН за правата на коренното население (UNDRIP). Те гарантират, че процесите на консултации отчитат и ролята на традиционните знания и опасенията на местните общности.

7. Страните си сътрудничат за повишаване на осведомеността относно правата на човека и демокрацията, включително чрез образователните системи и медиите.

Член 33

Върховенство на закона и правосъдие

1. Страните си сътрудничат за подобряване на ефективния и равнопоставен достъп до правосъдие за всички и си сътрудничат в утвърждаването на върховенството на закона и укрепването на институциите на всички равнища в областта на правоприлагането и правораздаването. За тази цел страните подобряват достъпа до правни услуги за лица в уязвимо положение.

2. Страните си сътрудничат, за да гарантират независимостта, отчетността и безпристрастността на съдебната власт. Те се стремят към модернизиране и ефективност на съдебните системи и процедури, включително чрез обмен на най-добри практики, подобряване на капацитета за бързо и справедливо правораздаване, развиване на използването на алтернативни правни механизми за разрешаване на спорове, намаляване на натрупаните висящи дела и продължителното предварителното задържане, предоставяне на подходящо обучение и подобряване на достъпа на практикуващите юристи и обществеността до законодателството, съдебната практика и друга правна информация.

3. Страните се противопоставят и осъждат всички форми на изтезание и други форми на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне или наказание. Те предотвратяват извършването на нарушения от страна на силите за сигурност, предприемат действия във връзка с такива нарушения и засилват зачитането на върховенството на закона по веригите на сигурността и съдебната система, включително чрез обучение по етика. Те засилват борбата с безнаказаността и отричането на правото на жертвите на правосъдие и правна защита, поставяйки специален акцент върху подвеждането под съдебна отговорност на извършителите на нарушения на правата на човека.

4. Страните си сътрудничат за модернизиране на системите за лишаване от свобода и за максимално увеличаване на тяхната рехабилитационна роля, включително чрез по-добро зачитане на правата на затворниците, прилагане на програми за рехабилитация и образование, увеличаване на степента на социалната реинтеграция на затворниците, подкрепа за грижите за затворниците, действия за премахване на пренаселеността на затворите, подобряване на управлението на затворите, администрацията и условията в съответствие с най-добрите международни практики и стандарти и осигуряване на алтернативи на лишаването от свобода за по-леки престъпления.

Член 34

Управление

1. Страните предприемат конкретни мерки за изграждане на приобщаващи, отговорни и прозрачни публични институции. Те укрепват капацитета за разработване и прилагане на политики, развиват отчетна, ефикасна, прозрачна и професионална публична служба, укрепват предоставянето на качествени обществени услуги, подобряват законодателните и управленските механизми и насърчават безпристрастността и ефективността на правоприлагащите органи.

2. Страните укрепват капацитета на парламентите и местните, общинските, националните и регионалните институции, за да гарантират и засилят зачитането на демократичните принципи и практики.

3. Страните насърчават зачитането на свободата на изразяване и независимостта и плурализма на медиите и запазват и разширяват пространството, предоставящо възможности на гражданското общество, с оглед подобряване на демократичната отчетност.

4. Страните ускоряват по-широкото използване на електронно управление и инфраструктурата за цифрови услуги като средство за подобряване на предлагането на обществени услуги и достъпа до тях и по този начин подкрепят изграждането на отговорни и прозрачни публични институции.

5. Страните изграждат и укрепват институции, законодателство и механизми за предотвратяване и борба с корупцията, подкупите, измамите и корпоративните престъпления, включително по отношение на конфискацията и връщането на възстановени активи. Те гарантират, че законодателството за борба с корупцията се прилага ефективно и че се провеждат безпристрастни разследвания и съдебни преследвания, както и че се прилагат ефективни и пропорционални санкции и наказания за корупция и престъпления, свързани с корупция. Те подкрепят и прилагат съответните международни стандарти и инструменти, по-специално Конвенцията на ООН срещу корупцията, приета в Ню Йорк на 31 октомври 2003 г., като признават, че корупцията е транснационален въпрос, който е свързан с други форми на транснационална и икономическа престъпност и изисква съвместни и мултидисциплинарни усилия и на международно равнище.

Член 35

Публични финанси и финансово управление

1. Страните насърчават доброто управление на публичните финанси, включително засиленото и ефективно използване на публичните приходи, устойчивото управление на държавния дълг, устойчивите системи за обществени поръчки и подкрепата за националните надзорни органи. Те насърчават по-добрата отчетност и по-голямата прозрачност, справедливост, законност и почтеност при управлението на публичните ресурси. Те подкрепят мерки за изграждане на ефективни, равноправни и прозрачни системи за публични разходи. Те си сътрудничат за по-голямото мобилизиране на вътрешни ресурси в карибските МОРД в подкрепа на тяхното устойчиво развитие и повишена икономическа устойчивост.

2. Страните си сътрудничат за укрепване на публичните финанси чрез, *inter alia*, повишаване на капацитета за спазване на международните стандарти, разработване на рамки и мерки на политиката за повишаване на ефикасността, ефективността, прозрачността и справедливостта на данъчните системи и сътрудничество в рамките на ООН и други съответни световни органи за публични финанси.

3. Страните предприемат мерки за борба с незаконните финансови потоци, данъчните измами и отклонението от данъчно облагане и за намаляване на възможностите за избягване на данъци, включително чрез двустранни и многостранни консултации. Страните прилагат принципите на добро управление в областта на данъчното облагане, *inter alia*, като приемат законодателство, разработват всеобхватни политики, приемат конкретни мерки и укрепват съответните институции и механизми.

Глава 2

Престъпност и сигурност

Член 36

Сигурност на хората и гражданите

1. Страните следват интегриран подход, насочен към предотвратяване и намаляване на рисковете от престъпления и насърчаване на инициативи за помирение, възстановяване и реинтеграция.

2. Страните преследват по съдебен път, противодействат и се стремят да предотвратяват всички форми на насилие, включително сексуално насилие, насилие, основано на пола, и домашно насилие. Те имат за цел да подкрепят, подпомагат и предоставят права на жертвите и оцелелите лица и да приемат мерки за борба с маргинализацията, виктимизацията и заклеймяването.

3. Страните предприемат мерки срещу насилието от страна на престъпни групи чрез всеобхватни мерки за намаляване на риска, превенция и образование, чрез предоставяне на адекватни социални услуги и чрез основани на общността действия за прекъсване на цикъла на насилие, както и чрез създаване на алтернативни възможности за поминък за младите хора и уязвимите лица. Те предприемат действия във връзка с достъпа до и използването на малки оръжия и леки въоръжения и боеприпаси за тях с оглед предотвратяване и намаляване на отрицателното въздействие на въоръженото насилие върху обществото и хората.

4. Страните се борят със социалните и свързаните със сигурността проблеми, породени от депортирането на чуждестранни престъпници и лица, изтърпели присъдите си, и се стремят да си сътрудничат за улесняване на тяхната рехабилитация и реинтеграция в обществото и за свеждане до минимум на процента на рецидивите. Те осигуряват своевременен обмен на съответната информация относно депортирането по подходящите канали в съответствие с приложимите споразумения за административно или съдебно сътрудничество и насърчават сътрудничеството между правоприлагащите органи, както е посочено в настоящия протокол.

Член 37

Организирана престъпност

1. Страните се борят с всички форми на организирана престъпност, включително чрез сътрудничество на национално, регионално и международно равнище и чрез приемане на законодателни и други мерки в съответствие с Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност и допълнителните протоколи към нея. Те си сътрудничат за повишаване на способността си да спазват международните изисквания за докладване. Страните се борят с контрабандата на мигранти и трафика на хора, незаконни наркотици, застрашени диви животни и растения, опасни вещества и отпадъци. Страните предприемат действия и срещу престъпленията срещу околната среда, включително незаконната сеч и свързаната с нея търговия. Страните си сътрудничат и в борбата с трафика на малки оръжия и леки въоръжения и боеприпаси за тях, други конвенционални оръжия и изделия с двойна употреба. По този начин те си сътрудничат, inter alia, за засилване на откриването на незаконни малки оръжия и леки въоръжения и боеприпаси за тях, за проследяване на произхода им, за подпомагане на унищожаването им, за повишаване на капацитета за ефективно разследване и съдебно преследване на свързаните с оръжия престъпления и за обмен на най-добри практики.

2. Страните повишават защитата на жертвите на трафик на хора, насърчават разследването и съдебното преследване на извършителите, сътрудничат си за предотвратяване и идентифициране на случаи на трафик на хора и разработват ефективни мерки за реинтеграция на жертвите в техните общества. Страните гарантират, че всички жертви имат възможност да упражняват своите права, като вземат предвид особената уязвимост на жените и децата. Страните насърчават обмена на информация, включително сведения за престъпления, и укрепват капацитета за разработване на политики и прилагане на действия за борба с трафика на хора и контрабандата на мигранти.

3. Страните си сътрудничат за предотвратяване и борба с използването на своите финансови институции и определени нефинансови дружества и професии за финансиране на тероризма и изпиране на приходите от престъпна дейност. Те насърчават обмена на информация и сътрудничеството, включително по отношение на изграждането на капацитет и други форми на техническа помощ. Те прилагат мерки за борба с изпирането на пари и финансирането на тероризма, за прекъсване на незаконните финансови потоци, като по този начин лишават престъпниците от печалба, и за гарантиране на ефективното и пълно изпълнение на препоръките на Специалната група за финансови действия. Те подкрепят създаването и укрепването на национално законодателство и органи за възстановяване на активи, конфискацията на активи от престъпна дейност, тяхното връщане и мобилизиране с обществено полезна цел и разширяването на наказателната отговорност на извършителите на престъпления и техните помагачи.

4. Страните засилват сътрудничеството си за предотвратяване и борба с високотехнологичните, кибернетичните и електронните престъпления и разпространението на незаконно съдържание онлайн. Те укрепват капацитета за справяне с киберпрестъпността чрез, *inter alia*, обединяване и обучение на човешки ресурси и насърчаване на сътрудничеството между създателите на политики, икономическите оператори и изследователите. Те обменят информация в областта на образованието и обучението на специализирани разследващи служители в областта на киберпрестъпността, на разследването на киберпрестъпления и на цифровата криминалистика. Те признават, че Конвенцията от Будапеща за престъпления в кибернетичното пространство и други приложими международни стандарти предоставят основа за насърчаването на международното сътрудничество и допринасят за разработването на вътрешни политики в областта на киберпрестъпността.

5. Страните предприемат мерки за повишаване на устойчивостта на хората и общностите на тероризъм и насилнически екстремизъм. Те активизират усилията си за обмен на информация и експертен опит относно терористичните групи и техните мрежи за подкрепа при пълно зачитане на върховенството на закона, правата на човека и правото на неприкосновеност на личния живот. Те си сътрудничат за подвеждане под съдебна отговорност на извършителите на терористични актове и приемат мерки за улесняване на рехабилитацията и реинтеграцията в обществото на граждани на всяка държава — членка на Европейския съюз и, съответно, граждани на държава от Карибите — страна по споразумението, който е бил радикализиран.

Член 38

Незаконни наркотици

1. Страните си сътрудничат за смекчаване на предизвикателствата, включително по отношение на сигурността и здравето, породени от отглеждането, производството и употребата на незаконни наркотици и забранени психоактивни вещества, и трафика и транзита на такива вещества на техните територии. Това сътрудничество се осъществява на двустранно, регионално, многостранно или тристранно равнище, според случая.

2. Страните си сътрудничат за намаляване на предлагането и търсенето на наркотици, въз основа на принципа на обща и споделена отговорност и на интегриран, балансиран и основан на доказателства подход.

3. Страните си сътрудничат за подобряване на капацитета на съдебната система и правоприлагането, включително капацитета си за докладване. Те идентифицират, разбиват и обезвреждат транснационалните организирани престъпни групи чрез механизми за по-добър обмен на информация и сведения за престъпления, свързани с наркотиците, като същевременно насърчават съвместни разследвания и операции, включително със съседни държави.

4. Страните разглеждат рисковите фактори, свързани със злоупотребата с наркотици, които засягат отделните лица, общностите и обществата. Те укрепват върховенството на закона и изграждат отговорни, ефективни и приобщаващи институции и публични служби за борба с насилието, свързано с наркотици.

5. Страните приемат мерки в подкрепа на алтернативни дейности за развитие, които да заменят незаконното отглеждане и производство на наркотици в селските и градските райони и да подобрят икономическото благосъстояние на засегнатото уязвимо население, като същевременно се насърчава социалното приобщаване на равнището на общността и на обществото като цяло.

6. Страните активизират и увеличават усилията си за намаляване на търсенето и предприемат необходимите мерки за справяне със здравните и социалните последици от наркотиците. Те предприемат съобразени с възрастта и равенството между половете мерки, адаптирани към специфичните нужди на уязвимите групи, чрез, inter alia, програми за превенция, лечение, грижи, рехабилитация и социална реинтеграция.

7. Страните се справят с новите и нововъзникващите заплахи, свързани с незаконното производство и употреба и злоупотребата със синтетични вещества, включително опиоиди, разработват и укрепват програми и подобряват механизмите за докладване с цел справяне с незаконната употреба на прекурсори на наркотични вещества.

Член 39

Сътрудничество в областта на правоприлагането и интегрирано управление на границите

1. Страните насърчават диалога и сътрудничеството в областта на правоприлагането и стратегическото съдебно сътрудничество. Те насърчават сътрудничеството между правоприлагащите органи за своевременен обмен на информация и сведения за престъпления, насърчават обмена на най-добри практики и развиват капацитет.

2. Страните подкрепят регионалното сътрудничество в областта на сигурността чрез укрепване на интегрираното управление на границите, обмена на информация и сведения и събирането и анализа на данни, като същевременно спазват съответните правни рамки за защита на личните данни. Те насърчават мирното уреждане на гранични спорове и противоречия в съответствие с международното право. Те подкрепят мерки за изграждане на доверие и специфични стратегии за развитие, когато е целесъобразно, за да се повиши доверието и да се намали евентуално напрежение по границите.

Член 40

Морска и авиационна безопасност и сигурност

1. Страните развиват сътрудничество по въпросите на мореплаването и въздухоплаването с цел подобряване на безопасността и сигурността и подобряват, *inter alia*, целевото насочване и управлението на високорискови товари в съответствие с международното право и съответните резолюции на ООН.

2. Страните засилват морската сигурност в съответствие с UNCLOS в отговор на заплахите за кораби и критични морски съоръжения и активи, като подобряват мониторинга и прилагат съответните законови и подзаконови разпоредби. Те предприемат действия срещу пиратството, въоръжените грабежи и всички форми на организирана престъпност по море, включително чрез използването на космически технологии.

ДЯЛ IV

Човешко развитие, социално сближаване и мобилност

Член 41

Страните са решени да изкоренят бедността във всичките ѝ форми до 2030 г., да се борят ефективно с неравенството, да постигнат равенство между половете, да овластят жените и младите хора, за да гарантират, че всеки разполага с необходимите средства за достоен живот. Те също така са решени да насърчават социалното сближаване и да създават условия за ефективно участие на хората в демократичния живот и за техния активен принос за устойчивия икономически растеж. Те обръщат специално внимание на лицата в уязвимо положение, включително жените, децата, възрастните хора, коренното население, както е посочено в Декларацията на ООН за правата на коренното население (UNDRIP), местните общности и хората с увреждания. Те предприемат конкретни мерки за насърчаване на социалната закрила като основна инвестиция за премахване на бедността и борба с неравенството и важно средство за създаване на самоукрепващ се цикъл за постигане на приобщаващо и устойчиво икономическо развитие посредством по-широко реинвестиране на икономическите ползи в обществото и хората и повишаване на социалната устойчивост. Страните възприемат цялостен и балансиран подход към миграцията. Те предприемат действия във връзка с миграцията в дух на солидарност, партньорство и споделена отговорност и съгласно съответните си компетенции. Страните използват предимствата на миграцията, насърчават интеграцията на мигрантите, използват знанията, предприемаческите умения и инвестициите на диаспората и използват максимално паричните преводи като източник за финансиране на приобщаващото и устойчивото развитие. Те също така се стремят към открит диалог относно мобилността между Европейския съюз и Карибите и си сътрудничат за намаляване на отрицателното въздействие на загубата на умения върху развитието на държавите.

Глава 1

Социални услуги

Член 42

Образование

1. Страните утвърждават и насърчават приобщаващия и равноправен достъп на достъпна цена до образование и повишаването на неговото качество на всички равнища, включително чрез солидни и приобщаващи национални образователни системи и подобрена инфраструктура и оборудване, като обръщат специално внимание на хората с увреждания. Те подкрепят напредъка в областта на равенството между половете, за да се създаде благоприятна среда, в която момчетата и момичетата имат равни възможности за образование и съпоставими образователни резултати.

2. Страните подкрепят разширеното разпространение и прилагане на науката, технологиите, инженерството и математиката, както и на изкуствата на всички равнища на образователната система.

3. Страните насърчават използването на достъпни иновативни технологии на достъпна цена за образователни цели и развиването на цифрови умения и грамотност за всички.

4. Страните си сътрудничат за по-добри резултати при записването и по-високо качество на висшето образование, техническото и професионалното обучение, неформалното учене, ученето в процеса на работа и ученето през целия живот за увеличаване на броя на високообразованите лица и квалифицираните работници.

5. Страните си сътрудничат за укрепване на академичното развитие, насърчаване на взаимното признаване на квалификациите и улесняване на мобилността на студенти, персонал и преподаватели между Карибите и Европейския съюз.

6. Страните си сътрудничат за насърчаване на академичните изследвания, развойната дейност и иновациите чрез, *inter alia*, засилване на сътрудничеството между ключови институции и насърчаване на използването на научните изследвания и анализи за отбелязването на високи академични постижения, които са от взаимна полза.

Член 43

Здраве

1. Страните насърчават всеобщото здравно осигуряване на достъпна цена и равноправния достъп до здравни услуги, включително чрез укрепване на националните здравни системи, изграждане на устойчива качествена инфраструктура и осигуряване на достъп до безопасни и основни лекарства, ваксини и диагностика на достъпна цена.

2. Страните си сътрудничат за справяне с нарастващата честота и тежест на незаразните болести, като предприемат стъпки за профилактика и контрол, включително чрез насърчаване на здравословното хранене и здравословния начин на живот, използване на цифрови инструменти и здравно образование.

3. Страните укрепват националния и регионалния капацитет за бързо и ефективно откриване и реагиране на огнища на заразни болести и други извънредни ситуации, свързани със здравето, от национално и международно значение, като следват подхода „едно здраве“, който обхваща здравето на хората, здравето на животните, растенията и екосистемите.

4. Страните си сътрудничат за справяне с извънредни ситуации, свързани с общественото здраве, чрез, *inter alia*, използването на системи за ранно предупреждение за бърз обмен на информация, разработването на съгласувани и многосекторни планове за подобряване на капацитета на здравните системи, предоставянето на основни лекарства, ваксини и медицинско оборудване на достъпна цена, включително диагностика, и предоставянето на хуманитарна помощ и съдействие. Те укрепват международното сътрудничество за смекчаване на въздействието на извънредните ситуации в областта на общественото здраве в световен мащаб.

5. Страните насърчават научните изследвания и споделянето на знания, опит и най-добри практики в сектора на здравето.

Член 44

Жилищно настаняване, водоснабдяване и санитарни услуги

1. Страните подкрепят всеобщия достъп до достойно и безопасно жилищно настаняване на достъпна цена с особен акцент върху уязвимите и маргинализираните лица, включително коренното население, както е определено в Декларацията на ООН за правата на коренното население (UNDRIP), и местните общности, с цел да се постигне положително въздействие върху здравето на хората и напредък в социално-икономическото развитие на техните общности и да се преодолеят неравенствата между домакинствата в градските и селските райони. Те насърчават съобразени с изменението на климата жилища и инфраструктура чрез, *inter alia*, разработването и прилагането на строителни норми.

2. Страните подобряват достъпа до безопасно и устойчиво водоснабдяване на достъпна цена, включително чрез развитие на устойчиво и интегрирано управление на водните ресурси, управление на твърдите отпадъци и насърчаване на мерки за рециклиране на водите.

3. Страните насърчават адекватен и равнопоставен достъп на достъпна цена до санитарни и хигиенни услуги за всички, като обръщат специално внимание на потребностите на жените и момичетата и на хората в уязвимо положение.

4. Страните насърчават всеобщия и подобрен достъп до електроенергия на достъпни цени и увеличават ефективното и устойчиво потребление на енергия за всички.

Член 45

Устойчива урбанизация и развитие на селските райони

1. Страните насърчават благоприятна среда за устойчиво развитие на селските и градските райони. Те насърчават устойчивото планиране на земеползването, като обръщат особено внимание на прозрачното и регулирано придобиване на земя и права на собственост, устойчивата градска мобилност и интелигентните и безопасни градове.

2. Страните насърчават балансирано развитие на икономиките и общностите в селските райони, с особен акцент върху заетостта и генерирането на доходи. Те ускоряват диверсификацията на селските райони чрез добавяне на стойност към местното производство и оползотворяват природните и културните ресурси.

3. Страните насърчават приобщаващи, балансирани и интегрирани политики за градската среда и селските райони и многостранната координация на управлението, като ангажират активно местните органи и общности и изграждат по-силни връзки между селските и градските райони.

Член 46

Продоволствена сигурност и по-добро хранене

1. Страните си сътрудничат, за да гарантират, че всички имат достъп до достатъчна, безопасна и питателна храна на достъпна цена, с оглед на прекратяването на всички форми на недохранване и предотвратяването на продоволствени кризи. За тази цел те обръщат специално внимание на най-уязвимите държави, включително на засегнатите от бедствия държави и на лицата в уязвимо положение.

2. Страните, признавайки отрицателното въздействие на намалената селскостопанска продукция, силната зависимост от вносни хранителни продукти и прекомерната експлоатация на рибни запаси върху продоволствената сигурност и храненето, подкрепят устойчивото развитие на местното селско стопанство, рибарство и производство на храни.

3. Страните си сътрудничат за преодоляване на въздействието на продоволствените кризи и за гарантиране на навременни действия за предоставяне на храна на местно равнище чрез разработване на политики за интервенции и на инфраструктура, включително инвестиции в системи за транспорт и съхранение, които са издръжливи спрямо изменението на климата. В тази връзка те обръщат внимание на нуждите на най-уязвимите групи от населението.

Глава 2

Социално сближаване

Член 47

Равенство, социална закрила и достоен труд

1. Страните насърчават равенството, като приемат политики в подкрепа на постепенното постигане и поддържане на ръст на доходите на най-бедното население, който да е над средния на национално равнище.

2. Страните насърчават равноправни и стабилни фискални, икономически и социални политики, ориентирани към по-приобщаващи общества с подобрено разпределение на доходите с цел намаляване на неравенството и несправедливостта.

3. Страните работят за разширяване на обхвата на социалната закрила, особено за лица в уязвимо положение, с цел постепенно постигане на всеобщ достъп чрез мрежи за социална сигурност, сигурност на основния доход и адекватни системи за социална закрила, способни да реагират на сътресения. Те насърчават научните изследвания и обмена на знания, опит и най-добри практики относно социалната закрила.

4. Страните насърчават създаването на приобщаващи и добре функциониращи пазари на труда и политики по заетостта, насочени към постигане на международни стандарти за достоен труд за всички и справедливи възнаграждения, които осигуряват достоен стандарт на живот, включително подобряване на здравословните и безопасни условия на труд за работниците. Те се борят с всички форми на експлоатация, включително сексуалната експлоатация и експлоатацията на труда, както в официалната, така и в неформалната икономика.

5. Страните предприемат действия по въпроси, свързани с неформалната икономика, в това число иновативен достъп до финансови услуги, кредити и микрофинансиране и засилени мерки за социална закрила, за да спомогнат за плавен преход към официалната икономика.

6. Страните предприемат конкретни мерки за насърчаване на правата на хората с увреждания с оглед постигане на напредък в ефективното прилагане на съответните международни споразумения, насърчаване на пълното им приобщаване в обществото, без каквато и да е дискриминация, и на равния им достъп до социални услуги и до пазарите на труда.

7. Страните насърчават социалното сближаване чрез, *inter alia*, опазване и укрепване на материалното и нематериалното културно наследство и многообразието от форми на културно изразяване.

Член 48

Равенство между половете и овластяване на жените и момичетата

1. Страните укрепват политиките, програмите и механизмите, насочени към насърчаване на равенството между половете и осигуряване на равни възможности за участие във всички сектори на политическия, икономическия, социалния и културния живот и подобряване на тези възможности. Те гарантират, че перспективата за равенство между половете систематично се интегрира във всички политики, включително чрез създаването и утвърждаването на правни рамки.

2. Страните гарантират физическата и психологическата неприкосновеност на жените и момичетата, като приемат законодателни мерки и мерки на политиката за прекратяване на детските, ранните и принудителните бракове и премахват всички форми на сексуално и основано на пола насилие, по-специално домашното насилие срещу жени и мъже, трафика на хора, всички форми на сексуална и трудова експлоатация и всички форми на тормоз както в публичната, така и в частната сфера. Те улесняват достъпа до правосъдие и насърчават кампании за превенция и повишаване на осведомеността, с които да се окаже подкрепа за промяна в поведението, за да се постигне напредък по отношение на равенството между половете и овластяването на жените и момичетата.

3. Страните подкрепят ефективното прилагане на всички съответни международни споразумения, включително Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените, приета в Ню Йорк на 18 декември 1979 г., и насърчават ратифицирането на факултативния протокол към нея.

4. Страните гарантират, че правата на жените и момичетата се спазват и утвърждават. Те укрепват социалните права, по-специално в областите на здравето и образованието, включително достъпа до услуги за семейно планиране. Те засилват икономическите права на жените, включително като улесняват достъпа им до икономически възможности, финансови услуги, технологии, предоставящи възможности, заетост и контрол и използване на земя и други производствени активи. Те подкрепят жените предприемачи, намаляват разликата в заплащането на жените и мъжете и премахват други дискриминационни разпоредби и практики.

5. Страните засилват участието и влиянието на жените и момичетата в политическия живот, включително чрез по-голям достъп до изборни, политически и управленски процеси и позиции, както и чрез усилия за изграждане на общности.

6. Страните овластяват организациите на жените и момичетата и укрепват капацитета на националните и регионалните институции за справяне с проблеми, свързани с насилието срещу жени и момичета, включително предотвратяване и защита от всички форми на сексуално и основано на пола насилие Те разработват механизми за разследване на тормоза и за отчетност, оказват грижи и подкрепа за жертвите и насърчават условия за безопасност и сигурност за жените и момичетата.

7. Страните се ангажират с пълното и ефективно изпълнение на Декларацията и Платформата за действие от Пекин и Програмата за действие на Международната конференция за населението и развитието, както и на резултатите от конференциите за техния преглед. Освен това те подчертават необходимостта от всеобщ достъп до качествена и изчерпателна информация и образование на достъпна цена в областта на сексуалното и репродуктивното здраве, като вземат предвид международните технически насоки на ЮНЕСКО относно сексуалното образование, както и необходимостта от предоставяне на услуги в областта на сексуалното и репродуктивното здраве. Те продължават да прилагат ефективно Консенсуса от Монтевидео за населението и развитието, по целесъобразност.

Член 49

Младеж

1. Страните разработват целенасочени политики за насърчаване на овластяването на младите хора и за улесняване на тяхното участие в политическия, социалния, гражданския и икономическия живот.

2. Страните подкрепят предприемачеството сред младите хора и насърчават създаването на устойчиви работни места във всички сектори с достойни условия на труд за младите хора, включително като ги подпомагат в придобиването на умения, съответстващи на изискванията на пазара на труда, чрез образование, техническо и професионално обучение и по-голям достъп до технологии и като подкрепят службите по заетостта в действията им за запознаване на младите хора с възможностите за заетост и достъпа до финансови услуги и партньорства за стартиращи предприятия.

3. Страните създават управленски структури за насърчаване на отговорно гражданско участие на младежта, увеличаване на влиянието на младите хора в процесите на вземане на решения и насърчаване на активното им участие в политическия живот и в усилията за изграждане на общности. Те насърчават повишеното участие на младите хора в действия в областта на околната среда, по-специално в програми за мониторинг и адаптиране към изменението на климата.

4. Страните предприемат мерки за подобряване на достъпа на младежите до правосъдие и за укрепване на системите за закрила на детето. Те предприемат всички необходими мерки за закрила на детето от всякакви форми на физическо или психическо насилие, нараняване, злоупотреба, липса на грижи или небрежно отношение, малтретиране и експлоатация, включително сексуално насилие.

5. Страните насърчават социални програми и програми в областта на правосъдието за предотвратяване на младежката престъпност и за интегриране на младите хора в икономическия и социалния живот. Те подкрепят институции като училища, социални организации, организации на верска основа и младежки групи, които допринасят за изграждането на устойчивост на младите хора и уязвимите общности, изложени на риск.

Член 50

Спорт

Страните насърчават спорта и физическото възпитание като двигател за устойчиво развитие, здраве и благосъстояние, социално приобщаване, недискриминация и утвърждаване на правата на човека. Те си сътрудничат за използване на спорта като икономически, културен и социален фактор чрез, *inter alia*, създаване на подходящи съоръжения, насърчаване на участието в спортни и други физически дейности и обмен на най-добри практики. Те насърчават мобилността на спортистите и свързаните с тях специалисти като средство за засилване на междукултурния диалог и сътрудничеството.

Глава 3

Миграция, мобилност и развитие

Член 51

Миграция, мобилност и развитие

1. Страните признават приноса на законно пребиваващите мигранти и тяхната диаспора за икономическия, социалния, политическия и културния живот на приемащите ги държави. Те подкрепят тяхната интеграция, като насърчават, *inter alia*, предприемачеството, подкрепата за бизнеса и развитието на умения според съответните си компетенции. Те потвърждават отново ангажимента си да зачитат правата на човека на всички мигранти и принудително разселени лица, включително бежанците и лицата, търсещи убежище, при пълно зачитане на международното право, като се обръща специално внимание на хората в уязвимо положение, особено жените и децата.

2. Страните се стремят към открит диалог за насърчаване на мобилността и краткосрочния престой с цел засилване на обмена в области като туризма и бизнеса, както и за насърчаване на взаимното разбирателство и утвърждаване на споделените ценности. При този обмен се взема предвид и специфичното положение на ОСТ, асоциирани към ЕС, и най-отдалечените региони на ЕС, като се признават тяхната физическа близост и икономическите и културни връзки, както и други области на сътрудничество.

3. Страните разглеждат възможността за разработването на схеми за кръгова миграция и прилагат и подобряват, по целесъобразност, правните рамки за улесняване на процедурите за повторно влизане на граждани на държава—членка на Европейския съюз или на член на ОДАКТБ, които законно пребивават на териториите съответно на членовете на ОДАКТБ или на държавите—членки на Европейския съюз. Те обмислят аспекти на реинтеграцията на граждани на държава—членка на Европейския съюз или на член на ОДАКТБ, които законно пребивават на териториите съответно на членовете на ОДАКТБ или на държавите—членки на Европейския съюз, в държавите на произход, за да гарантират, че придобитият от тях опит или квалификации могат да бъдат от полза за местния пазар на труда и местната общност.

4. Страните си сътрудничат за намаляване на отрицателното въздействие на загубата на умения върху развитието на държавите. Освен това те приемат съгласуван подход за постигане на напредък в обучението на избрани специалисти в Карибите, който включва разширяване на схемите за обучение и насърчаване на записването на граждани на ЕС.

5. Страните, признавайки значението на паричните преводи като източник на приобщаващо и устойчиво развитие, ако се управляват правилно, се стремят да намалят разходите за трансакции с парични преводи до по-малко от 3 % и да премахнат до 2030 г. коридорите за парични преводи с разходи, надвишаващи 5 %, да насърчат финансовото приобщаване чрез иновативни финансови инструменти и нови технологии и да подобрят регулаторните рамки за засилено участие на нетрадиционни стопански субекти. Страните засилват приноса на диаспорите за устойчивото развитие на техните държави на произход, като насърчават и улесняват инвестициите на диаспорите и създаването на предприятия като средство за стимулиране на местното развитие и предприемачество в държавите на произход и за трансфер на знания, опит и технологии.

6. Страните разработват мерки за извличане на ползите от миграцията юг-юг и за смекчаване на всяко отрицателно въздействие въз основа на принципите на солидарност, споделен просперитет и отговорност.

7. Страните насърчават обмена на най-добри практики между схемите за мобилност Кариби—ЕС и вътрешнорегионалните схеми за мобилност, включително свободното движение на хора в процесите на регионална интеграция.

РЕГИОНАЛЕН ПРОТОКОЛ ЗА ТИХООКЕАНСКИЯ БАСЕЙН

ЧАСТ I

РАМКА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

Глава 1

Естество и обхват

Член 1

Истинско партньорство

1. За целите на настоящия протокол „страни“ означава съответните страни, обвързани от настоящия протокол съгласно член 6 от общата част на настоящото споразумение.

2. Отношенията между страните се уреждат от разпоредбите на общата част на настоящото споразумение, и специфичните цели, определени в настоящия протокол, които се допълват и взаимно се подсилват в съответствие с член 6 от общата част на настоящото споразумение.

3. Страните се споразумяват да укрепват отношенията си и да засилват сътрудничеството си с цел утвърждаването на споделени ценности, общи интереси, отговорности и задължения. Това истинско партньорство се осъществява в дух на взаимно уважение и отчетност, равенство и споделена отговорност.

Член 2

Многостранно сътрудничество

1. Страните засилват диалога и сътрудничеството и активизират усилията си в подкрепа на многостранното сътрудничество и основания на правила световен ред.

2. Чрез подходящ диалог за партньорство, съгласно член 3 от общата част, страните се стремят да изградят стратегически коалиции по редица глобални въпроси, по-специално по отношение на изменението на климата, управлението на океаните, биологичното разнообразие, приобщаващото и устойчиво икономическо развитие, правата на човека и въпросите, свързани с мира и сигурността. Когато е целесъобразно, те координират позициите си в рамките на ООН и други международни и регионални организации и форуми. Те предприемат конкретни мерки, за да подпишат, ратифицират или да се присъединят, според случая, към ключови международни договори и конвенции и да ги прилагат.

Член 3

Цели

Страните потвърждават отново широкия и всеобхватен характер на настоящия протокол и се споразумяват, че неговите цели са, *inter alia*,:

а) укрепване на политическото партньорство между страните, основано на редовен диалог и насърчаване на общите интереси;

б) подобряване на издръжливостта по отношение на околната среда и климата и стремеж към устойчиво управление на природните ресурси;

в) изглаждане на демократични, мирни и основани на права общества, основаващи се на върховенството на закона и доброто управление, и постигане на напредък в областите на равенството между половете и финансовото управление;

г) подкрепа за приобщаващия и устойчив икономически растеж чрез засилване на инвестициите и развитието на частния сектор, като се отделя специално внимание на синята икономика и подобрената свързаност;

д) подкрепа за конкретни мерки, насочени към укрепване на управлението на океаните и опазването и устойчивото управление на живите морски ресурси, включително рибарството, и

е) инвестиране в човешкото и социалното развитие, като се преодоляват неравенствата и се гарантира, че никой не е пренебрегнат, и като се обръща специално внимание на насърчаването на младите хора и на икономическото, социалното и политическото овластяване на жените и момичетата.

Член 4

Регионална интеграция и сътрудничество

1. Страните подкрепят процеса на регионална интеграция и сътрудничество в Тихоокеанския басейн като начин за справяне с междудържавните предизвикателства и улесняване на прилагането на настоящия протокол, за да извлекат максимална полза от него, като вземат предвид съответните си рамки на политиката, включително Рамката за регионализма в Тихоокеанския басейн.

2. Страните се споразумяват да засилят сътрудничеството си с регионални организации, държави и територии, които споделят едни и същи ценности и желаят и са в състояние да насърчават и преследват общи цели, като допринасят за политическото, икономическото и социалното развитие на Тихоокеанския регион като цяло.

3. Страните насърчават и подкрепят сътрудничеството юг-юг и тристранното сътрудничество като средство за укрепване на регионалното сътрудничество.

Глава 2

Участници и процеси

Член 5

Институционални разпоредби

1. Съвместните институции, установени по настоящия протокол, както са определени в общата част на настоящото споразумение, включително по отношение на своя състав и функции, са:

а) Съветът на министрите Тихоокеански басейн—ЕС;

б) Съвместният комитет Тихоокеански басейн—ЕС;

в) Парламентарната асамблея Тихоокеански басейн—ЕС.

2. Страните могат да решат да се срещнат на равнище държавни или правителствени ръководители, ако сметнат това за необходимо, въз основа на взаимно договорен график и дневен ред.

Член 6

Отвъдморски страни и територии в Тихоокеанския регион

1. Страните се споразумяват да укрепят връзките между асоциираните към ЕС отвъдморски страни и територии (ОСТ) в Тихоокеанския регион и членовете на ОДАКТБ от Тихоокеанския басейн.

2. Страните се стремят да включат ОСТ в регионалната интеграция, сътрудничество и организации, когато е целесъобразно, особено в областите на изменението на климата, екологичната устойчивост, устойчивото управление на природните ресурси, свързаността, търговията и инвестициите.

3. Страните се споразумяват ОСТ в Тихоокеанския регион да получат ролята на наблюдатели в съвместните институции, създадени по силата на настоящия протокол.

Член 7

Механизми за консултации и взаимодействие със заинтересованите страни

Страните установяват механизми за консултации и диалог с всички съответни заинтересовани страни, включително местните органи, представителите на гражданското общество и частния сектор, за да ги информират редовно и да събират информация за ефективното прилагане на настоящия протокол, включително с оглед на заседанията на Съвета на министрите Тихоокеански басейн—ЕС.

Член 8

Изпълнение, мониторинг и оценка

1. При изпълнението на действия за всяка област на сътрудничество страните, в съответствие с правната рамка, установена с настоящото споразумение, вземат предвид своите съответни стратегически рамки и рамки на политиката, включително регионалните стратегии, приети от членовете на ОДАКТБ от Тихоокеанския басейн, по целесъобразност.

2. Страните предприемат действия и изпълняват мерки на най-подходящото вътрешно, регионално и многодържавно равнище. Те се стремят да постигнат максимално въздействие и да засилят участието на заинтересованите страни, включително чрез изграждане на капацитет.

3. Страните извършват мониторинг на настоящия протокол, за да гарантират, че действията и мерките се изпълняват ефективно и ефикасно, включително чрез подход с участието на множество заинтересовани страни. Те могат да го адаптират към променящите се обстоятелства и да разширяват неговия обхват, за да укрепят сътрудничеството в съществуващи и нови области, в съответствие с процедурата, посочена в член 99, параграф 5 от общата част на настоящото споразумение.

4. Страните извършват редовен независим мониторинг и оценки на дейностите, предвидени в ключовите области на сътрудничество по настоящия протокол.

ЧАСТ II

КЛЮЧОВИ ОБЛАСТИ НА СЪТРУДНИЧЕСТВО

ДЯЛ I

Екологична устойчивост и изменение на климата

Член 9

Страните, признавайки сериозната заплаха, предизвикана от изменението на климата, покачването на морското равнище и влошаването на околната среда за устойчивото развитие и за живота на хората, и признавайки значителните рискове за малките островни развиващи се държави, изграждат устойчивост на изменението на климата и постигат обрат в процеса на увреждане на околната среда. Те предприемат амбициозни действия за смекчаване на изменението на климата и адаптиране към него, за предотвратяване, свеждане до минимум и преодоляване на рисковете от загуби и щети, за опазване и подобряване на качеството на околната среда и за подкрепа на устойчивото управление на природните ресурси. Те приемат мерки за справяне със загубата на биологично разнообразие, поддържане и възстановяване на екосистемите, насърчаване на управлението на океаните и предотвратяване и реагиране на бедствия. Те инвестират в екологосъобразен растеж, кръгова икономика и енергия от възобновяеми източници, като гарантират, че икономическият растеж върви ръка за ръка с екологичната устойчивост.

Член 10

Действия в областта на климата

1. Страните, припомняйки целите, принципите и разпоредбите на Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата и Парижкото споразумение и подчертавайки необходимостта от увеличаване на глобалните усилия за справяне с изменението на климата в светлината на констатациите в специалния доклад на Междуправителствения комитет по изменение на климата относно въздействието на глобалното затопляне с 1,5 °C над равнищата от прединдустриалния период, се споразумяват да допринесат за намаляване на глобалните емисии в съответствие със задържането на повишаването на глобалната средна температура значително под 2 °C над равнищата от прединдустриалния период и полагат усилия за ограничаване на глобалното затопляне до 1,5 °C. Те признават, че е важно възможно най-скоро да се постигнат нулеви нетни антропогенни емисии в световен мащаб. За тази цел те се ангажират с последователни национално определени приноси (НОП), които ще представляват значителна стъпка напред, надхвърляща настоящите им НОП, ще отразяват възможно най-голямата им амбиция в контекста на различните национални обстоятелства и потвърждават целта им всяка от страните да постигне неутралност по отношение на климата до 2050 г.

2. Страните разработват всеобхватни и приобщаващи вътрешни политики и програми в областта на климата, включително чрез законодателни и управленски рамки, и провеждат конкретни действия за ускоряване на изпълнението на Парижкото споразумение. Те разработват системи за мониторинг, докладване, проверка и оценка с цел проследяване на напредъка на действията в областта на климата.

3. Страните активизират и увеличават усилията си за адаптиране към последиците от изменението на климата, включително чрез разработване и прилагане на амбициозни национални планове за адаптиране. Те разработват и прилагат политики, стратегии и законодателни рамки с оглед на интегрирането на адаптацията в съответните социално-икономически сектори и сектори, свързани с околната среда.

4. Страните, признавайки, че секторите на производството на енергия от изкопаеми горива и на транспорта допринасят значително за въглеродните емисии, се ангажират да разработят решения за енергийна ефективност и енергия от възобновяеми източници и допълнително да намалят въглеродните емисии от секторите на сухопътния, въздушния и морския транспорт. Те засилват действията за сътрудничество за разработване и трансфер на технологии. Те се стремят към рационализиране и постепенно премахване на неефективните субсидии за изкопаеми горива, които насърчават разточителното потребление, и свеждане до минимум на възможните неблагоприятни въздействия по начин, който защитава бедните хора и засегнатите общности.

5. Страните прилагат интегрирани, цялостни и балансирани непазарни подходи за справяне с изменението на климата и последиците от него, като вземат предвид също уязвимостта на малки островни развиващи се държави и съответните им рамки на политиката, включително Рамката за устойчиво развитие в Тихоокеанския басейн (РУРТБ) и Партньорството за устойчивост в Тихоокеанския басейн.

6. Страните подкрепят действия за привеждане на финансовите потоци в съответствие с възможностите за постигане на ниски емисии на парникови газове и развитие, което е устойчиво на изменението на климата. Те си сътрудничат за мобилизиране на финансиране в областта на климата от разнообразни източници, инструменти и канали в подкрепа на разработването и изпълнението на национални планове за адаптация и НОП, като надхвърлят настоящите равнища в съответствие с Парижкото споразумение.

7. Страните насърчават амбициозното поетапно намаляване на флуоровъглеводородите съгласно Монреалския протокол за веществата, които нарушават озоновия слой, приет в Монреал на 16 септември 1987 г. и изменението от Кигали към него. Те насърчават всички страни по протокола да ратифицират и гарантират бързото прилагане на посоченото изменение.

8. Страните засилват координацията между всички равнища на управление и предприемат действия, ползвайки като основа и ориентир най-добрите налични научни и, когато е уместно, традиционни знания и системи на знания на коренните и местните общности. Те насърчават и дават възможност на местните органи да поемат и изпълняват амбициозни ангажименти в областта на климата и енергетиката. Те насърчават съществуващи инициативи като Световния конвент на кметовете за климата и енергетиката и подкрепят изпълнението на техните планове за действие.

9. Страните работят заедно за развитието на мрежи от знания за адаптиране и реагиране на изменението на климата и за укрепване на научния, техническия, човешкия и институционалния капацитет за действия в областта на климата и за управление и мониторинг на околната среда, включително чрез космически технологии и информационни системи.

Член 11

Околна среда и устойчиво управление на природните ресурси

1. Страните подкрепят опазването, устойчивото използване и възстановяването на екосистемите и услугите, които те предоставят, свързващи биологичното разнообразие с поминъка. Те опазват, възстановяват и подобряват биологичното разнообразие в съответствие с Конвенцията за биологичното разнообразие и глобалната рамка за биологичното разнообразие за периода след 2020 г. Те подкрепят разработването на дългосрочни стратегии, насочени към интегрирането на биологичното разнообразие в националните и регионалните рамки в Тихоокеанския регион, като осигуряват координация и съгласуваност в институциите и генерират доказателства, които да послужат при вземането на информирани решения.

2. Страните насърчават интегриран подход към механизмите за правоприлагане и ги укрепват за целите на устойчивото управление и използване на природните ресурси и околната среда на всички равнища, включително развитието на кръгова и зелена икономика, като вземат предвид потребностите на настоящите и бъдещите поколения и, когато е целесъобразно, местните, традиционните и обичайните практики.

3. Страните си сътрудничат, за да гарантират устойчивото управление на своите горски ресурси и други дървесни ресурси, да намалят обезлесяването и да постигнат обрат в процеса на обезлесяване, да се борят с незаконната сеч и търговията с незаконна дървесина и продукти на основата на дървесина, да възстановят функциите на естествените гори, включително предоставянето на екосистемни услуги, и да насърчават отговорното минно дело, като вземат предвид исканията за устойчиво развитие, включително икономическите, социалните и екологичните нужди на нарастващото си население.

4. Страните насърчават устойчиви системи за интегрирано управление на водите, като защитават и опазват водните източници и екосистеми, събират и пречистват отпадъчните води, предприемат действия във връзка с влошаването на качеството на почвите и замърсяването на водните и подземните водни ресурси и несигурността по отношение на наличието на вода чрез системи за събиране и съхранение на водата.

5. Страните си сътрудничат в борбата със заплахата от инвазивни чужди видове във връзка с изчезването на местни видове, биологичното разнообразие, екосистемните функции и услуги, поминъка и устойчивостта на хората и търговията и икономическото развитие.

6. Страните предприемат ефективни стъпки срещу всички форми на замърсяване. Те работят за създаване на необходимите регулаторни рамки и механизми за правоприлагане за доброто управление на химикалите и отпадъците. Те се стремят да предотвратят или сведат до минимум генерирането на отпадъци при източника и да подобрят възможността за повторна употреба, рециклиране и ефективно използване на ресурсите, за да адаптират производството и потреблението към постигането на кръгова икономика. Те предприемат мерки, за да предотвратят или сведат до минимум опасните вещества в циклите на материалите и управляват химикалите в продуктите през целия им жизнен цикъл.

Член 12

Устойчивост при бедствия

1. Страните си сътрудничат за изграждане на устойчивост на хората, обществата, институциите и инфраструктурата при бедствия. Те вземат предвид силните връзки между бедствията и изменението на климата и въздействието на бедствията върху човешкото и социалното развитие, поминъка на хората, особено на уязвимите групи и лица, културното наследство, екологичната цялост, икономическото развитие и сигурността на хората. Те полагат всички усилия за прилагане и мониторинг на Рамковата програма от Сендай за периода 2015—2030 г. за намаляване на риска от бедствия, включително чрез обмен на информация и най-добри практики, като вземат предвид съответните си рамки на политиката, включително РУРТБ.

2. Страните насърчават цялостен подход към намаляването на риска от бедствия, включително като вземат предвид РУРТБ, като инвестират в превенцията и готовността за справяне с рисковете, интегрирането на усилията за намаляване на рисковете в действията по възстановяване и насърчаването на застраховането на финансовия риск. Те подкрепят устойчивостта на публичните услуги, инфраструктурата, продоволствената сигурност и сигурността на водоснабдяването, като гарантират, че инвестициите отчитат и отговарят на реалистичното разбиране на бъдещите рискове. Те поставят устойчивостта на изменението на климата в центъра на всички усилия за реконструкция и възстановяване, включително чрез прилагане на подход „да изграждаме отново, но по-добре“.

3. Страните си сътрудничат за подобряване на достъпа, трансфера и системното използване на съответните технологии за изграждане на издръжливост. Те инвестират в събирането и използването на статистически данни за бедствията и загубите, всеобхватната оценка на риска, изпълнението на планове за намаляване на риска на всички равнища и укрепването на връзката между намаляването на риска от бедствия и адаптирането към изменението на климата. Те подкрепят използването на космически технологии и информация за подобряване на предотвратяването, готовността, реагирането и мерките за възстановяване.

4. Страните работят за укрепване на приобщаващото управление на риска на всички равнища, включително за развитието на капацитет за намаляване на риска от бедствия на национално и регионално равнище и на центровете за високи постижения и иновации в областта на климата. Те работят за увеличаване на капацитета за наблюдение, ранно предупреждение и оценка на риска, както и за повишаване на националния и регионалния капацитет и способност за предприемане на мерки за превенция, смекчаване на последиците от изменението на климата, подготвеност, реагиране и възстановяване, включително механизми за гражданска защита, както и за изграждане на капацитет на местните общности и институции с акцент върху най-уязвимите и маргинализирани домакинства и групи.

5. Страните извършват мониторинг на приоритетите и целите за управление на риска от бедствия и риска, свързан с климата и ги оценят спрямо най-добрите международни практики.

ДЯЛ II

Приобщаващо и устойчиво икономическо развитие

Член 13

1. Страните следват интегрирани стратегии и провеждат реформи за изграждане на устойчиви и диверсифицирани икономики, насърчаване на икономическия растеж и трансформацията, укрепване на деловите и търговските отношения и подкрепа за прехода към пълна, качествена заетост. Те се ангажират да създадат бизнес среда, която благоприятства по-големи инвестиционни потоци и развитието на частния сектор. Те укрепват и задълбочават вътрешнорегионалното икономическо сътрудничество, включително мобилността на стоки и услуги. Те насърчават и улесняват по-широкото използване на съответните си валути при международни сделки.

2. Страните насърчават мерки в подкрепа на преобразуващия характер на науката, технологиите, иновациите и научните изследвания. Те работят за постигането на кръгова и устойчива на изменението на климата икономика с ниски емисии и гарантират, че всички хора се възползват от предоставените възможности за стопанска дейност, че основните трудови стандарти се зачитат и съблюдават, включително чрез социален диалог, и че се насърчава социално-икономическото овластяване и приобщаване на уязвимите лица, жените и младите хора, включително чрез подходящи мерки за социална закрила. Те се споразумяват да съсредоточат усилията си върху ключови сектори с мултиплициращ ефект върху устойчивия растеж, създаването на работни места и премахването на бедността, включително възможността за сътрудничество в нови икономически области.

Глава 1

Икономически растеж и диверсификация

Член 14

Фактори за икономическото развитие

1. Страните предприемат мерки, които подпомагат като приоритет постигането на по-висока икономическа производителност чрез диверсификация, технологично модернизиране и иновации, както и мерки, които подобряват макроикономическата стабилност и стабилността на финансовия сектор, опростяват и хармонизират разпоредбите и процесите в областта на стопанската дейност, укрепват ефективните и предвидими данъчни системи, повишават ефективността на публичната администрация и съдебните системи. Те приемат стабилни политики в областта на конкуренцията и гарантират защитата на правата върху земята и собствеността, както и правата върху интелектуалната собственост.

2. Страните се договарят да насърчават стабилно законодателство, разпоредби и политики за улесняване на стопанската дейност, насочени към намаляване на регулаторните и административните пречки и повишаване на прозрачността, като същевременно развиват предприемачески умения и бизнес култура, насочени към увеличаване на инвестициите и развитие на частния сектор. Те също така насърчават корпоративната социална отговорност и отговорното бизнес поведение, включително по отношение на екологичните съображения.

3. Страните се споразумяват да разгледат и подобрят развитието на човешкия капитал, по-специално чрез инвестиции и подкрепа за създаването на високообразована, обучена, притежаваща умения, професионално квалифицирана и ефективна работна сила, която е достатъчно обучена, за да има достъп до достойна заетост, включително в нови динамични сектори на растеж, отговаря на изискванията на пазарите на труда и повишава участието на частния сектор. Те поставят специален акцент върху повишаването на цифровата грамотност, техническото и професионалното образование и обучение и програмите за висше образование.

4. Страните насърчават политики, които повишават значението, ефикасността и ефективността на институциите на пазара на труда. Те насърчават вътрешнорегионалната трудова мобилност в подкрепа на нуждите от развитие на членовете на ОДАКТБ от Тихоокеанския басейн, и за да отговарят положително на нуждите на частния сектор и да допринесат за подобряване на икономическата интеграция, увеличаване на инвестициите и повишаване на производителността на предприятията.

5. Страните подкрепят развитието на ключови инфраструктури като енергетиката, транспорта, водоснабдяването, услугите във връзка с информационните и комуникационните технологии (ИКТ) и цифровата свързаност.

6. Страните насърчават развитието на селските райони и диверсификацията на икономиката в селските райони, включително чрез укрепване на връзките между устойчивите инфраструктури, туризма, селското стопанство и промишлеността.

7. Страните подкрепят мерки за подобряване на качеството, наличието и достъпността на застрахователни, финансови и нефинансови услуги за частните предприятия както в официалната, така и в неформалната икономика. Те подобряват достъпа до финансиране на достъпна цена, включително чрез разработването на жизнеспособни банкови и небанкови системи и укрепването на цифровите финансови услуги, които улесняват добавянето на стойност чрез интегриране на предприятията, по-специално микро-, малките и средните предприятия в регионалните и световните вериги за създаване на стойност, и чрез подобряване на производството, капацитет за регулиране на търговията, предприемачество, по-голямо улесняване на стопанската дейност, диверсификация на продуктите и дестинациите за износ, технологично подобрение и иновации, включително платформи за електронна търговия.

Член 15

Инвестиции

1. Страните се ангажират да насърчават, създават и поддържат благоприятна среда за отговорни инвестиции от взаимна полза. Те рационализират и ускоряват административните процедури и изисквания и подкрепят мерки, които създават предвидим и сигурен инвестиционен климат, улесняват партньорствата и насърчават диалога между публичния и частния сектор.

2. Страните се споразумяват да привличат и задържат устойчиви и отговорни публични и частни инвестиции, включително преки чуждестранни инвестиции, чрез смесено финансиране, гаранции и други иновативни финансови инструменти за повишаване на доверието на инвеститорите. Те се стремят да предоставят на инвеститорите подходяща и лесно достъпна информация относно възможностите за бизнес както в Европейския съюз, така и в членовете на ОДАКТБ от Тихоокеанския басейн.

3. Страните се ангажират да си сътрудничат за улесняване на инвестициите чрез подходяща комбинация от интервенции, като обръщат особено внимание на младите хора и жените.

Член 16

Развитие на частния сектор

1. Страните подкрепят развитието на динамичен, конкурентоспособен и отговорен частен сектор, включително чрез приемането на необходимите политики и икономически, институционални и законодателни реформи на национално или регионално равнище, или и на двете. Те предприемат мерки за укрепване и подобряване на производителността и ефективността на частния сектор. Те обръщат специално внимание на растежа и повишената конкурентоспособност на микро-, малките и средните предприятия, бизнес инкубаторите и развитието на занаятчийството.

2. Страните се възползват от възможностите на технологичния напредък и цифровата икономика. Те се стремят да мобилизират инвестиции в подкрепа на научните изследвания, иновациите и цифровата икономика и насърчават частния сектор да стимулира цифровизацията, по-специално по отношение на инвестициите, иновациите, пазарните знания, достъпа и експертния опит.

3. Страните насърчават промишленото развитие с оглед на постигането на устойчив икономически растеж. Те приемат целенасочени политики за улесняване на промишления растеж и възможностите, по-специално чрез създаването на връзки и дейности с добавена стойност, включително в по-малките промишлени отрасли. Те насърчават разработването на подходящи технологии и процеси и разнообразяването на продуктите от пазарни ниши. Те разработват и прилагат стратегии, които изграждат регионален и национален капацитет за конкурентоспособност в производството и износа на технологии от висок и среден клас.

4. Страните подкрепят повишената ефективност при използването на ресурсите и въвеждането на по-чисти и по-екологосъобразни технологии и промишлени процеси. Те предприемат ефективни стъпки срещу всички форми на замърсяване в резултат на икономически дейности, включително чрез ясно определяне и възлагане на отговорности на промишлеността и стопанските субекти по цялата верига на доставки, въз основа на принципите за разширена отговорност на производителя и „замърсителят плаща“.

Член 17

Наука, технологии, иновации и научни изследвания

1. Страните си сътрудничат в областта на научните изследвания, технологичното развитие и иновациите с цел насърчаване на социалното и икономическото развитие, преодоляване на предизвикателствата в обществото и повишаване на регионалната конкурентоспособност. Те развиват взаимосвързаността и оперативната съвместимост на научноизследователските мрежи и инфраструктурите и услугите за изчисления и научни данни, като насърчават това развитие в своя регионален контекст.

2. Страните улесняват взаимно, когато е целесъобразно, достъпа до своите научни, технологични и иновационни програми, научноизследователски инфраструктури и съоръжения, публикации и научни данни в представляващи интерес области, включително океаните и изменението на климата.

3. Страните си сътрудничат по въпроси от общ интерес в областта на гражданските космически дейности, като космическите изследвания, приложенията и услугите на глобалната навигационна спътникова система, разработването на системи за повишаване на точността на спътниковите данни, наблюдението на Земята и науката за Земята, особено по отношение на използването на ранно предупреждение и наблюдение.

Член 18

Парични преводи

Страните, признавайки значението на паричните преводи като основен фактор за приобщаващо и устойчиво развитие, се стремят да намалят разходите за трансакции с парични преводи до по-малко от 3 % и да премахнат до 2030 г. коридорите за парични преводи с разходи над 5 %, да насърчават осведомеността относно финансовата грамотност и финансовото приобщаване чрез иновативни финансови инструменти и да подобряват регулаторните рамки за засилено участие на нетрадиционни участници, включително чрез използването на нови технологии.

Глава 2

Търговско сътрудничество

Член 19

Търговска интеграция

1. Страните се ангажират да увеличат търговските възможности за постигане на взаимни ползи, както и в полза на по-широкия регион, включително ОСТ. Те имат за цел да насърчат безпрепятствената и постепенна интеграция на членовете на ОДАКТБ от Тихоокеанския басейн в световната икономика, по-специално чрез пълноценно използване на потенциала на регионалната интеграция и търговията с други региони.

2. Страните подкрепят прилагането и функционирането на съществуващото Временно споразумение за партньорство между Европейската общност, от една страна, и държавите от Тихоокеанския басейн, от друга страна, като насърчават присъединяването на заинтересованите държави и, когато е целесъобразно, разширяват обхвата на това споразумение.

3. Страните подкрепят процесите на регионална икономическа интеграция в Тихоокеанския регион, включително улесняването на търговията и хармонизирането на нормативната уредба, за да се даде възможност на държавите да се възползват от търговията със своите съседи и да се насърчи интеграцията им в регионалните и световните вериги за създаване на стойност.

Член 20

Търговски капацитет

1. Страните си сътрудничат в изграждането на търговски капацитет, включително чрез укрепване на производството и предприемачеството и увеличаване на инвестициите в сектори с добавена стойност. Те гарантират, че са налице рамковите условия и подходящите вътрешни политики за улесняване на по-големите търговски потоци.

2. Страните си сътрудничат в областта на улесняването на търговията въз основа на съответните си ангажименти съгласно Споразумението на СТО за улесняване на търговията. При това сътрудничество се вземат предвид специфичните нужди на членовете на ОДАКТБ от Тихоокеанския басейн, включително тези, свързани с географски ограничения, технологии, търговско финансиране и свързаност. Те полагат всички усилия да намалят търговските разходи, свързани с внос, износ, транзит и други митнически процедури във връзка с движението на стоки и услуги, включително автоматизирането на митническите процедури.

3. Страните си сътрудничат за предотвратяване, установяване и премахване на ненужните технически пречки пред търговията, както и на ненужните нетарифни бариери, ограничаващи техния износ. По-специално те си сътрудничат, за да гарантират спазването на международните стандарти чрез подходяща подкрепа за изграждане на капацитет и подобряване на механизмите за контрол на качеството и на сертифициращите лаборатории.

4. Страните си сътрудничат за укрепване на санитарните и фитосанитарните разпоредби и практики, включително чрез институционални и регулаторни механизми и подходящи информационни системи и инфраструктури.

5. Страните си сътрудничат за прилагането на договореностите за административно сътрудничество и проверка в търговските си отношения.

6. Страните, признавайки приноса на цифровите технологии за улесняването на търговията, се споразумяват да си сътрудничат за създаването на подходящи регионални цифрови платформи за национална и трансгранична търговия в Тихоокеанския басейн.

Член 21

Услуги

1. Страните подкрепят развитието на стабилен и жизнеспособен сектор на услугите, като признават неговия значителен принос за икономическия растеж и създаването на работни места, за осигуряването на ресурси за всички икономически дейности и улесняването на преобразуващи процеси на производство и износ.

2. Страните си сътрудничат за укрепване на капацитета за предоставяне на услуги. Те обръщат специално внимание на услугите, свързани с движението на хора за стопански цели, финансовите и други бизнес услуги, туризма, културните и творческите индустрии и строителството и свързаните с него инженерни услуги.

3. Страните се договарят да насърчават установяването на споразумения за взаимно признаване, когато е целесъобразно, включително с оглед улесняване на признаването на професионалните квалификации. Те си сътрудничат за преодоляване на пречките пред търговията с услуги с цел насърчаване на конкуренцията, създаване на работни места, стимулиране на растежа и развитието и подобряване на качеството на сектора на услугите.

Глава 3

Ключови сектори

Член 22

Синя икономика

1. Страните насърчават добре управлявана и устойчива синя икономика, която има за цел да съчетае устойчивия икономически растеж със създаването на работни места, подобряването на поминъка и социалната справедливост, справедливото разпределение на икономическите ползи и укрепването на продоволствената сигурност въз основа на опазването на морските екосистеми и биологичното разнообразие и устойчивото използване на ресурсите.

2. Страните си сътрудничат за развитието на устойчиви аквакултури чрез ефективно пространствено планиране, екосистемен подход и по-добри условия на равнопоставеност за инвеститорите, като гарантират, че се отговаря опасенията на местните общности.

3. Страните засилват устойчивото развитие на рибарството, включително на равнището на непромишления риболов, чрез насърчаване на устойчиви вериги за създаване на стойност посредством увеличаване на инвестициите в производителността и местния капацитет за преработка, като същевременно осигуряват устойчивост на рибните ресурси и подобрена продоволствена сигурност и безопасност.

4. Страните се възползват от възможностите в областта на морските биотехнологии, подкрепяйки научните изследвания и намалявайки техническите пречки, за да улеснят достъпа на инвеститорите, като същевременно избягват рисковете за морската среда.

5. Страните насърчават научните изследвания, иновациите и споделянето на знания, най-добри практики и опит относно синята икономика, включително укрепването на пространственото планиране и вземането на обосновани инвестиционни решения.

6. Страните насърчават енергията от възобновяеми източници в морето с оглед ускоряване на прехода към чиста енергия на всички острови.

Член 23

Селско стопанство

1. Страните насърчават устойчивото селско стопанство и подкрепят агроекологичните практики и действия за изграждане на селско стопанство, което е устойчиво на изменението на климата, и за осигуряване на добавена стойност и диверсификация с цел подобряване на поминъка, увеличаване на доходите и създаване на достойни работни места.

2. Страните си сътрудничат за увеличаване на възможностите за производителите, преработвателите и износителите, особено за дребните земеделски стопани, за достъп до пазари на национално, регионално и международно равнище, включително чрез по-голяма подкрепа за разширяване на селското стопанство, за инфраструктури в селските райони и за достъп до финансиране. Те си сътрудничат, за да гарантират спазването на международно приетите практики и стандарти, като вземат предвид съответните си рамки на политиката.

3. Страните насърчават продоволствената сигурност чрез разработване на приобщаващи вериги за създаване на стойност, отчитащи биологично разнообразното хранене, включително чрез добавяне на стойност и преработка на местно равнище и повишаване на капацитета на операторите по веригата за създаване на стойност. Те участват в регистрацията и защитата на географски указания на селскостопански и хранителни продукти от Тихоокеанския регион и Европейския съюз.

4. Страните си сътрудничат за борба с вредителите, болестите и инвазивните видове, които застрашават тяхното селско стопанство.

Член 24

Туризъм

1. Страните се ангажират да осигурят балансирано и устойчиво развитие на туризма, като увеличат максимално неговия потенциал за икономически растеж, създаване на достойни работни места и по-големи държавни приходи, гарантирайки интегрирането на екологичните, културните и социалните измерения.

2. Страните засилват защитата и популяризирането на културното наследство и природните ресурси и укрепват връзките между туристическия сектор и други съответни икономически сектори, по-специално транспорта, селското стопанство и синята икономика.

3. Страните си сътрудничат за насърчаване на практиките за устойчиво развитие и се стремят да оптимизират социално-икономическите ползи от туризма, да опазват земите, океаните, хората и културите, като зачитат целостта и интересите на местните общности и подкрепят тяхното участие в процеса на развитие на туризма, по-специално на селския туризъм, туризма в общности и екотуризма. Те насърчават инвестициите в нови технологии за научни изследвания и статистическо развитие, устойчивост спрямо изменението на климата и бедствията, биологично разнообразие, управление на отпадъците, енергия от възобновяеми източници и енергийна ефективност, водна и продоволствена сигурност, както и поминък и участие на общностите.

4. Страните подкрепят инвестициите за насърчаване и развитие на туристически продукти и услуги. Те насърчават развитието на иновативни партньорства със съответните авиокомпании и оператори на круизни пътувания и инвестират в развитието на човешкия капитал, обучението в областта на туризма и изграждането на капацитет, маркетинга, включително цифровия маркетинг, и насърчават бизнес контактите и обмена на квалифициран персонал с оглед повишаване на конкурентоспособността и стандартите за услуги и по-нататъшно развитие на туристическия сектор.

Член 25

Устойчива енергетика

1. Страните признават значението на енергийния сектор за икономическия просперитет и за човешкото и социалното развитие и сигурността на хората, както и необходимостта от плавен преход към нисковъглеродна икономика. Те се стремят да засилят енергийната сигурност и устойчивостта на енергийните инфраструктури с цел подобряване на достъпността до чиста енергия на приемлива цена.

2. Страните се договарят да подкрепят енергийните реформи в Тихоокеанския регион, които допринасят за намаляване на въглеродната интензивност на неговите процеси на развитие, за по-голяма ефективност на доставките и крайното потребление на енергия, за по-голяма устойчивост на енергийната инфраструктура и намаляване на нетните емисии на парникови газове, като вземат предвид съответните си рамки на политиката, включително Рамката за действие за енергийна сигурност в Тихоокеанския басейн и РУРТБ.

3. Страните улесняват откритите, прозрачни и функциониращи енергийни пазари, които стимулират приобщаващи и устойчиви инвестиции в отговорно производство, пренос и разпределение и в енергийна ефективност.

4. Страните насърчават енергийната ефективност и енергоспестяването на всички етапи от енергийната верига — от производството до потреблението, и укрепват, подобряват и преобразуват съоръженията за производство, генериране и разпределение на електроенергия, включително като укрепват и разширяват градските и селските електроразпределителни мрежи.

5. Страните насърчават енергийния преход на Тихоокеанския регион чрез разработването и внедряването на чисти, разнообразни, икономически ефективни и устойчиви енергийни технологии, включително технологии за енергия от възобновяеми източници и енергийни източници с ниски въглеродни емисии.

Член 26

Свързаност

1. Страните, признавайки географските ограничения, пред които са изправени тихоокеанските островни държави, укрепват свързаността в рамките на Тихоокеанския регион, като гарантират, че тя е устойчива, всеобхватна, основана на правила и насърчава инвестициите и еднаквите условия на конкуренция за предприятията. Те се стремят да изграждат безопасни, сигурни, стабилни и устойчиви транспортни връзки по въздух, суша и море, както и цифрови мрежи, от мобилни до стационарни, от опорни мрежи за интернет до „последна миля“, от кабели до спътници. Те се ангажират да работят за енергийна свързаност с цел насърчаване на модерни, ефикасни и чисти решения и на контактите между хората.

2. Страните се ангажират да преструктурират, укрепват и подобряват транспортните и свързаните с тях инфраструктурни системи, като улесняват и подобряват движението на стоки и пътници, включително на пътници с намалена подвижност, и предоставят икономически ефективен, безопасен, сигурен и устойчив достъп до надеждни и ефективни градски, въздушни, морски, вътрешноводни, железопътни и пътни транспортни услуги. Те подобряват цялостното управление на транспортния сектор чрез разработване и прилагане на ефикасни разпоредби за улесняване на хармонизацията в целия Тихоокеански регион, за създаване на условия за лоялна конкуренция и оперативна съвместимост в рамките на видовете транспорт и между тях, както и за активизиране и насърчаване на участието на частния сектор в транспортни проекти, включително по отношение на поддръжката и премахването на капацитетните ограничения и липсващите звена на инфраструктурата.

3. Страните признават значението на икономически ефективните и ефикасни морски транспортни услуги като основен вид транспорт, улесняващ търговията. Те си сътрудничат в сектора на морския транспорт за насърчаване на усилията на членовете на ОДАКТБ от Тихоокеанския басейн за развитие на конкурентоспособни пристанища и пристанищни услуги, включително навигационна инфраструктура, с оглед подобряване на движението на стоки и хора.

4. Страните си сътрудничат в сектора на въздухоплаването, включително като обмислят увеличаване на маршрутите и честотата на въздухоплавателните услуги в Тихоокеанския басейн. Те също така си сътрудничат за укрепване и подобряване на безопасността и сигурността на въздухоплаването, както и на наблюдението на въздушното пространство, включително способността за реагиране на свързани с него заплахи и рискове. Те се споразумяват да укрепят и подобрят навигационните съоръжения за корабоплаването и въздухоплаването, включително контрола и картографията на въздушното движение.

5. Страните се стремят да насърчават достъпа до отворени и сигурни широколентови връзки и цифрови инфраструктури на достъпна цена, включително чрез подобрени подводни кабели. Те предприемат мерки за улесняване на достъпа до ИКТ и подпомагат целесъобразното използване на изкуствения интелект и интернет на нещата, както и развитието на разширени евтини безжични мрежи, адаптирани към местните условия. Те се стремят да създадат необходимите регулаторни институции, които лицензират доставчиците на услуги, насърчават конкурентното поведение и гарантират благосъстоянието и защитата на потребителите, като укрепват регионалното сътрудничество, вземайки предвид съответните рамки на политиката на страните, включително Стратегическия план за действие в областта на ИКТ за Тихоокеанския басейн.

Член 27

Добивна промишленост

1. Страните, признавайки приноса на добивната промишленост за икономическото развитие, улесняват устойчивите и отговорни инвестиции чрез подходящо законодателство, политики и регулаторни рамки, съвместими с най-добрите международни практики. Те се стремят да гарантират справедлив и ненарушен достъп до добивни ресурси, като изцяло зачитат националното законодателство и суверенитета на държавите по отношение на техните природни ресурси и отстояват правата на засегнатите местни общности.

2. Страните се договарят да насърчават отговорното управление на добивните ресурси, включително разработването на законодателни рамки, като се отчита въздействието върху околната среда. Те насърчават прозрачността и отчетността в съответствие с принципите, определени в Инициативата за прозрачност на добивната промишленост.

3. Страните насърчават използването на съответните технологии за улесняване на устойчивото и отговорно проучване и експлоатация на добивните ресурси.

Член 28

Горско стопанство

1. Страните насърчават устойчивото управление на горите и устойчивото използване на горските ресурси, намаляват и спират обезлесяването и деградацията на горите, опазват биологичното разнообразие и екосистемите на горите, водят борба с незаконната сеч и свързаната с нея търговия и насърчават продукти с ефективно използване на ресурсите и енергията от устойчиво управлявани гори.

2. Страните насърчават устойчивите вериги за създаване на стойност на селскостопанската промишленост и стоките и продуктите на горското стопанство, като дават приоритет на създаването на работни места и други икономически възможности във връзка с опазването на екосистемите. Те си сътрудничат в устойчивото управление на горите, включително законната и устойчива доставка на продукти за търговски цели и устойчивата комерсиализация на флората и фауната в горските масиви, при пълно зачитане на най-добрите международни практики и стандарти и съответните международни споразумения. Те си сътрудничат и насърчават използването на подходящи технологии и методи за идентифициране и разработване на билки и други материали, свързани с горското стопанство, които биха били от полза за лекарствените продукти, като същевременно гарантират, че няма да има загуба на биологично разнообразие, че не се създава дисбаланс в екосистемите и че достъпът до лекарствени продукти не е възпрепятстван.

3. Страните си сътрудничат за подобряване на управлението и устойчивостта на горите, включително като вземат предвид Плана за действие на ЕС за прилагане на законодателството в областта на горите, управлението и търговията (FLEGT), и насърчават разработването на споразумения за доброволно партньорство. Те се стремят да засилят съгласуваността и положителното взаимодействие на национално равнище между плана за действие FLEGT и действията в областта на климата в секторите на горското стопанство и земеползването, включително в контекста на други международни инициативи, по-специално Варшавската рамка за намаляване на емисиите от обезлесяване и деградация на горите (REDD+). Те се ангажират с разработването и преразглеждането на политики, законодателство, нормативни уредби, стратегии и планове за действия във връзка с климата в секторите на горското стопанство и земеползването в съответствие с НОП на държавите. Те предприемат стъпки за подобряване на качеството на инвентаризациите на емисиите и поглъщанията от горския сектор.

4. Страните подкрепят разработването на стратегии за адаптиране и опазване на горите, и инициативи с цел подобряване на състоянието им, постигане на обрат в процеса на обезлесяване, възстановяване на увредените горски ландшафти, повишаване на устойчивостта спрямо изменението на климата и възстановяване на горското покритие. Като признават значението на естествените и девствените гори за предоставянето на екосистемни услуги и услуги, свързани с климата и културата, от които зависят нашите общества, те си сътрудничат за разработването и прилагането на подобаващи подходи и положителни стимули за тяхното адаптиране и опазване.

5. Страните подкрепят укрепването и изграждането на капацитет на регионалните, подрегионалните и националните институции и агенции, отговарящи за устойчивото управление на горите. Те повишават обществената осведоменост относно обезлесяването на всички равнища и насърчават потреблението на ресурсно и енергийно ефективни продукти от устойчиво управлявани гори. Те насърчават и подкрепят използването на алтернативно, устойчиво и чисто гориво за готвене за местните общности. Те засилват участието на местните органи и общности в опазването на горите.

ДЯЛ III

Океани, морета и рибарство

Член 29

Страните признават съществената роля на океаните за живота на земята, устойчивото развитие и поминъка на хората. Те се споразумяват да увеличат усилията за защита на океаните и моретата от неблагоприятните последици и въздействието на различните видове натиск като изменението на климата, увеличаването на киселинността на океанските води и избелването на коралите, прекомерната експлоатация, незаконния, недекларирани и нерегулиран (ННН) риболов и други разрушителни и неустойчиви дейности. Те насърчават устойчивото развитие на синята икономика, опазват морските екосистеми и биологичното разнообразие, намаляват замърсяването от всякакъв вид и прилагат политики за смекчаване на последиците от изменението на климата и за адаптиране към него.

Глава 1

Управление на океаните

Член 30

Устойчиви океани

1. Страните признават усилията, които всяка от тях полага за осигуряване на по-добро и интегрирано управление на океаните, засилване на регионалните и подрегионалните мерки за опазване и управление на рибарството, наблюдение, контрол и надзор на рибарството и други специфични за региона стратегии и инструменти за ефективно управление на океаните.

2. Страните предприемат необходимите стъпки за прилагане на съответните международни и регионални договори, конвенции и споразумения за управление на океаните, по които те са страни, както и за предвиденото в тях опазване и управление на ресурсите.

3. Страните укрепват управлението на океаните с оглед на устойчивото им използване и опазване в съответствие с Конвенцията на ООН по морско право (UNCLOS) и като вземат предвид съответните регионални уредби, включително чрез насърчаване на интегриран управленски подход, и социалните, икономическите и екологичните измерения на устойчивото развитие.

4. Страните си сътрудничат за смекчаване и облекчаване на натиска върху океаните и техните ресурси, за постигане на безопасни, сигурни, чисти и устойчиво управлявани океани, както и за укрепване на познанията за океаните. Те си сътрудничат за защитата, опазването и възстановяването на крайбрежните и морските екосистеми.

5. Страните си сътрудничат за предотвратяване и намаляване на замърсяването на морската среда и се борят с шумовото замърсяване и морските отпадъци, включително пластмасите и пластмасовите микрочастици, нефтените разливи и ядрените замърсители. Те подкрепят и се стремят към регулиране на намаляването на емисиите на парникови газове от кораби, като активно подкрепят спешното прилагане на Първоначалната стратегия на Международната морска организация за намаляване на емисиите на парникови газове от кораби. Те приемат законови и подзаконови актове, уреждащи изхвърлянето на отпадъци и вредни отпадъци, включително налагането на санкции за нарушения.

6. Страните се договарят решенията им да се основават на най-добрите налични научни данни, като отдават дължимото внимание на принципите на екосистемния подход, на принципа на предпазните мерки и на значимостта на традиционните знания и знанията на коренното население.

7. Страните засилват сътрудничеството в областта на научните изследвания, проектирането и прилагането на мерки за опазване и управление, морското пространствено планиране и създаването на морски защитени зони и морски резервати в съответствие с международното право, въз основа на най-добрите налични научни данни и като вземат предвид знанията на коренните и местните общности.

8. Страните си сътрудничат за изграждането на капацитет и експертен опит в управлението на океаните, включително при провеждането на морски научни изследвания и трансфера на морски технологии в съответствие с UNCLOS.

9. Страните насърчават диалога и сътрудничеството по всички аспекти на управлението на океаните, включително по въпроси, свързани с изменението на климата, повишаването на морското равнище и възможните последици от него, дълбоководния добив на полезни изкопаеми, рибарството, замърсяването на морската среда и научноизследователската и развойна дейност.

10. Страните признават общите опасения, изразени във връзка с въздействието на дълбоководния добив на полезни изкопаеми върху морската среда и нейното биологично разнообразие. Те използват най-добрите налични научни данни, прилагат принципа на предпазливост и екосистемния подход, насърчават научните изследвания и обменят най-добри практики в области от взаимен интерес, свързани с минералните ресурси от морското дъно, за да осигурят добро екологично управление на дейностите за защита и опазване на морската среда и нейното биологично разнообразие.

Член 31

Биологично разнообразие на зоните извън националните юрисдикции

1. Страните си сътрудничат, включително чрез компетентни международни и регионални организации и договорености, за опазването и устойчивото използване на морското биологично разнообразие в зоните извън националните юрисдикции, въз основа на най-добрите налични научни данни.

2. Страните насърчават изграждането на капацитет и трансфера на морски технологии за опазване и устойчиво използване на морското биологично разнообразие в зоните извън националните юрисдикции, включително чрез международно сътрудничество.

Глава 2

Рибарство

Член 32

Устойчиво опазване и управление на рибните ресурси

1. Страните си сътрудничат, за да гарантират опазването и устойчивото управление и използване на рибните ресурси на двустранно, подрегионално, регионално и многостранно равнище, по целесъобразност.

2. Страните си сътрудничат, за да гарантират ефективното опазване и управление на рибните ресурси и техния устойчив улов, както и оптимизирането на социалната и икономическата възвръщаемост.

3. Страните се договарят да насърчават прозрачни и научнообосновани мерки за опазване и управление в съответствие с международното право, по-специално правилата и принципите, определени в UNCLOS и Споразумението на ООН за рибните запаси, и като зачитат мерките за опазване и управление, приети от регионалните организации за управление на рибарството, когато е приложимо.

4. Страните си сътрудничат, за да гарантират устойчивото икономическо развитие на крайбрежния риболов чрез ефективни политики и законови и подзаконови разпоредби. Те насърчават достъпа до рибни ресурси на местните общности и на рибарите, извършващи дребномащабен риболов и непромишлен риболов, и насърчават продоволствената сигурност и равнопоставеността на поколенията и в рамките на едно и също поколение.

Член 33

Незаконен, недекларирани и нерегулиран риболов

1. Страните, в съответствие с международните си задължения, поддържат или приемат инициативи за борба с ННН риболов в съответните си юрисдикции, в други юрисдикции и в открито море, като признават, че тези дейности представляват сериозна заплаха за ефективното опазване, управление и устойчива експлоатация на рибарството.

2. Страните прилагат политики и мерки за изключване на продуктите от ННН риболов от търговските потоци. Те въвеждат и прилагат мерки за наблюдение, контрол и надзор, като схеми за наблюдение, системи за наблюдение на корабите, лицензи и разрешителни за риболов, записване и докладване на улова, контрол на трансбордирането, инспекции и държавен пристанищен контрол и свързани с тях мерки, за да гарантират спазването, включително принудителни действия и санкции в съответствие с вътрешните разпоредби, с цел опазване на рибните запаси, предотвратяване на прекомерния улов и насърчаване на устойчивия риболов.

3. Страните, в съответствие със своите задължения съгласно действащото национално законодателство и подрегионалните, регионалните и международните инструменти, се споразумяват да не предоставят достъп на, да отказват услуги или да експулсират от своите пристанища кораби на страни, за които е установено, че са извършвали ННН риболов в други юрисдикции и в открито море или за които е известно, че са извършвали ННН риболов.

4. Страните полагат всички усилия да ратифицират съответните международни споразумения във връзка с ННН риболов, по-специално Споразумението за мерките на пристанищната държава с цел предотвратяване, възпиране и премахване на незаконния, недекларирал и нерегулиран риболов, прието в Рим на 22 ноември 2009 г., и насърчават взаимното допълване и съгласуваността между международните и регионалните мерки и стратегии за борба с ННН риболов.

Член 34

Вредни субсидии в областта на рибарството

Страните се договарят да предприемат необходимите стъпки, за да забранят определени форми на субсидии за рибарството, които допринасят за свръхкапацитет и прекомерен риболов, да премахнат субсидиите, които допринасят за ННН риболов, и да се въздържат от въвеждането на нови такива субсидии, като признават, че подходящото и ефективно специално и диференцирано третиране на развиващите се и най-слабо развитите държави от Тихоокеанския басейн следва да бъде неразделна част от преговорите за субсидии за рибарство в рамките на Световната търговска организация.

ДЯЛ IV

Сигурност, права на човека, демокрация и управление

Член 35

Страните си сътрудничат за постигането на мирни и устойчиви общества, защитават, насърчават и прилагат правата на човека и укрепват демократичните принципи и доброто управление. Те подкрепят отговорни и прозрачни институции на всички равнища и предприемат конкретни стъпки за доброто управление в областта на данъчното облагане и борбата с корупцията, измамите и изпирането на пари. Те се справят с нови или разрастващи се заплахи за сигурността, включително тероризъм, заплахи за киберсигурността и всички форми на транснационална организирана престъпност, по-специално във връзка с морската сигурност, киберпрестъпността, сигурността на хората и сигурността на околната среда, като същевременно защитават правата на човека, включително чрез регионално сътрудничество, вземайки предвид съответните си рамки на политиката, включително принципите, изложени в Декларацията от Бое за регионалната сигурност и съответните общи стратегии на ЕС в областта на външната политика и политиката на сигурност. Те полагат всички усилия да улесняват, когато е целесъобразно в съответствие със съществуващите международни задължения, функционирането на механизмите за защита на правата на човека, включително дейността на службата на Върховния комисар по правата на човека на ООН, по съответните въпроси.

Глава 1

Сигурност

Член 36

Мир и сигурност

1. Страните си сътрудничат за гарантиране на мира, сигурността и правосъдието чрез защита, насърчаване и прилагане на правата на човека, добро управление, укрепване на сигурността на хората, екологична сигурност, предотвратяване на конфликти и укрепване на мира.

2. Страните се борят с всички форми на насилие, основано на идентичността, включително сексуално и основано на пола насилие, междуобщностно, етническо и религиозно насилие. Те подкрепят процесите на помирение чрез механизми за правосъдие в условията на преход, включително традиционни или обичайни практики, където и когато те не са несъвместими с международно признатите права на човека. Те предоставят подкрепа на всички жертви на насилие.

3. Страните си сътрудничат за повишаване на морската сигурност в съответствие с UNCLOS и вземайки предвид съответните регионални рамки, като обменят информация, реагират на заплахи, отправени към кораби и морски съоръжения и активи, и прилагат съответните законови и подзаконови разпоредби. Те си сътрудничат, включително чрез използването на космически технологии, за решаване на въпроси относно сигурността, които произтичат от транснационалната престъпност, като незаконния трафик на наркотици, пиратството и въоръжените грабежи по море, принудителния труд, трафика на хора и контрабандата на мигранти.

4. Страните полагат всички усилия, за да разработят нови инициативи за предотвратяване и борба с тероризма във всичките му форми при пълно зачитане на върховенството на закона и международното право, като предприемат действия по отношение на факторите, които могат да създадат среда, благоприятстваща насилническия екстремизъм и радикализацията. Те разработват ново законодателство и стратегии или укрепват съществуващите и си сътрудничат в борбата и противопоставянето на тероризма, на неговото финансиране и на свързаните с него заплахи, според случая, в пълно съответствие с международното право, когато е приложимо. Те си сътрудничат за изпълнението на всички съответни резолюции на Съвета за сигурност на ООН, включително резолюции 2396 (2017) и 2462 (2019), и на Общото събрание. Те се въздържат от предоставянето на каквато и да е форма на подкрепа на държавни и недържавни субекти, които се опитват да разработват, придобиват, произвеждат, притежават, транспортират, прехвърлят или използват ядрени, химически, биологични или други оръжия и средства за тяхната доставка за терористични цели. Те засилват сътрудничеството, за да се даде възможност на отделните лица и общности да предотвратяват и повишават устойчивостта на терористични актове, насилнически екстремизъм и радикализация.

5. Страните отново потвърждават, че изменението на климата представлява екзистенциална заплаха за поминъка, сигурността и благосъстоянието на народите и общностите и се ангажират да постигнат напредък в изпълнението на Парижкото споразумение. Те насърчават глобалното признаване на изменението на климата като риск за сигурността и работят заедно, за да не допуснат въздействието на изменението на климата да продължи да действа като умножаващ заплахите фактор, като например заплахи от покачване на морското равнище и екстремни метеорологични явления със сериозни последици за мира и сигурността. Те признават и предприемат действия във връзка със заплахата от изменението на климата за мира и сигурността чрез укрепване на мерките за адаптиране и устойчивост, както и системите за ранно предупреждение.

6. Страните засилват сътрудничеството си за насърчаване на киберсигурността и за предотвратяване и борба с киберпрестъпленията и престъпленията, извършвани чрез кибернетични средства, включително кражби на интелектуална собственост, извършвани чрез киберметоди. Те си сътрудничат за споделянето на най-добри практики относно начините за по-ефективна защита на националните и регионалните критични инфраструктури от кибератаки. Те насърчават управлението на интернет с участието на множество заинтересовани страни и решават въпроси, свързани с разпространението онлайн на незаконни или вредни материали. Те обменят информация относно образованието и обучението на технически експерти по киберсигурност и специализирани разследващи служители в сферата на киберпрестъпността, разследването на киберпрестъпления и цифровата криминалистика. Те укрепват международното сътрудничество за насърчаване на сигурността и стабилността в киберпространството. Те признават, че киберпрестъпността е глобален проблем и осъзнават необходимостта да се надграждат съществуващите международни норми и стандарти, включително тези на Конвенцията от Будапеща за престъпления в кибернетичното пространство.

Член 37

Организирана престъпност

1. Страните укрепват и прилагат законодателството и стратегиите за борба с транснационалната организирана престъпност, включително, но не само, трафика на хора, незаконни наркотици, малки оръжия и леки въоръжения, незаконната сеч и свързаната с нея търговия, незаконната търговия със застрашени видове, включително застрашени морски видове, диви животни и растения, както и производните им продукти, и други незаконни икономически и финансови дейности.

2. Страните си сътрудничат с цел поддържане на координирани усилия за предотвратяване и борба с използването на техните финансови системи за финансиране на престъпни дейности. Те обменят информация и прилагат подходящи мерки за борба с изпирането на пари, финансирането на тероризма и незаконните финансови потоци при спазване на съответните международни стандарти и рамки, по-специално препоръките на Специалната група за финансови действия.

3. Страните засилват диалога и сътрудничеството в областта на правоприлагането с цел борба с дейностите на транснационалните организирани престъпни и терористични мрежи. Те подобряват координацията между националните и регионалните механизми за сигурност чрез открит диалог и обмен на стратегическа информация в подкрепа на ранното предупреждение и сътрудничеството със съответните международни организации, партньори и заинтересовани страни.

Глава 2

Права на човека, демокрация и управление

Член 38

Права на човека

1. Страните признават, че правата на човека са всеобщи, неделими, взаимозависими и взаимосвързани и се договарят да спазват, защитават, прилагат и насърчават всички права на човека, били те граждански, политически, икономически, социални и културни. Те предприемат необходимите стъпки в съответствие с приложимите международни договори, за да гарантират пълното и равноправно упражняване на всички права на човека и основни свободи, включително свободата на мнение и изразяване, свободата на събранията и сдруженията, свободата на мисълта, религията и убежденията. Те предприемат действия и се борят с всички форми на расизъм, дискриминация, основана на пола дискриминация, включително тяхното проявление чрез основано на пола насилие, трафик на хора, особено на момичета и жени с цел сексуална експлоатация, език на омразата и престъпления от омраза, ксенофобия и свързаната с тях нетърпимост.

2. Страните активизират усилията за постигане на равенство между половете и пълноценно упражняване на всички права на човека от страна на жените и момичетата и тяхното овластяване. Те насърчават, защитават и прилагат правата на детето.

3. Страните утвърждават правата на лицата, принадлежащи към малцинства, и предприемат действия за постигане на напредък в областта на правата на коренното население, определени в Декларацията на ООН за правата на коренното население (UNDRIP).

4. Страните подкрепят мерки за укрепване на основания на права подход към развитието, обхващащ всички права на човека, и предприемат необходимите стъпки, за да гарантират, *inter alia*, равенство и недискриминация за всички при упражняването на правата на човека, включително достъп до и контрол върху ресурси и услуги, които са от съществено значение за правото на подходящ стандарт на живот. Те включват, но не се ограничават до, правото на образование, здраве, включително сексуално и репродуктивно здраве, храна, питейна вода и добри санитарни условия, подходящо жилищно настаняване, работа и правосъдие. Стъпките, които трябва да бъдат предприети за упражняването на тези права, включват достъпни услуги за справяне с причините и неблагоприятните последици от изменението на климата и насърчаване на справедливо и равноправно разпределение на ресурсите.

5. Страните си сътрудничат за упражняването на правата на човека в Тихоокеанския регион, включително чрез създаването и укрепването на независими национални и регионални механизми и институции в областта на правата на човека и чрез укрепване на благоприятна и безопасна среда за активно ангажиране на гражданското общество, защитниците на правата на човека и други заинтересовани страни, в това число посредством изграждане на капацитет и достъп до регионални и международни механизми за правата на човека.

Член 39

Демокрация и управление

1. Страните поддържат демократични процеси и институции в съответствие с международно признатите принципи и националните правни уредби, включително отговорни правителства, избрани чрез мирни, приобщаващи, прозрачни и надеждни избори, приемане на изборните резултати и последващия правителствен преход, както и право на хората да участват в публичната дейност на обществото, в което живеят.

2. Страните засилват ролята на парламентите, насърчават независимостта и плурализма на медиите и запазват и разширяват благоприятно за гражданското общество пространство с оглед подобряване на демократичната отчетност. Те укрепват националния, регионалния и децентрализирания капацитет, за да гарантират спазването на демократичните принципи и практики.

3. Страните насърчават прилагането на принципите на доброто управление. Те предприемат конкретни мерки за изграждане на приобщаващи, отговорни и прозрачни публични институции. Те подкрепят капацитета за разработване и прилагане на политики, изграждат отговорна, ефикасна, прозрачна и професионална публична служба и укрепват предоставянето на качествени публични услуги.

4. Страните ускоряват внедряването на електронни административни услуги и инфраструктура за цифрови услуги като средство за подобряване на достъпа до и наличието на публичните услуги, подобряване на демократичните практики и управление и насърчаване, защита и прилагане на правата на човека и основните свободи.

5. Страните създават или укрепват механизми и институции за борба с корупцията, подкупите, измамите и корпоративните финансови престъпления, включително чрез прилагане и утвърждаване на съответните международни стандарти и инструменти, по-специално Конвенцията на ООН срещу корупцията, приета в Ню Йорк на 31 октомври 2003 г. Те насърчават прозрачното управление на публичните ресурси и отчетността, поощряват действия в подкрепа на ценностите на култура на прозрачност, законност и промяна на поведението, за да гарантират изкореняването на корупцията, и доразвиват законодателството за улесняване на възстановяването и връщането на активи.

6. Страните укрепват системите за управление с цел пресичане на незаконната миграция и борба с контрабандата на мигранти и свързаните с нея престъпни мрежи, както и с трафика на хора, със специален акцент върху защитата на жертвите.

Член 40

Върховенство на закона и правосъдие

1. Страните насърчават спазването на закона и си сътрудничат за утвърждаване на неговото върховенството. Те се стремят да осигурят независима, безпристрастна и ефективна съдебна система и да укрепят институциите в правораздаването. Те предприемат необходимите стъпки за осигуряване за всички на достъп до правосъдие и справедлив процес.

2. Страните се противопоставят и осъждат всички форми на изтезание и други форми на жестоко, нечовешко или унизително третиране от страна на държавни и недържавни субекти във всякакъв контекст, включително като подкрепят ратифицирането и ефективното прилагане на Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унизително отношение или наказание, приета в Ню Йорк на 10 декември 1984 г., и факултативните протоколи към нея.

3. Страните насърчават реформите в областта на правосъдието, за да осигурят ефективни съдебни системи и процедури и да модернизират системите за лишаване от свобода. Те си сътрудничат за повишаване на капацитета на ключовите участници в съдебната система и законодателните органи.

Член 41

Финансово управление

1. Страните насърчават доброто управление на публичните финанси, включително ефективното мобилизиране и използване на публичните приходи, устойчивото управление на публичния дълг, устойчивите, прозрачни, конкурентни и предвидими системи за обществени поръчки и подкрепата за националните надзорни органи.

2. Страните приемат законодателство, предприемат конкретни мерки и укрепват съответните институции и механизми за прилагане на принципите на доброто управление в областта на данъчното облагане.

3. Страните си сътрудничат за борба с отклонението от данъчно облагане, избягването на данъци и незаконните финансови потоци и за гарантиране на ефикасността, ефективността, прозрачността и справедливостта на данъчните системи.

ДЯЛ V

Човешко и социално развитие

Член 42

Страните са решени да изкоренят бедността във всичките ѝ форми до 2030 г., да насърчават човешкото и социалното развитие чрез приобщаващ и равен достъп до социални услуги и повишена продоволствена сигурност, ефективно да се борят с неравенството, да насърчават равенството между половете и овластяването на жените и младите хора, да гарантират, че всеки разполага с необходимите средства, за да води достоен живот, и да създадат условия за ефективно участие на хората в демократичния живот и за техния активен принос за устойчив икономически растеж. Те предприемат конкретни мерки за насърчаване на социалното сближаване и социалната закрила като основна инвестиция за изкореняване на бедността и борба с неравенството и като важно средство за по-общо реинвестиране на икономическите ползи в обществото и хората. Те насърчават културата и спорта като движещи сили за устойчивото човешко и социално развитие и приобщаващия икономически растеж, както и за социалното приобщаване и мирните общества.

Глава 1

Социални услуги

Член 43

Образование

1. Страните подкрепят приобщаващия и равнопоставен достъп до качествено основно, средно и висше образование, както и до грижи в ранна детска възраст, техническо и професионално образование и обучение, като вземат предвид съответните си рамки на политиката, включително Регионалната образователна рамка за Тихоокеанския басейн. Те насърчават развиването на цифровата грамотност и цифровите умения. Те обръщат специално внимание на жените и момичетата, маргинализираните и уязвимите групи, включително хората с увреждания.

2. Страните предприемат мерки за подобряване на качеството на формалното и неформалното учене и за подкрепа на развитието на умения чрез техническо и професионално образование и обучение с оглед да се увеличи броят на висукообразованите и квалифицираните работници, които отговарят на нуждите и възможностите на пазара на труда.

3. Страните насърчават инициативи, които поощряват и дават възможност за развитие и по-широко използване на науката, технологиите, инженерството и математиката.

4. Страните полагат усилия за подобряване на инфраструктурата и оборудването на образователните центрове. Те повишават качеството на образованието чрез основани на факти политики, разработване на учебни програми и по-високо качество на обучението и професионалното развитие на учителите.

Член 44

Здраве

1. Страните се стремят да постигнат всеобщо здравно осигуряване и равен достъп до здравни услуги, включително чрез укрепване на националните здравни системи, модернизиране на съоръженията и оборудването и осигуряване на качествени основни лекарства и ваксини на достъпна цена.

2. Страните предприемат мерки за засилване на профилактиката и контрола на незаразните болести с оглед да се намали броят на заболелите, включително като увеличават инвестициите за насърчаване на здравето и стратегии за първична и вторична профилактика. Те вземат предвид съответните си рамки на политиката, които насърчават профилактиката и контрола на незаразните болести. Те предприемат действия за преодоляване на предизвикателствата, свързани с психичното здраве, чрез развитие на здравните грижи и услуги в общността, включително по отношение на психосоциалните разстройства.

3. Страните укрепват националните и регионалните системи за надзор и наблюдение, за да откриват и реагират бързо и ефективно на заразни болести и други извънредни здравни ситуации от национално, регионално и международно значение, включително инфекции с пандемичен потенциал, като например грип. Те си сътрудничат и за прилагането на подход „едно здраве“ за справяне с антимикробната резистентност и последиците от нея за здравето както на хората, така и на животните.

Член 45

Водоснабдяване и санитарни условия

1. Страните полагат по-големи усилия за насърчаване на достъпа до безопасна вода в достатъчно количество и на достъпна цена за лична и домашна употреба, като обръщат специално внимание на хората в уязвимо положение. Те насърчават действия за повишаване на сигурността на водните ресурси предвид въздействието на нарастването на населението, променливостта и изменението на климата, включително чрез по-ефективно използване на водата, по-безопасна питейна вода и устойчиво използване на водните ресурси, както и чрез изграждането на национални водосборни басейни и системи за съхранение на водата.

2. Страните насърчават физическия достъп на достъпна цена до добри санитарни условия за всички във всички сфери на живота, който достъп е безопасен, хигиеничен, сигурен, социално и културно приемлив и осигуряващ неприкосновен и достоен личен живот. Страните подкрепят и засилват участието на местните общности в изграждането, управлението и поддръжката на съоръжения и хигиенни практики в домакинствата, училищата и здравните заведения, особено в райони, изправени пред трудни предизвикателства, като селските и отдалечените райони, малките острови и неформалните градски селища.

3. Страните признават значението на споделените знания и технологии, включително изграждането на капацитет, необходим за планирането, изграждането и поддържането на качествени системи и инфраструктура за водоснабдяване и санитарни условия.

Член 46

Жилищно настаняване

1. Страните полагат по-големи усилия за осигуряване на равен достъп до подходящо и безопасно жилищно настаняване на достъпна цена за всички, включително за хората в уязвимо положение. Те разглеждат въпроса за неравнопоставеността между домакинствата в градските и селските райони, както и между отдалечените и основните острови. Те насърчават обмена на най-добри практики, включително по отношение на строителните норми, с оглед на повишаването на екологичната устойчивост и постигането на съобразено с изменението на климата жилищно настаняване.

2. Страните работят за постигане на всеобщ достъп до устойчиви енергийни услуги за всички, подобряване на достъпа до електроенергия и подпомагане на ефективността при потреблението на енергия от домакинствата.

Член 47

Продоволствена сигурност и по-добро хранене

1. Страните се стремят да гарантират, че всички имат достъп до безопасна и питателна храна в достатъчно количество и на достъпна цена, включително чрез насърчаване на местна питателна храна и инвестиране в устойчиви продоволствени системи, в това число транспорт и складиране, които са устойчиви на изменението на климата. Те отделят специално внимание на осигуряването наличието на подходящи източници на спешна продоволствена помощ за възстановяване след бедствия.

2. Страните си сътрудничат за прекратяване на всички форми на недохранване и за преодоляване на първопричините за продоволствената и хранителната несигурност.

3. Страните подкрепят диверсификацията на селското стопанство и местното производство на храни както за препитание, така и за търговски цели. Те се стремят към укрепване на устойчивите и диверсифицирани системи за земеделие и на ефективното по отношение на ресурсите селско стопанство чрез използване на устойчиви и високопродуктивни хранителни сортове култури. Те предприемат действия във връзка с прекомерната експлоатация на рибни ресурси, имайки предвид, че рибата е ключов източник за продоволствена и хранителна сигурност.

4. Страните насърчават здравословното хранене, като намаляват зависимостта от вносни храни с ниска хранителна стойност, засилват регулирането във връзка с етикетирането на храните, насърчават образователни програми и програми за повишаване на обществената осведоменост относно храненето и здравословните хранителни практики и насърчават производството и консумацията на здравословни храни на местно равнище.

Глава 2

Неравенство, социално сближаване и социална закрила

Член 48

Социална закрила

1. Страните насърчават създаването на приобщаващи и добре функциониращи пазари на труда и политики по заетостта, насочени към постигането на достойни условия на труд за всички, в това число подобряване на условията, свързани със здравето и безопасността на работниците. Те предприемат действия по въпросите, свързани с неформалната икономика, в това число достъпа до кредити и микрофинансиране, и със засилените мерки за социална закрила, за да спомогнат за по-плавен преход към официалната икономика. Те се борят с всички форми на експлоатация с цел печалба, включително сексуалната експлоатация и експлоатацията на труда, както в официалната, така и в неформалната икономика.

2. Страните работят за разширяване на обхвата на социалната закрила, особено за хората в уязвимо положение и маргинализираните групи, както и за и официално и неформално заетите лица, с цел постепенно постигане на всеобщ достъп чрез сигурност на основните доходи и адекватни системи за социална закрила, способни да реагират на сътресения.

Член 49

Равенство между половете и овластяване на жените и момичетата

1. Страните укрепват политиките, програмите и механизмите, насочени към гарантиране, подобряване и разширяване на равното участие и равните възможности за мъжете и жените във всички сфери на политическия, икономическия, социалния и културния живот. Те насърчават ратифицирането и подкрепят ефективното прилагане на Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените, приета в Ню Йорк на 18 декември 1979 г., и на факултативния протокол към нея. Те гарантират, че аспектът на равенството между половете се включва последователно във всички политики. Те вземат предвид своите съответни рамки на политиката, включително Тихоокеанската регионална структура за равенство между половете.

2. Страните подкрепят икономическото овластяване на жените, набелязват икономически възможности за тях и гарантират, че техните икономически и социални права се зачитат и утвърждават. Те улесняват достъпа на жените до финансови услуги и заетост и до управлението и използването на земя и други производствени активи. Те предприемат мерки, за да подкрепят жените предприемачи, намаляват разликата в заплащането на жените и мъжете и премахват дискриминационните разпоредби и практики. Те работят за изграждане на устойчивост на жените по отношение на последиците от изменението на климата и поддържат поминъка им в селското стопанство, рибарството и аквакултурите, както и в културните индустрии. Те подобряват събирането, съставянето, анализа и разпространението на достъпни статистически данни относно икономическото овластяване на жените.

3. Страните се ангажират да приемат необходимото законодателство и мерки на политиките за прекратяване на детските, ранните и принудителните бракове, и за премахване на всички форми на сексуално и основано на пола насилие, по-специално домашното насилие, всички форми на сексуална и трудова експлоатация и всички форми на тормоз в публичната и в частната сфера, включително чрез инициативи за повишаване на осведомеността за промяна в поведението.

4. Страните предприемат мерки за засилване на участието и гласа на жените и момичетата в обществения и политическия живот, включително в изборния процес, политиката, управлението и развитието, местното управление, традиционните и използваните по силата на обичая механизми, лидерството, конституционните органи, държавните предприятия, изграждането на мир и помирението.

5. Страните укрепват националните и регионалните институции за разглеждане и справяне с въпроси, свързани с всички форми на насилие срещу жените и момичетата, включително предотвратяване на и защита срещу всички форми на сексуално и основано на пола насилие, механизми за разследване на тормоз и за отчетност, грижи и подкрепа за жертвите. Те полагат всички усилия да съгласуват националните законови и подзаконови актове и регионалните рамки със съответните международни конвенции и регионални рамки.

6. Страните се ангажират с пълното и ефективно изпълнение на Декларацията и Платформата за действие от Пекин, Програмата за действие на Международната конференция за населението и развитието и на резултатите от конференциите за техния преглед. Те приемат политики и разработват програми, насочени към постигане на всеобщ достъп до всеобхватни и интегрирани качествени услуги на достъпна цена в областта на сексуалното и репродуктивното здраве с подходящи програми за консултации, информация и сексуално образование, като вземат предвид международните технически насоки на ЮНЕСКО относно сексуалното образование, когато е целесъобразно, и предоставянето на услуги в областта на сексуалното и репродуктивното здраве. Страните подкрепят ефективното прилагане на Декларацията на министрите на държавите от Азия и Тихоокеанския басейн по въпросите на населението и развитието, по целесъобразност.

Член 50

Младеж

1. Страните създават управленски структури, за да се възползват от актива, който представлява младежта, и овластяват младите хора, увеличават влиянието им в процесите на вземане на решения и активното им участие в политическия живот, изграждането на мира и усилията за помирение. Те насърчават засиленото участие на младите хора в действията в областта на околната среда, по-специално в програмите за мониторинг и адаптиране към изменението на климата.

2. Страните подкрепят предприемачеството сред младите хора и осигуряването на достойни работни места за тях, като обръщат специално внимание на младежите в контекста на образованието, заетостта и обучението, за да им помогнат да придобият подходящи за пазара на труда умения за намиране на работа.

3. Страните насърчават социални програми и програми в областта на правосъдието за предотвратяване на младежката престъпност и интеграция в икономическия и социалния живот. Те подкрепят институции като училища, организации на верска основа и младежки групи, които могат да допринесат за изграждането на устойчивост в уязвимите общности с млади хора, изложени на риск.

4. Страните предприемат мерки за подобряване и укрепване на системите и предпазните механизми за закрила на детето. Те подкрепят мерки за прекратяване на детския труд и насилието над деца, ранните и принудителните бракове и телесното наказание.

Член 51

Хора с увреждания

1. Страните утвърждават, защитават и прилагат правата на хората с увреждания, без каквато и да е дискриминация. Те предприемат конкретни мерки, за да гарантират пълното им приобщаване в обществото чрез равен достъп до социални услуги, включително образование и здраве, ефективно участие на пазарите на труда и други икономически възможности.

2. Страните насърчават ратифицирането на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания и подкрепят нейното ефективно прилагане, като вземат предвид съответните си рамки на политиката.

Член 52

Култура, спорт и междуличностни контакти

1. Страните подобряват опазването и насърчаването на материалното и нематериалното културно наследство, както и многообразието от форми на културно изразяване с оглед да се засили взаимното разбирателство и да се поощри балансиран културен обмен. Те си сътрудничат и насърчават инвестициите в подкрепа на опазването и популяризирането на традиционните изкуства и култура, знанията на коренното население и културното многообразие.

2. Страните насърчават творческите и културните индустрии и културния туризъм като движещи сили за създаването на работни места и устойчив растеж. Те се стремят да насърчават мобилността на специалистите в областта на културата и творчеството и разпространението на произведения на изкуството и провеждат съвместни инициативи в различни културни и творчески сфери. Те насърчават икономическото овластяване на жените и младите хора чрез културни вериги за създаване на стойност, чрез укрепване на публично-частните партньорства за културно производство и интегриране на аспекта на културата, като вземат предвид своите съответни рамки на политиката, включително Регионалната стратегия в областта на културата за Тихоокеанския басейн.

3. Страните насърчават творчеството и иновациите, споделянето на знания и съвместното творчество на международно и регионално равнище, както и възможностите за достъп до пазара на стоки и услуги в областта на културата. Те разработват специфични за сектора регулаторни рамки и институционална подкрепа, които, *inter alia*, защитават правата върху интелектуалната собственост за творческите произведения.

4. Страните насърчават обмена в сектора на културата, включително между институции като музеи и консерватории, и поощряват междукултурния диалог между хората и съответните заинтересовани страни. Те подкрепят мобилността на младите хора и младите работници като начин за насърчаване на междукултурния диалог и придобиването на знания, умения и компетенции извън системите за формално образование. Те се стремят да осъществяват подходящи инициативи в областта на мобилността във висшето образование с оглед насърчаване на сътрудничеството и модернизацията във висшето образование и насърчаване на мобилността на учащите и академичната мобилност.

5. Страните насърчават спорта като двигател за устойчиво развитие, приобщаващ икономически растеж, социално приобщаване, недискриминация и утвърждаване на правата на човека. Те се стремят да изграждат капацитет, да развиват подходящи съоръжения и да насърчават по-голямото участие на хората в спортни и други дейности в областта на физическото възпитание със специален акцент върху младите хора и жените. Те също така подкрепят спорта като средство за междукултурен диалог и сътрудничество между народите, предотвратяване на конфликти и насилие и помирение след конфликти.

В ПОТВЪРЖДЕНИЕ НА КОЕТО долуподписаните, надлежно упълномощени за целта представители, положиха подписите си под настоящото споразумение.

Съставено в Апия, Самоа, на петнадесети ноември две хиляди двадесет и трета година.

Hecho en Apia, Samoa, el quince de noviembre de dos mil veintitrés.

Apia, Samoa, dne patnáctého listopadu dva tisíce dvacet tři.

Udfærdiget i Apia, Samoa, den femtende november to tusind og treogtyve.

Geschehen zu Apia, Samoa, am fünfzehnten November zweitausenddreiundzwanzig.

Kahe tuhande kahekümne kolmanda aasta novembri viieteistkümnendal päeval Apias, Samoas.

Έγινε στην Άπια,Σαμόα, στις δεκαπέντε Νοεμβρίου δύο χιλιάδες είκοσι τρία.

Done at Apia, Samoa, on the fifteenth day of November in the year two thousand and twenty three.

Fait à Apia, Samoa, le quinze novembre deux mille vingt-trois.

Arna dhéanamh in Apia, Samó, an cúigiú lá déag de Shamhain sa bhliain dhá mhíle a fiche trí.

Sastavljeno u Apiji, u Samoi, petnaestog studenoga dvije tisuće dvadeset treće.

Fatto ad Apia, Samoa, addì quindici novembre duemilaventitré.

Apijā, Samoa, divtūkstoš divdesmit trešā gada piecpadsmitajā novembrī.

Priimta Apijoje, Samoa, du tūkstančiai dvidešimt trečių metų lapkričio penkioliktą dieną.

Kelt Apiában, Szamoa, a kétezerhuszonharmadik év november havának tizenötödik napján.

Magħmul f'Apia, Samoa fil-ħmistax-il jum ta' Novembru fis-sena elfejn u tlieta u għoxrin.

Gedaan te Apia, Samoa, de vijftiende november tweeduizend drieëntwintig.

Sporządzono w Apii w Samoa dnia piętnastego listopada dwa tysiące dwudziestego trzeciego roku.

Feito em Apia, em Samoa, aos quinze dias do mês de novembro de dois mil e vinte e três.

Întocmit la Apia, Samoa, la cincisprezece noiembrie două mii douăzeci și trei.

V Apii, Samoa, pätnásteho novembra dvetisícdvadsaťtri.

V Apii, Samoa, petnajstega novembra dva tisoč triindvajset.

Tehty Apiassa Samoassa viidentenätoista päivänä marraskuuta vuonna kaksituhattakaksikymmentäkolme.

Som skedde i Apia, Samoa den femtonde november tjugohundratjugotre.

Voor het Koninkrijk België
Pour le Royaume de Belgique
Für das Königreich Belgien

Deze handtekening verbindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Cette signature engage également la Communauté française, la Communauté flamande, la Communauté germanophone, la Région wallonne, la Région flamande et la Région de Bruxelles-Capitale.

Diese Unterschrift bindet zugleich die Deutschsprachige Gemeinschaft, die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft, die Wallonische Region, die Flämische Region und die Region Brüssel-Hauptstadt.

За Република България

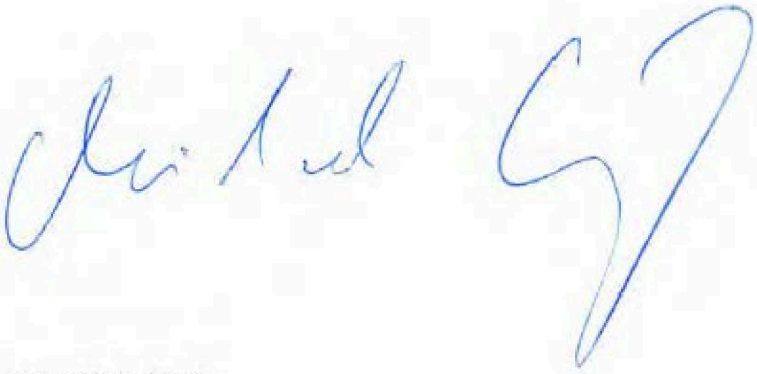
Za Českou republiku

For Kongeriget Danmark

Für die Bundesrepublik Deutschland

Eesti Vabariigi nimel

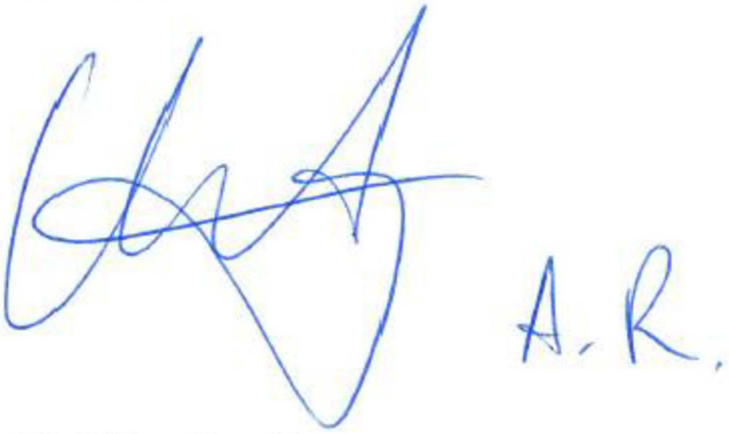
Thar ceann na hÉireann
For Ireland

Για την Ελληνική Δημοκρατία

Por el Reino de España

A. R.

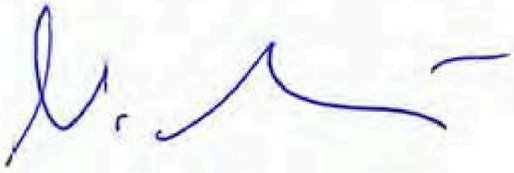
Pour la République française

Za Republiku Hrvatsku

Per la Repubblica italiana

Για την Κυπριακή Δημοκρατία

Latvijas Republikas vārdā –

Lietuvos Respublikos vardu

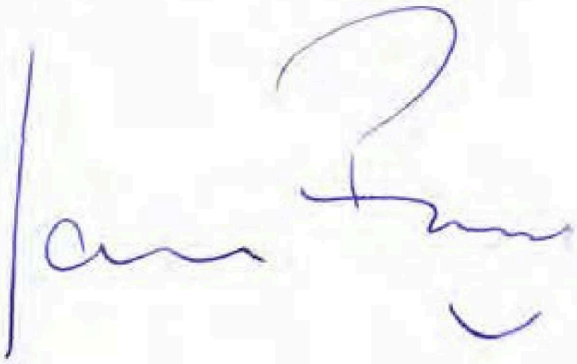
Pour le Grand-Duché de Luxembourg

Magyarország részéről

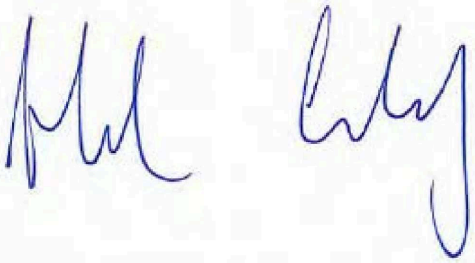
Għar-Repubblika ta' Malta

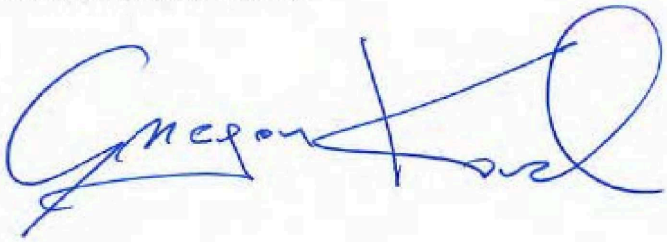
Voor het Koninkrijk der Nederlanden

Für die Republik Österreich

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Pela República Portuguesa

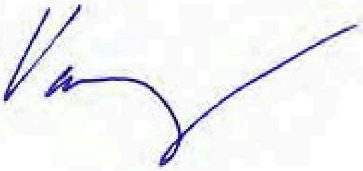
Pentru România

Za Republiko Slovenijo

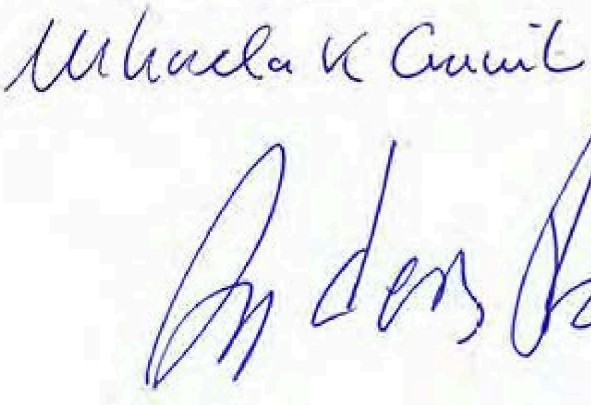
Za Slovenskú republiku

Suomen tasavallan puolesta
För Republiken Finland

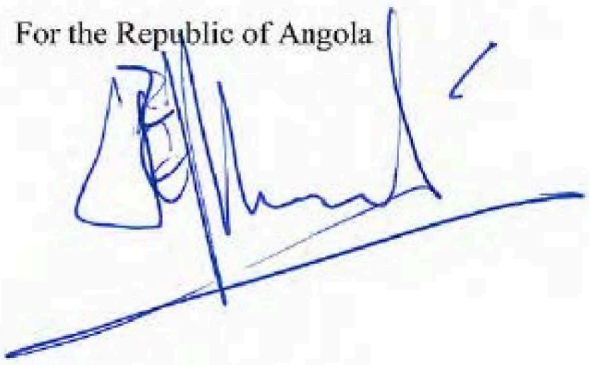
För Konungariket Sverige

За Европейския съюз
Por la Unión Europea
Za Evropskou unii
For Den Europæiske Union
Für die Europäische Union
Euroopa Liidu nimel
Για την Ευρωπαϊκή Ένωση
For the European Union
Pour l'Union européenne
Thar ceann an Aontais Eorpaigh
Za Europsku uniju
Per l'Unione europea
Eiropas Savienības vārdā –
Europos Sąjungos vardu
Az Európai Unió részéről
Għall-Unjoni Ewropea
Voor de Europese Unie
W imieniu Unii Europejskiej
Pela União Europeia
Pentru Uniunea Europeană
Za Európsku úniu
Za Evropsko unijo
Euroopan unionin puolesta
För Europeiska unionen

For the Republic of Angola

For Antigua and Barbuda

For the Commonwealth of the Bahamas

For Barbados

For Belize

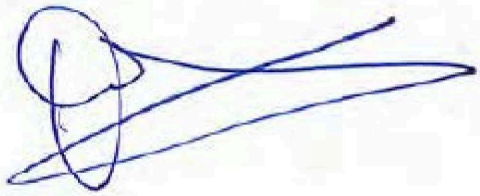
For the Republic of Benin

For the Republic of Botswana

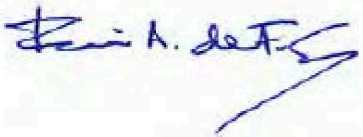
For Burkina Faso

For the Republic of Burundi

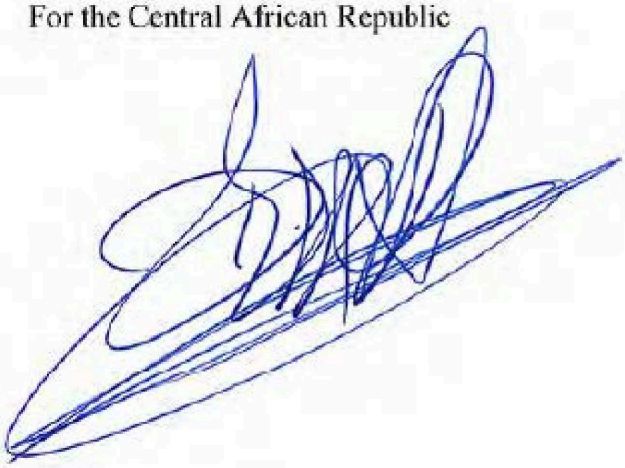
For the Republic of Cabo Verde

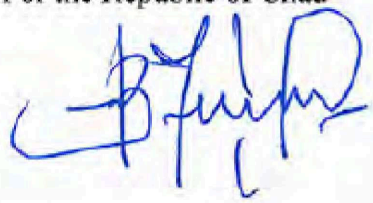
For the Republic of Cameroon

For the Central African Republic

For the Republic of Chad

For the Union of the Comoros

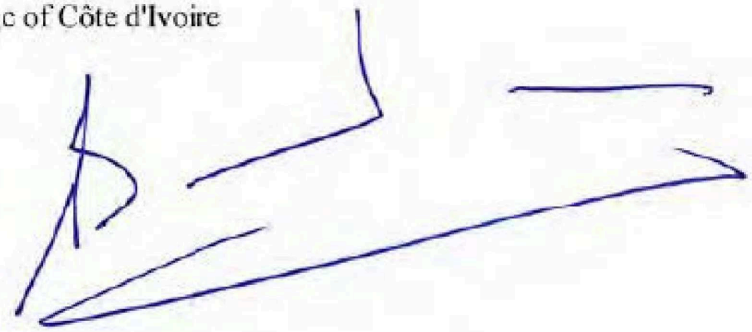
For the Republic of the Congo

For the Cook Islands

For the Republic of Côte d'Ivoire

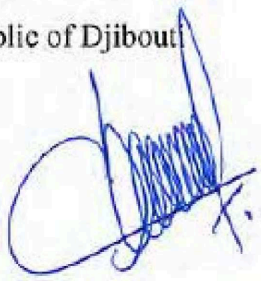

For the Republic of Cuba

For the Democratic Republic of the Congo

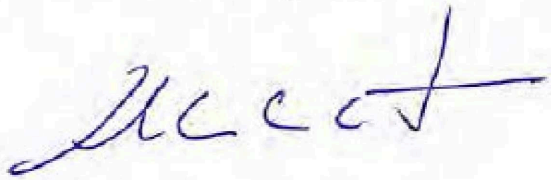

For the Republic of Djibouti

For the Commonwealth of Dominica

For the Dominican Republic

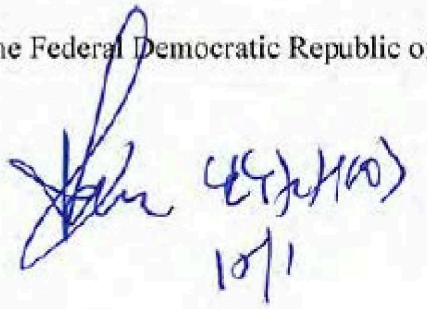

For the Republic of Equatorial Guinea

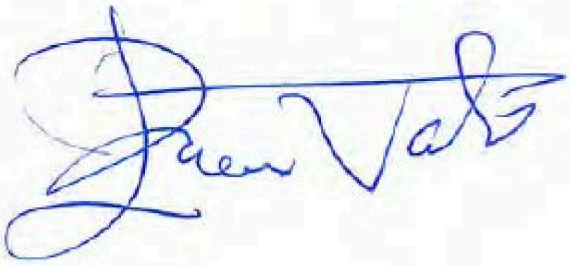
For the State of Eritrea

For the Kingdom of Eswatini

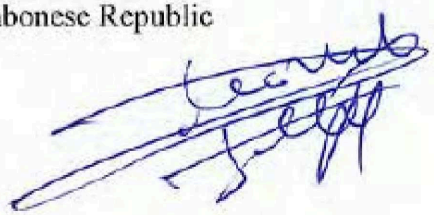
For the Federal Democratic Republic of Ethiopia

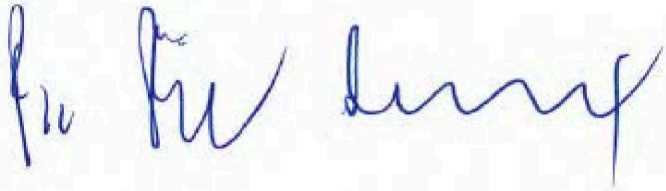
For the Republic of Fiji

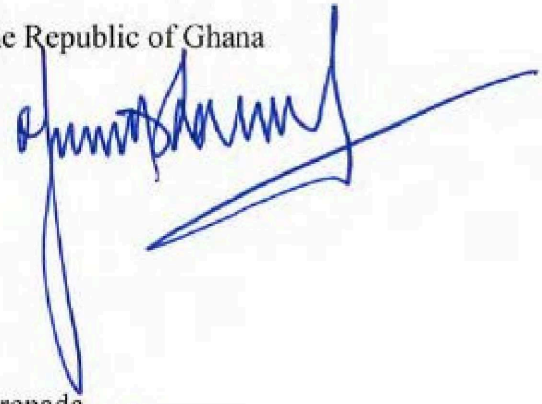
For the Gabonese Republic

For the Republic of The Gambia

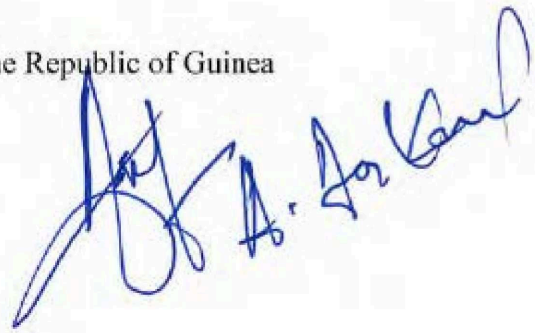
For the Republic of Ghana

For Grenada

For the Republic of Guinea

For the Republic of Guinea-Bissau

For the Cooperative Republic of Guyana

For the Republic of Haiti

For Jamaica

For the Republic of Kenya

For the Republic of Kiribati

For the Kingdom of Lesotho

For the Republic of Liberia

For the Republic of Madagascar

For the Republic of Malawi

For the Republic of Maldives

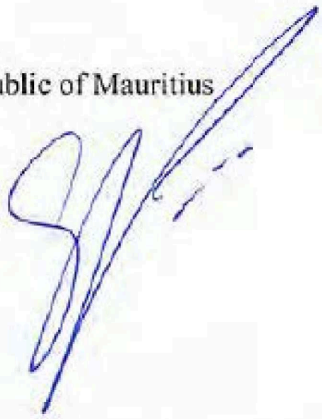
For the Republic of Mali

For the Republic of the Marshall Islands

For the Islamic Republic of Mauritania

For the Republic of Mauritius

For the Federated States of Micronesia

For the Republic of Mozambique

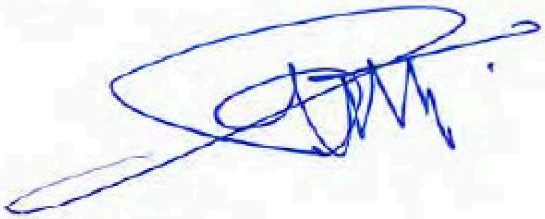
For the Republic of Namibia

For the Republic of Nauru

The Republic of Niger

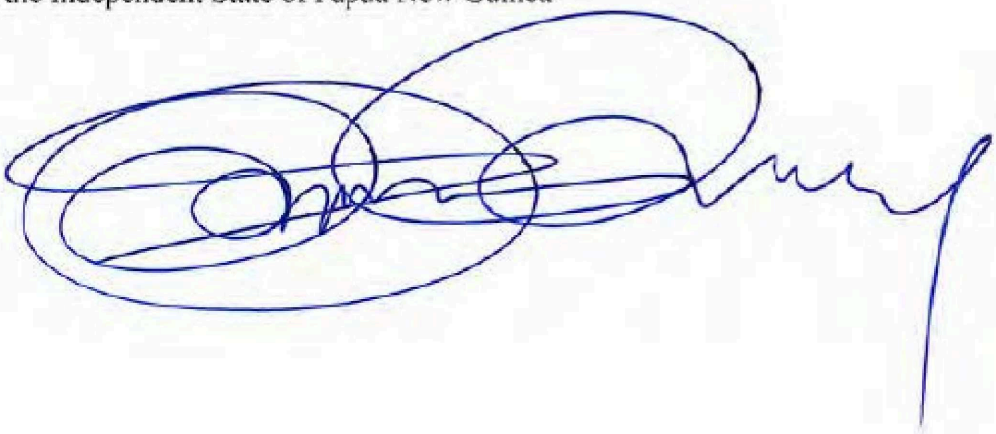
For the Federal Republic of Nigeria

For Niue

For the Republic of Palau

For the Independent State of Papua New Guinea

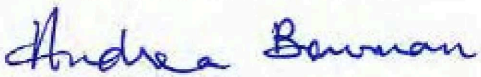
For the Republic of Rwanda

For the Federation of Saint Kitts and Nevis

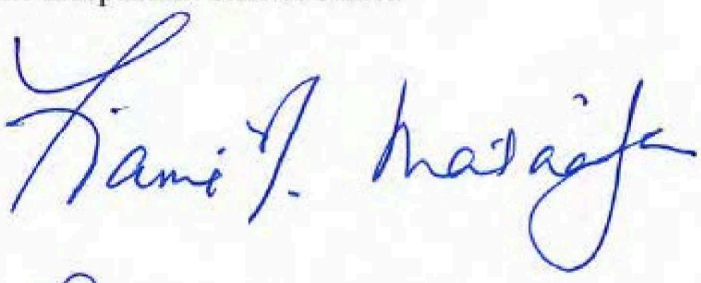

For Saint Lucia

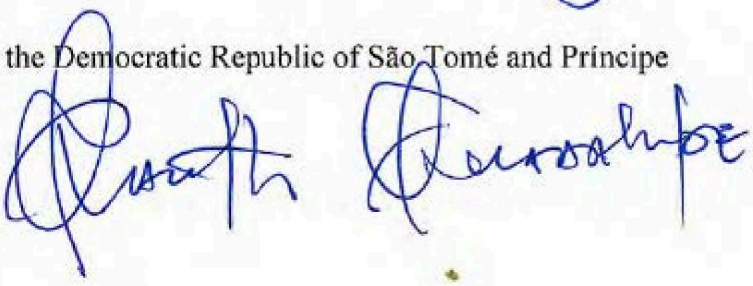
For Saint Vincent and the Grenadines

For the Independent State of Samoa

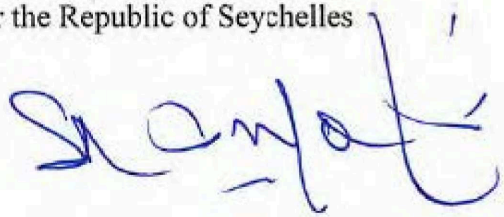

For the Democratic Republic of São Tomé and Príncipe

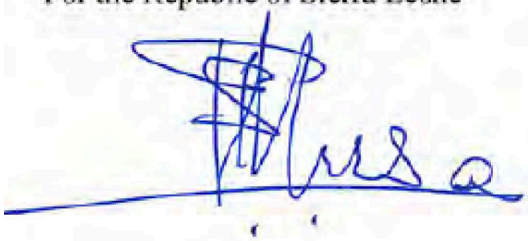

For the Republic of Senegal

For the Republic of Seychelles

For the Republic of Sierra Leone

For Solomon Islands

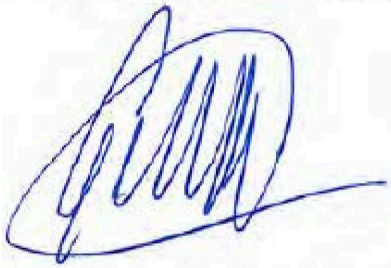

For the Federal Republic of Somalia

For the Republic of the Sudan

For the Republic of Suriname

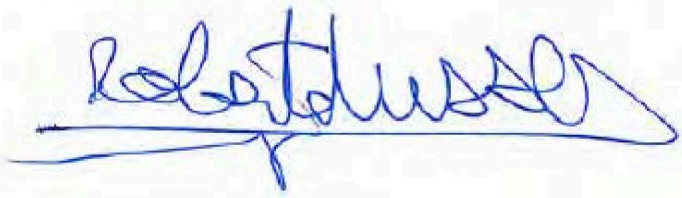

For the United Republic of Tanzania

For the Democratic Republic of Timor-Leste

For the Togolese Republic

For the Kingdom of Tonga

For the Republic of Trinidad and Tobago

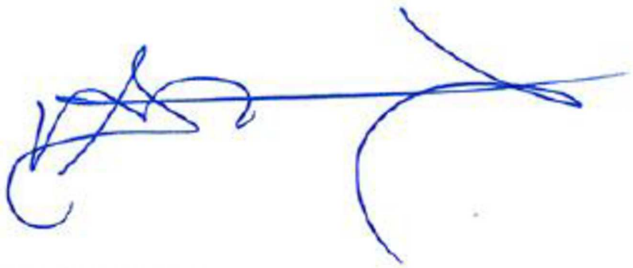
For Tuvalu

For the Republic of Uganda

For the Republic of Vanuatu

For the Republic of Zambia

For the Republic of Zimbabwe

ПРИЛОЖЕНИЕ I

ПРОЦЕСИ НА ВРЪЩАНЕ И ОБРАТНО ПРИЕМАНЕ

1. Определения

За целите на настоящото приложение се прилагат следните определения:

1) „молеща държава“ означава държавата (един от членовете на ОДАКТБ или една от държавите — членки на Европейския съюз), която подава молба за обратно приемане съгласно член 74, параграф 3 от общата част на настоящото споразумение;

2) „замолена държава“ означава държавата (един от членовете на ОДАКТБ или една от държавите — членки на Европейския съюз), към която е отправена молба за обратно приемане съгласно член 74, параграф 3 от общата част на настоящото споразумение.

2. Връщане и обратно приемане на лица без валиден документ за пътуване

Процесите на връщане и обратно приемане се извършват, както следва:

Ако лицето, за което е подадена молба за обратно приемане, притежава паспорт с изтекъл срок на валидност, валидна или с изтекъл срок лична карта или друг официален документ за самоличност със снимка или ако самоличността на лицето е била потвърдена с всички подходящи средства, включително чрез проверка на архивираните молби за получаване на виза или търсене в други официални регистри на молещата държава, замолената държава, при получаване на съответната информация, предоставя валидни документи за пътуване възможно най-бързо след молбата на молещата държава, освен ако не е посочена основателна причина за допълнително време, в който случай замолената държава предоставя документи за пътуване във възможно най-кратък срок.

В други случаи, ако е необходимо да се провери гражданството на лицето, за което е подадена молба за обратно приемане, замолената държава извършва необходимата проверка незабавно след получаване на молбата от молещата държава, като използва най-подходящите и най-ефикасни процедури за установяване на самоличността, включително интервю за установяване на самоличността по молба на молещата държава. Молещата и замолената държава правят справки в регистрите, съдържащи биометрични данни, когато са налични.

Във всеки случай, когато получи молба за обратно приемане на свой гражданин, замолената държава отговаря не по-късно от 30 дни от тази молба, в съответствие със сроковете, предвидени в приложение 9, глава 5, стандарт 5.26 от Конвенцията за международно гражданско въздухоплаване, приета в Чикаго на 7 декември 1944 г., като предоставя на своите граждани подходящи документи за пътуване за целите на връщането или като уверява молещата държава, че въпросното лице не е неин гражданин.

3. Транспортни средства за връщане

Връщането се извършва след предварително уведомяване на замолената държава и чрез всяко транспортно средство в съответствие със задълженията, посочени в член 74 от общата част на настоящото споразумение. Връщането по въздух не се ограничава до използването на редовни полети.

4. Връщане на непридружени непълнолетни лица

За да се гарантира висшият интерес на детето, непридружено непълнолетно лице може да бъде върнато само на член на неговото семейство, на определен настойник, на други органи, предвидени в националното законодателство, или на подходящи приемни центрове в замолената държава.

5. Двустранни споразумения и спогодби

По молба на една от страните, без да се засяга пряката приложимост на дял VI, глава 4 от общата част на настоящото споразумение и на настоящото приложение, страните сключват двустранни споразумения или спогодби, уреждащи специфичните задължения за връщане и обратно приемане на граждани на държавите — членки на Европейския съюз, и на съответния член на ОДАКТБ. Тези споразумения или спогодби включват по-кратки срокове за установяване на самоличността и издаване на документи за пътуване, за да се улесни допълнително прилагането на настоящото приложение. Тези двустранни споразумения или спогодби обхващат, ако някоя от страните по същото споразумение или спогодба счете това за необходимо, договорености за връщането и обратно приемане на лица, различни от граждани на страните, включително лица без гражданство, чието обичайно местопребиваване е на територията на замолената държава.

Задълженията, определени в тези двустранни споразумения или спогодби, са съвместими с разпоредбите, съдържащи се в настоящото приложение.

ПРИЛОЖЕНИЕ II

ОПЕРАЦИИ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА

Член 1

Правосубектност и статут

1. Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) и всяко дъщерно дружество на ЕИБ се ползват с правосубектност на територията на членовете на ОДАКТБ, включително по-специално с правоспособност да сключват договори, да придобиват и да се разпореждат с движимо и недвижимо имущество и да бъдат страни в съдебни производства.

2. На територията на всеки член на ОДАКТБ ЕИБ и всяко дъщерно дружество на ЕИБ се ползват със същото третиране по отношение на данъчните и митническите договорености и статут, както предоставеното на международната институция, действаща в този член на ОДАКТБ, която е най-облагодетелствана по отношение на такива договорености и статут.

Член 2

Банково и финансово регулиране

В качеството си на международна организация ЕИБ и всяко дъщерно дружество на ЕИБ могат да извършват на територията на членовете на ОДАКТБ за целите, предвидени в настоящото споразумение, дейностите, посочени в устава на ЕИБ или на такова дъщерно дружество, с всичките му изменения, включително, но не само, финансиране чрез заеми, облигации, гаранции, собствен капитал, квазикапиталови средства или всякакви други финансови инструменти, предоставяне или финансиране на техническа помощ, инвестиране на парични пазари, покупка и продажба на ценни книжа и извършване на всякакви други финансови операции, свързани с такива дейности, както и обслужване на банкови сметки във всякаква валута.

Член 3

Валутен обмен

1. За всички операции, извършвани от ЕИБ или от нейни дъщерни дружества и финансирани от ЕС в подкрепа на постигането на целите на настоящото споразумение, членовете на ОДАКТБ гарантират, че:

а) бенефициерите и контрагентите могат да конвертират във всяка напълно конвертируема валута по текущия към съответния момент обменен курс сумите в национална валута на съответния член на ОДАКТБ, които са необходими за своевременното плащане на всички суми, дължими на ЕИБ или на дъщерно дружество на ЕИБ във връзка с такива операции; и

б) сумите, посочени в буква а), се прехвърлят свободно, незабавно и ефективно на територията на съответния член на ОДАКТБ или извън нея, за да се даде възможност на бенефициера или контрагента, посочен в буква а), да изпълни задълженията си към ЕИБ или към нейното дъщерно дружество.

2. За всички операции, извършвани от ЕИБ или от нейни дъщерни дружества и финансирани от ЕС в подкрепа на постигането на целите на настоящото споразумение, членовете на ОДАКТБ гарантират, че ЕИБ или такова дъщерно дружество могат:

а) да конвертират във всяка напълно конвертируема валута по текущия към съответния момент обменен курс сумите в националната валута на съответния член на ОДАКТБ, които са получени от ЕИБ или от такова нейно дружество;

б) свободно, незабавно и ефективно да преведат преобразуваните суми, посочени в буква а), извън територията на съответния член на ОДАКТБ към банкови сметки, които ЕИБ или нейно дъщерно дружество могат свободно да определят, или могат да се разпореждат с такива суми на територията на съответния член на ОДАКТБ; и

в) конвертират в националната валута на съответния член на ОДАКТБ по текущия към съответния момент обменен курс всички суми във всяка напълно конвертируема валута.

Член 4

Признаване на съдебни решения

Всеки член на ОДАКТБ се задължава по отношение на всеки спор, възникнал между ЕИБ или дъщерно дружество на ЕИБ и бенефициер или трета страна във връзка с дейностите на ЕИБ или дъщерно дружество на ЕИБ за постигане на целите на настоящото споразумение:

а) да гарантира, че съдилищата на члена на ОДАКТБ имат правомощието да признават окончателно решение, постановено чрез справедлив процес от съд или трибунал на компетентна юрисдикция, включително от Съда на Европейския съюз или който и да е национален съд на държава — членка на Европейския Съюз, или арбитражен съд, доколкото това е допустимо от конституцията на този член на ОДАКТБ; и

б) да гарантира изпълнението на всяко такова решение в съответствие с приложимите национални правила и процедури.